

Naslov

RAZISKOVANJE SLOVENCEV V ITALIJI: RAZVOJ, IZZIVI IN PERSPEKTIVE

Izdal

Slovenski raziskovalni inštitut SLORI

Uredil

Sergij Lipovec

Jezikovni pregled slovenskih besedil

Nuša Ema Miklavec

Prevod povzetkov v italijansčino

Tamara Lipovec

Jezikovni pregled italijanskih povzetkov

Laura Amighetti

Prevod povzetkov v angleščino

Martina Zajc

Oblikovanje

Martina Pettiroso

Tisk

Grafica Goriziana

Naklada

400 izvodov

TRST 2014

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in študijska knjižnica, Trst

001.32(450.36=163.6)“1974/2014”

323.15(450.36=163.6)(062.552)

RAZISKOVANJE Slovencev v Italiji : razvoj, izzivi in perspektive / [uredil Sergij Lipovec
; prevod povzetkov v italijansčino Tamara Lipovec, prevod povzetkov v angleščino Martina
Zajc]. - Trst : Slovenski raziskovalni inštitut SLORI, 2014

ISBN 978-88-95584-32-4

l. Lipovec, Sergij

7290604

RAZISKOVANJE SLOVENCEV V ITALIJI RAZVOJ, IZZIVI IN PERSPEKTIVE

Trst 2014

KAZALO

Geneza Slovenskega raziskovalnega inštituta Sergij Lipovec	7
40-letno raziskovanje Slovencev v Italiji: od »tlačene« manjšine do akterjev evropskega družbenega in kulturnega povezovanja Milan Bufon	21
Med ohranjanjem izvornega poslanstva in spoprijemanjem s sodobnimi izzivi: Slovenski raziskovalni inštitut v obdobju 2004-2014 Devan Jagodic	47
Slorijeva obzorja - Programske smernice za obdobje 2014-2020 Zaira Vidau	73
Intervjuji	
Tamara Blažina	87
Norina Bogatec	91
Karlo Bresciani	95
Viljem Černo	99
Emidij Susič	103
Bibliografija publikacij SLORI Ksenija Majovski	111
Natečaj SLORI za diplomska in podiplomska dela Seznam nagrajenih v obdobju 1997-2013	133
Vodstvo SLORI skozi čas	139
L'Istituto Sloveno di Ricerche (1974-2014)	141
The Slovene Research Institute (1974-2014)	149

Geneza Slovenskega raziskovalnega inštituta

Sergij Lipovec, predsednik nadzornega odbora SLORI

Minilo je že skoraj stoletje, odkar je večji del današnje slovenske manjšine prišel pod okrilje italijanske države. Najprej kraljevine, nato republike. Prvi del – Slovenci v današnji videmski pokrajini – pravzaprav že pred poldrugim stoletjem. Benečani so pričakovali in zaupali obljubam, da bo njihov jezik spoštovan. Žal se je jasno izkazalo, da so bila načela Mazzinijeve Mlade Italije že podrejena ekspanzionizmu novo nastale države. Enako se je dogodilo po prvi svetovni vojni skoraj tretjini slovenskega naroda.

Tako se je velik del slovenskega naroda po več stoletjih skupnega življenja znašel odrezan od večinskega dela matičnega naroda, ki je dobil svoj prostor v novi Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Ta del slovenskega naroda se je znašel v objemu več desetmilijonskega naroda, ki ni imel nikakršnega posluha niti znanja o večetnični družbi, temveč je popolnoma zapadel pod vpliv dominantnega nacionalizma, ki je izključeval vsakršno drugačnost. Skušajmo si zamisliti, kaj bi za italijanski narod predstavljalo, če bi se tretjina, takrat 17 milijonov italijanskega prebivalstva znašlo v drugi državi, ki bi jim odvzela jezik, šole, identiteto.

V težnji k lastnem obstoju je slovenska etnična skupnost skušala organizirati vse mogoče oblike družbenega odpora proti lastnemu propadanju. Ena od oblik organiziranja je bila tudi v tem, da je skušala jasno in natančno odgovoriti na vsakokratne probleme, ki so ovirali njen razvoj oziroma ogrožali njen obstoj.

Z znanjem. S poznavanjem realnega stanja.

Seveda se je skušala osredinjati na tiste točke in probleme, ki so bili v določenem trenutku najbolj žgoči in kritični. Takrat je bil najpomembnejši boj za priznanje skupnosti. Za priznanje njene pravice do lastnega jezika in možnosti samoizražanja. Bila se je torej bitka na politični in zakonodajni ravni. Zato so bili napori intelektualcev in predstavnikov družbene skupine usmerjeni predvsem v znanje in poznavanje prava, zakonskih norm in pravic jezikovnih skupin na mednarodni ravni.

Med mnogimi intelektualci, ki so takrat neizbrisno zarisali **raziskovalno in znanstveno** pot Slovencev v Italiji, vsekakor izstopata dr. Lavo Čermelj in dr. Joža Vilfan. Manjšino sta zastopala v Italiji, Jugoslaviji ter na mednarodnih srečanjih po Evropi, in sicer z utemeljevanjem osnovnih etničnih pravic v Evropi, ki se je tedaj naglo bližala vojaškemu uničevanju drugih narodov. Ob takratnih pogojih je njuna zapuščina pustila močno in še kako koristno sled prihodnjim glasnikom.

Zaradi pomena političnih in pravnih vidikov, nujnosti potreb in tudi zaradi

pomanjkanja intelektualnih sredin so bile tematike, kot so gospodarstvo, teritorij in sociala, veliko manj obravnavane in poglobljene. To se je dogajalo ravno v času, ko je nova italijanska kraljevina v od vojne vihre opustošeni prostor neusmiljeno zarezala z vsemi diskriminantnimi finančnimi in imovinskimi ukrepi, ki so vse bolj obubožano prebivalstvo silili v emigranstvo in čim večjo podrejenost.

Intelektualni napor takratnih **znanstvenikov in raziskovalcev** jezikovne in narodnostne problematike so bili usmerjeni v aktivno razreševanje problemov. Njihova prizadevanja pa niso bila upoštevana in cenjena. Proces nacionalistično in ekspanzionistično usmerjene družbe v Kraljevini Italiji se je izrodil v skrajno fašistoidno obliko, najboljšo vadbišče pa je dobil na tleh »aloglotov«. Takrat še ni bilo treba iskati »družbenih sovražnikov« pri Judih. Zadostovali so hrvaški in slovenski »tujerodci«. Odvzeti šole, jezik, lastno ime, vse do brezkompromisnega: »si amazza troppo poco«. Zgodovina je neizbrisno pokazala, kako zmagovit odpor je to povzročilo.

Daleč premalo pa je še danes poudarjeno, kako močno, odločilno vlogo je imelo pri tem odporu **znanje, samopoznavanje** in kultura v najširšem pomenu človeškega ustvarjanja.

Prisilna razseljenost učiteljev in vseh drugih intelektualcev po Italiji, Jugoslaviji in svetu ni preprečila njihove vloge v osvobodilnem upor. Brez njih ne bi bilo ilegalnih šol, tečajev, knjig, kulturnih in gledaliških skupin, pesnikov in pesmi. Prav tako ne bi bilo »čudnega« poimenovanja bojnih enot po kulturnikih. Ne bi bilo podvigov, kot sta bolnica Franja in Partizanski dnevnik. Kakor tudi ne bi bilo dokumentacije in utemeljitev, s katerimi so lahko zastopniki slovenskega naroda suvereno nastopali na mirovni konferenci v Parizu. Nove institucije, kot je Inštitut za narodnostna vprašanja (INV), prav tako ne bi bilo. **Znanje in poznavanje** je bistveno ukrojilo zgodovino, meje, državnost.

Še vedno je bilo nosilno in potrebno znanje prava, zgodovine, mednarodnih odnosov, vedno bolj pomembno pa je postajalo znanje o ekonomiji, gospodarstvu, mednarodnih tokovih, industriji in trgovini.

Obdobje do mirovne konference in Londonskega memoranduma je bilo obdobje negotovosti, utvar in upanj, velikih migracij in odliva (mladih) generacij. Kako povezovati območje, ki je bilo znova presekanjeno z mejami? **Kaj moraš poznati, vedeti, razumeti, obvladati?**

Čudna meja. Presekala je vasi, ceste, povezave, kmetije. Mejni prehodi so bili demonstrativno usmerjeni in osredotočeni v povezavo Trsta z Istro, saj je bilo v tej smeri več mednarodnih prehodov kakor ob dolgi mejni črti od Trsta do Avstrije. Tako je bilo neposredno zaledje odrezano od Trsta in Gorice, kar je seveda vplivalo na povezave med slovensko manjšino v Italiji in matico. Tu naj bi začela železna zavesa in bodoči »berlinski zidovi«. Razvoj odnosov na meji pa je šel drugačno pot. Namesto zidov in žičnih ograj je obstajal na goriški južni železniški postaji

razmejivni nizek zidek z čisto normalno mrežasto ograjo, preko katere so letele tudi žoge otrok, ki so se igrali na postaji. Dvolastniki so nemoteno kmetovali na obeh straneh ob vsakodnevnem neomejenem prehajanju meje. Masovno prehajanje »najbolj odprte meje v Evropi« je omogočalo posameznikom, da so prehajali tudi peš po časopis in cigarete in istočasno opazovali in doživljali dva nasprotujoča si družbeno gospodarska sistema. Celotni obmejni prostor je doživel velike demografske spremembe. Preseljevanje beguncev iz Istre in Dalmacije v Trst, Gorico, Italijo. Izselsjevanje tržačanov, med katerimi mnogo Slovencev, v Italijo predvsem v Milan, v Avstralijo, Kanado, ZDA. Izselsjevanje benečanov v Belgijo, Francijo, Švico, Argentino.

Po dokončni razmejitvi in pripadnosti italijanski republiki se je morala skupnost Slovencev v Italiji soočiti s problemi uveljavljanja dogovorjenih pravic (pravno-zakonodajno) in začela je razmišljati o povezovanju raztrganega prostora (prehajanje meje z maloobmejnimi dogovori tako za ljudi kakor za gospodarske tokove). Šlo je za vrsto novih problemov, ki niso bili zgolj pravnega značaja.

V treh desetletjih so ljudje v tem prostoru preživeli dve vojni vihri in fašistično uničevanje. Slovenci, ki so se znašli v okviru italijanske republike, so ugotavljali, kako jim je to obdobje uničilo, odvzelo, izbrisalo intelektualni potencial, kolikor so ga kakor mlad narod sploh imeli. Socialna slika je zelo jasno prikazovala odvisnost in podrejenost.

Začeti je bilo treba znova. V okviru nove države oz. republike z novo ustavo, odprto do etnične problematike, do drugačnih. A večina je bila še daleč od ustavnih principov, predvsem glede znanja o jezikovnih pravicah in z načrtnim razlikovanjem ter ločevanjem etnične skupnosti po posameznih pokrajinah in občinah. Kljub vsem naporom, zakonom in dosežkom tako ločevanje, ki je osnova za nadaljnjo negacijo drugih predelov, traja še dandanes.

Manjšinska družbena organiziranost Slovencev v Italiji se je popolnoma spremenila. Vzoredno je naraščal **krog problematik in potreba manjšine po analizah, strokovnih utemeljitvah**, načrtih, da bi lahko nastopala v odnosu do državne oblasti in struktur večinskega naroda. Pri tem se je soočala z velikim pomanjkanjem strokovnega znanja na vseh področjih. Demografska slika Slovencev v Italiji je prikazovala, kako obubožan je bil takratni starostni interval od 30. in 50. leta. Ne zgolj številčno, temveč predvsem v izobrazbeni strukturi.

V slovenski narodni skupnosti v Italiji je že dolgo tlela zamisel o ustanovitvi **raziskovalnega središča**, ki bi omogočilo celovitejši in strokovni pristop k manjšinski problematiki. Dinamična in odprta družba zahteva od vsake skupnosti hitro dojemanje novih pojavov, analiziranje, naglo in pravilno ukrepanje. Za skupnost, ki nima možnosti neposrednega vpliva na družbeno dogajanje ali ima vsaj zelo relativno možnost za to, je še toliko bolj pomembno imeti središče oziroma institucijo, ki lahko vsem organizacijam manjšinskega subjekta nudi **strokovne analize, raziskovanje, načrtovanje**.

V diskusijah v okviru Slovenske kulturno-gospodarske zveze (SKGZ) se je vedno bolj pogosto pojavljala potreba po **družbenem dokumentacijskem središču**, ki naj bi odgovarjalo na naraščajoče probleme. Mladinci so že ob koncu petdesetih in začetku šestdesetih let začeli razvijati celo vrsto seminarjev, srečanj in povezav predvsem v okviru široko razpredene mladinske organizacije Mladinska iniciativa (MI), na katerih so se soočali z novo nastajajočimi problemi. To je pospeševalo tudi vedno večje število manjšinskih študentov na univerzi v Ljubljani, ni pa omejevalo mladih slovenskih intelektualcev pri vključevanju v procese preobrazbe večinske družbe v Italiji. Niti zdaleč ne edini, vendar prepričljiv je bil primer mladega doktorja, ki je znal v manjšinskem mladinskem seminarju pronicljivo analizirati porajajoča se mladinska vrenja v šestdesetih letih, razpravljati o identiteti in se sočasno usmerjati in prodreti v sam vrh psihoanalitične smeri v Italiji (dr. Savo Spacal).

Družbeno okolje, v katerem se je znašla slovenska manjšinska skupnost v Italiji, se je dinamično spreminjalo tako v Italiji kakor v Sloveniji. Vsi ti procesi so vplivali tudi na manjšino in na njen odnos **do znanja in znanosti**.

V Italiji, tako v središču kakor ob meji, je počasi prevladoval pozitiven odnos do sodelovanja z Jugoslavijo, tudi s težnjo k razreševanju mejnih problemov. Nosilec teženj je bila morotejska struja v Krščanski Demokraciji, ki pa je morala računati na zavirajoče pritiske lastnih desničarskih in revanšističnih krogov kakor tudi na nacionalistično pogojeno znanje in znanost o etnični problematiki. V obmejnem območju so odprto in »novo« politiko predstavljale osebnosti, kot sta bila Corrado Belci, Michele Zanetti in drugi. Prvi že s podporo zakonske ureditve slovenskega šolstva, torej osnove ne samo za obstoj jezika, temveč tudi za razvoj **znanja v okviru manjšine**, Zanetti pa s pokrajinsko upravo, ki je začela presegati zagrizeni nacionalizem tržaškega meščanstva do Slovencev.

V Socialistični Republiki Sloveniji (SRS) so takrat potekali politični in družbeni procesi ob sprejemanju nove ustave (tretji AVNOJ), in sicer za večjo samostojnost republik, odstopanje od centralizacije in uveljavljanja principa državitvornosti republik.

Glede lastnih manjšin je Skupščina SRS 16. maja 1972 sprejela sklep, ki je predvideval, da bi raziskovalne institucije veliko bolj sistematično prispevale k bolj dognani in dolgoročni manjšinski politiki. Predvideval je **samostojno manjšinsko raziskovanje**, ki naj poudarja manjšino kakor subjekt.

Na stanje in razvoj manjšine v Italiji so vsekakor močno vplivale mednarodne razmere, predvsem pa odnosi med obema državama, Italijo in Jugoslavijo. Upoštevati je treba ne le procese v Italiji (levi center, močna italijanska komunistična partija, mladinsko vrenje, sindikati) in nove ustavne ureditve ter odnose med republikami v Jugoslaviji, temveč tudi mednarodne diplomatske priprave na konferenco v Helsinkih, kjer naj bi zakoličili nespremenljivost mej. Med drugim tudi priprave

na obisk Saragata v Jugoslaviji, Tita v Italiji, priprave manjšine na prvi obisk pri predsedniku vlade Colombu (3. decembra 1970), na konkretne dogovore in obveze zunanjih ministrov Mora in Tepavca, na priprave o Osimu.

Vsi procesi so zahtevali vedno več priprav, **analiz, dokumentov in soočenj**. Če je manjšina želela biti subjekt lastnega razvoja, je morala biti vedno bolj oborožena z znanjem na vseh področjih.

Vse to je privedlo do odločitve v začetku sedemdesetih let, natančneje 17. decembra 1972. Takrat je SKGZ na občnem zboru formalno potrdila ustanovitev referata **za zakonodajo in raziskovanje** v okviru izvršnega odbora, ki ga je vodil prof. Karel Šiškovič. Dejansko je referat že deloval, predvsem med pripravo takratne enotne delegacije za obisk pri ministrskemu predsedniku Colombu. Ob pripravah na predloge za zakonsko zaščito manjšine je bil Šiškovič s svojo strokovnostjo in izkušnostjo vodilna osebnost v takratnem referatu. Poudarjal je, da je večinska družba do tedaj popolnoma zanemarjala stvarno dejstvo o obstoju slovenske narodne skupnosti v Italiji in ni vključevala tega elementa v svoje **znanstvene, strokovne in politične raziskave**, kar je izkrivljalo stvarno podobo dežele, ki je izhajala iz nepopolnega proučevanja sestavnih elementov deželne družbene skupnosti. Zaradi tega je bilo nujno potrebno, da **se sama manjšina** začne posvečati lastnemu znanstvenemu in strokovnemu proučevanju.

Kakor pravnik in politični delavec, nekdanji deželni svetnik v prvi zakonodajni dobi Furlanije Julijske krajine (FJK) je bil Šiškovič vodilna osebnost ne le v referatu za raziskave pri SKGZ, temveč tudi vodilni strokovnjak za pripravo zakonodajnih predlogov slovenske manjšine. Sam je zagovarjal tezo, da bi morali Slovenci priti do ustavnega zaščitnega zakona in ne navadnega parlamentarnega zakona, vendar takrat njegova teza ni bila deležna potrebne podpore.

Mednarodno in notranje politično stanje tako v Italiji kakor v Jugoslaviji je s pospešeno dinamiko spreminjalo pogoje obravnave manjšinske problematike. 9. marca 1971 je predsednik tržaške pokrajinske uprave Michele Zanetti prvič obiskal Ljubljano. Pogovore je imel na Socialistični zvezi delovnega ljudstva Slovenije (SDZL), s predsednikom izvršnega sveta Slovenije, gospodarsko zbornico Slovenije in Univerzo v Ljubljani. Predsednik Zanetti je takrat jasno poudaril, da nastopa kakor predstavnik vladne Krščanske Demokracije v Italiji in s tem predstavlja izbiro nove politike do obmejnega območja in slovenske manjšine v Italiji. Že aprila istega leta je tržaški pokrajinski svet, kateremu je predsedoval Zanetti, izglasoval pro memorio. V tem dokumentu se je pokrajinska uprava obvezala, da organizira konferenco o vprašanih slovenske manjšine v Italiji. Že takrat je bilo nakazano, da naj bi bila taka konferenca usmerjena v **znanstveno in strokovno razpravo**, da bi se v čim večji možni meri izognila političnim demagoškimi spopadom.

V naslednjih letih so se osnovni sklepi in dogovori začeli uresničevati, kljub mnogim preprekam in težavam, ki so stalno podaljševale izvajanje zastavljenih

ciljev. Vrsta sestankov, srečanj, posvetov, priprav je od leta 1971 povečini potekala pri komisiji za manjšinska in izseljenska vprašanja pri SZDL (Državni Arhiv Slovenije AS537RKSZDL) v Ljubljani. Naj navedem samo nekatere, ki prikazujejo opravljeno delo in napore v tistem obdobju:

- Prvi pripravljalni dokument o ciljnih konferenci in prvi sezname petdesetih znanstvenikov.
- Prva sestava slovenske delovne skupine za pripravo mednarodne manjšinske konference (MMK): Vladimir Klemenčič, Janko Pleterski, Tone Zorn, Jože Hartman, Drago Druškovič, Koča Jončič, Janko Jeri, Edi Brajnik, Stipe Šuvar, Antonio Borme, Leo Fusilli, Laszlo Rehak (Madžar), Joža Vilfan, Hajredin Hodža (Albanec).
- Sestava jugoslovansko-italijanskega odbora za pripravo MMK: Michele Zanetti, Bruno Gozzi, Roberto Mayer Grego, Edi Brajnik, Drago Druškovič, Jože Hartman, Janko Jeri, Vlado Klemenčič, Janko Pleterski, Laszlo Rehak, Boris Trampuž (generalni konzul v Trstu) in sekretar komisije Danilo Turk.
- Sestava organizacijske skupine za pripravo MMK: Michele Zanetti, Bruno Gozzi, Lucijan Volk, Cesare Botteri, A. Zimolo, Aleš Lokar, Sergio Bartole, Roberto Mayer Grego, Raimondo Strassoldo, Karel Šiškovič, Drago Štoka.
- Prvi obiski predstavnikov stranke Slovenske Skupnosti pri SZDL v Ljubljani: medsebojno informiranje o delovanju, stališčih in tudi o namenu ustanovitve raziskovalnih enot v manjšini.
- Sklepi SZDL o financiranju raziskovalnega dela ob pripravah na MMK, o financiranju knjižnih publikacij pri Cankarjevi založbi in stroškov participacije poročevalcev.
- Sklep komisije, da mora MMK prispevati k izgradnji in ustanovitvi samostojnih raziskovalnih enot v Trstu in Celovcu.
- Potek izbirnega predmeta o slovenskih manjšinah v Avstriji in Italiji na Fakulteti za sociologijo, politologijo in novinarstvo, z ekskurzijami k manjšinama – dr. Ernest Petrič, Sergij Lipovec.
- Obširno analitično poročilo, ki ga je 8. januarja 1974 pripravil sekretar komisije pri SZDL, dr. Danilo Turk, za družbena politična vodstva v republiki, in sicer o dotedanjih pripravah na MMK, mednarodnih implikacijah, težavah in problemih, sodelovanju in relativnem sodelovanju pri pripravah s strani drugih republik in federacije, povezovanju in pripravah na mednarodno konferenco z isto vsebino pod okriljem Organizacije združenih narodov (OZN) s sodelovanjem 32 držav, načrtovano v Ohridu še isto poletje.

Med pripravami na mednarodno manjšinsko konferenco (1974), katere organizator

je bila tržaška pokrajina, je SKGZ po večkratnih in daljših razpravah v organih zveze na seji glavnega odbora 17. decembra 1973 sprejela sklep o preimenovanju **referata v inštitut za raziskave**, ki naj odraža celotno pluralnost manjšine in zaobjame problematiko manjšine v vseh treh takratnih pokrajinah FJK. Tako pri pripravah na mednarodno konferenco o manjšinah kakor pri ustanovitvi inštituta sta poleg prof. Karla Šiškoviča in prof. dr. Vladimirja Klemenčiča sodelovala še Pavel Štranj in Sergij Lipovec, kar je privedlo do formalnega akta ustanovitve inštituta 21. junija 1974, ki je imel že julija 1974 vodilno vlogo na mednarodni konferenci manjšin, na kateri se je predstavil s 15 referati in štirimi večjezičnimi knjigami. Člani Inštituta so imeli pomembno vlogo tako v delovnih skupinah, kakor v samem predsedstvu konference, kar je pomenilo veliko uveljavitev celotne manjšine kakor samostojnega družbenega subjekta.

Karel Šiškovič se je takrat vrnil iz Ljubljane, kjer je kot strokovni izvedenec za manjšinska vprašanja deloval v INV in SZDL ter vzpostavil stik s Klemenčičem z geografskega inštituta na filozofski fakulteti ljubljanske univerze, kar je odločilno vplivalo na nove pristope v analizi etnične problematike. Manjšina ni več potrebovala samo pravnega znanja. Da je lahko začejala odgovarjati na novo porajajoča se vprašanja, je potrebovala tudi druge pristope, ki jih je začel razkrivati dr. Klemenčič.

Novoustanovljeni raziskovalni inštitut SLORI je pristopil do vseh problemov, ki so se tedaj pojavljali v manjšini, vendar je napore usmeril na do tedaj še najmanj naslovljene probleme, kot so bili socio-gospodarski in prostorski ter problematika Beneške Slovenije. Pri tem ni zanemarjal že obravnavanih področij, kot so zakonodaja, šolstvo in jezik, s sočasnim pristopom k celotni problematiki istovetnosti v manjšinskem prostoru. Zalet, ki ga je MMK dala novemu inštitutu, se obrestuje še danes.

Na pravno-zakonodajnem področju je SLORI prevzel levji delež naporov in utemeljevanje v t. i. Cassandrovi komisiji (1978), v kateri naj bi se dogovorili o zakonski zaščiti slovenske manjšine. Slovenski člani komisije so predstavljali celoten strankarski spekter Slovencev v Italiji. Obenem so bili vsi člani SLORI: Karel Šiškovič, Aljoša Volčič, Stojan Spetič, Boris Iskra, Albin Sirk. Cassandrova komisija zaradi nepopustljivosti italijanskih predstavnikov glede priznanja osnovnih pravic najšibkejšemu členu slovenske manjšine – Benečanom – ni oblikovala pozitivnih zaključkov. Razprave in dokumenti peterice pa so bili od takrat osnova za skupne zahteve glede zakonskega normiranja.

Takoj po MMK je inštitut organiziral posvet o šolstvu. Osnovne mlade nosilke takratnih raziskav so še danes nosilke raziskovanja na področju šole, tudi dvojezične šole v Benečiji.

Socio-geografski prostorski pristopi so manjšino usmerili v gospodarsko krepitev Benečije, kar je bilo z organiziranim povratkom emigrantov osnova za njen preporod. Novi so bili pristopi manjšine k stalnem razlaščenju zemlje in s tem postavljanju

zahtev ne le po individualni odškodnini, temveč tudi po povračilu povzročene škode celotni skupnosti. Analize in dokumentacije so prikazovale, kako so procesi urbanizacije in industrializacije negativno vplivali na razvoj manjšine, utemeljevali manjšinske protizahteve in usmerjali gospodarske investicije in kooperacije na narodnostno najbolj ogrožena področja, v prvi vrsti v Benečijo.

Že z izbiro naslova so želeli ustanovitelji poudariti, da inštitut ne sega po naslovu »znanstveni«, ker je razpravljanje in določanje znanstvenih meril vloga univerz in univerzitetnih institucij. Raziskovalni inštitut bi moral opremljati slovensko manjšino v Italiji z znanjem o sami sebi in o procesih, ki jo pogojujejo, da bi z novimi pristopi in čim večjo možno interdisciplinarnostjo manjšini nudil orodja z analizami, dokumentacijo in raziskavami o posamezni problematiki. Njegova naloga je bila analizirati sliko stanja in političnim, kulturnim, gospodarskim ter drugim manjšinskim subjektom z raziskavami zagotavljati lažje ukrepanje in odločanje v korist in razvoj manjšinske skupnosti. Vse s ciljem, da bo *Ethnos in istovetnost* na skupnem večjezičnem prostoru pomemben primer sodobne Evrope. Da je v naslednjih desetletjih inštitut to dosegal pri ovirah gospodarskega razvoja in problemih identitete, dokazujejo njegove analize in publikacije.

Za doseganje zastavljenih ciljev in nalog potrebuje inštitut znanstvenike, ki dosežejo in potrjujejo lastno znanje na univerzitetnih ustanovah. Zaradi tega je povsem jasno, da je inštitut »primarna« manjšinska ustanova. Status primarnosti velja samo za ustanove, katerih doseganje statutarne ciljev ni možno, če nimajo profesionalnega in specializiranega osebja, ki mora imeti možnost nadaljnega izobraževanja in verifikacije znanstvenih dosežkov. Žal se marsikdaj družba, predvsem politične strukture, ne zaveda, da ravno v primeru raziskovalnih ustanov ni možno odstopanje od teh osnovnih postavk.

Nepravilen pristop političnih dejavnikov je doletel tudi manjšinski raziskovalni inštitut. V svojih razvojnih fazah je inštitut marsikdaj nadomestil in zapolnil vrzeli, ki jih druge ustanove ali organizacije niso zmogle rešiti. Z mrežo posameznih enot na teritoriju je nadomeščal delovanje drugih struktur in organizacij. Ta njegov položaj se je podaljšal v nedogled in omejeval osnovni razvoj inštituta. Obstajalo je tudi nerealno prepričanje, da bo manjšinska družba zmožna materialno podpirati tako velik porast dejavnosti na celotnem teritoriju s štirimi sedeži. Ob nenadnem pomanjkanju sredstev je bil raziskovalni inštitut prisiljen drastično skrajšati lastno dejavnost. Nezdosten priliv sredstev je dokazoval nepravilno in površno razumevanje vloge in funkcije raziskovalne dejavnosti. Nobena druga ustanova v okviru manjšine ni bila prisiljena k tako drastičnim ukrepom kakor SLORI. Žal je na to vplivala težnja vsakodnevne politike, ki ne zna gledati dolgoročno in strateško, a si hoče podrežati znanje za vsakodnevne politične potrebe. Le članom, ki so v upravnih organih inštituta vztrajali in prevzeli odgovornost za težke, a odločilne ukrepe za obstoj inštituta, se lahko zahvalimo, da se ni samostojna raziskovalna dejavnost v manjšini zaključila.

Po tem kriznem obdobju je bilo temeljnega pomena, da so k ponovnemu ustvarjanju raziskovalne sredine pristopili posamezniki, kot sta prof. dr. Milan Bufon in prof. Emidij Susič, ki so obvladali znanstveni pristop k raziskovanju etničnih problemov, predvsem na področju istovetnosti in socio-prostorskih pristopov, kar je omogočilo rast nove generacije raziskovalcev. To je bilo v času, ko je inštitut izgubil ustvarjalne, kompetentne in že uveljavljene sodelavce, kot so bili Karel Šiškovič, Darko Bratina in Pavel Štranj, temeljnega pomena.

Kljub kriznemu obdobju je danes v okviru inštituta nova skupina raziskovalcev – nosilcev znanosti in znanja ter specializirani strokovni sodelavci, brez katerih ni možno skupinsko reševanje zastavljenih nalog. Inštitut predstavlja jedro, ki lahko pripomore k razumevanju procesov, ki pogojujejo obstoj etnične skupnosti in njen razvoj.

Sedaj ima nova generacija naloge spremljati manjšinske in splošne družbene procese, ključne probleme, možne alternative in značilnosti manjšine ter spodbujati odločitve na osnovi znanja in poznavanja slike stanja. Obenem pa se mora zavedati, da tisti, ki vsakodnevno pragmatično upravljajo družbene organizacije, nimajo velikega posluha za znanje in znanost. Svoje poslanstvo in vlogo znanosti ter raziskovanja bo morala nova generacija neprestano na novo argumentirati, dokazovati in uveljavljati.

Ustanovni občni zbor -
21.6.1974

*Med prisotnimi:
Sergij Lipovec, Stanko Oblak,
Elio Fornazarič, Filibert Benedetič,
Angel Kukanja, notar Flora,
Ravel Kodrič, Vladimir Vremec,
Aleš Lokar, Igor Tuta,
Bojan Brezigar, Miroslav Košuta,
Marino Kokorovec, Stojan Spetič,
Mitja Race, Emdij Susič;
na predsedstvu (hrbtišča) od leve
Aljoša Volčič, Karel Šiškovič,
Viljem Černo*

Mednarodna
manjšinska
konferenca -
11.7.1974
*Referat Karla
Šiškoviča*

Mednarodna
manjšinska
konferenca -
11.7.1974
*Udeleženci v glavni
dvorani Pomorske
postaje v Trstu*

Občni zbor - 1975

*Med prisotnimi:
Pavel Štranj, Emidij Susič,
Pavel Slamič, Vladimir
Klemenčič, Janko Jeri,
Darij Cupin,
Viljem Černo,
Karel Šiškovič,
Aljoša Volčič,
Sergij Lipovec,
Elio Fornazarič, Mirko
Primožič, Miroslav Košuta,
Angel Kukanja, Stanislav
Renko, Bogo Samsa,
Vladimir Vremec*

Občni zbor - 1978

*Od leve:
nadzornik Stanko Oblak,
predsednik Aljoša Volčič,
ravnatelj Karel Šiškovič,
tajnik Pavel Štranj*

Občni zbor - 1975

*Od leve:
ravnatelj Karel Šiškovič,
predsednik Aljoša Volčič,
tajnik Sergij Lipovec*

**Občni zbor -
1980**

*V prvi vrsti:
Niko Toš, Ernest
Petrič, Avguštin
Malle, Vladimir
Klemenčič, za
njim Danilo Turk.
V ozadju: Živa
Gruden, Dušan
Udovič, Milan Pahor,
Riccardo Ruttar,
Lojze Kante, Norina
Bogatec, Tanja
Mermolja, Neva
Lukež, Giovanni
Radossi, Gojmir
Budal, Odo Kalan*

**Posvet o šolstvu
- 1975**

*Udeleženci v mali
dvorani Kulturnega
doma v Trstu*

**SLORI v novih
prostorih v ul.
Gallina v Trstu -
1980**

*Med udeleženci
slovesnosti:
Edi Bukavec, Darko
Bratina, Marija
Pirjevec, Jože Pirjevec,
Pavel Štranj,
Karel Šiškovič, Vojko
Kocjančič, Uroš Koren,
Norina Bogatec*

40-letno raziskovanje Slovencev v Italiji: od »tlačene« manjšine do akterjev evropskega družbenega in kulturnega povezovanja

Milan Bufon, predsednik SLORI

V tem prispevku ne bom obravnaval toliko historiata Slovenskega raziskovalnega inštituta, kolikor razvoj, ki ga je ta opravil na področju proučevanja *slovenske manjšine v Italiji* oziroma *slovensko-italijanskega območja družbenega in kulturnega stika*, kljub neugodnim razmeram, v katerih je bil prisiljen delovati. Namenoma uporabljam različni oznaki prevladujočega raziskovalnega interesa SLORI, ki nakazujeta po eni strani razvoj konceptualnega okvira, znotraj katerega se je odvijala njegova dejavnost, po drugi pa spreminjanje položaja in vloge slovenske manjšine v vse bolj integrirani evropski stvarnosti. Pri tem bom izvajanje razdelil na tri dele: obdobje nastanka in rasti (I), obdobje »modernizacije« in krize (II) ter obdobje »preporoda« in novih izzivov (III).

I. Obdobje nastanka in rasti

Slovenski raziskovalni inštitut je nastal v času, ko so se množile zahteve, da se uzakonijo narodnostne pravice Slovencev v Italiji po zgledu tedaj sprejetega južnotirolskega »paketa«, bil pa je tudi čas (leto 1973), ko je bil sprejet nov italijanski šolski zakon, ki naj bi tudi slovenski manjšini odprl nove priložnosti (Race, 1989). Obe temi sta posebej zanimali Karla Šiškoviča, ki je po nalogu Slovenske kulturno-gospodarske zveze (SKGZ) po letu 1969 izdelal prve predloge za rešitev vprašanj Slovencev v Italiji ter bil zato tudi imenovan v posebno komisijo pri predsedstvu vlade za proučevanje problemov slovenske manjšine v Furlaniji Julijski krajini. Že v svojih *Predlogih* je poudaril potrebo po raziskovanju položaja slovenske manjšine in s tem po oblikovanju čim boljših in manjšinskim interesom ter njenim notranjim razlikam prilagojenih zakonskih predlogov, ta potreba pa se je še povečala, ko je bila ustanovljena posebna vladna komisija. Dolgoletni predsednik SKGZ, Boris Race, v navedenem spisu sicer omenja, kako je ta organizacija že od svojega nastanka razmišljala o ustanovitvi neke »osrednje ustanove, ki bi strokovno in znanstveno obdelovala razna vprašanja z manjšinskega področja« (ib., str. 12). Sprva je zaradi skromnih sredstev to nalogo deloma izvajal odsek pri Narodni in študijski knjižnici pod vodstvom Draga Pahorja, nato (decembra 1972) pa je bil pri SKGZ oblikovan referat za raziskave pod vodstvom Karla Šiškoviča, ki je leta 1974, za časa mednarodne konference o manjšinah v Trstu, prerasel v Slovenski raziskovalni inštitut.

To je bil čas utrjevanja industrijske družbe, sam koncept manjšinskega položaja pa je bil v Šiškovičevem razumevanju močno vgrajen v marksistično, posebej Kardeljevo interpretacijo širšega razmerja med buržoazno oblastjo in delavskim gibanjem oziroma tlačenim razredom (Šiškovič, 1989). Po tej interpretaciji »atributi manjšinske skupnosti niso samo jezik in kultura, ampak v večini primerov tudi prostor, gospodarstvo, določena socialna struktura, politične težnje« (ib., str. 23), saj je mogoče spremljati, kako si »tlačiteljska večina« oziroma dominantna buržoazija nenehno prisvaja prostor manjšine ter s svojo gospodarsko močjo onemogoča »naravni« gospodarski razvoj manjšine, si prisvaja njen »višek dela« in s tem pritiska navzdol njeno socialno strukturo. Po Šiškovičevem mnenju je buržoazija »tlačiteljskega naroda« pripravljena ponuditi manjšini samo nekatere delne nadstrukturne pravice na področju jezika, šolstva in kulture, ne pristane pa na to, da bi manjšinsko skupnost štela za polnopravni subjekt z lastnim prostorom, gospodarstvom in političnim stremljenjem ter ji obenem zagotovila nenehen in vsestranski stik z matičnim narodom. Rešitev manjšinskih problemov vidi Šiškovič primarno v (1) zagotavljanju njenih razvojnih, predvsem socio-ekonomskih podlag, v (2) širši delavski podpori njenih zahtev, v (3) vključevanju demokratičnih sil »tlačiteljskega naroda« k razreševanju manjšinskih problemov ter v (4) zagotavljanju ustreznih pogojev čezmejnega sodelovanja, ki naj manjšini omogočajo stalen stik z matičnim narodom.

Kot vidimo, gre pri tej interpretaciji, če za trenutek odmislimo uporabljeno marksistično terminologijo, za nekakšno kombinacijo težnje po priznanju *politične subjektivitete slovenske manjšine* po zgledu južnotirolskega avtonomističnega »paketa« po eni strani, po drugi strani pa težnje po večji *integraciji manjšinske družbene stvarnosti* v večinsko družbo ob ohranjanju tesnih vezi z matičnim narodom. Na ta način naj bi se manjšini odprla neka »tretja« pot, ki se ne bi nujno omejevala na običajen način »razreševanja« manjšinskih razmer, se pravi z združitvijo z matico po principu samoodločbe oziroma z združitvijo z večinskim narodom po principu asimilacije. Menim, da so bile s tem sicer posredno, a vendarle opredeljene tudi »večne« temeljne dileme manjšinske stvarnosti med teritorialno (politično) opredeljenostjo oziroma avtonomijo ter družbeno oziroma kulturno vpetostjo v širšo večinsko oziroma matično stvarnost. Implicitno sta bila na ta način opredeljena tudi oba v tem času bistvena opredeliteljena kriterija narodnih (nacionalnih) manjšin: *politična meja* na eni strani ter *etnična* (kulturna) *meja* na drugi.

Pomembna in »sodobna« se mi zdi tudi kritika, ki jo je Šiškovič v svojih delih (glej zlasti publikacijo *SLORI Pravne poti za rešitev problemov Slovencev v Italiji* iz leta 1974, ki je izšla tudi v italijanščini) namenil vlogi »avtonomne« dežele Furlanije Julijske krajine, saj je bil mnenja (in z njim SKGZ s svojim leta 1971 izdelanim »paketom«), da bi morali večino pristojnosti pri zakonskem urejevanju slovenske manjšinske problematike prenesti z državne ravni na deželno, kar je v mnogočem anticipiralo kasnejša dogajanja in odprlo še danes nadvse

aktualno razpravo o pristojnosti lokalnih skupnosti oziroma perifernih organov pri »upravljanju« kulturne oziroma etnične različnosti ter čezmejnih odnosov. Prav zato ne preseneča, da je večina strank ta predlog in zahtevo po spremembi statuta in vloge Dežele tedaj zavrnila in da je tudi državni zakon v korist Slovencev v Italiji, ki je bil naposled sprejet šele leta 2001, se pravi celih trideset let po prvih vloženih zakonskih osnutkih, v glavnem »obšel« regionalno politično raven, ki ji daje le neko dokaj nedoločeno in pasivno vlogo »posrednika« v prenosu sredstev od centralne ravni do njihovih lokalnih koristnikov.

Kolikšen je lahko pomen lokalnih stvarnosti pri obravnavi manjšinskih vprašanj in kako na to potencialno vlogo vplivajo državni centralni aparati, pa nakazuje že historiat mednarodne konference o manjšinah v Trstu, ki je bila obenem glavni povod za ustanovitev Slovenskega raziskovalnega inštituta. Pobudo zanjo je dal tržaški pokrajinski svet leta 1971 za časa njegove levosredinske uprave ob nasprotovanju le neofašistične stranke, namenjena pa naj bi bila osvetlitvi vprašanj slovenske narodne manjšine ter pripravi potrebnih zakonodajnih ukrepov za njeno zaščito. Zaradi posega državnih oblasti je konkretna priprava na konferenco stekla šele leta 1973, vsebina pa je bila toliko modificirana, da sedaj ne bi bilo več govora le o Slovencih v Italiji, ampak tudi o drugih manjšinah v Zahodni Evropi in Jugoslaviji. Uradna pripravljalna predkonferenca je potekala v Trstu novembra istega leta, kjer so jugoslovanski eksperti¹ vztrajali pri načelu, da mora konferenca primarno obravnavati narodne manjšine in da lahko na njej neposredno sodelujejo predstavniki manjšin. Sklenjeno je bilo tudi, da naj se konferenca posveti trem glavnim problemskim sklopom, tako da se oblikujejo tri delovne skupine, in sicer za šolska, kulturna in jezikovna vprašanja (1), za družbeno-ekonomska vprašanja (2) ter za pravno-politična vprašanja (3). Konferenci je dala politično pokroviteljstvo dežela Furlanija Julijska krajina, v pripravljalno skupino pa so uradno poleg predstavnikov tržaške pokrajine pristopili še predstavniki goriške pokrajine, ne pa predstavniki videmske pokrajine, čeprav so bili nanjo povabljeni. Zanimivo je tudi, da je bila konferenca, ki je bila sprva sklicana konec maja leta 1974, kar dvakrat odložena, predvsem zaradi tedaj znova izraženih stališč italijanske vlade, da italijanska stran ohranja suverenost nad nekdanjo cono B Svobodnega tržaškega ozemlja, ki jo je na podlagi Londonskega sporazuma iz leta 1954 dejansko prevzela Jugoslavija. Dodaten razlog za odložitev je bilo tudi dejstvo, da je med junijem in julijem istega leta v Ohridu potekal pomemben seminar OZN o pospeševanju napredka in zaščiti človekovih pravic, narodnih, etničnih in drugih manjšin, na katerem je sodelovalo kar nekaj predvidenih razpravljalcev na tržaški konferenci.

¹ Po dokumentaciji SLORI so znanstveno komisijo na predkonferenci sestavljali: A. Agnelli (I), A. Ardigò (I), F. Basaglia (I), P. Bessagnet (F), A. Borme (YU), G. Braga (I), J.W. Brugel (B), F. Capotorti (I), T. De Mauro (I), J.M. Domenach (F), D. Druškovič (YU), F. Ermacora (I), P.J. Franceschini (F), E. Gohhman (USA), T. Hočvar (USA), J. Jeri (YU), K. Jončić (YU), V. Klemenčič (YU), T. Nairn (GB), E. Passarin d'Entreves (I), A. Pizzorusso (I), J. Pleterški (YU), E. Prunč (A), S. Šuvar (YU), G. Tramarollo (I), M. Udina (I), G. Valussi (I), T. Veither (A), B. Whitaker (GB), G. Zaimi (YU), A. Zografski (YU).

Tržaška mednarodna konferenca o manjšinah se je tako začela 10. julija 1974 na nekdanji pomorski postaji. Na konferenci so bila podana uvodna poročila Capotortija in Jončiča o splošnem stanju narodnomanjšinske problematike ter sintetična poročila vodij delovnih skupin, se pravi De Maura za prvo skupino, Klemenčiča za drugo in d'Entrevesa za tretjo. Konference se je udeležilo skoraj tisoč oseb, s kratkimi prispevki pa je nastopilo več kot 300 udeležencev. Kot razpravljalci so tedaj iz vrst slovenske manjšine v Italiji nastopili Filibert Benedetič, Lojze Berce, Stanislav Bole, Darij Cupin, Edi Čermelj, Viljem Černo, Rafko Dolhar, Zorko Harej, Kazimir Humar, Boris Iskra, Dušan Jakomin, Mirko Kapelj, Miloš Kodrič, Miroslav Košuta, Drago Legiša, Aleš Lokar, Dušan Lovriha, Franc Mljač, Samo Pahor, Izidor Predan, Boris Race, Stanislav Renko, Bogo Samsa, Danilo Sedmak, Avgust Sfiligoj, Stojan Spetič, Emidij Susič, Maks Šah, Karel Šiškovič, Albin Škerk, Franc Škerlj, Drago Štoka, Vladimir Turina, Gorazd Vesel, Lucijan Volk in Vladimir Vremec. Lahko rečemo, da je bil SLORI formalno ustanovljen tudi zato, da je lahko pravočasno pripravil konferenčna gradiva in da je v svoji sredini združil dobršen del tistih potencialnih sodelavcev, ki so na konferenci nastopili kot razpravljalci. Za namene dogodka so bile namreč kot edicije SLORI pripravljene in predstavljene oziroma med udeleženci razdeljene naslednje knjige:

- *Lavo Čermelj, Gli Sloveni ed i Croati tra le due guerre*, italijanski prevod leta 1936 prvič izšle knjige v angleškem jeziku, ki je bila leta 1965 v Ljubljani objavljena v slovenščini. Gre verjetno za prvo obsežnejšo in dokumentirano obtožbo fašistične represije slovenskega prebivalstva v evropski javnosti.
- *Pravne poti do rešitve problemov Slovencev v Italiji* (v slovenščini in italijanščini); sistematični pretres do leta 1974 predstavljenih zakonskih osnutkov za zaščito slovenske manjšine v Italiji.
- *Slovinci v Italiji včeraj in danes* (v slovenščini, italijanščini in angleščini); ponatis nekaterih razprav zgodovinarjev in proučevalcev narodnostnih vprašanj iz Slovenije, ki obravnavajo zgodovinski razvoj slovenske zahodne meje ter družbeni in politični razvoj Slovencev v Italiji do in po drugi svetovni vojni.

V sodelovanju s SLORI je Študijski center Nediža za konferenco pripravil publikacijo *Slovenska skupnost v Furlaniji* (v slovenščini in italijanščini), pripravljen pa je bil tudi zemljevid s slovenskimi krajevnimi imeni Furlanije Julijske krajine ter sedeži slovenskih organizacij in društev. Poleg tega je SLORI takrat pripravil in razmnožil še 15 različnih strokovnih poročil na temo kulturne zgodovine Slovencev v Italiji (F. Benedetič, M. Košuta), zgodovinskega in kulturnega orisa Beneške Slovenije (L. Čermelj), rabe jezika (S. Pahor), jezika in kulture Beneške Slovenije (P. Petricig), Beneške Slovenije in Beneških Slovencev (I. Predan), političnega boja Slovencev na Tržaškem, Goriškem in v Benečiji za svoje narodne pravice (B. Race), zaščite narodnih manjšin v nekaterih mednarodnih pogodbah (S. Renko), sredstev množičnega obveščanja in odnosa do slovenske narodne skupnosti (B. Samsa), kapitalističnih proizvodnih mehanizmov in pojavu asimilacije slovenske

manjšine (S. Spetič), problemov pravne ureditve Slovencev v Italiji (K. Šiškovič), neurejenega položaja slovenskega šolstva (F. Škerlj), zgodovinskega in političnega orisa gospodarskega življenja Slovencev v Italiji (V. Turina, D. Cupin), ljudskega štetja in slovenske narodne skupnosti v Italiji (G. Vesel), družbenogospodarskih premikov in slovenske narodnostne skupnosti na Tržaškem (L. Volk) ter vloge in deleža kmetijstva v organizmu slovenske zamejske skupnosti v Italiji (V. Vremec). Naj tu navedem nekaj misli, ki jih je izrekel Karel Šiškovič na ustanovnem občnem zboru SLORI 21. junija 1974 in se mi zdijo še vedno zelo aktualne: »Naša narodnostna skupnost ne more več dalje, če ne bo imela vseh možnih instrumentov za uveljavljanje v sedanjih moderni družbi... Naše organizacije, naši ljudje, politične, gospodarske, družbene, kulturne sile potrebujejo izdelana stališča, analize, raziskave, koncepte, da bi lahko delovale... Tudi sile, ki se v vrstah večinske družbe zanimajo za naša vprašanja, bi dobivale na razpolago materiale, publikacije in informacije, da bi lahko učinkoviteje delovale v korist naše narodnostne skupnosti... Inštitut naj bi se povezal z vsemi podobnimi institucijami v državi, v kateri živimo, v sosednji matični državi, med ostalimi zamejskimi Slovenci in med narodnostnimi skupnostmi, ki živijo v Italiji in izven nje... Inštitut bi prevzel tudi vlogo posredovalca znanja, dokumentov in materialov tostran in onstran meje, kar bi prav gotovo pripomoglo k boljšemu poznavanju različnih stvarnosti... Inštitut bi moral skrbeti tudi za vzgojo ali pa vsaj za pomoč pri vzgoji novega, mladega strokovnega kadra, ki naj bi prevzel na visoki osnovi vodstvo naše narodnostne skupnosti in jo usposobil za naloge, ki ji v bolj kompliciranem svetu predstojijo... Želeli bi si, da bi vse politične, gospodarske, družbene in kulturne sile med našo manjšino razumele, da ta skupina ljudi hoče služiti *vsem* Slovincem v Italiji in da je *vsem* Slovincem v Italiji popolnoma na razpolago, tudi vsem tistim članom in množicam večinskega naroda, ki se zanimajo za naša vprašanja...«

Pomembno je poudariti enoten in odprti značaj, ki označuje SLORI že od njegovega nastanka, saj je k sodelovanju pritegnil vse potencialne sodelavce in strokovnjake, ne glede na njihov svetovni nazor in politično opredeljevanje, v pogledu znanstvene produkcije pa je rezultate svojega dela namenjal ne le manjšini, ampak tudi vsem njenim potencialnim sogovornikom. Tematsko se je posvečal predvsem aktualnejšim družbenim vprašanjem Slovencev v Italiji, ker je za zgodovinsko-etnološko in arhivsko gradivo skrbel zlasti Odsek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici, s katero je SLORI tesno sodeloval. Pri njegovem delu sta mu bila v prvem obdobju v oporo zlasti Inštitut za narodnostna vprašanja (INV) in Inštitut za geografijo (IGU) v Ljubljani, takoj pa je vzpostavil tudi dobro sodelovanje s sorodnima inštitutoma, ki sta tedaj nastala v okviru slovenske manjšine v Avstriji ter italijanske manjšine v Jugoslaviji. S širjenjem svoje družbene vloge »povezovalca« in »spodbujevalca« intelektualnih potencialov znotraj slovenske skupnosti v Italiji je leta 1976 odprl podružnična sedeža v Gorici in Čedadu, ki sta tedaj delovala tudi kot pokrajinski središči Slovencev v Italiji znotraj sistema organiziranosti, ki ga je razvila SKGZ kot tedaj edina krovna organizacija te skupnosti. Leta 1977 se je glavni sedež SLORI preselil iz dokaj neprimernih prostorov v ul. Geppa v precej

večje prostore v ul. Gallina ter obenem znatno razširil število svojih raziskovalcev na tržaškem in drugih sedežih. V tem kontekstu je lahko inštitut uspešno razvijal svojo osnovno nalogo *povezovanja in spodbujanja intelektualnega oziroma strokovnega potenciala* med Slovenci v Italiji po eni strani ter *prenašanja oziroma podružbljanja znanj in raziskovalnih rezultatov* na drugi strani. Ne gre pozabiti, da je SLORI s svojimi člani in strokovno podporo dejavno prispeval k oblikovanju dvojezične šole v Špetru v Beneški Sloveniji in Zavoda za poklicno izobraževanje z glavnim sedežem v Trstu, ki sta nastala v tistem času. To pomeni, da je inštitut predstavljal temeljno *razvojno jedro* v tedanjem sistemu slovenske organiziranosti, kar kaže tudi hiter porast njegovega proračuna, ki se je z začetnih 33 milijonov lir do leta 1980 dvignil na skoraj 140 milijonov lir in do leta 1984 na skoraj 350 milijonov lir (od tega je okrog 45% odpadlo na tržaški sedež, okrog 33% na čedajski sedež in okrog 22% na goriški sedež).

V tej vlogi je SLORI opravil nekaj pomembnih »notranjih« posvetov o temeljnih vprašanjih Slovencev v Italiji. Leta 1976 je priredil posvet o *slovenskem šolstvu* v Italiji, na podlagi katerega je še istega leta izdal zbornik z okrog 15 referati in skoraj 10 diskusijskimi prispevki v slovenščini, leta 1978 pa tudi v italijanščini. Leta 1978 je organiziral odmeven posvet o *socioekonomskih in prostorskih vprašanjih* Slovencev v Italiji, na podlagi katerega je še istega leta izšel zbornik v italijanščini, ki se zaradi obsežnosti deli v dva ločena zvezka: v prvem obravnava položaj v tržaški in goriški pokrajini, drugi pa je namenjen nekoliko drugačnim razmeram v videmski pokrajini. Posebej relevanten je uvodni prispevek, ki sta ga pripravila Karel Šiškovič in Vladimir Klemenčič, saj sta v njem obravnavala vplive družbenoekonomskih transformacij, predvsem iz ruralne v industrijsko družbo, na etnično identiteto in manjšinsko poselitveno strukturo. Istega leta sta v okviru edicij SLORI izšli še dve publikaciji na podlagi razprav z okrogle mize o problemih *prostorskega planiranja v Nediškem delu Beneške Slovenije* ter razmišljanj sodelavcev krožka »Nediža« s Petričičem na čelu o *izobraževalni politiki v videmski pokrajini* v okviru pravkar nastale že omenjene dvojezične šole v Špetru (obe v italijanščini). V začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja je v italijanščini izšel zbornik, in sicer na podlagi posveta o smernicah za prepoved in drugačen razvoj Beneške Slovenije, ki sta ga maja leta 1980 v Passarianu priredila SKGZ in SLORI in katerega so se udeležili tudi najvišji predstavniki dežele Furlanije Julijske krajine. Ta interes za območje videmske pokrajine dopolnjuje še krajša publikacija Pavleta Merkuja *Analisi di un dialetto come punto di partenza per proposte didattiche, culturali e letterarie*, ki je izšla istega leta na podlagi novembra organiziranega istoimenskega simpozija v Čedadu. Prav tako sta leta 1980 izšli še knjigi Ernesta Petriča o mednarodnem položaju slovenske manjšine v Italiji (v slovenščini in italijanščini) ter Alenke Rebula Tuta, ki vsebuje njeno predelano diplomsko nalogo o narodnostnem vprašanju v Trstu v luči ankete med slovenskimi delavci v Boljuncu ter njihovo podoživljanje sodobnih problemov »modernizacije« v etnično mešanem okolju (v italijanščini). V kontekst lokalnih odzivov na širše družbene transformacije se umešča še knjiga Ksenije Levak in Gojmirja Budala o sociogeografskih vidikih Lonjerja pri Trstu, ki je izšla leta 1981 v slovenščini in italijanščini.

To intenzivno poglobljanje razvojnih in identitetnih vprašanj Slovencev v Italiji je leta 1984 nadgradila in zaključila študija Emidija Susiča in Danila Sedmaka *Tiha asimilacija – psihološki vidiki nacionalnega odtujevanja*, ki je v slovenščini in italijanščini izšla leta 1984 s spremno besedo Antona Trstenjaka. Avtorja tu na sodoben način obravnavata vprašanje asimilacijskih procesov v etnično mešanih in urbaniziranih okoljih na podlagi opravljenih intervjujev v tržaškem mestnem in podeželskem okolju. Mirno lahko rečemo, da so tovrstne študije v mnogočem anticipirale sorodne raziskave, ki so bile opravljene v drugih slovenskih in evropskih območjih kulturnega in družbenega stika, in da predstavljajo pomembno prelomnico v interpretaciji medetničnih odnosov, ki niso več dojeti kot neko statično sobivanje in součinkovanje dveh zaprtih in prostorsko definiranih kulturnih arealov, ampak kot dinamičen proces etničnega in kulturnega prehajanja med stičnima okoljema. To odpira različne, tudi sočasne situacije potencialne konfliktnosti oziroma koeksistence in spreminjajoča se stanja objektivne ter subjektivne identitete in pripadnosti, ki jih je treba stalno spremljati in usmerjati.

II. Obdobje »modernizacije« in krize

Te nove dimenzije kompleksne etnično-jezikovne identitete oziroma rastočo potrebo po pozitivni integraciji med večinsko (dominantno) in manjšinsko skupnostjo v postindustrijskem (in tendenčno postnacionalnem) kontekstu, kjer se brišeta tudi obe glavni »determinanti« manjšinskega ločenega statusa, in sicer politična meja na eni strani in etnična meja na drugi strani, je verjetno še najbolje posebljal in predstavljal Darko Bratina, ki je po nenadni Šiškovičevi smrti leta 1982 prevzel mesto ravnatelja SLORI. Bratina je poskusil sodobnim zahtevam prilagoditi tudi strukturo raziskovalcev, ki naj bi se izraziteje strokovno profilirali in tako tudi uspešneje vključili v mednarodno znanstveno okolje. Inštitut je tedaj prenehal z nekaterimi ekstenzivnimi oblikami dela in dokumentarnega zbiranja, ki so bile značilne predvsem za obdobje po sprejetju Osimskih sporazumov med Italijo in Jugoslavijo ter predvidenega oblikovanja skupne industrijske cone na Krasu. Z zbiranjem specializiranih mednarodnih revij in publikacij na temo etničnih študijev se je začel razvijati v eno izmed pomembnejših raziskovalnih ustanov v širši regiji, nenazadnje tudi s povečanim sodelovanjem s sorodnimi inštituti, primarno z Inštitutom za narodnostna vprašanja v Ljubljani (INV) in Inštitutom za mednarodno sociologijo v Gorici (ISIG). Posebej gre izpostaviti tudi sporazum o sodelovanju, ki je bil leta 1991 podpisan med SLORI in Univerzo v Trstu, saj je ta ustanova dotlej imela dokaj odklonilno stališče do slovenske manjšine v Italiji. V tem času je inštitut pričel sodelovati tudi z javnomnenjskim zavodom SWG v Trstu ter opravil prvo usmerjeno *anketo prebivalstva obmejnega in etnično mešanega območja v Furlaniji Julijski krajini*, ki je pokazala na zelo kompleksno etnično-jezikovno in identitetno strukturo. Konec osemdesetih let prejšnjega stoletja se je namreč okrog 10% prebivalcev s Slovenci poseljenega območja tržaške in goriške pokrajine, a samo 6% prebivalcev na območju videmske pokrajine opredeljevalo

za Slovence, medtem ko je slovenski jezik razumelo ali govorilo povsod 22% do 25% prebivalcev in ta jezik prenašalo na svoje otroke v 21–22% primerov (Bufon, 1992). To z drugimi besedami in številkami pomeni, da je v novih pogojih vse večjega interetničnega prepletanja etnična struktura mnogo bolj kompleksna, sama etnična identifikacija pa mnogo težja kot v predmodernem obdobju, ko so popisi še lahko dajali neko bolj ali manj objektivno sliko etnične strukture v območjih kulturnega stika.

S povečevanjem horizontalne (geografske) in vertikalne (socialne in kulturne) mobilnosti prebivalstva je tudi opredelitev teritorialnega obsega posameznih manjšinskih etničnih skupin vse težja in se zato pogosto razlikuje med njihovim dejanskim in historičnim naselitvenim ozemljem; nad objektivnimi pa vse bolj prevladujejo subjektivne in večplastne (multiple) oblike etnične identifikacije. Za Slovence v Italiji smo tako ugotovili, da lahko njihovo število po kriteriju narodnostne avtoidentifikacije omejimo le na okrog 40 tisoč (od tega okrog 30 tisoč na Tržaškem, okrog 10 tisoč na Goriškem in le okrog tri tisoč na Videmskem), medtem ko lahko po kriteriju jezikovne usposobljenosti in prakse pristanemo na najbolj pogosto ocenjeno število slovenskega prebivalstva, se pravi okrog 100 tisoč (od tega nekaj nad 60 tisoč na Tržaškem, malo manj kot 25 tisoč na Goriškem in nekaj manj kot 15 tisoč na Videmskem). Povedati pa je treba tudi, da je bil kriterij jezikovne prakse in medgeneracijskega jezikovnega prenosa, ki smo ga tedaj opredelili kot najbolj »uporabnega« za okvirno kvantitativno opredelitev pripadnikov slovenske skupnosti, danes že veliko bolj vprašljiv, saj se je v zadnjem obdobju močno razširil interes po učenju (in posledično, vsaj v potencialni obliki, tudi po rabi) slovenskega jezika tudi med večinskim oziroma izvorno neslovenskim prebivalstvom.

V stroki se zato postavlja vprašanje določevanja *novih kriterijev in kazalcev ugotavljanja in spremljanja etnične strukture ter procesov interetničnega prepletanja oziroma sobivanja*, ki ob nekdanj prevladujočih kvantitativnih nujno prevzemajo vse bolj kvalitativne lastnosti, to raziskovalno in razvojno vprašanje pa bo nedvomno predstavljalo enega izmed temeljnih raziskovalnih interesov Slovenskega raziskovalnega inštituta v prihajajočem obdobju vse bolj integriranih družbenih sistemov. Z odkrivanjem teh dimenzij etničnega kompleksa v območjih družbenega in kulturnega stika je SLORI nedvomno stopil v korak s časom v pogledu akademskih praks in interesov, medtem ko je za manjšinsko in širše družbeno-politično okolje nedvomno prehiteval njegovo sposobnost razumevanja in sprejemanja novih razmer. Zdi se skoraj neverjetno, da se v manjšinski družbi z določeno težavo šele sedaj sprejema stvarnost, na katero je inštitut opozarjal že pred dvema ali celo tremi desetletji, začeni s spremenjeno strukturo otrok, učencev in dijakov v vrtcih in šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji.

Seveda je raziskovalno delo inštituta poleg temeljnih, mednarodno primerljivih raziskav še vedno obsegalo tudi uporabne raziskave v splošno korist manjšinske

skupnosti ter tako imenovano »hitro pomoč« za različne strokovne in raziskovalne potrebe potencialnih naročnikov znotraj in izven manjšinskega okolja. V tem okviru si je Bratina zamislil tudi nekakšno *banko znanja*, ki naj prispeva k večjemu vključevanju v manjšinski družbeni sistem vseh tistih oseb, ki izhajajo iz manjšinskega okolja in večinoma strokovno delujejo v večinskem družbenem okolju. Njegov goriški izvor je prav tako nedvomno pripomogel k temu, da se je SLORI pričel intenzivneje ukvarjati še s čezmejnimi odnosi, posebej glede na tedaj rastočo potrebo po (re)integraciji mesta-dvojčka Gorice in Nove Gorice ter vse bolj soodvisne čezmejne gospodarske povezave med Italijo in Jugoslavijo. To je bil tako imenovani projekt *grad in vrtnica*, v okviru katerega sem v prvi polovici devetdesetih let tudi sam izdelal svojo doktorsko disertacijo. Spominjam se, da sva z Bratino tedaj tudi razpravljala, kako bi bilo koristno po zgledu drugih, predvsem v Ameriki izvedenih socioloških raziskav nadaljevati in poglobiti raziskovanje »krajaja«, se pravi vseh socio-ekonomskih in socio-kulturnih sprememb, ki so zaznamovale manjše lokalne skupnosti na prehodu iz ruralne v industrijsko in nato v terciarno ali informacijsko družbo. Še toliko bolj, ker so imeli ti procesi, kakor sem nakazal, v našem okolju pomembne in globoke učinke na spreminjanje etnične identitete oziroma interetničnih odnosov.

V predgovoru za publikacijo *SLORI 20*, ki je izšla ob inštitutovi 20. obletnici leta 1994, je Bratina, tedaj že kot italijanski senator, zapisal: »Že od začetka so bile dejavnosti Inštituta, tako glede raziskav kot konferenčnih dejavnosti, osredotočene v opremljanje slovenske manjšinske skupnosti z novimi vzvodi in pristopi, ki so omogočali oblikovanje novih načinov samospraševanja in kritičnega samopreverjanja predvsem znotraj nje same in v zvezi z lastno kompleksno istovetnostjo ter hkrati z večsmernimi povezavami s širšo italijansko stvarnostjo in seveda s čezmejno slovensko, vključno s tamkaj prisotno stvarnostjo italijanske manjšine. Vse to ni le pripomoglo k večjemu medsebojnemu poznavanju med manjšino in večino, temveč je tudi omogočilo, da so se ovrednotile številne medsebojno dopolnilne sposobnosti, ki jih manjšine znajo uveljaviti na specifičnem obmejnem območju. Ethnos in istovetnost, bogastvo nacionalnih in jezikovnih razlik ter njihov družbenogospodarski okvir na skupnem italijansko-slovenskem obmejnem področju, kot pomemben primer sodobne Evrope, ki ponovno razkriva vrednost etničnega prepletanja in razslojevanja ter potrebo in nujnost doslej neznanih kulturnih usklajevanj z namenom, da posameznim ozemljem vračamo njihove večnarodne značilnosti v imenu medsebojnega podrobnejšega spoznavanja, kar je predpogoj za medsebojno globlje dožemanje. To je delovno področje zavoda, kakršen je SLORI: odkriti in razkriti s terenskim raziskovalnim delom, kar je malo poznano ali zanemarjeno, a vsekakor prisotno ter polno novih in neraziskanih možnosti... Želimo si sodobne obnovitve mednarodnih odnosov in zavedamo se potrebe po dejavnem širjenju znanja in znanosti, na čemer moramo vztrajati, da bomo napravili iz Inštituta, ob vsej njegovi specifičnosti in omejenosti, referenčno ustanovo za etnične raziskave na evropski ravni.«

Tako nakazana usmeritev, ki jo je sam Bratina sintetiziral z geslom *misliti globalno – delati lokalno*, je inštitutu postavila podlago za kar nekaj pomembnih raziskovalnih rezultatov. Naj tu na znanstvenem področju navedemo na primer organizacijo dveh »etničnih delavnic« v sodelovanju z INV (1989 in 1990), katerima je leta 1991 sledil simpozij na temo *Sodobna etnična problematika: teorija in metodologija preučevanja* ter dejstvo, da je inštitut dotlej objavil skoraj sto različnih strokovnih oziroma znanstvenih publikacij, ki so, skupaj z znanstvenimi objavami njegovih sodelavcev, dobivale vse večjo odmevnost tudi v širšem slovenskem in mednarodnem okolju. Na strokovno-razvojnem področju gre omeniti organizacijo posvetov o predšolski vzgoji na dvojezičnem območju (1985) ter o prisotnosti in vlogi Slovencev v razvoju Goriške (1989) in odprtje novega, že tretjega podružničnega sedeža SLORI v Ukvah v Kanalski dolini leta 1983. Prav gotovo lahko trdimo, da bi bilo poznavanje položaja in problemov ter razvojnih procesov Slovencev v Italiji v širšem matičnem, večinskem in mednarodnem okolju brez delovanja inštituta in njegove strokovne produkcije veliko bolj skromno ali sploh neobstoje.

Žal pa je poglobljanje ekonomske in politične krize na območju nekdanje Jugoslavije ob še vedno odsotni sistemski oziroma zakonski ureditvi položaja slovenske manjšine v Italiji vse bolj negativno vplivalo tudi na finančno likvidnost slovenske manjšine in s tem na strukturo inštituta. SKGZ, ki je dotlej delovala kot smiselna in kar uspešen sistem spodbujanja in povezovanja temeljnih organizacij na področju kulture in gospodarstva (od tod navsezadnje tudi njeno ime), se je v drugi polovici osemdesetih let vse bolj polarizirala na »neprofitni« in »gospodarski« del, ki je dobival vse večjo moč in pričel delovati bolj v lastnem kot v širšem manjšinskem interesu. Ta usmerjenost se je še izostrila v prvem obdobju po osamosvojitvi Slovenije, ko je na pritisk novih slovenskih oblasti SKGZ novi »drugi« krovni organizaciji (se pravi SSO) prepustila v soupravljanje t.i. primarne kulturne ustanove, sama pa se nekako zakopala v obrambo svojih gospodarskih institucij, še posebej finančne družbe SAFTI in Tržaške kreditne banke. Temeljito spremenjena regionalna geopolitična in manjšinska sistemska struktura je na ta način odprla daljše in dokaj mučno »tranzicijsko obdobje«, ki je prizadelo celotno manjšinsko delovanje in se še danes ni zaključilo s sprejetjem nove in sodobnim razmeram ustrezne manjšinske razvojne vizije in prakse oziroma sistemske organiziranosti.

Ker se je dotok finančnih sredstev, namenjenih delovanju inštituta iz nekdanje Jugoslavije oziroma Slovenije, ki je dotlej potekal preko SKGZ in njenega Kulturnega sklada, od leta 1985 naprej močno zmanjšal (od okrog 400–490 na samo nekaj čez 100 milijonov lir), je bil SLORI konec osemdesetih let prisiljen, da sprejme korenit sanacijski načrt in radikalno zmanjša svojo kadrovska zasedbo. Še toliko bolj, ker tako v novem manjšinskem kot matičnem družbenem sistemu ni našel več dotedanje podpore. Inštitut je moral odpustiti skoraj vse osebje, razen potrebnega tajniškega kadra oziroma osebja za minimalno funkcionalno vzdrževanje svojih sedežev in za računalniško obdelavo podatkov, ter pričel večji del raziskovalnih nalog opravljati

s projektnim delom zunanjih sodelavcev.² Položaj se je nekoliko popravil po letu 1991, ko je italijanska država odobrila tako imenovani zakon za obmejna območja, v okviru katerega so bila v pričakovanju posebnega zaščitnega zakona za slovensko manjšino predvidena tudi določena sredstva za delovanje manjšinskih primarnih organizacij, med katere je bil uvrščen tudi SLORI. Inštitut je tako za svoje redno delovanje iz tega naslova odtlej prejemal okrog 300 milijonov lir, medtem ko so pred tem prispevki z italijanske strani znašali le med 50 in 100 milijoni lir; poleg tega je SLORI prejemal okrog 200 milijonov lir iz Slovenije od obeh krovnih organizacij. Z njima se je dogovoril tudi za prejem dodatnih 100 milijonov v podporo svoje »terenske organiziranosti«, tako da sprva predvideno zaprtje podružničnih sedežev ni bilo izvedeno, čeprav so ti v vse manjši meri opravljali nekdanjo vlogo lokalnih razvojnih središč. Kljub temu je ostajala zahtevana sanacija kar dolgotrajna, saj bi nova finančna perspektiva, če bi se stabilizirala, inštitutu omogočila izplačilo nabranih dolgov (v višini okrog 600 milijonov lir) šele do leta 1997.

Kakor je zapisal dolgoletni predsednik SLORI, Aljoša Volčič, v predgovoru k priložnostni publikaciji ob 25-letnici inštituta (SLORI, 2001): »V tem času se je položaj manjšine popolnoma spremenil, padli so bloki, nastala je nova slovenska država, ki počasi stopa v Evropo. Te spremembe so močno vplivale na položaj slovenske manjšine v Italiji in so povzročile močan preobrat znotraj manjšine same. Čeprav ne gojim posebne nostalgije za starimi časi in čeprav pozitivno ocenjujem nekatere novosti, kot so na primer večji pluralizem, ne morem mimo ugotovitve, da so se v novih razmerah mnoge slovenske ustanove, med temi tudi SLORI, znašle v težavah. Tako številnega osebja, kot smo si ga privoščili v osemdesetih letih, si verjetno ne bomo mogli privoščiti več. V letih se je vloga SLORI spremenila, a prav v spremenjenih razmerah obstaja potreba po okrepitvi Inštituta z zaposlitvijo stalnih raziskovalcev, predvsem pa potrebuje sedež v Trstu nove prostore, v katerih bi lahko raziskovalci našli tudi konkreten (ne le virtualen) prostor, kjer bi se lahko združevali.«

V tem nelahkem obdobju je po izvolitvi Bratine v italijanski senat spomladi leta 1992 krmilo SLORI prevzel Emidij Susič. Inštitut se je po drastični redukciji svojega raziskovalnega kadra preselil v začasne in sila skromne prostore v ul. Carducci, kjer je delovala le ena stalno zaposlena raziskovalka. Podobno oslABLJENO, kot nekakšne enote »one-man-band«, pa so delovali tudi vsi podružnični sedeži. V takih razmerah je postala za SLORI zato prioritarna naloga, da v svoj krog znova privabi mlajše sodelavce in si zastavi nove raziskovalne cilje. Potreba po reorganizaciji SLORI

2 Nekdaj stalno zaposleni raziskovalci so bili: Laura Bergnach, Ferruccio Clavora, Karlo Devetak, Branko Jazbec, Mirjam Koren, Pavel Slamič in Pavel Stranj. Večina teh raziskovalcev je pridobila zaposlitev v drugih manjšinskih in večinskih ustanovah, nekateri pa so ohranili stik z inštitutom kot zunanji sodelavci. Med stalnimi zunanjimi sodelavci so bili v publikaciji SLORI 20 (Gorica, 1994) navedeni Milan Bufon, Daniel Jarc, Marija Jurić Pahor in Majda Kaučič Baša, katerim sta se nato (glej publikacijo SLORI 25; Gorica, 2001) pridružili še Susanna Pertot in Vida Valenčič. Ob Norini Bogatec na tržaškem sedežu so raziskovalne naloge v podružničnih sedežih opravljali še Aldo Rupel v Gorici, Riccardo Ruttar v Čedadu in Salvatore Venosi v Ukvah.

se je še povečala v drugi polovici devetdesetih let, ko je prišlo do kolapsa nekdanje močne Tržaške kreditne banke ter s tem tudi do tistega trenutka »preživelega« in na gospodarskih dejavnostih temelječega sistema SKGZ. Slednja je odslej močno oslABLJENA stopila v nov, bolj ali manj vsiljen in zato »hladen«, statičen in nerazvojno naravnani »bipolarizem« s SSO. Obe krovni organizaciji sta se za svoje »skupne« ustanove, kakršna je SLORI, v resnici vse manj zanimali in se pričeli tudi vse glasneje spraševati, »čemu je SLORI sploh potreben«. Celotno dogovorjeni prispevek krovnih organizacij za vzdrževanje inštitutove terenske organiziranosti je bil že leta 1997 razpolovljen in leto kasneje docela ukinjen.

Inštitutov proračun se je tako po vstopu v 21. stoletje celo nominalno zmanjšal, saj ni več presegal niti 500 milijonov lir, s tem da se je italijanski državni prispevek od dežele Furlanije Julijske krajine zmanjšal na 430–450 milijonov, medtem ko se je slovenski prispevek od krovnih organizacij sedaj gibal le med 35 in 85 milijoni lir. Čeprav je SLORI medtem uspel nekoliko povečati obseg pridobljenih sredstev na »trgu«, z raziskovalnimi nalogami za lokalne skupnosti in ustanove ter v okviru nekaterih evropskih programov, in sicer od okrog 35 na okrog 100 milijonov lir, se je kmalu pokazalo, da gre inštitut ob ohranjanju očitno povsem preživeti in raziskovalno ne dovolj učinkovite podružnične organiziranosti naproti novemu neizhodnemu zadolževanju. Prestrukturiranje je postalo vse bolj nujno tudi zaradi nestabilnega financiranja, saj se je sprva dotok sredstev s strani italijanske države po sprejetju zakona za zaščito Slovencev v Italiji leta 2001 povečal na okrog 550 milijonov lir, ob hkratnem ohranjanju slovenskih prispevkov na skromnih približno 50 milijonih. To je sicer omogočilo, da se je leta 2002 SLORI preselil v nove prostore na trgu Giotti, nato pa se je dotok sredstev zaradi »pomembnejših« in skorajda permanentnih kriznih razmer v drugih ustanovah – začeni s Primorskim dnevnikom, Slovenskim stalnim gledališčem in Glasbeno matico – kar močno zmanjšal, in sicer leta 2005 na manj kot 250 tisoč evrov, ne glede na povečane poslovalne stroške po uvedbi nove skupne valute.

V takih razmerah se je vodstvo SLORI odločilo, da izdatke prilagodi ravnih predvidenih prispevkov za svoje redno delovanje, ki so ostajali v najboljšem primeru nominalno, kaj šele realno enaki kot v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, in posledično nameni glavno prioriteto razvoju svoje primarne dejavnosti: raziskovanju. V novih razmerah manjšinske »organiziranosti« (če naj jo tako imenujemo), kjer je vsaka krovna organizacija na lokalni ravni razvijala svoja ločena »predstavništva«, je bila očitno inštitutova »terenska« zastopanost vse manj potrebna in zaželena. Zaradi tega je inštitut leta 2006 sklenil, da podružnične sedeže zapre in prihranek pri režijskih stroških namenja spodbujanju lastnega raziskovalnega dela in pridobivanju novih kvalificiranih sodelavcev. To nalogo je SLORI zasledoval tudi z ustanovitvijo posebnega sklada za *nagrade dodiplomskih in podiplomskih nalog* ter za *štipendiranje podiplomskega študija* na področjih, za katere je tradicionalno zainteresiran, ter z vključevanjem študentov v lastne raziskovalne projekte. Od leta 1997 naprej so razpisi SLORI tako zajeli skoraj

sto diplomirancev, ki so svoja diplomska dela prijavili v oceno; okrog 50 nalog je bilo nagrajenih in več kot deset objavljenih. Poleg tega je inštitut po letu 2000 dodelil sofinanciranje podiplomskega študija več kot tridesetim študentom, s čimer je želel tudi usmerjati študente pri njihovi študijski izbiri. Prav tako velja opozoriti na kar nekaj pomembnih publikacij, ki so izšle v tem času: zbornik *Narodne manjšine danes in jutri* (ur. I. Štrukelj in E. Sussi; Trst, 1994), ki je nastal ob robu konference na temo čezmejnega povezovanja in evropske integracije, ki ga je inštitut priredil ob svoji 20-letnici v Trstu; zbornik *Večjezičnost na evropskih mejah – primer Kanalske doline* (ur. I. Šumi in S. Venosi; Ukve, 1996), ki je nastal na podlagi istoimenske mednarodne konference, ki je potekala leta 1995 v Trbižu; publikacijo R. Rutarja *I diplomati della Slavia: la situazione demografica* (Čedad, 1999) ter publikaciji N. Bogatec in podpisanege, v katerih so bile prvič temeljiteje obravnavana glavna družbena oziroma razvojna vprašanja šol s slovenskim učnim jezikom v Italiji (Trst, 1996 in 1999).

III. Obdobje »preporoda« in novih izzivov

Z načrtnim mentorskim delom si je inštitut ob vstopu v novo tisočletje uspel ustvariti novo generacijo kvalificiranih sodelavcev,³ ki je sčasoma tudi sama prevzela večjo odgovornost pri vodenju inštituta in s tem dopolnila intenzivno prestrukturiranje, ki je znotraj SLORI potekalo v zadnjem desetletju. Z novimi močmi in bolj sodobno naravnano raziskovalno politiko si je SLORI v tem času zagotovil večjo uspešnost na področju aplikativnih raziskav, ki bistveno dopolnjujejo inštitutove redne finančne prilive (ti znašajo v zadnjem obdobju okrog 300 tisoč evrov, od tega okrog 85% iz italijanskih vladnih sredstev od dežele Furlanije Julijske krajine), zlasti raziskav v okviru programa čezmejnega sodelovanja *Interreg* ter raziskav za zunanje naročnike, predvsem lokalne uprave. Posebej pomembna so bila sodelovanja s sorodnimi raziskovalnimi organizacijami v Sloveniji in Furlaniji Julijski krajini, ob pomoči katerih si je inštitut zagotovil tudi ustrezno prepoznavnost in usposobljenost za uspešno monitoriranje stanja in razvojnih dilem slovenske manjšine v novem regionalnem in mednarodnem okviru, ne le znotraj manjšinskega in matičnega družbeno-političnega sistema, ampak prvič doslej tudi v odnosu do deželne uprave pri spremljanju učinkov sprejetih zakonskih normativov na širjenje rabe manjšinskega jezika ter politik medetnične oziroma medkulturne koeksistence oziroma integracije. V tem okviru bi morda po pomembnosti in pridobljenih rezultatih posebej izpostavil publikacijo *Pre-misliti manjšino* (Trst–Koper, 2008), ki je nastala v sodelovanju z Znanstveno-raziskovalnim središčem Univerze

3 V publikaciji SLORI 30 (Gorica, 2006) so med tedanjimi mlajšimi sodelavci omenjeni Stefania Carlig, Cristina Iussa, Maja Mezgec, Martina Pettiroso, Marta Primosig, Danjel Radetič, Breda Sussi, Marina Ussai in Zaira Vidali, katerim so se pozneje pridružili najprej Sara Brezigar, Tanja Colja, Devan Jagodic, Nataša Gliha Komac in Marianna Kosic, kasneje pa še Štefan Čok, David Bandelj in številni drugi občasni sodelavci. Ob tej priložnosti velja spomniti še na upravne sodelavce, ki so prav tako dali svoj prispevek k uspešnemu delovanju Inštituta: Magda Gojča, Serena Kozina, Ingrid Vignini, Danica Cepar in Nevenka Pernarčič.

na Primorskem in prvič problemsko obravnava *pogled, položaj in perspektive Slovencev v Italiji v novem »brezmejnem« družbenem okolju*, in publikacijo, ki jo je izdala deželna Furlanija Julijska krajina in vsebuje *prvo opravljeno raziskavo o jezikovnih skupnostih v okviru te dežele*, pri kateri sta sodelovala SLORI in Societat Filologjiche Furlane (Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia, 2010).⁴

Prav tako ne gre pozabiti na povečano mednarodno vpetost, ki si jo je SLORI pridobil zlasti s sodelovanjem z Evropskim birojem za manj razširjene jezike (EBLUL), in sicer v času, ko je tega vodil Bojan Brezigar. Na ta način je bila v Trstu leta 2005 organizirana tudi odmevna mednarodna konferenca o evropskih

4 Prva raziskava je med drugim zajela »angažirane« pripadnike slovenske manjšine v vseh treh obmejnih pokrajinah Furlanije Julijske krajine in ugotovila vrsto zanimivih podatkov: znanca na drugi strani meje ima kar 98% vprašanih; televizijo iz Slovenije redno spremlja okrog 49% vprašanih na Tržaškem in Goriškem ter okrog 23% na Videmskem; večkrat tedensko obiskuje kraje v Sloveniji okrog 75% vprašanih na Tržaškem, okrog 80% na Goriškem in 30% na Videmskem; v pretežno slovenskem jezikovnem okolju se odvija največ družbenih stikov za skoraj 70% respondentov na Tržaškem, okrog 50% na Goriškem in 20% na Videmskem, slovenska pripadnost pa je dobro sprejeta v širšem družbenem okolju po mnenju 75–78% vprašanih na Tržaškem in Goriškem ter 42% na Videmskem; z osebjem na občini lahko slovenščino uporablja 47–50% vprašanih na Tržaškem in Goriškem ter 13% na Videmskem, z osebjem v banki pa 71–77% vprašanih na Tržaškem in Goriškem ter 6% na Videmskem; z vključevanjem Neslovencev v slovenske šole soglaša nekaj več kot 60% vprašanih na Tržaškem in Goriškem ter nekaj več kot 80% na Videmskem, z vključevanjem Neslovencev v slovenska kulturna in športna društva pa soglaša okrog 50% vprašanih v vseh treh pokrajinah; da je slovenska manjšina ustrezno organizirana na političnem področju, meni le 17–19% vprašanih v vseh treh pokrajinah, medtem ko je stopnja zadovoljstva z organiziranostjo na kulturnem področju precej višja (okrog 40%); potrebo po eni sami krovni organizaciji podpira več kot 70% vprašanih na Tržaškem, več kot 50% na Goriškem in več kot 60% na Videmskem; glede ukrepov v korist dvojezičnosti v etnično mešanem območju je velika večina vprašanih na Tržaškem in Goriškem menila, da bi morali biti krajevni napisi obvezno dvojezični, medtem ko je večina vprašanih na Videmskem menila, da bi bili potrebni, ne pa obvezni; poučevanje slovenščine v italijanskih šolah naj bi bilo obvezno po mnenju približno 20% vprašanih, potrebno pa za več kot 75%; pri vprašanju, kdo najbolj vpliva na položaj Slovencev v Italiji, je 65% anketiranih navedlo Deželo Furlanijo Julijsko krajino, več kot 50% Republiko Italijo, malo pod 50% pa Republiko Slovenijo in evropske institucije; med drugimi dejavniki si je največ vprašanih zaželelo večjo povezanost s slovenskim matičnim okoljem (80%), oblikovanje enega samega odločitvenega telesa (68%), večjo povezanost z italijanskim okoljem (59%) in dejavnost samostojne manjšinske stranke (49%); respondenti so po pomenu razvrstili dejavnike ohranjanja slovenske manjšine v Italiji tako: slovenska šola (96%), slovenska društva in ustanove (93%), družina (92%), slovenske občine (83%), slovenski mediji (83%), slovenske gospodarske organizacije (81%), slovenski izvoljeni predstavniki (79%), krovni organizaciji (77%) ter slovenska cerkev (64%).

Druga raziskava je pokazala, da so vprašani na območju tradicionalne slovenske naselitve kot prvi naučeni ali uporabljeni jezik navedli italijanščino (45%), slovenščino (31%), oba jezika skupaj (4%) in druge jezike (skoraj 20%); po kriteriju avtoidentifikacije se je 44% anketiranih opredelilo za Italijane, 24% za Slovence, 11% za Slovence in Italijane hkrati, 20% pa jih je izbralo drugo možnost; kot jezik v rabi v družinskem okolju je 23% vprašanih navedlo italijanščino, 19% slovenščino, 5% oba jezika hkrati, 54% pa druge jezikovne oziroma lokalne dialektalne variante; največji porast rabe slovenskega jezika v svoji občini so zaznali respondenti na Goriškem (35%), najmanjšega pa na Tržaškem (25%); pri cestni signalizaciji so največji porast zaznali na Videmskem (skoraj 50%) in najmanjšega na Tržaškem (26%); skupaj se je za 42% vprašanih položaj slovenščine izboljšal (tako jih je menilo 50% na Goriškem, 45% na Videmskem in 35% na Tržaškem), enak pa je ostal za 40% vprašanih (44% na Tržaškem, 39% na Videmskem in 34% na Goriškem).

manjšinskih skupnostih in jezikih, objavljenih pa je bilo tudi več publikacij, ki so predstavljale položaj in probleme Slovencev v Italiji širši italijanski in evropski javnosti. Nenazadnje velja omeniti tudi pomembno funkcijo, ki jo je inštitut v zadnjih letih opravljal v partnerstvu z italijansko manjšino v Sloveniji pri izvajanju zelo uspešnega projekta znotraj programa Interreg, ki je namenjen prenosu informacij o obeh manjšinskih stvarnostih in s tem prednosti multikulturne vzgoje v šole na obeh straneh meje ter strokovno pomoč, ki jo je SLORI s svojimi sodelavci nudil šolam s slovenskim učnim jezikom pri spremljanju in usmerjanju učenega učenja slovenskega jezika v vse bolj multikulturnem družbenem okolju.

Čeprav je prestrukturiranje sistema dela SLORI spričo potrebe po intenzifikaciji raziskovalnih rezultatov ob zmanjševanju režijskih stroškov vključevalo tudi zaprtje podružničnih sedežev, se inštitut zaradi tega ni odrekal svoji nalogi povezovalca in spodbujevalca intelektualne rasti »na terenu«. Slednje že vrsto let zasleduje z aktivno podporo raziskovalnega in razvojnega dela v videmski pokrajini s posebnim finančnim skladom, z razvijanjem posebnega programa *banke znanja*, s posodobitvijo sistema članstva in komunikacije oziroma pretoka informacij med potencialnimi sodelavci inštituta ter nenazadnje z razvijanjem tesnejšega sodelovanja s krovnicima organizacijama ter s sorodnimi institucijami Slovencev v Italiji, začenši z Narodno in študijsko knjižnico (NŠK). S to ustanovo smo že ob koncu 20. stoletja razvili skupen projekt *Libris*, ki je prvič prejel sredstva iz programa *Interreg* za razvoj slovenskega dokumentacijskega in informacijskega središča v tržaškem Narodnem domu, s pomočjo katerega smo želeli okrepiti povezovalno vlogo slovenske manjšine v Italiji na področju socio-kulturnega povezovanja med Slovenijo in Italijo, obenem pa ponuditi potrebne instrumente za konkretno izvajanje določil zakona za zaščito slovenske manjšine, ki med drugim predvideva tudi vračanje oziroma uporabo tako Narodnega doma v Trstu kot tistega pri Sv. Ivanu ter Trgovskega doma v Gorici. Čeprav pobuda o oblikovanju slovenskega kulturnega centra v tržaškem Narodnem domu, ki smo jo razvili ob koncu prejšnjega stoletja, ni prejela pričakovane podpore s strani slovenske vlade in obeh krovnic organizacij Slovencev v Italiji, ostaja partnerstvo z NŠK za SLORI strateškega pomena, saj verjamemo, da bo slejkoprej privedlo tudi do nastanka nekega dovolj »težkega jedra«, ki bi lahko služilo kot osrednja referenčna enota za vprašanja Slovencev v Italiji tako znotraj kot izven manjšinskega družbenega okolja na knjižnem, dokumentarno-arhivskem in raziskovalnem področju. Tudi na ta način želi SLORI aktivno prispevati k strategiji, ki jo sam imenujem »politika treh integracij« in ki naj bi privedla k večji družbeni *integraciji znotraj slovenske manjšine v Italiji* (1), k večji *integraciji slovenske narodne skupnosti v družbeni sistem dežele Furlanije Julijske krajine* (2) ter k večji *integraciji slovenske skupnosti v Italiji v slovenski matični družbeni prostor* (3).

Če naj te tri ravni nekoliko podrobneje osvetlimo, opazimo, da je na tem področju situacija presenetljivo veliko slabša od tiste, kakršno bi zahtevali novi časi, in v nekaterih pogledih celo slabša od tiste, kakršno smo poznali v obdobju, ko je

SLORI nastajal in se razvijal. Na notranjem manjšinskem področju (1) je slovenska skupnost v Italiji namreč sistemsko veliko bolj notranje razdeljena in »razbita«, kot je bila nekoč, in še zdaleč ne dovolj integrirana v enoten ali vsaj funkcionalen družbeni sistem. Kakor je pokazal kratki pregled, je že približno trideset let nesposobna izdelati in udejanjiti širše razvojne vizije. Krovni organizaciji delujeta pretežno ena mimo druge in sta primarno zainteresirani, da širita in utrjujeta vsaka svojo lastno individualno družbeno-politično podlago, na kateri gradita svoj konsenz in svoj »smisel«, ne izvajata pa več (ali še) tiste »krovne« oziroma povezovalne funkcije, ki bi jo manjšina dejansko potrebovala in bi nujno zahtevala dogovarjanje in načrtovanje pri zasledovanju širših manjšinskih interesov in izvajanju skupnih razvojnih politik. Pri tem so tudi tako imenovane primarne organizacije slovenske manjšine v bistvu prepuščene same sebi ter se vsaka zase borijo za lastno preživetje in »obstane« v pogojih nestabilnega in vse prej kot zanesljivega financiranja svojih dejavnosti. Zato ne preseneča, da se je s časom pojem »primarnih organizacij« neverjetno razširil in v bistvu razvojenel, saj sedaj daleč presega okvire, v katerih je s sprejetjem »zakona za obmejna območja« leta 1991 sploh nastal. Ampak prav zaradi opisanih razmer bi bila vloga celovitejšega monitoriranja, spremljanja in usmerjanja družbenega stanja v slovenski manjšini v Italiji, kakršno lahko izvaja SLORI, danes nedvomno bolj potrebna kot kadarkoli doslej in zato pričakujemo, da jo bosta znali obe krovni organizaciji v prihodnje veliko bolje uporabiti kot v preteklih letih. Hkrati se zavedamo, da bi bilo v interesu naše skupnosti najbolj smiselno, ko bi se organizaciji znali vsaj na funkcionalnem in razvojnem področju bolje povezati in naposled tudi združiti, s čimer bi bila presežena vse bolj anahronistična in v realnem manjšinskem družbenem okolju že zdaleč presežena ideološko-organizacijska delitev, ki sedaj predstavlja dejansko največjo sistemsko razvojno oviro znotraj tiste manjšinske skupnosti, ki naj bi jo »krovni« organizaciji predstavljali oziroma zastopali. V ta namen smo obema krovni organizacijama podali predlog, po katerem bi tudi ob ohranjanju sedanjega »bipolarnega« sistema lahko prišli do oblikovanja neke skupne »vlade« in razvijanja skupnih »politik«. Pretekla izkušnja nas glede možnosti uresničevanja notranje družbene oziroma sistemske integracije žal ne navdajajo s pretiranim optimizmom, čeprav se morda vendarle krepki zavedanje, da bo oziroma bi moral inštitut v takih razmerah še aktivneje izvajati tisto vlogo strokovnega povezovalca interesov slovenske manjšine, zaradi katere bi lahko slednja pridobila prepotrebne osnovne smernice za svoj razvoj.

Žal je eden izmed dejavnikov za nastanek in ohranjanje opisanega neugodnega stanja v manjšinski družbi prav tista matična država, ki smo jo Slovenci v Italiji v njenih prizadevanjih po samostojnosti aktivno podpirali v pričakovanju, da se bo tako končno realizirala tudi vizija skupnega slovenskega kulturnega prostora, ki smo jo toliko časa zasledovali. Ravno nasprotno, do zaželeno družbeno-kulturne integracije slovenske skupnosti v Italiji v slovenski matični prostor (3) po letu 1991 v resnici ni prišlo. Institucionalna in funkcionalna »razdalja« med matično državo in Slovenci v Italiji se v marsikaterem pogledu danes zdi celo večja, kot je

bila v času nastanka inštituta. Ljubljanska politična praksa je poleg tega znotraj nove države prispevala k povečevanju ideoloških razlik med tradicionalnima slovenskima taboroma, ki se v Sloveniji potegujeta za oblast, in te delitve je uspela »izvoziti« tudi med svoje manjšine, nenazadnje s sistemom financiranja manjšinskih organizacij, ki ostaja dokaj netransparentno in v našem primeru dejansko »zamrznjeno« v neživljenjsko in nerazvojno bipolarno logiko po principu »fifty-fifty«, ki se je uveljavila tudi pri delitvi italijanskih državnih sredstev. To stanje je nedvomno tudi rezultat dejstva, da nova Slovenija v svojih manjšinah ne vidi več prave »funkcije« ter jih zato večinoma (ne glede na lastna ustavna določila) obravnava kot bolj ali manj odvečno finančno breme ter v njih raje išče folklorno zanimivost kot sodoben in za udejanjanje evropskih integracijskih procesov pomemben družbeni dejavnik. V tej luči gre nenazadnje razumeti dejstvo, da je slovenski nacionalni raziskovalni program po letu 1991 in še posebej v zadnjih letih pričel vse bolj zanemarjati raziskave na etničnem in manjšinskem področju, pri katerih je nekoč slovenska znanost dosegala pomembne in mednarodno primerljive znanstvene rezultate. Ne le, da so se sredstva, ki jih Republika Slovenija namenja za delovanje inštituta, v tem okviru dokaj zreducirala (samo v zadnjih dveh letih za kar 35%), in sicer na obseg, ki ne presega 10% skupnega proračuna inštituta in predstavlja le okrog 1,5% sredstev, ki jih Slovenija namenja slovenskim organizacijam v Italiji ter mnogo manj kot jih namenja sorodnima inštitutoma Slovencev v Avstriji. Kar je verjetno še veliko bolj nesprejemljivo in nerazumljivo, je namreč dejstvo, da ne obstaja nobena pripravljenost, da bi bil SLORI vsaj minimalno integriran v slovenski raziskovalni sistem. Inštitut je poskusil to stanje preseči z intenzivnejšim povezovanjem z INV v Ljubljani ter s sorodnimi raziskovalnimi inštituti na avstrijskem Koroškem, ki je potekalo pod pokroviteljstvom Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu, v zadnjem času pa tudi z okrepljenim sodelovanjem z Univerzo na Primorskem ter Znanstvenoraziskovalnim centrom Slovenske akademije znanosti in umetnosti (ZRC SAZU), s katerima namerava povečati pretok raziskovalcev ter poglobiti in razširiti raziskave tudi na področju humanistike in s posebnim poudarkom na območju videmske pokrajine. Verjamemo, da bo to sodelovanje v prihodnje prispevalo vidnejše rezultate, saj je navsezadnje omogočilo tudi večjo integracijo raziskovalcev, ki izhajajo iz manjšinskega okolja, v slovenski znanstveni prostor. Nedvomno pa bi potrebovalo večjo sistemsko podporo, ki je do sedaj slovenska država ni bila pripravljena izkazati, saj je SLORI v okviru slovenskega sistema financiranja znanosti le enkrat samkrat, povsem izjemoma pridobil raziskovalni projekt in sredstva za usposabljanje mlade raziskovalke, ki je kasneje postala celo prva ravnateljica inštituta iz vrst mlajše generacije: na osebno pobudo ministrstva za znanost, v času, ko je bila pristojna ministrica Lucija Čok, pozneje prva rektorica Univerze na Primorskem. To obenem pomeni, da bi bilo mogoče zadeve, če bi obstajala ustrezna politična volja in sposobnost, razreševati tudi drugače in v bolj »evropskem« duhu, saj je nesprejemljivo, da so funkcionalni uradni stiki med slovensko in italijansko stranjo na meddržavni in lokalni ravni danes skromnejši, kot so bili za časa socialistične Jugoslavije, in da je pripravljenost za skupno razreševanje problemov obmejnih območij manjša kot v času, ko je bil podpisan Videmski sporazum ali so bili sprejeti Osimski sporazumi in se je to območje znalo uveljaviti in promovirati kot »najbolj odprta evropska meja«.

V zadnjem obdobju se je vidneje izboljšalo le stanje na področju integracije slovenske narodne skupnosti v družbeni sistem dežele Furlanije Julijske krajine (2), k čemur so prispevale tudi spremenjene geopolitične razmere, ki so omogočile večjo sproščenost v nekdanj močno nadzorovanem vzhodnem obmejnem italijanskem pasu. Družbena distanca med večinskim in manjšinskim prebivalstvom se je bistveno zmanjšala in zaustavila nekdanj pretežno enosmeren proces asimilacije manjšinske skupnosti v večinsko. V vse bolj številnih mešanih zakonih pridobiva slovenska komponenta vse bolj enakopraven status, povečuje pa se tudi splošno zanimanje za slovenski jezik in kulturo. To se še najbolj odraža v strukturi šol s slovenskim učnim jezikom, kjer se je delež učencev in dijakov iz mešanih družin od leta 1995 do danes povečal z okrog 30% na 45%, delež otrok iz neslovenskih družin pa z manj kot 10% na skoraj 30%. To pomeni, da se v šolah, ki smo jih nekoč obiskovali le zavedni pripadniki slovenske manjšine in se v njih šele začeli seznanjati z *italijanskim* jezikom in kulturo, dobršen del učencev sedaj komajda pričinja seznanjati s *slovenskim* jezikom in kulturo. V širšem smislu pa to nakazuje tudi pomemben premik v pričakovani funkciji manjšinskih, a tudi »večinskih« izobraževalnih ustanov, ki bi se morale od nosilcev ločenih družbeno-kulturnih prostorov zavestneje razviti v temeljne dejavnike *medkulturnega sporazumevanja*. Omenjeni proces je nedvomno pozitiven in spodbuden, odpira pa tudi vprašanje prilagajanja učnih oziroma pedagoških praks v šolah s slovenskim učnim jezikom novim razmeram, kar seveda zahteva primerno strokovno pomoč in usposobljenost. Skrb za ohranjanje in razvijanje multikulturnosti pa bi ne smela biti prepuščena zgolj manjšinskim institucijam, saj so te primarno poklicane, da razvijajo in krepijo slovensko kulturo in jezik v razmerju do etnične pripadnosti tistih, ki se prepoznavajo in izhajajo iz slovenske narodnostne skupnosti. Zato postaja po našem mišljenju vse bolj potrebno tudi uvajanje pouka slovenščine v šole z italijanskim učnim jezikom, še posebej na območju videmske pokrajine, kar bi prispevalo k večji stabilizaciji medetničnih odnosov tudi v tem bolj marginalnem območju stika med *romansko* in *slovansko* kulturo.

Ta pojma uporabljam tudi zato, ker prihaja na območju Furlanije Julijske krajine do večje medetnične družbene integracije ne le med Slovenci in Italijani, ampak tudi med Slovenci in Furlani, ki so kot regionalna jezikovna skupnost v zadnjem obdobju prav tako doživeli večjo zakonodajno pozornost in priznanje ter obenem v dobršnem delu ozemlja Furlanije Julijske krajine dejansko predstavljajo večinsko prebivalstvo. Prav družbeni in kulturni stik med slovensko in furlansko skupnostjo je bil doslej po mojem mnenju premalo raziskan in poznan ter bi zato potreboval večjo pozornost in spremljanje tudi s strani našega inštituta. Pri tem bo nedvomno v veliko pomoč partnersko sodelovanje, ki smo ga začeli razvijati s Societat Filologjiche Furlane pri proučevanju učinkov državne in deželne zakonodaje na uveljavljanje furlanskega in slovenskega manjšinskega jezika v javnosti. Tudi tu pričakujemo, da bo Dežela Furlanija Julijska krajina obema institucijama omogočila, da monitoraže, ki sta jih pričeli izvajati za deželno upravo, v prihodnje še razširita in poglobita ter tako prispevata k nadaljnji in še učinkovitejši medkulturni

integraciji pisane in zato zelo »evropske« deželne stvarnosti. Pričakujemo, da bo deželna uprava obema institucijama poverila nalogo stalnega monitoriranja stanja in spreminjanja statusa obeh manjšin, nenazadnje tudi zato, ker je to monitoriranje eden izmed bistvenih elementov redne evalvacije sprejetih normativov, ki jih je sama deželna uprava uvedla v zakone za zaščito svojih jezikovnih manjšin. Prav tako pričakujemo, da bo deželna uprava v prihodnje znala razvijati bolj aktivno politiko, tudi v luči implementacije in poglobljanja specifične deželne zakonodaje ter večjega vključevanja pobud obeh manjšin in njunih strokovnih organizacij v svoje razvojne načrte in projekte. Nenazadnje tudi tiste, ki se bodo izvajali v programu čezmejnega sodelovanja *Interregs* sosednjimi območji v Sloveniji, a tudi v Avstriji in na Hrvaškem in kjer gre ohraniti ali še razširiti tisti strateški »steber«, ki je namenjen čezmejnemu družbeno-kulturnemu sodelovanju, pri katerem so bile že doslej uspešno in aktivno soudeležene v tem območju prisotne manjšine.

Sodobno raziskovanje manjšinske stvarnosti namreč pomeni tudi raziskovanje družbeno-kulturnih integracijskih procesov, njihovo spremljanje in usmerjanje, saj se bo »nova« Evropa najprej preverjala in preizkušala ravno v njenih tako številnih obmejnih in etnično mešanih območjih. Vse to pa odpira narodnim manjšinam, kakršna je naša, nove priložnosti, a tudi nove izzive, predvsem v reorganizaciji tradicionalnih oblik delovanja in njihovem prilagajanju novim funkcijam. Izkušnje iz tega in drugih sorodnih kontaktnih prostorov v Evropi nam kažejo, da je dejanska intenzivnost čezmejnih vezi odvisna ne le od splošnih mednarodnih pogojev, ampak v glavnem od dveh lokalnih dejavnikov: funkcionalne organizacije obmejnega prostora oziroma njegove prilagojenosti potrebam obmejnega prebivalstva po zadovoljevanju osnovnih življenjskih funkcij ter od stopnje družbene in kulturne integracije obmejnega prebivalstva. V tem pogledu odigravajo etnično mešana obmejna območja posebno vlogo, saj se za razliko od preteklosti, ko so predstavljala potencialno konfliktno stičišče med državami, danes uveljavljajo kot prostori harmoničnega družbenega prepletanja in prelivanja ter s tem tudi v tistih predelih, kjer se zdi odpravljanje političnih meja še vedno nekoliko težavnejše, vnašajo dragocene elemente medetničnega in mednarodnega sožitja. Slovensko-italijanski (oziroma slovansko-romanski) kontaktni prostor bi na ta način, upoštevajoč nakazano specifikko oziroma spodbudne lokalne socio-kulturne potenciale, ob podpori obeh zainteresiranih držav in raznih evropskih programov utegnil biti tako kot v preteklosti tudi sedaj zanimiv »laboratorij« za uvajanje novih modelov pri utrjevanju različnih institucionalnih in vsakodnevnih oblik ne le statičnega medetničnega sožitja, ampak tudi dinamičnega medkulturnega povezovanja.

Moje globoko prepričanje je, da je v takih pogojih potreba po raziskovalnem inštitutu, kakršen je SLORI, dejansko še večja kot v času, v katerem je nastal. Slovenska manjšina v Italiji se namreč ne nahaja le pred problemom notranjega etnično-nacionalnega in socio-ekonomskega utrjevanja ter lastne afirmacije v odnosu do italijanskih institucij oblasti, čemur je inštitut v preteklosti posvečal glavno pozornost, ampak tudi ali celo predvsem pred problemom odkrivanja in

obvladovanja mehanizmov interetnične koeksistence in tako imenovane pozitivne, se pravi ne-asimilacijske integracije z večinskim družbenim okoljem; s tem dejanjem posega slovenska manjšina na področje socio-kulturnega posredovanja med slovensko in italijansko stvarnostjo ter razvojnih dinamik v družbeno vse bolj integriranem evropskem kontekstu, kakor je inštitut prikazal v svojih številnih raziskavah in publikacijah (prim. npr. Bufon, 2002).

Izhajajoč iz teh premis je jasno, da mora delovanje inštituta sloneti na razumevanju in interpretaciji tako »globalnega« kot »lokalnega« družbenega okolja. Inštitut tudi ne more ostati indiferenten do razprave o statusu in razvojnih procesih manjšinske in širše družbe. Ker slovenska manjšina v Italiji že več kot dve desetletji ne pobira več »mostnine« pri gospodarskih transakcijah preko slovensko-italijanske meje, mora biti njena sedanja in prihodnja vloga vse bolj usmerjena k intenzivnemu socio-kulturnemu posredovanju med slovenskim in italijanskim etnično-jezikovnim oziroma nacionalnim prostorom ter k proučevanju in usmerjanju praks ter politik na področju »upravljanja« interetničnih in medkulturnih procesov, predvsem v luči specifične obmejnih družbenih prostorov in njihove (re)integracijske sposobnosti. Inštitut je zato ob »čistih« oziroma temeljnih raziskovalnih projektih, ki bodo nadaljevali dosedanje dokaj uspešno raziskovalno tradicijo znanstvenega »samoopazovanja«, s katero so SLORI in njegovi sodelavci, kljub dokaj skromnim kadrovskim in finančnim možnostim, prispevali ne ravno zanemarljiv delež v slovensko, italijansko, a tudi širšo družboslovno zakladnico, pričel intenzivneje razvijati še projekte bolj aplikativnega značaja, ki želijo razreševati različne probleme, s katerimi se srečuje slovenska manjšina v Italiji, ter obenem koristiti uveljavljanju slovenske manjšine v etnično mešanem okolju in odpiranju novih razvojnih perspektiv v slovensko-italijanskem (oziroma slovansko-romanskem) »kontaktnem« prostoru. Pri tem bo treba s periodičnimi monitoražami slediti tako položaju v slovenskih šolah ter njihovem družbenemu okolju kakor vprašanju etničnega samoopredeljevanja prebivalcev v etnično mešanem družbenem kontekstu ter stanju medetničnih odnosov oziroma učinkov sprejetih pravnih normativov na položaj in razvojne možnosti Slovencev v Italiji. Hkrati bo treba proučevati in spremljati tudi vse bolj intenzivne čezmejne vezi, ki to nekdaj problematično obmejno okolje vendarle spreminjajo v sodoben evropski prostor družbene in funkcionalne soodvisnosti, ne glede na to, da te soodvisnosti še vedno ne podpira zadovoljivo meddržavno institucionalno sodelovanje.

Inštitut želi v prihodnje še okrepiti vlogo osrednje referenčne ustanove za proučevanje položaja slovenske skupnosti v Furlaniji Julijski krajini ter širših procesov družbene povezanosti, pri podružbljanju intelektualnega razmišljanja in posredovanja raziskovalnih rezultatov širši javnosti pa je seveda še kako pomembno po eni strani znanstveno in strokovno povezovanje s sorodnimi institucijami v bližnjem italijanskem in slovenskem okolju, po drugi pa dejansko integriranje raziskovalnih nalog v razvojne politike na regionalni in širši mednarodni ravni. Le tako bo lahko SLORI učinkoviteje poglobljal in preverjal različne aktualne in temeljne vidike

položaja in razvoja Slovencev v Italiji ter njihov regionalni družbeni kontekst. Slovenska skupnost v Furlaniji Julijski krajini namreč ni (več) neki osamljen otok ali »pomol« slovenstva v tujem okolju, ampak sestavni del kompleksne multikulturne stvarnosti. Prav tako ne more biti zgolj *objekt* mednarodne in nacionalne politike, ampak mora tudi sama postati *akter* nove evropske in regionalne družbene politike.

Zato dela za SLORI, če želi razvijati manjšinski potencial in tudi potencial slovensko-italijanskega (oziroma slovansko-romanskega) kontaktnega območja, ne manjka, saj bo od kakovosti in intelektualne razgledanosti pripadnikov manjšine nenazadnje odvisno njeno prihodnje uveljavljanje v evropsko vse bolj odprtem prostoru. Za izpolnjevanje zgoraj zastavljenih ciljev bo seveda potrebna dovolj ustrezna in stabilna finančna dotacija ter kadrovska zasedba, a tudi okrepljena vodstvena, organizacijska in koordinacijska struktura. V tem smislu je inštitut deloval v zadnjih letih in odprtje novega sedeža leta 2012 pa tudi številne aktivnosti ob njegovi 40-letnici so nedvomno drobni, a vendarle pomembni nadaljnji koraki na tej »večni« razvojni in raziskovalni poti. Naj se ob tej priložnosti zahvalim vsem članom vodstvenih organov in sodelavcem inštituta za njihovo pomoč, vsem predstavnikom italijanskih in slovenskih oblasti za njihovo razumevanje ter predstavnikom sorodnih in partnerskih organizacij, tako v Italiji kot Sloveniji, za njihovo sodelovanje, predvsem pa raziskovalkam in raziskovalcem ter celotnemu osebju SLORI za uspešno opravljeno delo. Naj jih raziskovalna »radovednost« spremlja še naprej in naj njihov mladostni elan poživi naše ožje in širše družbeno okolje!

Viri:

Arhiv SLORI.

Bufon, M. (1992), *Prostorska opredeljenost in narodna pripadnost*. Trst, SLORI-ZTT.

Bufon, M. (2002), *Confini, identità ed integrazione*. Trieste, SLORI.

Race, B. (1989), O Karlu Šiškoviču. V: Karel Šiškovič – znanstveno razmerje do vprašanja narodnosti, ur.: B. Gombač in P. Stranj. Trst, SLORI-ZTT, str. 7–13.

Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia (2010), *Indagine sulle comunità linguistiche del Friuli Venezia Giulia*. Udine, Direzione centrale istruzione, formazione e cultura.

SLORI 20 (1994), ur. A. Rupel in E. Susič. Gorica, SLORI.

SLORI 25 (2001), ur. A. Rupel in E. Susič. Gorica, SLORI.

SLORI 30 (2006), ur. A. Rupel in E. Susič. Gorica, SLORI.

SLORI-ZRS (2008), Pre-misliti manjšino (I.-II. zvezek). Koper-Trst, Annales-SLORI.

Šiškovič, K. (1974), Predlogi za pravno ureditev položaja Slovencev v Italiji. V: Pravne poti do rešitve problemov Slovencev v Italiji. Trst, SLORI-ZTT.

Šiškovič, K. (1989), Problematika manjšin kot poseben vidik narodnostnega vprašanja. V: Karel Šiškovič – znanstveno razmerje do vprašanja narodnosti, ur.: B. Gombač in P. Stranj. Trst, SLORI-ZTT, str. 17–27.

Raziskovalni tabori
*Skupina udeležencev,
 med njimi mentorji:
 Milan Pahor, Pavel Stranj,
 Marinka Pertot, Milan
 Bufon, Branko Jazbec,
 Odila Bufon*

Raziskovalni tabori
Geografska skupina

Predstavitve knjige
 »Tiha asimilacija« v
 Trstu

*Od leve: Marko Kravos,
 Boris Race, Danilo Sedmak,
 Emidij Susič, Sergij Pahor,
 Darko Bratina. V prvi
 vrsti pred predsedstvom:
 generalni konzul SFRJ
 Drago Mirošič*

**Komemoracija
dr. K. Šiškoviča**

*V prvi vrsti: sin
Volodja Šiškovič,
soproga Dana
Šiškovič, brat
Raul Šiškovič.
Med prisotnimi:
Vladimir
Klemenčič, Rado
Genorio, Adolf
Bibič, Boris Race,
Silvo Devetak*

**Posvet o uvajanju
mikroračunalništva v
šole - 1985**

*Med udeleženci:
Pavel Fachin, Marinka
Pertot, Bojan Pavletič,
Pavel Štranj, Pino Rudež,
Aljoša Volčič*

**Občni zbor -
1984**

*Od leve: Vladimir
Vremec, Viljem
Černo, Vladimir
Klemenčič,
ravnatelj Darko
Bratina, Janko
Jeri, nadzornik
Stanislav Renko,
predsednik
Aljoša Volčič,
Mirko Primožič*

**Obisk predsednika
Socialistične
Republike
Slovenije Milana
Kučana na SLORI
- 1990**

*Tržaški sedež v ul.
Gallina. Od leve
Branko Jazbec,
Darko Bratina,
Vojko Venišnik
(sekretar stranke in
spremljevalec Milana
Kučana), Aljoša
Volčič, Milan Kučan,
v ozadju Riccardo
Ruttar, Majda Kaučič
Baša, Ingrid Viginic
Ban, Sergij Lipovec*

Občni zbor - 1985

*Od leve:
tajnik Sergij Lipovec,
predsednik Aljoša Volčič,
ravnatelj Darko Bratina*

**Razgovor z Jožetom Pučnikom
- 1990**

*Od leve: Aljoša Volčič, Jože Pučnik,
Darko Bratina*

Med ohranjanjem izvornega poslanstva in spoprijemanjem s sodobnimi izzivi: Slovenski raziskovalni inštitut v obdobju 2004–2014

Devan Jagodic, ravnatelj SLORI

1. Uvod

Minority Languages in Post-2004 Europe: Problems and Challenges (sl. *Manjšinski jeziki v Evropi po letu 2004: problemi in perspektive*) – tako se je glasil podnaslov odmevnega mednarodnega simpozija *International Conference on Minority Languages* (ICML), ki ga je Slovenski raziskovalni inštitut organiziral 1. in 2. julija 2005 v prostorih Narodnega doma v Trstu. Znanstvenega dogodka se je udeležilo prek sto raziskovalcev, strokovnjakov in aktivistov za manjšinska ter jezikovna vprašanja v zastopstvu številnih evropskih držav, akademsko-raziskovalnih sredin in manjšinskih okolij. Trideset let po ravno tako zveneči in za slovensko narodno skupnost v Italiji nadvse pomembni Mednarodni konferenci o manjšinah (1974) je Trst torej znova postal, čeprav le za nekaj dni, središče strokovne razprave o problemih in perspektivah evropskih manjšin ter manjšinskih jezikov. Tudi tokrat je bila slovenska znanstvena delegacija ustrezno zastopana, saj so se dogodka udeležili številni slovenski strokovnjaki tostran in onstran državne meje – tiste meje, ki je bila v danem zgodovinskem trenutku predmet obče evropske in mednarodne pozornosti.

Izrecno navajanje leta 2004 v konferenčnem podnaslovu je torej vse manj kot naključno dejanje, saj gre za pomembno prelomnico v zgodovini sodobne Evrope, ko se je dotedanji 15-članski zasedbi Evropske unije od 1. maja pridružilo kar deset vzhodnih in sredozemskih držav, tudi od leta 1991 samostojna Republika Slovenija. Številne evropske obmejne manjšine, zlasti tiste, ki so obdobje hladne vojne preživele na robu državno-nacionalnih tvorb v vzdušju visoke ideološke napetosti, so se tako nenadoma znašle v naglo spremenjenih geopolitičnih okoliščinah, ki so napovedovale dokaj prožen prehod teh območij iz povojnega položaja zaprtosti in perifernosti v nove razmere prehodnosti in evropske »brezmejnosti«. V splošnem evforičnem vzdušju – nemalokdaj tudi pretiranem, saj so številne takratne politične in medijske izjave dokaj naivno prezirale kompleksnost in dolgoročnost procesov premoščanja že močno ukoreninjenih fizičnih in psiholoških delitev – je bilo treba vlogo obmejnih manjšin premisliti povsem na novo. Prenovljeno evropsko prizorišče je od manjšinskih skupnosti namreč pričakovalo pomemben prispevek v spodbujanju teritorialne, družbene in kulturne integracije med zahodom in vzhodom kontinenta, tj. v zasledovanju ciljev, ki jih EU še danes izrecno podpira z namenskimi razvojnimi programi.

Vključevanje slovensko-italijanskih obmejnih pasov v evropske integracijske tokove je ustvarilo val pričakovanj in optimizma tudi znotraj slovenske narodne skupnosti v Italiji, ki je vstopala v novo tisočletje z željo po odprtju novega poglavja v svoji razburkani povojni zgodovini. Bližajoča se priključitev Slovenije EU, perspektiva pospešenega čezmejnega sodelovanja v čedalje bolj povezanem zgornjeadrantskem prostoru, Slovencem bolj prijazne regionalne in krajevne uprave (začenši z Illyjevo deželno koalicijo, v kateri je bilo izvoljeno kar pet slovenskih svetnikov) ter leta 2001 sprejeti državni zaščitni zakon so namreč vdirali v kolektivno zavest Slovencev v Italiji kot dejavniki epohalnih sprememb, bi bodo manjšino popeljale pred nadvse nove in pomembne izzive. Po dolgem obdobju političnega, družbenega in kulturnega zatiranja, ko je bila manjšina primorana strniti vse svoje vrste v vztrajno zagovarjanje svoje samobitnosti pred nenaklonjenimi zunanji silami, so na obzorju končno zasijali svetlejši oblaki, ki so narekovali možnost prevzema bolj vidnih in odgovornih vlog znotraj spremenjenega mednarodnega in regionalnega scenarija. Razvojni korak pa še zdaleč ni bil sam po sebi umeven, saj se je morala skupnost na tovrstne izzive primerno pripraviti in opremiti, začenši s posodobitvijo svoje toge in okostenele družbene strukture, ki že dalj časa ni več ustrezala prilagojenim zahtevam sodobne družbe. Bolj izostreno kot še nikoli prej se je na razpotju med starim in novim tisočletjem pojavila potreba po oblikovanju celovite razvojne vizije, ki bi skupnost zavestno usmerila na poti do revitalizacije in modernizacije.

Tako je prišlo že leta 2003 do (vsaj navidezno) plemenitega poskusa programske konference Slovencev v Italiji, ki se je odvijala pod pokroviteljstvom obeh krovnih organizacij. V obširni večtedenski razpravi, v kateri so sodelovali številni vidni predstavniki organiziranega dela skupnosti, med njimi tudi razni sodelavci inštituta, je konferenca odločno poudarila nujno po reformah v različnih sferah manjšinskega življenja in delovanja, od družbeno-politične organiziranosti in zastopanosti do ključnih področij šolstva, gospodarstva, kulture, športa, medijev, jezikovne in kadrovske politike. V ospredje razprave so prodirali koncepti kakovosti, strokovnosti, meritokracije, inovativnosti in pomlajevanja, na katerih naj bi slonela poslednja reorganizacija manjšinskega družbenega tkiva. Beseda je tekla tudi o vlogi znanstvenega raziskovanja, s posebnim poudarkom na perečem problemu (pomanjkanja) prenosa strokovnih razvojnih smernic v prakso, ki je bil ocenjen kot eden poglobitvenih dejavnikov družbenega zastoja, vsaj v primerjavi z nekaterimi bolj razvitimi evropskimi manjšinami. Programska konferenca je skratka opredelila vrsto prednostnih nalog in ukrepov za prepotrebno prilagoditev manjšinske strukture sodobnim trendom. Res je, da v naslednjih letih še zdaleč ni prišlo do uresničitve toliko opevanih reform, saj je manjšina znova stagnirala v svojem statičnem bipolarnem sistemu, že samo odločitev o izvedbi konference pa gre jemati kot pokazatelja razširjene predstave, da se družbeno-politični kontekst, v katerega je skupnost tradicionalno vpeta, vrtoglavo in nepričakovano spreminja.

Za razliko od glavnine manjšinskih ustanov, ki so svoje nadaljnje delovanje še naprej krojile po že vpeljanih in ustaljenih vzorcih, je Slovenski raziskovalni inštitut

sprejel dinamični razplet mednarodnega, regionalnega in lokalnega dogajanja okoli leta 2004 kot izziv za korenito notranjo reorganizacijo. Po finančno-kadrovske krizi, ki je od druge polovice osemdesetih let drastično z reducirala delokrog inštituta, so se prvi znaki »okrevanja« pokazali ravno v okviru priprav na programsko konferenco, ko je bila Sloriju poverjena izvedba treh področnih raziskav. V ta namen se je oblikovala skupina mlajših in motiviranih raziskovalcev, ki se je ob mentorstvu bolj izkušenih sodelavcev izkazala za sposobno, zanesljivo in uigrano ekipo. Svoj potencial je slednja potrdila leto kasneje, ob pripravah na že omenjeno mednarodno konferenco ICML, ko ji je vodstvo inštituta zaupalo pomembne organizacijske odgovornosti. Kljub postopni širitvi in uveljavljanju prenovljene kadrovske zasedbe pa je pot do »preporoda« zahtevala nekaj drznejših potez v smeri strukturne reorganizacije, ki jih je takratni upravni odbor pogumno udejanil z dvema glavnima ukrepoma. Prvi je na osnovi negativnih finančnih projekcij narekoval sicer dokaj bolečo ukinitve dotedanjih raziskovalnih postaj v Gorici, Čedadu in Ukvah ter preusmeritev delovanja v en sam funkcionalni sedež v Trstu. Drugi je podpiral načrtno vlaganje v strokovno usposabljanje raziskovalnega kadra, z vizijo, da bo v prihodnje inštitut postal vse bolj konkurenčen na raziskovalnem »trgu«.

Namerna investicija v človeške vire se je kmalu pozitivno obrestovala. Pod strokovnim okriljem že uveljavljenih sodelavcev je skupina mlajših raziskovalk in raziskovalcev s časom kopičila delovne izkušnje, se izobraževala in izpopolnjevala, pridobivala ustrezne znanstveno-raziskovalne nazive (doktor znanosti), postopoma pa prevzemala tudi vodstvene funkcije. Strokovna rast osebja, medgeneracijsko sodelovanje in usklajeno timsko delo so v zadnjem desetletju omogočili izvedbo številnih temeljno-raziskovalnih in aplikativnih projektov, ki jih je inštitut razvijal samostojno ali v sodelovanju s sorodnimi raziskovalnimi ter drugimi sredinami. Ob uspešnem konkuriranju na raznih evropskih, nacionalnih in lokalnih razpisih je tako uspel utrditi svoje strateške partnerske navezave, razširil je mrežo svojih strokovnih sodelavcev, sproti pa tudi bogatil paleto obravnavanih vsebin in uporabljenih metodoloških pristopov. Posodobitev raziskovalne infrastrukture je omogočila tudi izvajanje raznovrstnih projektov po naročilu zasebnih in javnih subjektov. Na tak način si je inštitut seveda zagotovil prepotrebna dodatna finančna sredstva, ki so v neravno spodbudnih časih gospodarske krize in krčenja javnih prispevkov marsikdaj pripomogla k zakrpanju nastalih proračunskih praznin.

Med poletjem leta 2012 je s selitvijo sedeža s Trga Giotti v bližnjo Ulico Beccaria pridobil tudi nove delovne prostore. Šlo je za odločitev, ki je bila po eni strani vezana na nižje najemniške stroške, po drugi pa je ponujala perspektivo delovanja v bolj funkcionalnem, prostornem in urejenem okolju. Novi sedež odgovarja spremenjenim potrebam današnjega raziskovalnega in tajniško-administrativnega kadra, ki se je zaradi pospešenega dela na projektih v zadnjih letih nekoliko razširil, hkrati pa pozitivno prispeva k zunanjemu izgledu inštituta. Novi prostori razpolagajo z ustrežno računalniško opremo, manjšo sejno dvorano in urejeno strokovno knjižnico. Sočasno s spremembo sedeža je inštitut veliko truda vložil

tudi v promocijo lastne dejavnosti: okrepil je svojo prisotnost v manjšinskih in obče družbenih medijih, obogatil vsebine svoje trojezične spletne strani, poskrbel za posodobitev lastne celostne grafične podobe, od nedavnega pa je prisoten tudi na spletnih socialnih omrežjih.

2. Delovanje Slovenskega raziskovalnega inštituta v obdobju 2004–2014

2.1. Prilagojena programska usmeritev

V prejšnjih poglavjih smo ugotovili, da je bilo poslanstvo Slovenskega raziskovalnega inštituta od same ustanovitve tesno povezano z zbiranjem in posredovanjem strokovnega znanja v funkciji oblikovanja strategij za razvoj slovenske narodne skupnosti v Italiji. Odgovarjalo je namreč razširjenemu prepričanju, da mora skupnost razpolagati z ustanovo, ki se bo s pristopi znanstvenega raziskovanja uspešno odzivala na dinamične procese družbenega, političnega in gospodarskega dogajanja. Že v prvih letih delovanja je inštitut z nekaterimi odmevnimi posveti in publikacijami ponujal teoretske in praktične odgovore na vrsto odprtih vprašanj, povezanih s pravnim položajem manjšine, z njenimi družbenimi, ekonomskimi in urbanističnimi problemi, razvojem slovenskega šolstva, načrtovanjem pridobivanja znanja, rabe in promocije slovenskega jezika. V pičlem desetletju se je razvil v priznano strokovno središče, ki je povezovalo in usmerjalo večji del manjšinskega intelektualnega potenciala. Njegova razvojna parabola pa je vendar dokaj kmalu doživela oster zastoj, ki sta ga povzročili finančna in kadrovska kriza. Naposled je dejavnost postala manj prodorna v primerjavi z začetnim obdobjem, predvsem pa šibkeje povezana z manjšinskimi vodstvenimi strukturami, ki so do stroke kazale čedalje bolj mlahav odnos. To stanje je vladalo do izteka stoletja, ko je postalo očitno, da gre prvotno orientiranost inštituta nekoliko redefinirati, predvsem pa prilagoditi novim okoliščinam, ob upoštevanju naglo spremenjenega družbeno-političnega konteksta, v katerega je skupnost umeščena.

V zadnjem desetletju je SLORI tako poskrbel za delno prevetritev lastnih programskih izhodišč, ki se danes razvijajo po dveh vzporednih tirnicah: po eni strani v smeri ohranjanja izvornega poslanstva, po drugi pa sprotnega prilagajanja novodobnim zahtevam in izzivom.

Nepretrganost s tradicijo se odraža zlasti v ohranjeni vlogi strokovne samoopazovalnice, ki jo ima inštitut že od samega začetka; raziskovalna dejavnost je namreč še danes primarno usmerjena v spoznavanje, spremljanje in analizo položaja slovenske narodne skupnosti v Italiji ter v oblikovanje strokovnih smernic za njen vsestranski razvoj. V ta namen je bila pred leti uvedena praksa periodičnega izvajanja longitudinalno zastavljenih monitoraž, ki s kvantitativnimi pristopi sledijo razvojnim procesom in spremembam v manjšini na vnaprej definiranih prioriteth področjih ter v daljšem časovnem razponu. Tovrstne raziskave naj bi imele tudi nalogo sprotnega preverjanja učinkovitosti manjšinskih strategij v danih resorjih,

ravno na tem mestu pa se kaže ena ključnih dilem sodobnega ustroja inštituta, tj. problem neučinkovitega prenosa raziskovalnih spoznanj v prakso oziroma njihove skromne uporabe v manjšinskih vodilnih telesih. Kljub nekaterim častnim izjemam, ki spoznanja raziskav redno spremljajo in obdelano gradivo uporabljajo pri svojih vsakdanjih odločitvah, je vodstveni aparat skupnosti do Slorijevih raziskav večkrat skeptičen ali celo indiferenten, še posebej ko si slednje dovoljujejo nekoliko bolj kritično obravnavo družbeno-političnih razmer. Krhka povezava med politiko, civilno družbo in stroko, prevladovanje vrtičarskih interesov nad skrbjo za skupno dobro in posledično pomanjkanje pogojev za oblikovanje ustreznih razvojnih politik so vsi dejavniki, ki prispevajo k nepremičnosti sodobne manjšinske organiziranosti, znotraj katere se inštitut večkrat znajde brez primernih sogovornikov.

Na ne ravno dinamično in obetavno notranje-manjšinsko dogajanje se SLORI vsekakor skuša odzivati z odprtim in solidarno naravnanim pristopom, ki v družbeni koheziji in povezovanju zaznava temeljni gonili za zasledovanje kolektivnega razvoja. Svojo tradicionalno vlogo strokovnega povezovalca širših interesov skupnosti skuša uresničevati na tri med seboj komplementarne načine. Prvič: z vztrajnim opozarjanjem vodilnih družbeno-političnih krogov o potrebi po premoščanju čedalje bolj anahronističnih ideološko-organizacijskih delitev ter po oblikovanju skupne vizije sedanosti in prihodnosti, kjer naj stroka znova prevzame nekdanjo usmerjevalno vlogo. Drugič: z razvijanjem dejavnosti, projektov in pobud – tudi v sodelovanju z drugimi manjšinskimi sredinami –, ki raziskovalno delo kombinirajo z aplikativnimi ukrepi (npr. v obliki priprave pedagoško-didaktičnih gradiv, organizacije pobud za promocijo rabe slovenskega jezika, prirejanja izobraževalnih delavnic za različne ciljne skupine itd.), kar omogoča bolj neposreden prenos oziroma večjo uporabnost pridobljenega znanja. Tretjič: z nadgradnjo vloge katalizatorja manjšinskega intelektualnega potenciala, ki jo aktivno odigrava skozi vključevanje svojih členov v raziskovalne projekte, publicistične pobude, znanstvene, strokovne in poljudne razprave. Kljub ukinitivi nekdanjih krajevnih izpostav si inštitut še vedno prizadeva tudi, da v zasnovi znanstvenoraziskovalnega dela vključuje celotno območje poselitve Slovencev v Italiji, od Milj vse do Kanalske doline.

Ob študijah, analizah in drugih strokovnih pobudah, ki obravnavajo slovensko narodno skupnost z izrecnim ozirom na njene notranje razvojne dinamike, se v novih geopolitičnih razmerah raziskovalna pozornost inštituta intenzivno usmerja tudi v razumevanje vse tesnejšega odnosa, ki ga ima manjšina s svojim ožjim in širšim družbeno-kulturnim okoljem. V zadnjem desetletju se je raziskovalni repertoar tako obogatil s številnimi študijami o oblikah medkulturnega sobivanja in soodvisnosti v sodobnem kontekstu Furlanije Julijske krajine, kjer si slovenska narodna manjšina deli svojo življenjsko usodo z drugimi etno-jezikovnimi skupinami, začenši z italijanskim večinskim narodom. Integracijski procesi med manjšinsko in večinsko stvarnostjo, nova okolja jezikovnega in kulturnega stika, pojavi asimilacije in de-asimilacije, oblikovanje večplastnih in hibridnih identitet, perspektive usvajanja slovenskega jezika med večinskim prebivalstvom – to so le

nekatera izmed številnih aktualnih vprašanj, ki med raziskovalci vzbujajo vedno več zanimanja. Sodobna dvostranska propustnost nekdanje trdne etnične meje, ki se zaradi vse bolj pogostih medetničnih stikov razodeva v raznovrstnih kulturnih in jezikovnih kontaminacijah, namreč ne prispeva le k konstantnemu preoblikovanju narodnostno-jezikovne sestave Slovencev v Italiji, ampak daje izrazit pečat tudi celotni obmejni ter večkulturni družbi. Od tod tudi programska izbira, da se položaj in razvojne perspektive slovenske narodne skupnosti odslej obravnavajo v tesni povezavi z njenim družbeno-kulturnim okoljem, katerega neposredna sooblikovalka je.

Tovrsten pristop se odraža tudi v odprtem in sodelovalnem odnosu, ki ga inštitut goji z različnimi družbenimi akterji na deželni in lokalni prizoriščih. Skozi vztrajni dialog z javnimi upravami, akademsko-raziskovalnimi sredinami in drugimi sogovorniki si že vrsto let prizadeva za uresničevanje principa t. i. pozitivne integracije z večinskimi svetom, ki sloni na medsebojnem spoštovanju, spoznavanju in sodelovanju, seveda ob vzporednem poudarjanju lastne narodnostne in jezikovne specifičnosti. V tem okviru je na pobudo različnih javnih in zasebnih naročnikov izvedel tudi vrsto raziskav, ki niso pomembne le za manjšinsko skupnost, ampak za deželno oziroma krajevno stvarnost nasploh, saj se dotikajo vprašanj, ki so prednostnega pomena za vse tu živeče državljane. Po vstopu Slovenije v EU je inštitut temeljito utrdil tudi svojo vlogo posredovalca med slovensko in italijansko stvarnostjo na čezmejni ravni; kot pobudnik številnih evropskih projektov je vzpostavil tesno mrežo sodelovanj z institucijami na obeh straneh meje, oblikoval čezmejne delovne skupine zlasti na področju vzgoje in izobraževanja ter utrdil vezi s sosednjimi manjšinskimi skupnostmi (Furlani in Nemci v FJK, Italijani v RS). Kljub številnim obstoječim sistemskim in miselnim pregradam je v sodelovanju z raziskovalnimi partnerji iz matične države še naprej dosledno skrbel tudi za udeleževanje načela enotnega slovenskega prostora na področju znanosti.

V nadaljevanju bom skušal sintetično povzeti razčlenjeno paleto aktivnosti, ki jih je SLORI opravil v obdobju 2004–2014. Pri prikazu se bom omejil le na glavne dosežke, saj se podatki o zaključenih in tekočih projektih, publicističnih pobudah, znanstvenih, strokovnih in promocijskih dogodkih ter drugih institucionalnih dejavnostih od leta 2004 sistematično objavljajo na spletnih straneh inštituta (www.slori.org).

2.2. Raziskovalna in publicistična dejavnost

Med raziskovalnimi nalogami, ki jih SLORI razvija že od same ustanovitve, zaseda **preučevanje šolskega sistema s slovenskim učnim jezikom v Italiji** nedvomno prioritarno mesto. O vztrajnosti prizadevanja na tem področju pričajo številne študije, publikacije in javne razprave, ki jih je inštitut opravil, izdal oziroma priredil v svojem štiridesetletnem delovanju. Slorijev arhiv razpolaga z natančnim pregledom nad trendom vpisa v slovenske vrtce in šole od leta 1945

vse do današnjih dni, te podatke pa inštitut redno objavlja v domači publicistiki. Že vrsto let spremlja tudi dinamike spreminjanja narodnostnih in jezikovnih značilnosti otrok, ki obiskujejo slovenske vrtce in šole v tržaški in goriški pokrajini ter večstopenjsko šolo s slovensko-italijanskim dvojezičnim poukom v Špetru. Narodnostna in jezikovna sestava šolske populacije sta namreč pomembna vidika pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnih strategij, kar še posebej velja za manjšinski šolski sistem, ki ima temeljno vlogo pri ohranjanju in razvijanju slovenskega jezika ter kulture v obravnavanem obmejnem območju. S šolskim letom 2010/11 je bila zato v sodelovanju z ravnateljstvi vseh stopenj šolanja uvedena standardna oblika zbiranja tovrstnih podatkov, ki jo usklajuje Norina Bogatec.

Zbrani longitudinalni podatki pričajo o rastočem vpisu otrok iz italijansko govorečih družin v slovenske vzgojno-izobraževalne ustanove, kar dokazuje, da vpliv slednjih ni več omejen zgolj na pripadnike slovenske narodne skupnosti, ampak vse bolj tudi na pripadnike večinskega prebivalstva. Soproisotnost učencev različnega narodnostnega in jezikovnega izvora v šolah s slovenskim učnim jezikom, deloma pa tudi v šolah z italijanskim učnim jezikom, je za deželni šolski sistem nedvomno zahteven izziv, saj terja globok razmislek o primernih pedagoških prijemih za upravljanje tovrstne različnosti. Na to je opozarjal že raziskovalni projekt *Učinkovitost dvojezičnih modelov izobraževanja na narodno mešanih območjih*, ki ga je SLORI izvajal med leti 2006 in 2008 v sodelovanju z Znanstveno-raziskovalnim središčem Univerze na Primorskem (UP ZRS) in drugimi osrednjeslovenskimi raziskovalnimi ustanovami. Na sorodnih teoretskih izhodiščih je bil naknadno zasnovan tudi *Projekt Mozaik*, ki ga je inštitut razvil na osnovnih šolah štirih tržaških ravnateljstev skupaj s Skladom Libero in Zora Polojaz. Namen tega projekta je bil ugotoviti potrebe, pričakovanja in težave teh otrok ter njihovih staršev, temu vzporedno pa oblikovati ustrezen učni načrt za naslednja šolska leta.¹ Z raziskavo so bili torej opredeljeni osnovni problemi in izzivi medkulturne vzgoje v šolskem okolju, ki jih je inštitut naposled poglobil v okviru čezmejnega projekta EDUKA (slednji bo podrobneje predstavljen v nadaljevanju). Sodelovanje s Skladom se uspešno nadaljuje še danes, in sicer s skupnim izvajanjem raziskave *Pouk slovenščine na italijanski srednji šoli I. stopnje »F. Rismondo« v Trstu*. Predmet raziskovalne pozornosti so tokrat različni vidiki izkušnje učenja manjšinskega jezika med učenci, ki obiskujejo pouk slovenščine v sklopu rednega šolskega programa na tržaškem večstopenjskem zavodu I. Masih (slednji se izvaja od š. l. 2010/2011).

Vzporedno z obravnavo problemov in izzivov manjšinskega šolstva ter medkulturne vzgoje se sodobne raziskave inštituta še naprej intenzivno ukvarjajo z **jezikovnim vprašanjem**. Pri analizi položaja in perspektiv Slovencev v Italiji je vprašanje

¹ Glej publikacijo PROJEKT Mozaik : učinki večetničnega okolja na osnovno šolanje = Progetto Mosaico : effetti dell'ambiente multietnico sull'istruzione primaria / uredili Norina Bogatec, Marijan Kravos, Veronika Lokar. Trst : Sklad Libero in Zora Polojaz : Šolska mreža Projekt Mozaik : Slovenski raziskovalni inštitut SLORI, 2008.

jezika namreč ključnega pomena, saj jezik tu ne odigra le vloge sredstva sporočanja, pač pa deluje tudi kot najbolj razpoznaven in neposreden znak slovenske navzočnosti ter ima pomembno vlogo pri vzdrževanju narodne samozavesti. V zadnjem desetletju je SLORI opravil vrsto raziskav, študij in analiz, ki se bolj ali manj direktno ukvarjajo z vprašanjem jezika. Govorne navade Slovencev v Italiji so na primer objekt periodičnega preverjanja v okviru longitudinalno zastavljene monitoraže, ki s posebno pozornostjo spremlja zlasti trende in spremembe pri mlajših generacijah. Spoznanja teh raziskav opozarjajo na utrjeno dvojezično govorno prakso manjšinskih pripadnikov, saj se v njihovem jezikovnem repertoarju slovenščina uporablja pretežno v intraskupinskem sporazumevanju, medtem ko jo v bolj formalnih govornih položajih postopoma nadomešča italijanščina. Vzporedno z govornimi navadami se pri Slovencih spreminja tudi znanje knjižne slovenščine. V doktorskem delu *Funkcionalna pismenost v manjšinskem jeziku* je Maja Mezgec zbrala niz empiričnih podatkov o stopnji funkcionalne rabe maternega jezika med odraslimi pripadniki manjšine, pri tem pa ugotovila, da je zlasti v okoliščinah, kjer je priporočljiva raba knjižnega jezika, njihova zmožnost poslovanja v slovenščini relativno skromna.²

Posebno raziskovalno poglavje je namenjeno obravnavi perečega vprašanja javne rabe manjšinskega jezika. Na tem področju so razvojne perspektive tesno povezane z uresničevanjem določil, ki jih predvideva državni zaščitni zakon za slovensko manjšino. Kljub temu da so zakonska določila še vedno daleč od popolnega udejanjenja, je v zadnjem obdobju vendarle zaslediti nekatere napredke. Ugotovitve *Raziskave o izvajanju 8. člena zaščitnega zakona št. 38/2001*, ki jo je inštitut pred leti izdelal po naročilu Institucionalnega paritetnega odbora za probleme slovenske manjšine, namreč dokazujejo, da na ozemlju, kjer je prisotnost skupnosti formalno priznana, večina javnih uprav nudi – sicer z zelo različno stopnjo intenzivnosti (!) – možnost ustnega in pisnega odgovora v slovenščini, razpolaga z vsaj enim dvojezičnim uslužbencem in nudi dvojezične obrazce. Zaradi nekoliko liberalnega priokusa tega zakona, ki javnim upravam ne nalaga jasnih in neposrednih obvez v zvezi z izvajanjem predvidenih določil, pa je treba to stanje neprestano preverjati. Zgornja ugotovitev velja tudi za ravno tako pomembno vprašanje vidne navzočnosti slovenskega jezika. V perspektivi izdelave študije o izvajanju 10. člena zaščitnega zakona, ki izrecno določa pristojnost javnih uprav na tem področju (študija zaseda prioritarno mesto v raziskovalni agendi inštituta), se trenutno izvaja sorodna *Raziskava o »jezikovni pokrajini« na naseljenem območju slovenske skupnosti v Italiji*, ki ugotavlja stopnjo vidne zaznavnosti slovenščine v primerjavi z italijanskim (večinskim) jezikom in drugimi jeziki pri cestnih oznakah, izveskih v trgovinah, spontanah napisih itd. Cilj raziskave je tudi primerjati pridobljene rezultate z izsledki

2 Glej publikacijo MEZGEC, Maja : Funkcionalna pismenost v manjšinskem jeziku : primer slovenske manjšine v Italiji. Koper : Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales, 2012.

opravljenih analiz v drugih evropskih večjezičnih okoljih, kar bo omogočilo določitev stopnje vidljivosti slovenščine v razmerju z drugimi manjšinskimi jeziki.

Med zadnjimi opravljenimi sociolingvističnimi študijami gre izpostaviti dve raziskavi, ki ju je inštitut opravil po naročilu Ciljnega začasnega združenja JezikLingua v okviru istoimenskega strateškega čezmejnega projekta. Prva raziskava je nosila naslov *Razvoj predbralnih in predpisalnih sposobnosti v domačem okolju med otroki, ki obiskujejo vrtce s slovenskim učnim jezikom v tržaški in goriški pokrajini ter dvojezični vrtec v Špetru*, njen namen pa je bil preučiti, kako se družinska ali porajajoča se pismenost razvija pri otrocih, ki odraščajo v dvojezičnem okolju, in kako ta proces doživljajo oziroma urejajo starši.³ Druga raziskava z naslovom *Poučevanje slovenščine kot drugega/tujega jezika* pa je pod drobnogled postavila čedalje bolj aktualen in razširjen proces pridobivanja znanja manjšinskega jezika med odraslim večinskim prebivalstvom. V Furlaniji Julijski krajini se v zadnjih letih namreč naglo stopnjuje zanimanje za učenje slovenščine, o čemer priča strmo naraščajoče števila jezikovnih tečajev za odrasle in njihovih udeležencev. Študija je osvetlila vrsto doslej še neraziskanih vidikov, povezanih z učnim procesom, hkrati pa je odkrila tudi številne vrzeli v obstoječi izobraževalni ponudbi, ki jih gre v nadaljnjem obdobju zapolniti z ustreznimi strukturno-pedagoškimi ukrepi.⁴

Tesno povezana z jezikovnim vprašanjem je **problematika narodnostne identifikacije** pripadnikov manjšine, ki je danes vse bolj kompleksna in težje določljiva. Do nastopa modernizacije etnično opredeljevanje Slovencev v Italiji ni povzročalo večjih težav, saj se je v glavnem istovetilo z jezikovnim ali teritorialnim opredeljevanjem. V sodobnem času, ko se zaradi raznovrstnih pritiskov (urbanizacije, prostorske in socialne mobilnosti, globalnih integracijskih procesov itd.) intenzivnost odnosov med večinsko in manjšinsko skupnostjo izrazito stopnjuje, pa se tradicionalne etnične meje postopoma rahljajo. Nekdanjim trdnim in fiksnim identitetam se tako pridružujejo sestavljene oblike večplastnih ali hibridnih identitet, sočasno pa se poraja vprašanje, ali so slednje (še vedno) neizogibno povezane z znanjem slovenskega jezika, z njegovo aktivno rabo v vsakdanjem življenju oziroma z vključevanjem v slovensko družbeno okolje. Zgornja vprašanja je SLORI skušal osvetliti z dvema raziskovalnima projektoma. Prvi, longitudinalno zastavljeni projekt *Jezik in identiteta*, ki ga je vodila Susanna Pertot, je preverjal narodnostno identifikacijo slovenskih maturantov na Tržaškem na osnovi primerjave zbranih podatkov z izsledki raziskav izpred dvajsetih oziroma

3 Glej publikacijo COLJA, Tanja : Porajajoča se pismenost v dvojezičnem okolju : primer otrok, ki obiskujejo vrtce s slovenskim učnim jezikom v Italiji in dvojezični vrtec v Špetru [izdajatelj Slovenski raziskovalni inštitut (SLORI)]. Trst : Ciljno začasno združenje "Jezik - Lingua", 2013.

4 Glej publikacijo MED drugim in tujim jezikom : poučevanje in učenje slovenščine pri odraslih v obmejnem pasu Furlanije Julijske krajine / uredila Devan Jagodic, Štefan Čok [izdajatelj Slovenski raziskovalni inštitut (SLORI)]. Trst : Ciljno začasno združenje "Jezik-Lingua", 2013.

desetih let. V sklopu drugega projekta *Mandala identitet in medskupinskih odnosov* pa je njegova nosilka Marianna Kosic v svojih izhodiščnih hipotezah obravnavala tudi vprašanje, ali je nedavni vstop Slovenije v EU vplival na preoblikovanje narodnostne identitete pripadnikov slovenske manjšine oziroma na dinamike medskupinskih odnosov v obmejnem območju.⁵

V sodobnem raziskovalnem repertoarju inštituta zavzemajo pomembno mesto tudi **družboslovne študije o položaju mladine**. Izhajajoč iz podmene, da so mladi tista generacija, ki narodno skupnost ne le sooblikuje, temveč jo v prihodnosti tudi odločilno usmerja, je bila mladinska problematika v zadnjem desetletju deležna specifične pozornosti v nizu raziskovalnih in publicističnih projektov. Tradicijo je inštitut uvedel z raziskavo, ki jo je pripravil v okviru programske konference, ko je na osnovi opravljene ankete s slovensko višješolsko populacijo zbral kopico podatkov o pogledih, potrebah in pričakovanjih mladih pripadnikov manjšine, o njihovem načinu doživljanja narodne pripadnosti, o stopnji njihove vključenosti v manjšinsko družbeno okolje.⁶ Po desetletnem premoru je to anketo ponovil oziroma jo obogatil z novimi vsebinami, njeni rezultati pa bodo v kratkem objavljeni v znanstveni monografiji. S projektom *Motiviranost za participacijo* je naposled preučil vzroke, ki mlade spodbujajo oziroma odvrtačajo od aktivnega družbenega udejstvovanja, z akcijsko raziskavo *Društvena dejavnost: medgeneracijsko soočanje kot razvojna možnost* pa je osvetlil tudi občutljivo vprašanje odnosa med mlajšo in starejšo generacijo znotraj slovenskih društev v Italiji.⁷ V okviru temeljnega raziskovalnega projekta *Mladi v slovenskem zamejstvu: družbeni in kulturni konteksti ter sodobni izzivi*, ki se ravnokar izvaja v sodelovanju z Inštitutom za narodnostna vprašanja (INV) in s slovenskima znanstvenima inštitutoma na avstrijskem Koroškem, pa je prispeval k izdelavi raziskovalno-metodološkega instrumentarija, ki bo omogočil primerjavo položaja slovenske mladine v vseh štirih sosednjih državah Republike Slovenije, tj. v Italiji, Avstriji, na Madžarskem in Hrvaškem.

Z raziskavama o *Stanju in perspektivah slovenskega gospodarstva* oziroma o *Stanju, problemih in perspektivah slovenskih kulturnih in prosvetnih društev v Italiji* je SLORI uvedel tudi prakso **periodičnega preverjanja strukturne organiziranosti manjšine na nekaterih temeljnih področjih delovanja**. Pred nedavnim je zbral vrsto kvantitativnih in kvalitativnih podatkov o razvojnih dinamikah kulturno-prosvetne društvene stvarnosti, v sodelovanju z Združenjem

5 Izsledki obeh raziskav so zbrani v publikaciji PERTOT, Susanna, KOSIC, Marianna : Jeziki in identitete v precepu: Mišljenje, govor in predstave o identiteti pri treh generacijah maturantov šol s slovenskim učnim jezikom v Italiji. Trst : Slovenski raziskovalni inštitut (SLORI), 2014.

6 Glej publikacijo MLADI, gospodarstvo, kultura : analiza stanja za razvoj slovenske manjšine v Italiji / uredila Norina Bogatec in Emidio Sussi. Trst : SLORI, 2005.

7 Spoznanja obeh raziskav so zbrana v publikaciji MLADINA na prehodu : mladi Tržačani pred izzivi postmoderne družbe, evropskih integracijskih procesov in medkulturnega sobivanja / zbrala in uredila Devan Jagodic in Zaira Vidali. Trst : SLORI, 2009.

slovenskih športnih društev v Italiji (ZSSDI) pa je z dvema ločenima raziskavama analizo razširil na športno področje. Pred tem je Aldo Rupel z empirično raziskavo znotraj športne sfere preveril, ali ima telesna kultura še vedno tisto izrazito vlogo katalizatorja narodne identitete, ki ji je bila v preteklosti pogosto pripisana.⁸ Najbolj prodoren primer celovite obravnave sistema manjšine pa gre zaslediti v ciljnem raziskovalnem projektu *Uresničevanje skupnega slovenskega kulturnega prostora in čezmejne integracije v pogojih evropskega povezovanja*, ki ga je inštitut izvedel v sodelovanju z UP ZRS. V okviru projekta je bila oblikovana mešana raziskovalna skupina, ki je pod vodstvom Milana Bufona zbrala poglede zajetnega števila reprezentativnih predstavnikov političnih, gospodarskih, kulturnih in širših družbenih sredin Slovencev v Italiji, po opravljeni analizi zbranega gradiva pa pripravila vsebinsko poglobljena izhodišča za obravnavo vrste odprtih vprašanj in razvojnih prednostnih nalog, zlasti v okviru perspektiv, ki jih uvaja vstop Slovenije v EU in v šengenski prostor.⁹

Po letu 2004 so **izzivi čezmejne integracije in povezovanja** pravzaprav postali prava stalnica Slorijevih raziskav. Med omenjenim ciljnem raziskovalnim projektom je bila izvedena tudi obširna sondaža s slovenskimi prebivalci Furlanije Julijske krajine, ki je preverjala, kako ocenjujejo spremembo režima ob slovensko-italijanski meji, kakšna je intenzivnost njihovih čezmejnih vezi ter kakšno vlogo ima manjšinska skupnost pri razvoju družbeno-kulturne integracije med slovenskim in italijanskim družbenim prostorom.¹⁰ Naslednje študije so omenjene procese obravnavale s še bolj integralnim pristopom, saj so skušale zajeti poglede in izkušnje prebivalstva celotnega čezmejnega območja. Raziskava *Izobraževalne in zaposlitvene poti mladih iz čezmejnega območja*, ki jo inštitut opravil v sodelovanju z obmejnimi kraškimi občinami, je primerjala izobrazbeni in poklicni profil mladine na obeh straneh meje, hkrati pa ugotavljala njene navade, povezane s čezmejno mobilnostjo. Doktorska naloga podpisane z naslovom *Čezmejna stanovanjska mobilnost v kontekstu Evropske unije: primer slovensko-italijanske meje* pa je preučila pojav priseljevanja tržaškega prebivalstva v sosednje slovenske obmejne regije po vstopu Slovenije v EU ter v empiričnem delu pokazala, da so glavni nosilci dnevnih oz. kratkoročnih migracij ravno pripadniki slovenske narodne skupnosti v Italiji.

Posebno skrb je inštitut namenil tudi **preverjanju učinkov javnih politik na avtohtone manjšine v Furlaniji Julijski krajini**. V ta raziskovalni sklop sodi doktorsko delo Zaire Vidau *Upravljanje etno-jezikovne različnosti: primer Dežele*

8 Glej publikacijo RUPEL, Aldo : Šport in narodna identiteta Slovencev v Italiji : pomen športa v njihovem življenju. Trst : SLORI, 2006.

9 Glej publikacijo PRE-misliti manjšino. [Zv. 1], Pogledi reprezentativnih predstavnikov Slovencev v Italiji in pravno-politični okvir / zbrali in uredili Gorazd Bajc et al. Koper : Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales ; Trst : Slovenski raziskovalni inštitut, 2008.

10 Glej publikacijo BOGATEC, Norina, BUFON, Milan : Pre-misliti manjšino. [Zv. 2], Slovenci v Italiji in skupni slovenski kulturni prostor po padcu meje : anketa med člani slovenskih društev v Italiji. Koper : Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales ; Trst : Slovenski raziskovalni inštitut, 2008.

Furlanije Julijske krajine, ki je temeljito preučilo vlogo zgodovinskega nacionalizma pri pogojevanju ustroja italijanske javne uprave, na primeru dežele Furlanije Julijske krajine in njenih treh priznanih avtohtonih manjšin (slovenske, furlanske in nemško govoreče) pa ugotovilo, kako oziroma v kolikšni meri javna uprava uvaja strategije upravljanja etnične in jezikovne različnosti. Posebno odmevnost si je prislužila tudi *Raziskava o jezikovnih skupnostih Furlanije Julijske krajine*, ki jo je inštitut opravil v tesnem sodelovanju s Furlanskim filološkim združenjem po naročilu Avtonomne dežele Furlanije Julijske krajine. Gre za javnomnenjsko sondažo na obsežnem vzorcu (anketiranih je bil kar 3000 prebivalcev deželni območij, kjer so prisotne manjšinske skupnosti), ki ponuja vpogled v predstavo deželne populacije o tu živečih avtohtonih manjšinah ter v njeno stopnjo zadovoljstva z doslej izpeljanimi varstvenimi ukrepi.¹¹ Ravno tako obsežna in metodološko dovršena je sorodna javnomnenjska raziskava, ki so jo sodelavci inštituta pred nedavnim izdelali v okviru čezmejnega projekta *LEX - Analiza, izvajanje in razvoj zaščite narodnih skupnosti v Sloveniji in Italiji*, katerega nosilka je Slovenska kulturno-gospodarska zveza (SKGZ). Predmet preverjanja so bila stališča javnega mnenja o učinkih izvajanja oziroma neizvajanja zakonodaje na področju varstva slovenske narodne skupnosti v Italiji, zbrani empirični podatki pa bodo v kratkem objavljeni v zaključni projektni publikaciji.

V zadnjem obdobju je raziskovalna pozornost inštituta presegla običajne meje družbenih ved in se mestoma razširila tudi na **področje humanistike**. Širitev raziskovalnih obzorij gre delno razumeti kot učinek razvejane mreže sodelovanj s heterogeno skupino strokovnjakov, od katerih imajo mnogi izobrazbo in strokovne izkušnje na humanističnem področju; gre pa vendarle za raziskave, ki so povsem skladne s programsko usmeritvijo inštituta, saj nudijo pomemben prispevek k širjenju bogate kulturne dediščine Slovencev v Italiji, zlasti tistega dela skupnosti, ki živi na bolj izpostavljenem območju videmske pokrajine. Na tem mestu gre omeniti raziskovalni projekt *Sodobna slovenska književnost v Benečiji in Reziji: med potrjevanjem identitete in iskanjem novih pristopov*, ki želi ovrednotiti sodobno slovstveno ustvarjalnost Slovencev na Videmskem predvsem zaradi njene razpetosti med tradicijo in modernostjo. Omenjena študija, ki jo vodi literarni zgodovinar David Bandelj, vsekakor sega tudi v družboslovje, saj zahteva dobro poznavanje ozemlja in njegovih družbeno-kulturnih silnic. Ravno tako povezana z manjšinsko družbeno stvarnostjo je raziskava Bogomile Kravos z naslovom *Slovensko gledališče v Trstu: od ljubiteljstva do zavestnega oblikovanja lastnega izraza*, ki preučuje razvoj gledališkega življenja med Slovenci na Tržaškem od sredine devetnajstega stoletja do današnjih dni. Z zgodovino-pisnimi raziskavami se inštitut doslej načeloma ni ukvarjal, ne gre pa izključiti njegovega bolj neposrednega udejstvovanja tudi na tem področju v okviru vse tesnejšega

11 SUSIČ, Emidio, JANEŽIČ, Adriana, MEDEOT, Feliciano : Indagine sulle comunità linguistiche del Friuli Venezia Giulia : tutela e normativa : slovensko, deutsch, furlan. Udine : Regione autonoma Friuli Venezia Giulia, Direzione centrale istruzione, formazione e cultura, Servizio identità linguistiche, culturali e corregionali all'estero, 2010.

strateškega povezovanja, ki ga oblikuje z Narodno in študijsko knjižnico (NŠK) oziroma z njenim Odsekom za zgodovino in etnologijo.

Med publicističnimi pobudami gre omeniti pozornost, ki jo inštitut že vrsto let namenja **Kanalski dolini** kot primeru laboratorija medkulturnega sobivanja na tromejnem oziroma štirijezičnem območju. Številne knjižne izdaje, ki so nastale v tesnem sodelovanju s Slovenskim kulturnim društvom Planika v Ukvah in mestoma z Znanstveno-raziskovalnim centrom Slovenske akademije znanosti in umetnosti (ZRC SAZU) iz Ljubljane, so prispevali nezanemarljiv delež v slovenski, a tudi širši družboslovni in etnološki zakladnici, saj so pripomogli k spoznavanju naravoslovnih in kulturnih znamenitosti doline,¹² izdelavi slovarjev o njeni bogati kulturni dediščini v slovenskem jeziku,¹³ razumevanju govornih praks njenega prebivalstva,¹⁴ ne nazadnje pa tudi k pregledu ljudskega obredja kot pomembnem identifikacijskem elementu tamkajšnje slovenske jezikovne skupnosti.¹⁵

Navesti gre tudi raziskovalne projekte, ki jih je inštitut izdelal **po naročilu raznih javnih in zasebnih ustanov**. Med glavne javne naročnike sodita poleg že omenjenih Avtonomne deželne Furlanije Julijske krajine in Institucionalnega paritetnega odbora za probleme slovenske manjšine še Pokrajina Trst (SLORI je dve leti upravljal pokrajinsko opazovalnico za socialne politike v sodelovanju z raziskovalnima ustanovama IRES in Jacques Maritain) ter socialno-skrbствena okraja 1.1. (združuje Občine Devin-Nabrežina, Zgonik in Repentabor) in 1.3. (združuje Občini Milje in Dolina), za katera je inštitut izdelal sklop študij s področja sociale v okviru t. i. območnih načrtov. Med zasebne naročnike pa gre uvrstiti zlasti SKGZ (izvedba ankete s člani zveze), družbo PRAE (izvedba ankete med bralci Primorskega dnevnika) in čezmejni konzorcij EURES (ugotavljanje razvojnih trendov na področjih zaposlovanja, izobraževanja in mobilnosti v slovensko-italijanskem stičnem prostoru).

12 Glej publikacijo MIHALIČ, Mojca : Val Canale territorio multiculturale : il dibattito degli scrittori sloveni sulla valle e sul gruppo linguistico sloveno. Kanalska dolina : Slovensko kulturno središče Planika ; Trst : Slori, 2010.

13 Glej publikacijo KENDA-Jež, Karmen : Shranili smo jih v bančah : slovarski prispevek k poznavanju oblačilne kulture v Kanalski dolini = contributo lessicale alla conoscenza dell'abbigliamento in Val Canale. Ukve : S.K.S. Planika Kanalska dolina ; Trst : Slori : ATS Od me-je ; Ljubljana : Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, 2007.

14 Glej publikacijo GLIHA Komac, Nataša : Slovenščina med jeziki Kanalske doline. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede ; Ukve : Slovensko kulturno središče Planika Kanalska dolina ; Trst : SLORI, 2009.

15 Glej publikacijo GLIHA Komac, Nataša : Ljudska religioznost v Kanalski dolini: O umiti in v prt zaviti lobanji. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede ; Ukve : Slovensko kulturno središče Planika Kanalska dolina ; Trst : SLORI ; Ljubljana : Inštitut za narodopisje ZRC SAZU ; Inštitut za slovenski jezik F. Ramovša ZRC SAZU, 2014.

2.3. Prenos raziskovalnih spoznanj in spodbujanje intelektualne razprave z organizacijami znanstvenih, strokovnih in promocijskih dogodkov

V obravnavanem desetletnem obdobju je SLORI z rezultati svojega znanstvenoraziskovalnega dela sproti seznanjal domačo in širšo mednarodno strokovno javnost. S svojimi sodelavci se je redno udeleževal simpozijev, konferenc in posvetov, kjer je spoznanja raziskav delil z zainteresirano javnostjo. Raziskovalci so svoje referate objavljali tudi v specializiranih revijah v slovenskem, italijanskem in angleškem jeziku. Tako lahko najdemo rezultate raziskovalnega dela v družboslovni, politološki, etnološki, pedagoški, jezikoslovni, literarni, zgodovinski ter drugi periodiki, ki izhaja v Furlaniji Julijski krajini, na drugih območjih Italije, v Sloveniji in v številnih evropskih državah. Da bi raziskovalna spoznanja čim bolj približal vsem akterjem slovenske narodne skupnosti, jih je pogosto širil tudi v domačem dnevnem in revialnem tisku. Prispevek inštituta k družbenemu razvoju namreč temelji na kontinuiranem dialogu z nosilci družbeno-političnega življenja, kar med drugim potrjuje tudi njegovo vztrajno skrb za prirejanje raznovrstnih znanstvenih, strokovnih in promocijskih dogodkov. Namen teh pobud je spodbujati intelektualno razpravo o aktualnih temah, še posebej tistih, ki so povezane s položajem in perspektivami slovenske narodne skupnosti v okviru dinamičnega spreminjanja geopolitičnih in družbenokulturnih procesov v slovensko-italijanskem kontaktnem prostoru.

Med številnimi **znanstvenimi in strokovnimi dogodki**, ki jih je SLORI priredil zadnje desetletje, si nekateri zaradi svoje odmevnosti zaslužijo posebno omembo. V uvodu prispevka sem že izpostavil pomen *mednarodne konference ICML*, ki je v Trst privabila številne ugledne mednarodne predavatelje s področja manjšinskih jezikov, od Tullia de Maura do Colina Williamsa, od Fernanda de Varennesa vse do Inke Štrukelj. ICML je potujoča mednarodna konferenca, ki se vsako drugo leto odvija v drugem evropskem mestu. Zaradi njenega ugleda so se sodelavci inštituta udeležili vseh poslednjih izvedb, ki so se zvrstile v mestih Pécs (Madžarska, 2007), Tartu (Estonija, 2009), Flensburg (Nemčija, 2011) in Gradec (Avstrija, 2013), s tem pa prispevali k širjenju poznavanja stvarnosti Slovencev v Italiji v mednarodnem znanstvenem okolju. Tako odmevnih konferenc po letu 2005 inštitut ni več premogel, je pa vendar organiziral številna druga strokovna srečanja, ki so obravnavala položaj manjšin na nacionalni (italijanski ali slovenski), regionalni ali čezmejni ravni. V tem oziru gre na primer izpostaviti konferenco *Zgodovinske jezikovne manjšine v Italiji: izmenjava dobrih praks pri jezikovni in kulturni promociji* (Gorica, 2013), ki jo je priredil v sodelovanju s Furlanskim filološkim združenjem, ter posvet *Slovenci v sosednjih državah Republike Slovenije kot predmet raziskovanja v okviru nacionalnih, čezmejnih in mednarodnih projektov* (Trst, 2012) v soorganizaciji z ljubljanskim INV-jem. Med dogodki širše razsežnosti je vredno omeniti še čezmejno okroglo mizo z naslovom *Narodnost danes* (Gorica, 2010), na kateri so predstavniki italijanskih in slovenskih znanstveno-raziskovalnih sredin predstavili svoje poglede na sodobno vlogo narodnosti pri spodbujanju funkcionalnega razvoja družbenih skupnosti.

Poglavitni delež razprav pa je inštitut vendar namenil krogu pripadnikov slovenske narodne skupnosti. Leta 2008 je v Špetru, Gorici in Trstu organiziral tri dobro obiskane javne tribune, ki so se odvijale ob predstavitvi publikacije v dveh zvezkih z naslovom *Pre-misliti manjšino*. Raziskovalna spoznanja so tu delovala kot izhodišče za celovit razmislek o odprtih dilemah in razvojnih perspektivah slovenske narodne skupnosti v Italiji, pri katerem so sodelovali številni manjšinski družbeni akterji. Drugi pomemben trenutek soočanja je bila okrogla miza *Razvojne perspektive slovenske narodne manjšine v Italiji*, ki jo je SLORI priredil leta 2013 v sodelovanju INV-jem ob predstavitvi podoktorskega raziskovalnega projekta Sare Brezigar. Še posebej pa velja izpostaviti strokovno pomoč, ki jo je inštitut nudil Deželnemu svetu Furlanije Julijske krajine ob izvedbi t. i. *Prve deželne konference o varstvu slovenske jezikovne manjšine* oktobra 2012 v deželnem avditoriju v Gorici. V jutranjem delu konference, ki jo predvideva deželni zaščitni zakon št. 26/2007, so raziskovalci inštituta predstavili spoznanja iz sklopa namensko izvedenih raziskav, ki so obravnavale vrsto perečih vprašanj, povezanih z rabo slovenskega jezika v javnih upravah oziroma z izvajanjem drugih zaščitnih določil. V naslednjih mesecih so poskrbeli tudi za objavo zbornika konferenčnih prispevkov, ki sta ga uredila Adriana Janežič in Štefan Čok.¹⁶

Vrsto strokovnih srečanj je inštitut namenil tudi drugim, bolj specifičnim temam, povezanim z razvojem manjšinskega šolstva. Nezanemarljiv prispevek k javni razpravi o učinkih večetničnega okolja v vzgojno-izobraževalnih ustanovah je bila na primer okrogla miza z naslovom *Šola na poti do nove identitete* (Trst, 2008), pri kateri so sodelovali številni predstavniki šolske in raziskovalne sfere. V prenovljenih prostorih goriškega Trgovskega doma je pred nedavnim potekala zanimiva razprava o spreminjanju govornih navad in narodne identifikacije med Slovenci v Italiji, ki se je razvila ob predstavitvi monografije *Jeziki in identitete v precepu*. Kot dokaz pozornosti, ki jo inštitut namenja narodnostno manj profiliranemu okolju videmske pokrajine, pa gre omeniti še dvojice strokovnih dogodkov: konferenco *Stanje in perspektive raziskovanja Kanalske doline ter širšega tromejnega območja* (Naborjet, 2011), ki je nastala v sodelovanju s SKS Planika, in posvet *Sodobna literatura v Beneški Sloveniji med tradicijo in novimi izzivi* (Špeter, 2014), ki ga je SLORI priredil v sodelovanju z Inštitutom za slovensko kulturo (ISK) in Univerzo v Vidmu.

Od leta 2006 inštitut dosledno prireja tudi **pobude za promocijo raziskovalne dejavnosti**, ki se odvijajo vsako leto ob koncu septembra v okviru evropske Noči raziskovalcev. V ta sklop sodi že ustaljena tradicija raziskovalnih delavnic, ki se izvajajo v sodelovanju s svetom šole. Cilj tovrstnih delavnic je promocija raziskovanja med mlajšo generacijo, ki temelji na konkretni raziskovalni izkušnji. Dijaki oziroma učenci pod mentorstvom raziskovalcev izpeljejo krajšo raziskovalno nalogo in se v okviru delavnic seznanijo s potekom in metodami

16 PRVA deželna konferenca o zaščiti slovenske jezikovne manjšine, Gorica 13. oktobra 2012 / zbornik sta uredila Adriana Janežič in Štefan Čok, SLORI, Slovenski raziskovalni inštitut. Trst : Regione autonoma Friuli Venezia Giulia, Consiglio regionale, 2013.

empiričnega raziskovalnega dela, po navadi z anketno raziskavo. V zadnjih dveh izvedbah so bili izsledki raziskovalnih delavnic javno predstavljeni v okviru znanstveno-promocijske pobude NEXT, ki se odvija v zaključnih septembrskih dneh na tržaškem Trgu Unità. Slorijeve pobude ob evropski Noči raziskovalcev se navadno sklenejo z javno razpravo ali drugim dogodkom, ki je namenjen spodbujanju razmišljanja o vlogi in pomenu raziskovanja v funkciji sodobnega družbenega razvoja. V letih 2009 in 2010 sta bili v sodelovanju z UP ZRS in NŠK na primer prirejeni dve okrogli mizi o perspektivah in težavah pri uresničevanju načela skupnega slovenskega znanstvenega prostora.

2.4. Aplikativni projekti in izobraževalna dejavnost

Poleg temeljnih raziskovalnih projektov in znanstveno usmerjenih publicističnih pobud je SLORI v obravnavanem desetletju razvil tudi vrsto **projektov aplikativnega značaja**. Ti temeljijo na kombinaciji raziskovalnih in drugovrstnih aktivnosti, imajo pa izrazito praktičen namen. Gre za: informativna, ozaveševalna predavanja o slovenski narodni skupnosti v Italiji, manjšinskih vprašanjih na splošno in oblikah sožitja v večkulturnih družbah; izdelavo in uporabo informativnega, didaktičnega in multimedijskega gradiva (tiskanih in spletnih brošur, priročnikov, iger itd.) za promocijo slovenskega jezika oziroma večjezičnosti;¹⁷ pobude za ovrednotenje kulturne dediščine Slovencev v Italiji; pripravo datotek, evidenc in spletnih storitev v raznovrstne namene. Večino aplikativnih projektov je inštitut razvil v okviru evropskega programa za čezmejno sodelovanje med Italijo in Slovenijo (nekdanji Interreg), ki je nudil odlično formalno in finančno podlago za doseg zastavljenih ciljev. Glavnina teh projektov je stremela k oblikovanju integracijskih modelov, ob upoštevanju historično enotnih družbenih in kulturnih območij ter načrtovanju skupnih scenarijev družbenega razvoja ter skupnega koriščenja obmejnih storitev.

V sklopu programa Interreg IIIa Italija–Slovenija 2000–2006 je poleg že omenjenega projekta LIBRIS inštitut aktivno sodeloval tudi pri drugih čezmejnih pobudah. Projekt z naslovom *Informirati se, študirati in delati brez meja* je temeljil na izdelavi dvojezične spletne strani, kjer so še danes na voljo številne informacije o možnosti izobraževanja in zaposlovanja v sosednji državi. V okviru projekta *Okrepitev uradov za stike in povezave Občin Gorica, Nova Gorica in Šempeter-Vrtojba* je bila pripravljena publikacija, v kateri je zajeta paleta dejavnosti, ponudb in storitev, ki zadevajo ali zanimajo mlade občane omenjenih občin.¹⁸ V vlogi idejnega

17 Glej na primer PERTOT, Susanna : Dvojezični otrok : priročnik za starše = Il bambino bilingue : manualetto per i genitori. Trst : Slovenski raziskovalni inštitut ; Špeter : Zavod za slovensko izobraževanje, 2004 [i.e.] 2005. Glej tudi brošuro MI smo tu : --- tuka, --- izdè, --- kle, --- tle : slovenska jezikovna skupnost v Videnski pokrajini : preteklost, sedanjost, bodočnost = la comunità linguistica slovena della Provincia di Udine : passato, presente, futuro / uredili Marina Cernetig, Luigia Negro. Špeter: Inštitut za slovensko kulturo; Trst : SLORI ; Viden : Univerza. Glej tudi zbirko STUDIARE lo sloveno... da adulti [izdajatelj Slovenski raziskovalni inštitut (SLORI)]. Trst : Ciljnočasno združenje "Jezik - Lingua", 2013.

pobudnika pa je SLORI uspešno izvedel projekt *MI.MA. - Večine spoznavajo manjšine*, ki je potekal v tesnem sodelovanju z Italijansko unijo v Sloveniji. Projekt je uvedel povsem učinkovito prakso seznanjanja mlajših generacij s prisotnostjo in družbeno razčlenjenostjo avtohtonih manjšin, ki živijo na obmejnih območjih med Italijo in Slovenijo. Med oktobrom 2006 in junijem 2007 je bilo izvedenih kar 42 multimedijskih predavanj na večinskih (višjih) srednjih šolah ter univerzah v Sloveniji in Italiji, katerih se je aktivno udeležilo več kot 1000 mladih. V ta namen je bila oblikovana dvojezična informativna publikacija,¹⁹ ki je bila uporabljena kot podporno didaktično gradivo.

Pilotni projekt MI.MA je dal povod za poslednjo izvedbo znatno bolj razčlenjenega in večplastnega projekta *EDUKA - Vzgajati k različnosti*, ki ga je inštitut uspešno prijavil in razvil v okviru programa čezmejnega sodelovanja med Italijo in Slovenijo 2007–2013. Triletni projekt, pri katerem so sodelovali številni ugledni partnerji z obširnega čezmejnega območja med Ljubljano in italijansko Ravenno,²⁰ je bil namenjen promociji medkulturnih vrednot kot temeljev oblikovanja in razvijanja odnosov v večetnični in večjezikovni družbi. Cilj projekta je bil ustvariti znanje in orodja (didaktično in informativno gradivo, priročnike, publikacije, igre itd.) za vzgajanje k različnosti in medkulturnosti v šolskem in univerzitetnem okolju ter jih posredovati predvsem mladim in učnemu kadru. V ta namen so delovale mreže čezmejnega sodelovanja med šolami na vseh ravneh, med raziskovalnimi ustanovami in univerzami, med javnimi upravami in manjšinskimi organizacijami, slednje pa so skrbele za izvajanje izobraževalnih, promocijskih in raziskovalnih aktivnosti. Posebna pozornost je bila namenjena uveljavljanju medkulturne vzgoje ob upoštevanju bodisi tradicionalnih manjšin (še posebej italijanske v Sloveniji ter slovenske in furlanske v Italiji) bodisi novih manjšin oziroma skupin migrantov. O razsežnosti projekta zelo zgovorno pričajo nekatere številke. V pičlih treh letih njegovega izvajanja je bilo namreč izvedenih kar 75 konferenc o tradicionalnih manjšinah, 75 konferenc in delavnic o migrantih, 34 čezmejnih raziskovalnih delavnic in 26 delavnic za učitelje. Izdana je bila tudi vrsta informativnih in promocijskih publikacij ter drugih pedagoških pripomočkov, ki so bili skupaj z ostalimi rezultati projekta predstavljeni na zaključnih konferencah v Kopru in v Trstu.²¹

18 ASSOCIAZIONI, strutture, servizi per giovani nei comuni di Gorizia, Nova Gorica, Šempeter-Vrtojba = Združenja, strukture, storitve za mlade v občinah Gorica, Nova Gorica, Šempeter-Vrtojba / zbral in uredil Aldo Rupel [raziskavo izvedel SLORI-Slovenski raziskovalni inštitut]. Gorica : občina, 2006.

19 VABILO k spoznavanju manjšin : slovenska narodna skupnost v Italiji ter italijanska narodna skupnost v Sloveniji in na Hrvaškem se predstavljata / urednici Zaira Vidali, Roberta. Trst : SLORI ; Koper : Unione italiana, 2007.

20 Partnerji projekta EDUKA so bili: SLORI (vodilni partner), Pokrajina Ravenna, Univerza na Primorskem - Fakulteta za humanistične študije Koper, Univerza v Trstu - Oddelek za politične in družbene vede, Univerza v Vidmu - Oddelek za vede o človeku, Univerza Ca' Foscari v Benetkah, Mednarodni center za večjezičnost Univerze v Vidmu, Societât Filologiche Furlane - Furlansko filološko društvo, Društvo pripadnikov italijanske narodne skupnosti - Italijanska unija ter Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU.

21 Glej spletno stran projekta www.eduka-itaslo.eu

V okviru čezmejnih projektov je inštitut torej razvil in s časom izpopolnil bogato ponudbo **informativnih in izobraževalnih dejavnosti**, ki imajo namen seznanjati zlasti populacijo dijakov in študentov, in sicer z zgodovinskim razvojem in sodobnim položajem slovenske narodne skupnosti v Italiji, seveda v neposredni povezavi s širšim evropskim, čezmejnem in regionalnim kontekstom. Zaradi zavedanja o izraziti potrebi po tovrstnih informativnih pobudah – posledica zgodovinsko utrjenih predsodkov je površno poznavanje te problematike med večinskimi prebivalstvom – in zaradi rastočega povpraševanja je svoja predavanja postopoma namenjal tudi drugim ciljnim skupinam (kulturnim delavcem, turistom, javnim uslužbencem, novinarjem itd.). V zadnjem času jih ponuja tudi dijakom manjšinskih vzgojno-izobraževalnih ustanov, saj imajo slednji v okviru rednih učnih programov zelo malo možnosti za poglobitev obravnavanih vprašanj. V š. l. 2013/14 je to vrzel inštitut skušal vsaj deloma zapolniti s sklopom delavnic, ki jih priredil na srednjih šolah II. stopnje s slovenskim učnim jezikom v okviru že omenjenega čezmejnega projekta LEX.

2.5. Povezovanje in usmerjanje intelektualnega potenciala slovenske narodne skupnosti v Italiji

Med temeljne naloge Slovenskega raziskovalnega inštituta sodi seveda tudi **vsestranska skrb za povezovanje, usmerjanje in razvoj intelektualnega potenciala Slovencev v Italiji**, ki ga tvorijo strokovnjaki z različnih znanstvenih področij. Omenjena heterogenost in geografska razpršenost sta namreč pomembni značilnosti tega potenciala, hkrati pa predstavljata oviro za medsebojno komuniciranje in sodelovanje. Inštitut zato že vrsto let namenja posebno pozornost oblikovanju ustreznega informacijskega omrežja, ki ga razvija v okviru dolgoročnega projekta *Banka znanja*. V letu 2012 je s finančno podporo Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu poskrbel za popis tega potenciala, zbrane podatke o več kot sto akademikih, raziskovalcih in doktorskih študentih, ki se opredeljujejo za pripadnike slovenske narodne skupnosti, pa je objavil v namenskem spletnem imeniku. Oblikovanje ustreznih evidenc in ureditev funkcionalnega informacijskega omrežja želita prispevati k boljšemu vključevanju strokovnjakov v manjšinski družbeni sistem, hkrati pa spodbujati njihovo sodelovanje pri raziskovalnih projektih, publicističnih pobudah in strokovnih razpravah. Tako modelirana platforma bo tudi osnova za razvoj posodobljenega sistema članstva inštituta, ki naj temelji na principu aktivnejše participacije sedanjih in prihodnjih članov.

Skrb za intelektualno rast Slovencev v Italiji se izraža tudi z vztrajnim spodbujanjem strokovnega usposabljanja in raziskovalnega dela pri mlajših generacijah. V zadnjem desetletju se je SLORI trudil to nalogo opravljati vestno in predano: s strokovno in finančno podporo je diplomirane študente spodbujal k podiplomskemu izobraževanju, najbolj perspektivne pa naposled tudi vključil v svojo raziskovalno skupino;

študentom je nudil pomoč in mentorstvo pri pisanju diplomskih nalog, izvajanju raziskovalnih projektov in uresničevanju raznih strokovnih pobud; ponujal je možnost delovne ali študijske prakse; s štipendijami je študentom sofinanciral udeležbo na izpopolnjevalnih tečajih v Sloveniji, ki so se jih udeležili zlasti mlajši pripadniki skupnosti na Videmskem. Vsako leto je razpisal tudi natečaj za zaključena diplomska dela, magisterije in doktorate, s katerim je nagrajeval naloge, ki predstavljajo pomemben ter izviren prispevek k poznavanju raznolike stvarnosti Slovencev v Italiji.

3. Zaključek

Pregled nad opravljenim delom v obdobju 2004–2014 priča o bogatem in razvejanem delovanju Slovenskega raziskovalnega inštituta, ki po štiridesetih letih aktivnega udejstvovanja še vedno operira kot živahno središče znanstveno-raziskovalne in strokovne razprave. Iz naštetih podatkov namreč jasno izhaja, da je v fazi »preporoda« to središče uspelo pritegniti v svoje vrste nove raziskovalne sile, okrepilo je institucionalne povezave tako na lokalni kot na mednarodni ravni, utrdilo lastno konkurenčnost na širšem raziskovalnem trgu, v pogledu znanstvene produkcije pa je rezultate svojega dela namenjalo ne le manjšini, ampak tudi vsem njenim potencialnim sogovornikom. Značilna filozofsko-raziskovalna sinteza med globalnim in lokalnim, vsestranska skrb za intelektualno in družbeno rast skupnosti, spodbujanje njene notranje kohezije ter integracije z ožjim in širšim družbeno-kulturnim okoljem – vse to so vrednote, ki jih je inštitut že globoko zasidral v svojih programskih izhodiščih, na njih pa bo slonelo tudi njegovo prihodnje delovanje, kar bo podrobneje prikazano v naslednjem poglavju.

V treh uvodnih prispevkih publikacije smo ugotovili, da je bila uspešnost inštituta skozi ves njegov obstoj močno odvisna od materialnih pogojev, ki še danes predstavljajo temeljni dejavnik v snovanju znanstveno-raziskovalnega dela in od tega odvisne kadrovske politike. Prehojena pot je bila večkrat podvržena hudim finančnim krizam, ki so od časa do časa precej ošibile prodornost inštituta, mestoma pa celo postavile pod vprašaj njegov obstoj. Glede na obseg in kakovost opravljenega dela v zadnjem desetletju lahko upravičeno trdimo, da si je SLORI znova znal opomoči in se samostojno spraviti na noge, pa vendarle ne gre prezreti dejstva, da se še danes nahaja v primežu velikih zunanjih pritiskov, ki odpirajo vrsto upravičenih bojzani nad njegovo prihodnjo usodo. Omenjene pritiske se da prepoznati ob opazovanju nekaterih zaskrbljujočih družbenih trendov, ki so za nadaljnji razvoj inštituta še posebej pomembni. Med njimi bi izpostavil tri poglobitvene, in sicer: manjšanje družbenega vlaganja v znanstveno raziskovanje, še posebej na področju družboslovja in humanistike; upadanje politične pozornosti do manjšinskih vprašanj na evropskem, državnih in regionalnih prizoriščih; nedorečen odnos do raziskovanja in skromna uporaba raziskovalnih izsledkov znotraj slovenske narodne skupnosti v Italiji.

Svojo sklepno analizo bom pričel s prvo od navedenih ugotovitev. Kljub ambicioznim ciljem, ki si jih je EU zastavila z Lizbonsko strategijo, tj. postati najbolj konkurenčna

in na znanju temelječa družba na svetu, je ob izbruhu splošne gospodarske krize kmalu postalo jasno, da bo vlaganje v raziskovalno dejavnost močno omejeno. Upad investicij v raziskovalno-razvojne programe zaradi proračunskih omejitev, neustrezni delovni pogoji raziskovalcev, pereča problematika t. i. bega možganov v bolj razvite svetovne države – to so le nekateri izmed številnih negativnih kazalcev, ki pričajo o ambivalentnem odnosu sodobne evropske družbe do znanstvenega raziskovanja, kjer se po eni strani deklarativno povečuje njegovo vlogo in pomen, po drugi pa se ga vse bolj pomika v ozadje družbenih prioritet. To še posebej velja za t. i. mehke znanosti, med katere uvrščamo tudi družboslovne in humanistične vede. Zaradi globokega razkoraka z naprednejšimi velesilami (npr. ZDA, Japonsko, Indijo) je evropsko znanstveno raziskovanje v zadnjih letih čedalje bolj podrejeno tehnološkemu razvoju in ekonomskemu dobičku, ravno družboslovje in humanistika pa se v času krize vsakokratni oblasti zdita najmanj potrebna, proračunsko potratna in zato najlažje pogrešljiva. V Italiji in v Sloveniji so orisane razmere še posebej izrazite, zlasti ob upoštevanju, da je v nacionalnih raziskovalnih programih obeh držav za tovrstne teme vse manj prostora, kar seveda bistveno omejuje finančno avtonomijo tu delujočih družboslovnih in humanističnih sredin.

Drugi pomemben pritisk na delovanje inštituta je povezan z vse bolj površnim in malobrižnim odnosom, ki ga Evropska unija z večino svojih držav članic izkazuje do t. i. zgodovinskih narodnih manjšin. Po obdobju razmaha pozornosti do manjšinskih vprašanj v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja, pa tudi po številnih političnih opozorilih o vlogi in pomenu teh skupnosti pri pospeševanju čezmejnih integracijskih procesov ob vsakršni širitvi Unije proti vzhodu kontinenta, je v sodobni evropski agendi problematika manjšin naglo zdrsnila na dno lestvice tekočih prednostnih nalog. Na to kaže tudi usmeritev novih evropskih razvojnih programov za obdobje 2014–2020, vključno s programi za teritorialno čezmejno sodelovanje, kjer so narodne manjšine popolnoma izgubile primarno vlogo, ki jim je bila nekoč izrecno priznana. Kar zadeva slovensko narodno skupnost v Italiji, pa lahko ocenimo, da je trenutno deležna dokaj mačehovske obravnave s strani obeh referenčnih državnih sistemov, tako Italije kot tudi Slovenije. Italijanska politika do manjšine je že vrsto let omejena na vprašanje določitve obsega finančnih prispevkov za slovenske ustanove in na izvajanje nekaterih drugih pravic, ki jih predvideva državni zaščitni zakon, intenzivnost in rezultat teh prizadevanj pa sta večinoma odvisna od sprotnih volilnih interesov vladajočih strank in koalicij. Ravno tako distanciran je v zadnjem času žal tudi pristop slovenske matične države, ki svoje manjšine ne obravnava kot del narodnega telesa, ampak bolj kot zametek neke obrobne, folklorne in Ljubljani vse bolj odmaknjene »zamejske« kulture.

V sodobnih, ne ravno spodbudnih političnih okoliščinah, kjer je zaradi splošnega upadanja pozornosti do manjšinskih vprašanj institucionalnih zaveznikov vedno manj, bi od slovenske narodne skupnosti pričakovali, da čim prej strne svoje vrste in oblikuje celovit strateški načrt, ki bi nakazal temelje za njen prihodnji obstoj oziroma vsestranski razvoj. V prispevku sem že večkrat opozoril, da časi žal niso še dovolj zreli za tovrsten evlucijski korak, kljub temu da je lahko današnja »paraliza«

za usodo skupnosti dolgoročno pogubna. Manjšinska vodilna telesa bi morala čim prej odgovoriti tudi na vprašanje, ali skupnost sploh potrebuje raziskovalno dejavnost oziroma ali namerava uporabljati raziskovalna spoznanja za sprejemanje vsakodnevnih odločitev. V »normalnih« okoliščinah – če bi manjšina razpolagala z enotnim družbeno-političnim predstavništvom, ki bi dosledno skrbelo za pripravo in uresničevanje razvojnih načrtov v občo korist in mimo strankarsko-ideoloških interesov – bi bil odgovor na to vprašanje nedvomno pritrdilen. Izkušnje vrste razvitih evropskih manjšin namreč neizpodbitno dokazujejo, da so raziskovalna spoznanja temelj prepoznavanja njihovih ključnih problemov in perspektiv, predvsem pa neodpovedljiva strokovna osnova za usmerjanje razvojnih ukrepov. Zaradi odsotnosti enumnega odgovora na izpostavljeno vprašanje si inštitut že vrsto let prizadeva za nenehno prilaganje in posodabljanje svojega izvornega poslanstva sprotnim družbenim potrebam ter izzivom, z namenom nuditi manjšinskemu in širše družbenemu okolju čim bolj koristne in uporabne vsebine. V zadnjem desetletju so sodelavci inštituta v to smer veliko vložili in ustvarili marsikaj dobrega, po načrtani poti pa nameravajo nadaljevati tudi v prihodnje. V upanju, da se bodo medtem nekoliko izboljšale tudi zunanje okoliščine in da bo SLORI le doživel popoln razcvet, ki si ga po štiridesetih letih aktivnega in požrtvovalnega delovanja tudi zasluži.

V Benečiji
Od leve:
Milan Pahor, minister RS
za raziskovalno dejavnost
in tehnologijo
Peter Tancig,
Viljem Černo,
Fabio Bonini

Občni zbor - 1993
Predsedstvo: Emidij Susič,
Aljoša Volčič, Sergij Lipovec.
Med publiko: Marij Maver,
Marino Kokorovec, Marija
Ferletič, Karlo Bresciani,
Viljem Černo, Marco
Pozzetto, Ivan Bratina,
Vladimir Vremec, Aldo
Rupel, Darij Cupin, Radojko
Starec, Branko Jazbec, Norina
Bogatec, Aleš Lokar, Martin
Breclj, Majda Kaučič Baša,
Salvatore Venosi,
Peter Močnik

Raziskovalci
SLORI iz
Benečije
v Gorici s
predsednikom
RS Milanom
Kučanom

**Občni zbor -
1995**

*Med udeleženci:
Vladimir Vremec,
Suadam Kapič, Marco
Pozzetto, Tamara
Blážina, Mirko
Primožič, Klavdij
Palčič, Žarko Race,
Pavel Slamič, Vito
Svetina, Filibert
Benedetič, Darij
Cupin, Marta Ivašič,
Živa Gruden, Viljem
Černo, Ferruccio
Clavara, Milko Bufon,
Jole Namor, Laura
Bergnach, Miloš
Budin, Breda Pahor,
Milan Pahor, Boris
Iskra, Emidij Susič,
Pavel Colja, Salvatore
Venosi, Jožko Baša,
Rafko Dolhar*

**Predstavitev
publikacije
»Slovenske šole v
Tržaški in Goriški
pokrajini« - 1999**

*Od leve: predsednik
znanstvenega
sveta Milan Bufon,
ravnatelj Emidij Susič,
raziskovalki
Norina Bogatec in
Susanna Pertot*

**Občni zbor -
1996**

*Od leve:
tajnik Sergij
Lipovec,
predsednik
Aljoša Volčič,
ravnatelj Emidij
Susič*

**Predstavitev
publikacije "Botta e
risposta" - 2003**
*Publicistka Vida Valenčič in
tajnik Aldo Rupel*

**Komemoracija
prof. D. Bratine**

*Med udeleženci:
Bojan Brezigar, Sergij
Lipovec, Edi Bukavec,
Mitja Race, Mitja Žagar,
Miran Komac, Boris
Iskra, Matjaž Klemenčič,
Livio Semolič, Marija
Jurič
Pahor, Milan Pahor, Igor
Jelen, Danijel Jarc,
Branko Jazbec, soproga
Carmen
Bratina, sin Vojko Brati-
na, Norina Bogatec, Inka
Štrukelj, Marino Vocci,
Mirko Primožič,
Darij Cupin*

**Poslanec Domenico Maselli
na SLORI - 2004**

*Od leve poslanec Domenico Maselli,
Sergij Lipovec, Emidij Susič, konzul
RS v Trstu Zorko Pelikan*

Slorijeva obzorja

Programske smernice za obdobje 2014–2020

Zaira Vidau, predsednica znanstvenega sveta SLORI

Uvod

Slovenski raziskovalni inštitut v Trstu je nastal in se razvil kot pomembno središče in stičišče intelektualne ter strokovne razprave in oblikovanja razvojnih smernic v okviru nacionalno bolj ozaveščenega dela slovenske narodne skupnosti v Italiji, hkrati pa kot nekakšen lokalni dejavnik spodbujanja rasti slovenske organiziranosti in zavesti v narodnostno manj profiliranem okolju videmske pokrajine. Vizitki inštituta, ki izhaja iz programskih smernic prejšnjih obdobj, gre dodati, da se je raziskovalna dejavnost inštituta predvsem v zadnjem desetletju razširila. Poleg preučevanja problematik in razvojnih perspektiv slovenske narodne skupnosti v Italiji, ki vsekakor ostaja osnovno poslanstvo inštituta, vse bolj zajema tudi preučevanje in razumevanje družbeno-kulturnega okolja, v katero je skupnost vpeta. V središču raziskovalnih zanimanj Slorijevih sodelavcev so medetnični odnosi in integracijski procesi med večino in manjšino, usvajanje in širjenje manjšinskega jezika med večino, nove oblike jezikovnega in kulturnega »vstopanja« italijanskega jezika v tradicionalno slovenska okolja (npr. v slovenske šole in slovenska društva) in posledično nove oblike asimilacije ter deasimilacije. Dodati moramo, da se preučevanje konteksta v nekaterih študijah in raziskavah navezuje na družboslovne teme – socialna družba, mobilnost in mladi –, ki niso pomembne le za manjšinsko skupnost, ampak za celotno družbo. Gre za obliko dejavnosti po naročilu javnih uprav, v katero je v zadnjem obdobju inštitut vložil del svojega raziskovalnega truda. Zaradi jezikovne in kulturne vpetosti v italijanski in slovenski prostor na obeh straneh meje je SLORI tista institucija, ki lahko družbene pojave preučuje v luči večetničnosti, večjezičnosti in čezmejnosti.

Slovenstvo v 21. stoletju

Družboslovna vprašanja, s katerimi se mora soočati SLORI, so vsekakor kompleksna in večplastna. Slovenska narodna skupnost v Italiji namreč ohranja lastnost družbenega »konglomerata«, ki ga sestavljajo različna družbena okolja in prostori z različno tipologijo etnično-nacionalne identitete, ki se poleg tega pojavljajo tudi v okviru urbanih območij Trsta in Gorice v obliki »interetničnega kontinuuma«, kot je ugotavljal že dr. Milan Bufon v programskih smernicah inštituta za obdobje 2007–2013. Dodati gre, da se taka opredelitev slovenskega zamejstva v Italiji umešča v širše pojmovanje slovenstva, ki je vse manj jasno zaradi rasti družbene in prostorske mobilnosti ter vsekakor raznoliko, saj ga sestavljajo nacija, manjšine, izseljenstvo

in zdomstvo (Župančič 2002). Koncept skupnega slovenskega kulturnega prostora, ki smo ga preučili v sklopu raziskave *Pre-misliti manjšino* (Bajc in drugi 2008), se kot interpretacija slovenstva prav tako pojavlja kot sestavljen in prožen pojem. Sodobni koncepti slovenstva, slovenske narodnosti, kulture in jezika niso enoviti, saj jih pogojujejo notranje identitetne razpoke. Poudariti moramo, da smo v nedavnih Slorijevih raziskavah in projektih umestili manjšinsko narodno vprašanje v širši teoretični in pojmovni sklop medkulturnih študij in multikulturalizma. Na tej osnovi lahko slovensko narodno skupnost v Italiji in širše manjšinsko vprašanje obravnavamo kot enega izmed vidikov sodobne večkulturne družbe, v kateri se prepletajo interesi in razmerja moči med več etnično oz. narodno osnovanimi družbenimi skupinami. Temo tradicionalnih manjšin povežemo v nekaterih projektih s temo migracij, kar je obenem razširilo sodelovanje s posamezniki in institucijami v stroki.

Če povzamemo programske smernice inštituta prejšnjega obdobja, se bo slovenska narodna skupnost v Italiji tudi v prihodnje nahajala »ne le pred problemom notranjega etnično-nacionalnega in socio-ekonomskega utrjevanja ter lastne afirmacije v odnosu do italijanskih institucij oblasti, ampak tudi pred problemom odkrivanja in obvladovanja mehanizmov interetnične koeksistence in tako imenovane pozitivne integracije z večinskimi družbenimi okoljem, ki jo je mogoče razvijati le z uveljavljanjem slovenske komponente, se pravi zlasti slovenskega jezika in kulture, v etnično mešanem okolju«. Še naprej bo slovenska narodna skupnost posegala »na področje socio-kulturnega posredovanja med slovensko in italijansko stvarnostjo«. SLORI bo obenem nadaljeval s povezovanjem z drugimi manjšinskimi okolji na deželni in čezmejni ravni ter v večji meri razvijal državno in mednarodno razsežnost tovrstnih sodelovanj. Inštitut naj se uveljavi zlasti v odnosu do Avtonomne dežele Furlanije Julijske krajine v sodelovanju z ostalimi manjšinami na deželnem območju, predvsem kot izvajalec rednih preverjanj njihovega položaja z različnih vidikov jezikovnega, kulturnega in družbenega razvoja.

Priznanje kulturnega dostojanstva kot temeljne človekove pravice

V programske smernice smo Slorijevi raziskovalci uvrstili tudi filozofsko izhodišče, na katerem sloni raziskovanje etničnih vprašanj in posledično tudi Slorijeve raziskovalne dejavnosti. Po kanadskem filozofu Taylorju (Taylor 1998) ga lahko opredelimo kot humanizem, osnovan na priznanju človekovega kulturnega dostojanstva, ki se izraža v njegovi etnični, narodni ali drugi pripadnosti. Najprej pomeni, da imajo vsi državljani enako dostojanstvo ter enake državljanske in volilne pravice, čeprav navadno nimajo enakih socialnih in gospodarskih možnosti. Pojavlja pa se tudi kot politika razlikovanja, ki temelji na idealu priznanja drugačnosti in neponovljivosti identitet. V sodobni družbi sta namreč asimilacija in neprepoznanje avtentičnosti posameznih identitet ali kultur nesprejemljive oblike zatiranja. Gre za samoumevno načelo in vodilo tovrstnih raziskav, ki bi ga v trenutnem družbeno-političnem in gospodarskem položaju radi izpostavili. V imenu tržne logike, ki v

vedno večji meri pogojuje politične odločitve na vseh ravneh, so humanistične in družboslovne vede in znotraj teh etnične študije pod hudim pritiskom. Politični akterji utemeljujejo, da so družbeno in gospodarsko neuporabne prav zaradi njihove v osnovi netržne logike in nekomercialnih načinov razmišljanja ter delovanja. Tudi del javnega mnenja podpira in sledi takim pristopom, kar se pojavlja tudi znotraj slovenske narodne skupnosti v Italiji pri presoji dejavnosti inštituta. Dobro je, da se zavedamo tega dejstva. Predvidevamo namreč, da bomo morali v prihodnosti delovanje inštituta v še večji meri utemeljevati zunanjim subjektom in nosilcem javnega mnenja. Pri tem nam bo v pomoč načelno izhodišče, da z raziskovalnim delom razvijamo družbeno medetnično solidarnost in nekonfliktnost kot osnovo splošne družbene in gospodarske rasti.

Ustvarjati znanje v sodelovanju z družbenimi akterji

Ob omenjenih filozofskih in načelnih utemeljitvah Slorijevega delovanja ter njegove uporabne vrednosti v manjšinskem in širšem družbeno-političnem okolju bo inštitut v prihodnje v večji meri razvijal dejavnosti, ki omogočajo prenos znanja v prakso. Razvijal bo okolju koristne dejavnosti, storitve in gradiva, ki naj izhajajo iz raziskovalnih vsebin (npr. priročnike, storitve za širitev znanja in rabe slovenskega jezika, delavnice za šole, izobraževalna srečanja, didaktična gradiva, promocijska gradiva in delavnice o rabi manjšinskih pravic). Pri tem bomo še bolj sodelovali z zainteresiranimi subjekti (manjšinskimi in večinskimi ustanovami ter sposobnimi in motiviranimi posamezniki znotraj njih) po principu sodelovanja od spodaj navzgor. Na tak način bomo prispevali k vsebinski in strukturni posodobitvi ter razvoju manjšinske družbe. Načeloma bodo raziskave Slorijevih sodelavcev poleg raziskovalnega vsebovale tudi aplikativni del in opredelitev učinkov na okolje. Raziskovalna dejavnost se bo tudi v prihodnje povezovala s podiplomskim usposabljanjem sodelavcev. Nadgradila bo dosedanje dokaj uspešno raziskovalno tradicijo kakovostnega znanstvenega »samoopazovanja«, s katero so SLORI in njegovi sodelavci, kljub skromnim kadrovskim in finančnim možnostim, prispevali ne ravno zanemarljiv delež v slovensko, a tudi širšo družboslovno zakladnico. Pri tem bodo dejavnosti izhajale iz že ustaljenega vodila *misliti globalno - delati lokalno*, kjer je »globalno« ožja in širša evropska stvarnost, »lokalno« pa manjšinsko družbeno okolje.

Tudi v prihodnosti bo delovanje inštituta usmerjeno v širjenje raziskovalnih rezultatov v obliki prirejanja javnih predstavitev, okroglih miz, posvetov in simpozijev lokalnega ter mednarodnega značaja o različnih aktualnih in temeljnih vidikih položaja ter razvoja Slovencev v Italiji in manjšinske problematike. Slorijevi raziskovalci bodo svoje rezultate širili v temeljnih znanstvenih publikacijah in člankih v slovenskih ter mednarodnih revijah. Tudi udeležba Slorijevih sodelavcev na konferencah in posvetih na lokalni ter mednarodni ravni bo pripomogla k prenosu raziskovalnih dosežkov v strokovno in znanstveno javnost. Inštitut bo poskrbel za ustrezno informiranje o raziskovalni dejavnosti na svoji spletni strani, z rednimi stiki z mediji in elektronskim obveščanjem svojih članov ter sodelavcev.

Skrb za razvoj intelektualnega potenciala

Med Slorijeve temeljne dejavnosti uvrščamo tudi združevanje in usmerjanje slovenskega intelektualnega potenciala v okviru manjšinskega družbenega okolja. Inštitut je oblikoval *banko znanja* slovenskih raziskovalcev in akademikov, ki izhajajo iz manjšinske sredine. Iz nje že črpa nove sodelavce in člane. V prihodnje bomo seznam razširili in uporabljali tudi za projektna partnerstva ter zunanja mentorstva in svetovanja v posameznih strokah. V tem okviru se bo nadaljevalo usmerjanje dodiplomskega in še posebej podiplomskega izobraževanja mladih ter skrb za to, da se slovenski manjšinski intelektualni potencial ne izgubi in razprši, temveč utrdi in okrepi. V ta sklop sodijo že tradicionalne nagrade za najboljša diplomska in podiplomska dela.

Vsebinske smernice

Slorijeva temeljna programska usmeritev izhaja iz tradicije inštituta. Najprej se izraža v odprtosti do vseh delov slovenske narodne skupnosti v Italiji in območij manjšinske poselitve. Dodajamo še, naj inštitut tudi v prihodnje izkazuje odprtost do različnih subjektov večinske skupnosti v Italiji, s katerimi manjšinska skupnost deli svoj življenjski prostor v duhu pozitivne integracije. Spodbujanje intelektualnega razmišljanja in raziskovalnih praks v zvezi s temeljnimi problemi družbenega in prostorskega razvoja manjšine ter njene povezanosti z ožjim in širšim družbenim okoljem je značilno že od same ustanovitve inštituta. Podružbljanje doseženih raziskovalnih rezultatov in sodelovanje pri oblikovanju razvojnih smernic v okviru manjšinske skupnosti bomo nadgradili s prenosom raziskovalnih vsebin in akcijskim raziskovanjem.

Iz te usmeritve izhajajo naslednje osnovne dejavnosti:

- Raziskovanje, koordiniranje raziskovalnega dela in sodelovanje v raziskavah, ki so usmerjene v odkrivanje in interpretiranje manjšinske in etnične problematike, medetničnih in medkulturnih odnosov ter praks, jezikovnega planiranja, planiranja družbenega, kulturnega in gospodarskega razvoja ter izobraževalnih procesov in problemov v etnično mešanih in obmejnih okoljih ter drugih splošnih in specifičnih vidikov slovenske narodne skupnosti v Italiji.
- Prenos raziskovalnih izkušenj, dilem in ugotovitev v publikacijah rednega in izrednega značaja tako v slovenskem kot v drugih jezikih, prvenstveno v italijanščini in angleščini.
- Spodbujanje intelektualnega razmišljanja in prirejanje simpozijev o različnih aktualnih oz. temeljnih vidikih položaja in problemih Slovencev v Italiji, pa tudi splošnih vidikih manjšinskega življenja in interetničnih ali medkulturnih odnosov.
- Sooblikovanje razvojnih smernic manjšine s posredovanjem strokovnega znanja in s promocijo manjšine, slovenskega jezika in kulture.

- Vzpostavljanje in gojenje odnosov s slovenskimi, italijanskimi in mednarodnimi sorodnimi znanstvenimi, raziskovalnimi ali manjšinskimi organizacijami tako na individualni kot na institucionalni ravni, vključevanje v in sooblikovanje regionalnih ali mednarodnih manjšinskih informacijskih mrež, posredovanje znanstvenih in raziskovalnih izkušenj v italijansko-slovenskem in mednarodnem prostoru.
- Spodbujanje in usmerjanje do- in podiplomskega izobraževanja med Slovenci v Italiji, upravljanje in nadgradnja »banke znanja« v okviru mreže članstva in povezovanje slovenskih intelektualnih potencialov.

Tematski sklopi raziskovalne dejavnosti

Tematske sklope raziskovalnega dela v obdobju 2014–2020 smo Slorijevi sodelavci oblikovali v okviru sej sosveta raziskovalcev. Na podlagi analize že izvedenih raziskovalnih dejavnosti v prejšnjem programskem obdobju smo oblikovali raziskovalne vsebine, ki jih bo SLORI v prihodnosti nadgradil, obenem pa razvijal nova raziskovalna polja. Teme se bodo po potrebi posamezne raziskave ali projekta tudi interdisciplinarno povezovali.

Izobraževanje v manjšinskih jezikih, večjezični izobraževalni modeli in medkulturna vzgoja

Izvedene raziskovalne vsebine so obsegale monitoražo vpisa v slovenske šole in jezikovne ter narodnostne značilnosti vpisanih, medkulturno vzgojo, neformalno izobraževanje v slovenskem jeziku in učenje slovenščine kot drugega/tujega jezika. Raziskovalne teme v naslednjem obdobju bodo namenjene izobraževanju učnega kadra, razvijanju čezmejnih oblik izobraževanja tudi v obliki čezmejnih razredov, medkulturni vzgoji na lokalni ravni v Italiji in Sloveniji, poučevanju slovenščine v italijanskih šolah tudi v povezavi z vseživljenjskim izobraževanjem, poklicnemu izobraževanju v slovenskem jeziku, znanju slovenskega jezika, izobraževanju in habilitaciji za učni kader slovenskih šol, poučevanju slovenščine v šolah na Videmskem.

Jezikovna in družbeno-kulturna razvojna politika ter širjenje jezikovnih praks in javne rabe slovenskega jezika

Raziskovanje se je v prejšnjem obdobju osredinilo na teme funkcionalne pismenosti, javne rabe slovenščine v javni upravi v odnosih z uporabniki, porajajoče se pismenosti, slovenščine kot drugega/tujega jezika in odnosa med jezikom in identiteto.

V naslednjem obdobju bomo razvijali raziskovanje govornih praks med mladimi v štirih slovenskih zamejstvih, rabe slovenskega in italijanskega jezika med mladimi v slovenskih šolah v treh pokrajinah, rabe slovenskega jezika oziroma manjšinskih jezikov v podjetništvu, rabe in simbolike jezika v medijih, znanja slovenskega jezika, rabe slovenščine na socialnih omrežjih in na spletu, jezikovnega položaja

na Videmskem, rabe slovenščine na italijanskih šolah, razvoja in spreminjanja jezika ter krajevnih različic z jezikoslovnega vidika in oblikovali gradiva za razvoj funkcionalne pismenosti v slovenščini.

Manjšinske pravice, pravno varstvo manjšin in javna raba manjšinskih in regionalnih jezikov ter še posebej slovenskega jezika v Italiji

Doslej opravljeno raziskovalno delo nam nudi dokumentacijski in analitični vpogled v sistem pravnih virov varstva slovenske narodne skupnosti v Italiji in aplikacijo zaščitne zakonodaje z vidika rabe slovenskega in drugih deželnih manjšinskih jezikov v javni upravi v odnosih z uporabniki.

Nove raziskovalne teme bodo obsegale preverjanje in analizo vidne dvojezičnosti, aplikacijo zaščitne zakonodaje in vprašanje diskriminacije, evalvacijo javne rabe manjšinskih in regionalnih jezikov v FJK, rabo manjšinskih pravic s strani uporabnikov, posodobitev zaščitnih norm, rabo slovenskega jezika z vidika digitalizacije v javni upravi in participacijo manjšinskih predstavnikov v komisijah javnih uprav.

Splošni vidiki obmejnih območij in specifični vidiki povezovanja slovensko-italijanskega obmejnega območja v sklopu evropske integracije

Doslej smo se Slorijevi raziskovalci ukvarjali s čezmejno zaposlitvijo, mladinsko participacijo v čezmejnem prostoru, izobraževalnimi in zaposlitvenimi izkušnjami mladih ob meji med Italijo in Slovenijo, čezmejnimi odnosi in stereotipi, stanovanjsko mobilnostjo, čezmejnimi raziskovalnimi delavnicami o medkulturnosti, pojmovanjem skupnega slovenskega kulturnega prostora, vloge manjšin v čezmejni integraciji, učenjem jezika soseda in primerjavo sistemov poklicnega izobraževanja med Italijo in Slovenijo.

Predvideli smo naslednje dodatne raziskovalne vsebine: institucionalno povezovanje od zgoraj navzdol, narodnostna in jezikovna sestava šolske populacije v manjšinskih šolah na obmejnih območjih med Italijo in Slovenijo, primerjava izobraževalnih sistemov; krajevni etnocentrizmi in nacionalizmi ter monitoraža čezmejne mobilnosti na gospodarski in drugih ravneh.

Identitete v večkulturni družbi, predvsem pripadnikov slovenske narodne skupnosti v Italiji

Raziskovanje te teme je obsegalo predvsem kompleksnost in večplastnost omenjenih identitet.

V novem programskem obdobju bodo raziskovalci že opravljeno delo nadgradili s preučevanjem tipologij in strukture identitet pripadnikov slovenske narodne skupnosti v Italiji, tudi z vidika odnosa med narodno identiteto in državljanstvom.

Dodatni predvideni temi sta raziskovanje vpliva zgodovinskih spominov na identiteto in vprašanje sive cone v povezavi s potencialnimi govorniki slovenščine.

Sodobni razvojni vidiki evropskih manjšin ter specifični položaj slovenske narodne skupnosti v Italiji z vidika njene organiziranosti in avtonomije

SLORI je že raziskoval vprašanje slovenskega kulturnega prostora z vidika slovenske narodne skupnosti v Italiji v sodobnem položaju evropske integracije in položaj slovenskih društev v Italiji.

Med prednostne teme v novem programskem obdobju lahko uvrstimo še preučevanje sodobnih modelov predstavnštva manjšin na evropski ravni in sistem financiranja slovenske narodne skupnosti v Italiji.

Participacija in položaj mladih v večkulturnih in večetničnih družbah

Doslej so Slorijevi raziskovalci preučevali prosti čas in participacijo mladih pripadnikov slovenske narodne skupnosti v Italiji ter mladih na obmejnem območju med Italijo in Slovenijo, medgeneracijsko komunikacijo ter izobraževalne in zaposlitvene poti mladih na obmejnem območju.

Novi raziskovalni interesi se dotikajo položaja mladih v štirih slovenskih zamejstvih, položaja mladih v slovenski narodni skupnosti v Italiji ter nastanka in razvoja mladega intelektualnega potenciala v slovenski narodni skupnosti v Italiji.

Za izpolnjevanje zastavljenih ciljev bo seveda potrebna ustrezna finančna podpora in kadrovska zasedba. Ugotavljamo, da je bila vodstvena, organizacijska in koordinacijska struktura inštituta v iztekajočem se programskem obdobju dokaj okrepljena in trenutno ustreza tekočemu delovanju. Kadrovska politika bo v prihodnosti širila predvsem krog zunanjih raziskovalcev na osnovi razpoložljivih finančnih sredstev. Slednji bodo bodisi doktorski študentje, katerih zanimanja se skladajo z raziskovalnimi vsebinami inštituta, bodisi uveljavljeni raziskovalci in akademiki. Prvenstveno bodo novi kadri izhajali iz vrst slovenske narodne skupnosti v Italiji, vendar iz trenutnega družbeno-gospodarskega položaja sklepamo, da lahko SLORI vzpostavlja sodelovanja tudi z raziskovalci iz Slovenije in Italije.

Bibliografija:

Bajc, Gorazd, Jagodic, Devan, Klabjan, Borut, Mezgec, Maja in Vidali, Zaira (2008): Pre-misliti manjšino. Pogledi reprezentativnih predstavnikov Slovencev v Italiji in pravno-politični okvir. Koper, Trst: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales, SLORI.

Taylor, Charles (1998): La Politica del riconoscimento. V: Multiculturalismo. Lotte per il riconoscimento, Charles Taylor in Jürgen Habermas. Milano: Feltrinelli, 9–62.

Župančič, Jernej (2002): Gospodarsko-socialni vidiki skupnega slovenskega prostora. V: Pirjevec, Jože (ur.): Slovenski kulturni prostor danes. Narodne manjšine 5. Živeti z mejo. Koper, Ljubljana: Odbor SAZU za preučevanje narodnih manjšin, Inštitut za narodnostna vprašanja, Znanstveno raziskovalno središče Republike Slovenije, 109–114.

Tiskovna
konferenca v
Ljubljani - 2004

*Od leve: predsednik
Milan Bufon,
član znanstvenega
sveta Vladimir
Klemenčič, ravnatelj
Emidij Susič*

Otvoritev
Mednarodne
konference
ICML v Trstu -
2005

*Med udeleženci:
Breda Susič, Rudi
Pavšič, Tullio De
Mauro, Aleksander
Podobnik in
Emidij Susič*

Mednarodna
konferenca
ICML - 2005

*Udeleženci v Veliki
dvorani Narodnega
doma v Trstu*

Mednarodna
konferenca ICML
- 2005

Sodelavci SLORI.
Od leve: Zaira Vidau,
Tamara Lipovec, Jasna
Simič, Devan Jagodic,
Martina Pettiroso,
Maja Mezgec

Raziskovalna
skupina
»Premisliti
manjšino« -
2008

Prisotni: Milan Bufon
(vodja projekta),
Martina Flego,
Gorazd Bajc, Borut
Klabjan, Zaira Vidau,
Devan Jagodic, Maja
Mezgec

Raziskovalne
delavnice na
družboslovnem
liceju »A.M.
Slomšek« -2006

Dijaki 3. razreda in
raziskovalke SLORI
Norina Bogatec,
Zaira Vidau,
Maja Mezgec

2008 - Emidij Susič in
ravnateljica Maja Mezgec

Občni zbor - 2007

Med udeleženci:
Marino Kokorovec,
generalni konzul RS Jože
Šušmelj, Mitja Race, Drago
Štoka, Rudi Pavšič, Bojan
Brezigar, Susanna Pertot,
Maja Mezgec, Majda Kaučič
Baša, Gorazd Bajc, Borut
Klabjan, Igor Jelen, Rudi
Bartaloth, Erika Jazbar,
Kristina Valencic

Predstavitev
raziskave SLORI in
Societât Filologjiche
Furlane o jezikovnih
manjšinah v FJK -
2008

Od leve: Marco Stolfó,
Feliciano Medeot, Milan
Bufon, odbornik FJK
Roberto Molinaro,
Lorenzo Pelizzo, Emidij
Susič, Adriana Janežič

Intervjuji

Zbrala in uredila Zaira Vidau

Tamara Blažina

Nekdanja tajnica in blagajničarka SLORI

1. Ob Slorijevi ustanovitvi leta 1974 je na glavne dejavnosti inštituta vplivala potreba po oblikovanju analiz in gradiva predvsem o manjšinskih pravicah ter družbenem in gospodarskem položaju Slovencev v Italiji. Vi ste takrat sodelovali z inštitutom. Kako se spominjate tega obdobja?

Službo pri Sloriju sem nastopila leta 1975, se pravi malo po njegovi ustanovitvi; to je bila moja prva zaposlitev, saj sem bila stara komaj 23 let. Zadolžena sem bila za tajniške in blagajniške zadeve, pozneje pa sem se začela ukvarjati z zbiranjem gradiva o manjšinah in urejanjem dokumentacije. Kljub temu da je bil to le začetek, gre za izredno plodna leta, saj se do takrat položaja manjšine ni obravnavalo na strokovni ravni, z znanstvenimi analizami in raziskavami. Mislim, da je bila odločilnega pomena prav mednarodna manjšinska konferenca, ki jo je leto prej priredila Tržaška pokrajina. Čeprav nismo razpolagali z visoko usposobljenim kadrom in smo pri opravljanju dela uporabljali dokaj amaterske pripomočke, smo opravili pomembno delo. Še posebej se spominjam organizacije zanimivih in koristnih javnih razprav, ki so nakazale smernice razvoja naše manjšinske skupnosti na različnih področjih; naj omenim le posvet o šolstvu in simpozij o socio-gospodarskem položaju Slovencev v Italiji. Seveda pa vsega tega ne bi bilo brez duše in mentorja takratnega Slorija, dr. Karla Šiškoviča.

2. Katera so po vašem mnenju in izkušnjah najbolj aktualna politična vprašanja slovenske narodne skupnosti v Italiji? Kako lahko SLORI s svojim raziskovalnim delom in ustvarjanjem znanja o slovenski narodni skupnosti pripomore k oblikovanju primernih rešitev?

Prav gotovo je prispevek Slorija k reševanju raznih problemov manjšine, še posebej pa k njeni nadaljnji rasti še vedno premalo upoštevan. Problemi obsegajo razne zaplete pri udejanjanju zaščitnega zakona ali pri koriščenju pravic, ki jih zakon predvideva, tu pa je tudi strateški problem razvoja in vloge manjšine v tem prostoru. Opozorila bi na tri teme, za katere menim, da so odločilne za razvoj Slovencev v Italiji v prihodnje, in sicer: kako še bolje opremiti našo šolo za velike izzive, ki jim mora biti kos; kako ovrednotiti vlogo manjšine v tem prostoru s posebnim ozirom na evropsko dimenzijo in na odpravo meja z matično domovino; katere spremembe – organizacijske in politične narave – potrebujemo, da se bomo znali

uspešno zoperstaviti novim razmeram in predvsem krčenju t. i. osnovnega jedra manjšine. Še vedno nismo dovolj pozorni na določena vprašanja: mešani zakoni, upadanje rabe slovenskega jezika, odnos mladih do vprašanja lastne identitete ipd. Prepričana sem, da bomo brez strokovnega prispevka Slorija težko opremili manjšino za prihodnost. Še bolj pomembno pa je določiti, kdo in kako naj udejanji izsledke Slorijevih raziskav. Doslej je bilo opravljeno dragoceno delo, ki pa ga žal nihče ni upošteval. Potrebujemo torej temeljito reformo naše dejavnosti, vedno bolj sodobno ponudbo in čim večjo atraktivnost naših sredin; sama čustvena navezanost ali t. i. narodna zavest ne zadošča: raznolikost manjšinske populacije nam pač ponuja številne nove izzive.

3. Kako gledate na vlogo Slovencev v Italiji na širšem deželnem in obmejnem območju?

Vedno bolj si utira pot prepričanje, da so manjšine za vsako območje dodana vrednost, kar še posebej velja v našem primeru; žal se tega v zadostni meri ne zaveda niti manjšina sama, še manj pa večinski narod, saj bi v nasprotnem primeru kazal večjo odprtost in zanimanje zanjo, začeni z učenjem slovenskega jezika. Sami pa bi morali v večji meri izkoristiti svoje znanje, naše poznavanje širšega prostora, dveh kultur in dveh jezikov za bolj prodorno vključevanje naših predstavnikov v različne sektorje, tako v obmejnem prostoru kot na celotnem območju republik bivše Jugoslavije. Res je, da se je splošno vzdušje spremenilo, da nismo več priča nacionalističnim izpadom, da se je naša vidnost povečala, vendar se moramo še bolj potruditi, da bomo res postali sestavni del deželne skupnosti. Verjetno smo se po odpravi meja nadejali, da bomo samodejno postali odločilni element pri gradnji sodelovanja, pri premoščanju nekaterih razlik med Slovenijo in Italijo, pri navezovanju stikov na področju kulture, gospodarstva; a ni šlo vedno tako in marsikatera pričakovanja so ostala neizpolnjena. Sprašujem se, kako lahko dodatno oplemenitimo našo prisotnost in bogato organizacijsko ter ustvarjalno realnost: verjetno bi kazalo okrepiti stike z večinskim narodom in ostalimi skupnostmi ter poiskati načine za vključevanje neslovensko govorečih someščanov v naše dejavnosti. Še danes verjetno navzven delujemo kot pretirano zaprt krog, ki ne želi kontaminacije, kot jo je pojmoval Langer. Verjetno bo ta pot neizbežna, saj se bodo sicer mladi oddaljili od organiziranega življenja manjšine. Še posebej pa moramo biti pozorni na migracijo številnih mladih intelektualcev, kar manjšino gotovo siromaši.

4. Kateri so vaši najlepši spomini o Sloriju?

Lepih spominov na tista leta je veliko, čeprav je moje sodelovanje s Slorijem trajalo zgolj šest let. Še posebej se rada spominjam nekaterih danes žal pokojnih sodelavcev, ki so me obogatili in me pripravili tudi na moje nadaljnje zadolžitve. Naj naštejemo samo nekatere: že omenjeni Karel Šiškovič, Pavel Štranj in Darko

Bratina. Seveda je bilo še veliko drugih. Gre za izredno sposobne in kompetentne ljudi, ki so veliko dali raziskovalnemu delu in manjšini nasploh. V lepem spominu mi je ostala takratna vsakodnevna skrb za kadrovanje, kar je bilo od vsega začetka značilno za Slori; koliko študentov je nabiralo izkušnje na inštitutu, ki je prav gotovo v vseh zapustil globoko sled, saj so se pozneje po navadi uveljavili kot aktivni člani naše skupnosti. Ne morem pozabiti tudi na veliko pozornost, ki je bila namenjena skupinskemu delu; tedenski sestanek delovnega kolektiva, kjer smo se seznanili s programi, cilji in tudi težavami, je bila zelo uspešna oblika vodenja Slorija. Mogoče se bo komu zdelo, da gre za zastarelo prakso, a ni tako; tisti način dela je pomenil sodelovanje pri odločitvah in transparentnost. Priznati moram, da me je SLORI globoko zaznamoval, saj sem tudi pozneje uporabljala te metode. Če pomislim, da nismo razpolagali s prenosnim telefonom, z računalnikom ali z internetom, da smo tipkali na matrice in razmnoževali s ciklostilom in da je bila naša datoteka sestavljena na podlagi kartončkov za posamezne argumente ... Kaj vse se je spremenilo v teh štiridesetih letih, ki so bila od prvega dne naprej nadvse plodna in dokazujejo, da je vloga Slorija nezamenljiva.

Norina Bogatec

Večletna raziskovalka SLORI

1. V svojih raziskavah ste preučevali zlasti razvoj izobraževanja v slovenskem jeziku v Italiji. Kako je to potekalo od ustanovitve inštituta pred štiridesetimi leti do danes?

V okviru svoje raziskovalne dejavnosti posvečam posebno pozornost analizi populacije vpisanih v slovenske šolske ustanove. Preučujem zlasti dva vidika: število vpisanih ter narodnostno in jezikovno strukturo te populacije. Oba pojava spremljam z rednim zbiranjem podatkov.

Od polovice sedemdesetih let do približno konca prejšnjega tisočletja je krivulja vpisanih v slovenske vrtce in šole v tržaški in goriški pokrajini kazala postopno in neprekinjeno upadanje, ki je bilo v veliki meri odvisno od negativnih demografskih trendov. V zadnjih približno petnajstih letih pa smo priča postopnemu naraščanju števila vpisanih na celotnem obmejnem območju, od Trsta do Špetra. Populacija se je povečala za dobro tretjino. Hkrati se je njena sestava glede na narodnost staršev in jezikovni izvor otrok precej spremenila. Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo in razvijanjem procesa čezmejne integracije je zanimanje italijanskih in tudi nekaterih priseljenih družin za slovenski vrtec oziroma slovensko šolo občutno naraslo. Treba pa je povedati tudi, da otroci teh družin ne opravijo vedno celotnega šolanja v slovenskih izobraževalnih ustanovah. Pri prehajanju z ene stopnje šolanja na drugo – zlasti iz srednje šole I. stopnje v srednjo II. stopnje – se nekateri prepišejo v šolo z italijanskim učnim jezikom.

Vpisovanje otrok neslovenskih družin v vrtce in šole s slovenskim učnim jezikom se po eni strani sprejema pozitivno, kot znak uveljavljanja medkulturnih odnosov med manjšinsko in večinsko skupnostjo in intenzivnejšega razvijanja čezmejnega povezovanja in načrtovanja. Po drugi strani pa prisotnost otrok, ki jim je slovenščina drugi jezik, vzbuja zaskrbljenost, ker prihaja do zamenjave manjšinskega jezika z večinskim tako v formalnih kot v neformalnih situacijah in torej do upadanja priložnosti za komunikacijo v slovenščini, posledično pa do nižanja ravni znanja slovenskega jezika. Spremembam v narodnostni in jezikovni strukturi šolajoče se populacije se slovenska šola prilagaja postopoma. V dograjevanje dosedanje izobraževalne

ponudbe, strokovno usposabljanje učiteljev, promocijo učenja slovenskega jezika ter oblikovanje čezmejnih vzgojnih in izobraževalnih dejavnosti pa je treba še veliko investirati.

2. V svoji raziskovalni karieri ste se posvetili predvsem statistiki. S statistično analizo ste preučili veliko družboslovnih pojavov znotraj te skupnosti in jih prikazali ter analizirali v obliki odstotkov, grafikonov in tabel. Metodologija statistične analize pa se je od vaših začetkov na Sloriju zelo spremenila. Katere so bile glavne spremembe?

Ko sem kot študentka začela sodelovati s Slorijem, so z računalniki razpolagale le nekatere velike raziskovalne ustanove. Prepisovanje in statistično obdelovanje podatkov ter oblikovanje grafikonov smo opravljali ročno. Prvič sem se z avtomatiziranim načinom dela soočala na računalniškem centru tržaške univerze, kjer sta vstavljanje in statistična obdelava podatkov potekala z branjem prelučnanih računalniških kartic.

Danes opravim z računalnikom v tednu ali dveh delo, ki sem ga pred tridesetimi leti opravila v nekaj mesecih. Tudi za ustvarjanje novih spremenljivk ali zahtevnejše analize, ki slonijo na kompleksnih formulah, porabim manj kot minuto. Temu ritmu sem se tako privadila, da se celo vznemirim, če računalnik potrebuje sekundo več za obdelavo.

Tudi možnost apliciranja že uporabljenih shem, statističnih postopkov ali grafičnih osnov na različnih podatkovnih bazah je veliko pripomogla k hitrejšemu in učinkovitejšemu izvajanju raziskovalnih dejavnosti. Nezanemarljiva in izredno dragocena prednost računalniške tehnologije pa je nedvomno točnost izračunov.

Kljub vsem tem olajšavam ostaja povsem nespremenjena potreba po sprotnem preverjanju ustreznosti statističnih postopkov, nadzoruovanju izvajanja programskih ukazov ter pregledovanju usklajenosti rezultatov. Na te vidike postajam iz leta v leto bolj pozorna. Računalnik namreč izvede točno to, kar mu ukažeš, in odgovornost za napako ostaja samo tvoja.

3. Katere so po vaših izkušnjah raziskovalne teme, ki so v današnjem družbenem kontekstu primarne?

SLORI je nastal kot instrument spremljanja in preučevanja razvojnih dinamik znotraj slovenske narodne skupnosti v Italiji in danes izpolnjuje to vlogo v novonastalem okviru čezmejnje oziroma evropske integracije. Spreminjajoče se družbene, kulturne in gospodarske razmere v ožjem in širšem okolju izpostavljajo namreč nove razvojne perspektive za skupnosti, ki živijo v kontaktnem prostoru med Italijo in Slovenijo.

Izhajajoč iz te premise, mislim, da je vprašanje izobraževanja – v najširšem pomenu besede – primarnega pomena za slovensko narodno skupnost v Italiji. Njenim

pripadnikom je treba poleg šolanja v slovenskem jeziku nuditi različne oblike in možnosti ozaveščanja, izobraževanja in usposabljanja tako za osebnostno kot za profesionalno rast. Gre za proces usvajanja različnih veščin, ki zahteva po eni strani ustrezna teoretična izhodišča, po drugi pa aplikativne smernice in uporabno gradivo. Za doseg pozitivnih rezultatov je primarnega pomena sodelovanje z okoljem, z ustanovami in ljudmi, ki delajo na teritoriju, za sprotne preverjanje smiselnosti raziskovalnih ugotovitev in možnosti udejanjanja izoblikovanih smernic. Moja raziskovalna prizadevanja grejo v to smer.

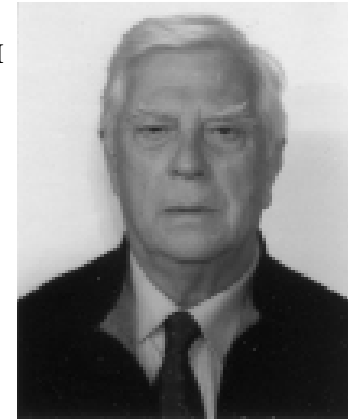
4. Kateri so vaši najlepši spomini na SLORI?

Sredi osemdesetih let sem v okviru inštituta prevzela nalogo oblikovanja računalniškega servisa. Tega obdobja se spominjam kot zelo zanimivega, pestrega in navdušujočega, saj sem morala računalniško tehnologijo prilagoditi potrebam raziskovalne dejavnosti, kar je bilo zame in za inštitut nekaj povsem novega. Takrat raba osebnega računalnika še ni bila razširjena, zato je računalniški servis deloval v funkciji različnih potreb notranjih in zunanjih sodelavcev. Zelo hitro pa se je izkazala nujna po okrepitvi računalniškega sistema in usposabljanja raziskovalcev za delo z računalnikom. Spominjam se, da sem takrat vodila tudi interne tečaje in da je bil pristop kolegov različen: nekateri so si predstavljali, da računalnik opravi vse sam, le prižgati ga moraš, drugi pa so se ga bali in so plaho pritiskali na tipko.

V tistem obdobju je bilo neprestano odkrivanje novih tehnoloških možnosti in za raziskovalno delo koristnih aplikacij ter spoznavanje hitrejših, zlasti pa kakovostnejših postopkov statističnega urejanja in obdelovanja podatkov ter grafičnega prikazovanja rezultatov kratkomalo fantastično.

Karlo Bresciani

Večletni član in predsednik nadzornega odbora SLORI

1. V delovanje inštituta ste se vključili v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, najprej kot član. Nato ste prevzeli tudi upraviteljsko funkcijo, in sicer v upravnem, nato pa še v nadzornem odboru. Kako se spominjate svojega prvega sodelovanja s Slorijem?

Četrto desetletje delovanja raziskovalnega inštituta je lepa in pomembna obletnica, ki jo je treba primerno ovrednotiti in proslaviti. Menim, da bi morala biti res prepoznavna in čim bolj ukoreninjena v zavesti ne le slehernega Slovenca v Italiji, ampak in predvsem v naših kulturnih in družbenopolitičnih krogih, ki jim je do globljega poznavanja naše stvarnosti. Ta ni samo neki skupek vseh kulturnih, športnih in pevskih društev, ampak je vpeta v širši kulturno-družbeni razvoj, ki se v prostoru, kjer Slovenci živimo, srečuje tudi z drugimi dejavniki, kot so jezikovno in etnično mešane skupnosti. Povsem napačno je pojmovati SLORI kot eno od za nekatere preštevilnih društev, ki delujejo v naši skupnosti in ki so za svojo nemoteno dejavnost v korist slovenske manjšine deležna državne prodore.

Ko me je takratni predsednik goriškega športnega združenja OLYMPIJA prosil, da postanem član Slorija z namenom, da bi v tej ustanovi predstavljal naše športno združenje, sem njegovi prošnji ugodil, čeprav se nisem dobro zavedal, kakšno odgovornost to prinaša. SLORI sem poznal takorekoč od zunaj. Vedel sem, da gre za ustanovo, ki ima sedež v Trstu, da je v njem zaposlenih tudi nekaj prijateljev in znancev iz Goriške in da se ukvarja z raziskovalnim delom v zamejskem prostoru. Poznal sem takratnega ravnatelja, sedaj že pokojnega Darka Bratino in iz razgovorov, ki sva jih občasno imela, sem imel nekaj splošnih informacij o inštitutu. Mislil sem predvsem, da gre za inštitut, ki se ukvarja z raziskovalnim delom na področju znanosti. Po izobrazbi sem kemik in torej izhajam z znanstvenoraziskovalnega področja. Priznati moram, da sem se kot član upravnega odbora Slorija sprva počutil kot riba brez vode. Mimogrede, spominjam se, kako smo se na začetku srečevali in sestajali v pisarni znanega tržaškega odvetnika. Sklepal sem, da zaradi neprimernega ali pa celo neobstoječega sedeža. Z nekaterimi člani, ki so v upravnem odboru delovali že dolgo, smo postali prijatelji. Predvsem s tistimi iz Gorice ali tistimi, ki so se v Gorici šolali.

2. Katere so bile takratne dejavnosti in vidnejši rezultati inštituta?

Po začetni spremembi in negotovosti sem se kmalu vživel v novo okolje in postopoma, a v polnosti usmeril svojo pozornost na posamezna področja in se tako skušal čim bolj poglobljeno soočiti z raznimi vprašanji, kot so stanje naših šol, jezika, društev, stikov z matično Slovenijo in sodelovanje s podobnimi institucijami. V prisposobi, ki je zame dokaj resnična in še veljavna, sem si SLORI vedno predstavljal kot neko predavalnico anatomije ali pa kot neki laboratorij za analize, kjer lahko povsem objektivno in strogo znanstveno spoznavamo dejansko stanje naše celotne skupnosti in ugotavljamo njen razvojni trend ter njene realne perspektive. Iz začetnih načrtov in ciljev, ki so jih imeli ustanovitelji Slorija, kot je bilo na primer osnovno in aplikativno raziskovanje na področju etnoloških študijev in razvojnih procesov v obmejnem prostoru (in pozneje tudi onkraj njega), se je naš inštitut tako okrepil in organsko razvil, da je postal pravo središče za strokovno in intelektualno soočanje.

Velik pomen priznavajo Sloriju tudi vlada v Rimu, dežela Furlanija Julijska krajina in druge krajevne institucije. To dokazujejo tudi stiki, ki jih SLORI goji z Univerzo v Kopru in ljubljanskim ZRC SAZU, v zadnjih časih pa tudi skupni programi s furlanskimi ustanovami. Morda se danes prepogosto sliši govoriti o t. i. starih časih, in sicer tudi, ko gre za razmeroma kratko dobo zadnjih dvajsetih ali tridesetih let. V tem je le delna resnica. Danes si gotovo ne moremo predstavljati niti najbolj preprostega urada brez enega ali celo več računalnikov. Vsem je jasno, da so računalniki nujen pripomoček tudi za najbolj usposobljenje uradnike in za celotno delovanje kakršne koli ustanove. Računalniki so kot arhivska zakladnica za vsako ustanovo, nekoč pa so z njimi razpolagale samo večje ustanove. Računalniška oprema je novost današnjega časa in nam postavlja nove izzive ter zahteve po primerni usposobljenosti. Poleg tega se je spremenila tudi zakonodaja o delovanju vseh upravnih odborov in posledično o delovanju članov nadzornih odborov, ki imajo danes še dodatno odgovornost. To velja predvsem za institucije, kot je naša, ki za uspešno in ciljno delovanje nujno potrebuje državno podporo. Če pomislimo na vse to, potem je slika od nekoč do danes dovolj jasna. Ne smemo pozabiti niti na krizo, ki jo je pred dobrimi desetimi leti naš zavod utrpel zaradi previsokih stroškov za vzdrževanje krajinskih sedežev v Gorici, Čedadu ter v Kanalski dolini in zaradi katere se je moral tem sedežem odreči, obenem pa skrbiti število zaposlenih. To so bili zame težki trenutki v življenju Slorija, ki smo jih premostili z dobro voljo, predvsem pa z usmeritvijo v končni uspeh, s trdno voljo in z vztrajnostjo.

SLORI je vedno žel dobre in tudi vidne uspehe z objavljanjem rezultatov raziskovalnega dela, z organiziranjem simpozijev in srečanj o temah, ki mu jih določa statut, z nagradnimi natečaji in s številnimi drugimi projekti. Ne pomnim, da bi v zadnjih dvajsetih in več letih naša ustanova doživela obdobje zmanjšane obsega dejavnosti, sploh če jo primerjam z delovanjem in uspehi drugih podobnih ustanov, tudi italijanskih. Krivulja z rastočim indeksom, ki prikazuje trend delovanja in uspehov zadnjih let, postaja za SLORI skorajda konstanta. Brez dvoma na zunanjo podobo inštituta vplivata dve ključni figuri v upravnem odboru, in sicer

predsednik in ravnatelj. Prav tako je ključna vloga predsednika znanstvenega sveta, ki je odgovoren za raziskovalno delovanje. Učinkovitost, resnost in kakovost našega inštituta temeljijo na sposobnosti in požrtvovalnosti vodilnih oseb. Res je tudi, da se čas, okolje in pogoji, v katerih se je znašel naš inštitut, razmeroma hitro spreminjajo in predsednik ali ravnatelj se morata temu prilagoditi. Potrebujemo pravega človeka v pravem času!

3. V obdobju med leti 1982 in 1992 je bil ravnatelj inštituta Darko Bratina. Sami ste torej sodelovali z njim. Kakšne spomine nanj ohranjate?

Z Darkom Bratino sva se spoznala kot študenta na univerzi, potem pa sva se srečevala kot starša otrok, ki so obiskovali isto šolo, in kot člana zavodnega sveta slovenske gimnazije in liceja Primož Trubar. Gotovo je bil markantna osebnost, poznana, priznana in spoštovana tudi v italijanskih krogih. Pravi intelektualni užitek je bil, ko sva se spuščala v razprave o raznih temah, kot so slovenska manjšina, pomen in namen našega šolstva, pa tudi splošne politične in družbenopolitične razmere v Italiji, za kar je bil pravi izvedenec. Ko sem postal član upravnega odbora Slorija, je Darko Bratina začel postopoma opuščati skrbi in odgovornosti, ki jih je imel kot ravnatelj te ustanove. Sprejel je namreč ponujeno raziskovalno mesto na državnem sedežu industrijcev v Rimu, nato je bil izvoljen še v rimski senat in postal je član evropskega sveta v Strasburgu. Spominjam se, kako me je kot senator dvakrat prijateljsko peljal na ogled senatorske palače Palazzo Madama. Med drugim ogledom sem lahko celo sledil seji senata, na kateri je Darko na kratko posegel v razpravo. Glede na to, da je bil prava osebnost, kulturno in intelektualno izgrajena, lahko z gotovostjo trdim, da je tudi pred mojim prihodom v SLORI kot ravnatelj vodil to ustanovo kakovostno in zelo kompetentno. Darka še danes pogrešamo! Na najino prijateljstvo ohranjam resnično lepe spomine.

4. Še danes ste upravitelj inštituta v vlogi člana nadzornega odbora. Kateri so po vaši oceni vidnejši premiki v delovanju inštituta na prehodu med 20. in 21. stoletjem?

Kot član nadzornega odbora bi lahko ocenil delovanje našega inštituta z več vidikov. Glavni razlog tako pozitivne kontinuitete, ki smo ji še danes priča, so gotovo visoka kakovost raziskovalnega dela, kar nam zagotavlja pozitivne rezultate, ter pestrost tem in projektov, še posebej v zadnjih treh letih. To postaja stalnica našega delovanja. Kot poseben uspeh inštituta izpostavljam dejstvo, da sega njegovo delovno in poslovno obzorje tudi do italijanskih in furlanskih ustanov in celo do Ljubljane. Kot primer naj omenim delovno srečanje o slovenskem izseljeništvu in migraciji, ki je potekalo aprila v Čedadu, na pobudo Slorija in s sodelovanjem ljubljanskega ZRC SAZU. Čeprav v manjšem obsegu, vendar podobne dejavnosti našega inštituta in delo na določenih področjih, ki se jim še posebej posveča, gotovo postavljajo SLORI ob bok Slovenski akademiji znanosti in umetnosti.

Viljem Černo

Ustanovni član SLORI in
večletni član njegovih vodstvenih organov

1. Upraviteljsko funkcijo na inštitutu ste prevzeli že ob sami ustanovitvi, saj ste bili med njegovimi ustanovnimi člani. Nato ste bili veliko let član najprej nadzornega odbora, v devetdesetih letih pa še upravnega odbora in tudi podpredsednik inštituta. Kakšni spomini vas vežejo na SLORI?

Inštitut je začel delovati zelo skromno. Njegov sedež je bil v ulici Geppa 9. Na začetku smo največ pozornosti posvetili temu, opredeliti, spoznati, obogatiti slovensko šolstvo. Ob pomoči ravnatelja Karla Šiškoviča in drugih raziskovalcev smo pripravili tudi knjigo. Del ekipe je bil tudi Pavel Stranj, ki je imel pomembno vlogo pri uresničevanju te pobude. Poleg tega smo iskali možnosti, kako izvesti prvo mednarodno konferenco o manjšinah. Pri tem so sodelovali različni znanstveniki: Arduino Agnelli, Sergio Bartole, Alessandro Pizzorusso in drugi. Poznalo se je, da so oni težili k temu, da se omeji slovensko prisotnost in odvrne pozornost od Slovencev v Trstu. Časi so bili drugačni in moramo biti zadovoljni, da je ravno SLORI povezal različne pričevalce in pripravil dobro gradivo o tem, kaj pogrešamo, kaj nam je onemogočeno, česa ustava ne upošteva. In tako smo začeli delati. Šiškovič je veliko prispeval s prvim predlogom zaščitnega zakona. Šerk, Natta, Ingraio, Lizzero in drugi so leta 1972 ta predlog predstavili kot komunistična stranka. Uvod v zaščitni zakon je napisal prav doktor Šiškovič. Sledila je priprava drugega zaščitnega zakona, za kar je poskrbel poslanec Fortuna, seveda s pomočjo Slorija. Prizadevali smo si za to, da bi po zgledu Južnotirolcev oblikovali skupno izjavo, s katero bi zahtevali globalno zaščito. A poznalo se je, da časi temu niso naklonjeni. Po drugi strani se je prav z organizacijo mednarodne konference zamajal najtrši nacionalizem v Trstu. Slovensko delegacijo je sprejela tudi občinska uprava in zdelo se je, da je to začetek nečesa novega. Začeli smo delati s polno paro, naslednji posvet je bil v Gorici, izdali pa smo tudi obsežno monografijo.

Sam sem poiskal vse naše vidne intelektualce in duhovnike, ki so lahko nekaj napisali o Kanalski dolini vse tja do Nediških dolin. To nam je dobro uspelo. SLORI je bil poleg Slovenske kulturno gospodarske zveze (SKGZ) najbolj učinkovit pri tem, da se je začelo odpirati vprašanje zaščite Slovencev v Italiji. Začeli smo delati tudi za občine, npr. Občino Grmek, in razvijati programe dela. Pri tem so pomagali

različni raziskovalci in poznavalci gospodarstva. Zahvaliti se moramo številnim sodelavcem, ki so razumeli, da Slovenci, ki živimo ob meji od Trbiža do Milj, moramo imeti neko zaščito, sicer se lahko udejanji popolna asimilacija. Takrat se je namreč govorilo, da ustava ščiti čisto vsakega državljana. Mi pa smo se borili za to, da bi kot skupnost dosegli določeno zaščito in tudi zakon, ki nam da možnost, da smo lahko prisotni v upravah, da soustvarjamo in pomagamo rasti vsem oblikam dela ob meji.

2. SLORI je v osemdesetih letih prejšnjega stoletja sodeloval tudi pri ustanavljanju dvojezične šole v Špetru. Kakšna je bila vloga inštituta? Kako se spominjate teh časov?

Takrat smo se želeli srečati z vidnimi intelektualci iz Nediških dolin, to sta bila Pavel Petričič in arhitekt Simoniti, predvsem pa smo želeli ustanoviti društvo Nediža. Med pripravami je bil aktiven tudi ravnatelj Šiškovič, ki je intelektualno in duhovno bodril naše sodelavce in prijatelje. Vsi smo razumeli, da je treba začeti nekaj novega, samostojnega, unikatno pobudo. Začelo se je z namero, da bi otroci v poletnih časih spoznavali svoje okolje, se podali v kraje s slovenskimi imeni in podobno. Potem smo se odpravili v Slovenijo, na Debeli rtič, kar je starše zelo razveselilo. Kmalu je vzniknila ideja, da se organizira otroški vrtec. Postopek je bil dokaj preprost in dejavnost je stekla. Otroci po končanem vrtcu pa so izrazili željo, da bi nadaljevali šolanje v slovenski osnovni šoli. Tako smo korak za korakom prišli do osnovne šole, ki pa ni bila priznana, zato so vključeni otroci morali opraviti poseben izpit v Gorici, da so ob koncu leta prejeli spričevalo in se vpisali v katero koli državno šolo. Vpisanih otrok je bilo vse več, začetna ideja je začela rasti in se spreminjati. Vsi smo čutili, da je tako dobro. Čeprav so nekateri s težavo prenašali našo prisotnost, smo imeli podporo takratnega župana, ki nam je ponudil možnost selitve v nove prostore v ulici Azzida. Starši so stavbo sami preuredili tako, da je bila primerna za šolsko dejavnost. Vpis v šolo je naraščal in danes je to najmočnejša in največja šola v Benečiji. Želja po učenju slovenščine – tj. domače in ne standardne slovenščine – je tu še vedno prisotna.

Kako priti do zaščitnega zakona – to ni bila lahka pot. Sam sem dobil nalogo, da predstavim predlog zaščitnega zakona v Špetru Slovenov. Dogovoril sem se z vsemi našimi duhovniki in prijatelji, ki so redno prihajali na seje, naj pridejo na srečanje. Računal sem na 20 do 25 ljudi, naletel pa na nabito polno dvorano. In predstavil zaščitni zakon. Zahvalili so se mi za sodelovanje in pripomnili, da sem pozabil omeniti, da v Benečiji Slovencev ni. Aldu Specogni sem moral odgovoriti na to opazko, zato sem pojasnil, da bi lahko zelo preprosto preverili, ali Slovencev v Benečiji res ni. Čedad je od Špetra oddaljen štiri kilometre, Kobarid pa deset. Predlagal sem, da v Čedadu v kateri koli gostilni prosimo za pijačo: »Poslušajte, dejte mi nekaj, žejen sem, dejte mi vodo.« Prepričan sem bil, da nas v Čedadu nihče ne bi razumel, v Kobaridu pa vsi. Pri tem je dvorana začela ploskati. Na vsak način smo uspeli tudi v Benečiji povedati, da želimo biti zaščiteni. Nismo se želeli zgolj

izseljevati, temveč ustvariti nova delovna mesta, dobre pogoje, da ostanemo v teh krajih in uporabljamo svoj jezik. Za to smo lahko hvaležni tudi Sloriju.

3. Kako raziskovanje danes prispeva k jezikovnemu in kulturnemu razvoju Slovencev na Videmskem?

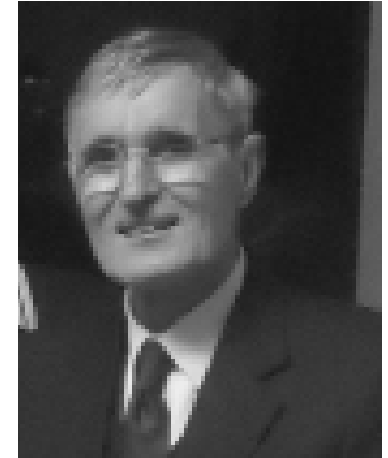
Tu imamo veliko intelektualcev, ki so zaključili študij in celo doktorirali. Življenje v naših gorah in dolinah ni bilo lahko, zato so vsi neprestano spodbujali svoje otroke, naj pridobijo najboljšo možno izobrazbo. Danes smo obkroženi z mladimi zdravniki, pravniki in različnimi strokovnjaki, med katerimi jih veliko išče primerno delovno mesto. Prav tako je pomemben dejavnik težnja po združitvi vseh občin. Tu pa smo vsi na poseben način navezani na svoj kraj in svojo obliko organiziranosti. Trenutno še ne vemo dobro, kako postopati v času sprememb, ko prihaja do reorganizacije pošte, občinske uprave, zdravstvenih storitev in podobnega. Najbrž bo potrebnega več povezovanja s sosedi, pri čemer nam je bil SLORI s svojimi strokovnjaki in raziskovalci že v pomoč. Treba pa bo še veliko načrtovati in oblikovati dokument o tem, kako bi uresničili skupno vizijo. Tudi z majhnimi koraki lahko nekaj ustvarimo.

4. Danes ste še vedno član nadzornega odbora inštituta. Katere so po vaši oceni največje spremembe v delovanju inštituta v zadnjih štiridesetih letih?

Ja, SLORI je zrasel. Od v začetku tako navdušujočega, da je človek čutil potrebo po prostovoljskem delu v kulturi, znanju in raziskovanju, do profesionalnega inštituta. Danes je SLORI institucija, ki je priznana na celotnem območju dežele Furlanije Julijske krajine, pri čemer ima pomembno vlogo ne samo med slovenskimi, ampak tudi med italijanskimi institucijami, predvsem kot njihov partner. Je zelo dobro organiziran inštitut, na katerega se obračajo tudi Italijani. Treba je priznati, da so naši znanstveniki in raziskovalci včasih bolj stvarni in prodorni od tistih, ki delujejo v italijanskih institucijah.

Emidij Susič

Ustanovni član SLORI, nekdanji ravnatelj in večletni član vodstvenih organov

1. SLORI je nastal leta 1974, ko je v Trstu potekala mednarodna konferenca o pravicah manjšin na pobudo Pokrajine Trst, pri kateri ste sodelovali tudi sami. SLORI je za konferenco pripravil referate, ki so prikazali družbeni in gospodarski prerez skupnosti na polovici sedemdesetih let. Katere vsebine so bile poudarjene na konferenci in kako so se povezale z delovanjem inštituta?

Na splošno menim, da predstavlja mednarodna konferenca iz leta 1974 vogelni kamen tudi za slovensko narodno skupnost v Italiji. Razmišljanje znotraj manjšinske skupnosti se je od takrat začelo širiti od bolj institucionalno-političnih problemov (kako zagotoviti pravice Slovincem v Italiji) do palete drugih družbenih vidikov, kot so gospodarski, prostorski, sociolingvistični in psihosocialni.

Na širokopotezni konferenci so bile poleg predstavitve položaja, v katerem so se takrat nahajale razne manjšine v italijanskem in evropskem kontekstu, v ospredju tudi poglobljene analize teoretskega značaja na vseh prej omenjenih področjih družboslovnih ved. Veliko jih je bilo in tu bi omenil vsaj prispevka prof. Vladimirja Klemenčiča in prof. Raimonda Strassolda. Sodelavci in člani Slorija, ki se je takrat ustanavljal, so v velikem številu prispevali svoja razmišljanja z različnih področij slovenske manjšinske realnosti. Naj tu neskromno omenim prispevek o psiholoških oziroma psihosocialnih vidikih slovenske manjšine v Italiji, ki sem ga pripravil v sodelovanju z Danilom Sedmakom in Rafkom Dolharjem.

Mogoče se motim, a obravnavanje manjšinske problematike v sklopu različnih družboslovnih in humanističnih dimenzij je le postopoma prodrlo v vsebinsko delovanje inštituta. Menim, da sta bili med ravnateljevanjem Karla Šiškoviča prisotni predvsem politično-institucionalna in prostorska problematika. Močen pospešek v smeri širjenja problematičnih vsebin raziskovalne dejavnosti tudi na druga področja je SLORI dobil med ravnateljevanjem Darka Bratine.

2. Vi ste bili ravnatelj inštituta v verjetno najtežjih letih delovanja te ustanove, in sicer po letu 1992. Politični premiki na območju nekdanje Jugoslavije in osamosvojitve Slovenije so povzročili val sprememb v strukturi in dejavnosti organizacij slovenske skupnosti v Italiji. Katera je bila vloga družboslovnega raziskovanja in Slorija v devetdesetih letih, ko ste vi prevzeli vodstvo inštituta? Kako se je ta vloga spremenila v sodobnih razmerah?

Verjetno je šel SLORI v tistih letih skozi najhujšo preizkušnjo, saj je bilo treba na novo premisliti predvsem, kako finančno preživeti. Po zaslugi vseh organov inštituta se je problem rešil, a morali smo poseči po čim bolj učinkovitejšem varčevanju, da smo uravnovesili bilanco.

Najbolj boleče je bilo to, da smo morali odsloviti celo vrsto sodelavcev, kar je vsaj začasno vplivalo na delovanje inštituta. Še sedaj se spominjam seje upravnega odbora, ki je potekala kar na hodniku sedeža v ulici Carducci, kjer je predsednik prof. Aljoša Volčič rekel: »Dragi člani, situacija je taka, da bomo morali od danes naprej v primeru primanjkljaja seči v lastni žep.«

V družboslovnem raziskovanju je SLORI kot vsi sorodni inštituti vedno težil k temu, da bi svoje delo – tj. ugotovitve, do katerih so prišli raziskovalci, družba ali politika v najširšem pomenu besede – tudi upošteval pri odločitvah. Ta težnja je bila vedno prisotna v večji ali manjši meri, v zadnjem obdobju pa neprestano. A težnje ni mogoče vedno uresničiti, kar ni spodbudno za raziskovalno delo, a se žal dogaja tudi v širšem kontekstu in na ravni univerzitetnih družboslovnih raziskovalnih središč. Čisto nekaj drugega se dogaja na področju t. i. trdih znanostih, kot so fizika ali kemija. Prav tako moram omeniti dejstvo, da so se v preteklosti – in mislim, da se bo to dogajalo tudi v prihodnje – nekateri akterji iz ožjega in širšega družbenega okolja obrnili na SLORI z željo, da bi s pomočjo raziskave dobili globlji vpogled v neko družbeno dogajanje. Naj navedem na primer slovensko šolsko strukturo ali pa programsko konferenco. To razmišljanje sklenem s pozitivno noto: raziskovalni inštitut naj čim več seje, saj bo kakšno seme nedvomno padlo na rodovitna tla.

3. Pomemben premik za SLORI se je zgodil tudi leta 2006. Vodstvo inštituta je stopilo na pot reorganizacije delovanja in strukture te ustanove tudi z bolečo ukinitvijo izpostav v Gorici, Vidmu in Ukvah. Kako ocenjujete te odločitve?

Ukinitve sedežev inštituta v Gorici, Vidmu in Kanalski dolini je bila res prelomna odločitev v smeri reorganizacije delovanja. Nedvomno je bila tudi boleča. A zdi se mi, da je eden izmed primarnih ciljev inštituta, in sicer prisotnost inštituta na celotnem ozemlju, kjer prebiva slovenska narodna skupnost v Italiji, postopoma izgubljal na pomenu. Bil sem in še vedno sem mnenja, da morajo biti slovenske institucije prisotne na terenu, a da to ni vloga raziskovalnega inštituta, pač pa morajo za to skrbeti krovne in kulturne organizacije. V mislih imam tudi sorodne raziskovalne institucije, ki nimajo razkropljenih sedežev na celotnem območju delovanja. Že sama narava raziskovalne dejavnosti to težko dopušča, razen če se vanjo vložijo ogromno sredstev.

4. Kateri so vaši najlepši spomini na SLORI?

Lepih spominov je veliko in so povezani predvsem s trenutki, ko je SLORI kot institucija ali ko so posamezni raziskovalci dosegli priznanje oziroma pomemben rezultat. Rad pa bi omenil še dva spomina, ki sta bolj osebne narave. Prvi seže v prva leta delovanja inštituta, ko je le-ta imel sedež v ulici Geppa. Ravnatelj Šiškovič je sklical znanstveni svet, čigar član sem bil, da preveri, katero dejavnost oziroma raziskovalne naloge mu svetujemo. Z Danilom Sedmakom sva se ogrevala in svetovala raziskavo, ki naj bi jo opravil SLORI, in sicer o asimilaciji. Ravnatelj je odgovoril: »Da, zdi se mi pomemben vidik, naredita jo.« Tako je padla raziskava na najina ramena in v večernih urah ali med prostim časom je nastala Tiha asimilacija. Drugi spomin sega v tisto dobo, ko je univerzitetni kolega, ravnatelj Darko Bratina, postal senator italijanske republike. Z njim in s predsednikom, prav tako univerzitetnim kolegom Aljošo Volčičem, smo se sprehajali po sončnem dvorišču pred univerzo, kjer sta me prepričevala, naj sprejem mesto ravnatelja na inštitutu. Takrat sem že bil član znanstvenega sveta in upravnega odbora. Nekoliko sem se upiral temu koraku, saj sem bil precej obremenjen z akademskim delom. Ob koncu sprehoda sem klonil v prepričanju, da bo to le začasno, dokler ne najdemo primernejšega kandidata. Potem pa sem tam ostal skoraj celih 15 let. To je še en dokaz, kako se začasnost skoraj vedno spremeni v trajnost.

Otvoritev novega
sedeža na Ul.
Beccaria v Trstu
- 2012

*Med prisotnimi:
generalni konzul RS v
Trstu Dimitrij Rupel,
Martin Lissiach, Marko
Kravos, Marino Marsič,
predsednik tržaškega
pokrajinskega sveta
Maurizio Vidali,
podžupanja tržaške
občine Fabiana Martini,
podpredsednik tržaške
pokrajine Igor Dolenc,
ravnatelj Societât
Filologiche Furlane
Feliciano Medeot,
Adriana Janežič*

Predstavitve raziskovalnih
delavnic v okviru pobude
»Trieste Next«- 2012
*Raziskovalka in vodja delavnic
Norina Bogatec*

Projekt EDUKA -
Educare alla diversità/
Vzgajati k različnosti
- 2012
*Partnerji in sodelavci pri
projektu*

Natečaj SLORI
za diplomska in
podiplomska dela
- 2013

*Predsednica
znanstvenega sveta
Zaira Vidau
podeljuje nagrade*

Projekt EDUKA, Zbor
partnerjev - 2014

*Od leve: Nives Zudič-Antonič,
Norina Bogatec, Zaira Vidau,
Marianna Kosic*

Občni zbor - 2013
*Predsednik Milan Bufon in
ravnatelj Devan Jagodic*

Ekipa SLORI na
novem sedežu v
Trstu

*Od leve (zgoraj): Zaira
Vidau, Sergij Lipovec,
Devan Jagodic, Milan
Bufon, Marianna Kosic.
Adriana Janežič, Norina
Bogatec, Emidij Susič.
Od leve (spodaj): Štefan
Čok, Martina Pettiroso,
Maja Mezgec, Nevenka
Pernarčič*

Predstavitev publikacije
»Med drugim in tujim
jezikom« v okviru
projekta JEZIK-LINGUA
- 2013

*Od leve: Štefan Čok, Devan
Jagodic, Ivo Corva,
Susanna Pertot,
Sara Brezigar, Maja Mezgec*

Občni zbor - 2014

*Od leve:
ravnatelj Devan Jagodic,
predsednik Milan Bufon,
tajnica Kristina Valencic*

Bibliografija publikacij SLORI

Ksenija Majovski

Narodna in študijska knjižnica, Trst

Monografske publikacije

1974

1.

ČERMELJ, Lavo, 1889-1980

Sloveni e Croati in Italia tra le due guerre / Lavo Čermelj ; [traduzione Karel Šiškovič]. - Trieste : Editoriale Stampa Triestina, 1974 (Udine : Del Bianco). - XVI, 343 str. ; 21 cm. - (Gli Sloveni in Italia / a cura dello Slovenski raziskovalni inštitut - Trieste)

Prevod dela: Slovenci in Hrvati pod Italijo. - Bibliografija: str. 337-339. - Kazalo

2.

PASSATO e presente degli Sloveni in Italia / Milko Kos ... [et al.] ; [traduzione di Ivan Fischer, Ravel Kodrič]. - Trieste : Editoriale Stampa Triestina, 1974 (Trieste : Graphart). - 100 str. ; 21 cm. - (Gli Sloveni in Italia / a cura dello Slovenski raziskovalni inštitut - Trieste)

Opombe z bibliografijo

3.

PRAVNE poti do rešitve problemov Slovencev v Italiji / [uvodna študija Karel Šiškovič]. - Trst : Založništvo tržaškega tiska, 1974 (Trst : Graphart). - 158 str. ; 22 cm. - (Slovinci v zamejstvu / izdaje Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu)

Predlogi za pravno ureditev položaja Slovencev v Italiji / Karel Šiškovič: str. 7-47

4.

PROPOSTE di soluzione legislativa dei problemi degli Sloveni in Italia / [introduzione di Karel Šiškovič]. - Trieste : Editoriale stampa triestina, 1974 (Trieste : Graphart). - 182 str. ; 24 cm. - (Gli Sloveni in Italia / a cura dello Slovenski raziskovalni inštitut - Trieste)

Proposte di soluzione legislativa per gli Sloveni d'Italia / Karel Šiškovič: str. 7-58

5.

SLOVENCI v Italiji včeraj in danes / [avtorji] Milko Kos ... [et al.]. - Trst : Založništvo tržaškega tiska, 1974 (Trst : Graphart). - 97 str. : zvd. ; 21 cm. - (Slovinci v zamejstvu / izdaje Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu)

Opombe z bibliografijo

6.

The SLOVENES in Italy yesterday and today / by Milko Kos ... [et al.] ; [translated by Franc Slivnik]. - Trst : Založništvo tržaškega tiska = Trieste : Editoriale stampa triestina, 1974 (Trieste = Trst : Graphart). - 108 str. : zvd. ; 21 cm. - (The Slovenes in Italy / published by Slovenski raziskovalni inštitut)

Opombe z bibliografijo

1976

7.

POSVET o slovenskem šolstvu v Italiji (1975 ; Trst)

Posvet o slovenskem šolstvu v Italiji : referati, prispevki in razprava. - Trst : Založništvo tržaškega tiska, 1976 (Trst : Graphart). - 245 str. ; 22 cm. - (Slovinci v zamejstvu / izdaje Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu)

Uvodna beseda / Viljem Černo: str. 7-8

1978

8.

CONVEGNO sulla scuola slovena in Italia (1975 ; Trieste)

Atti del convegno sulla scuola slovena in Italia : relazioni, comunicazioni e dibattito / [la traduzione in italiano è stata curata da Marino Vertovec]. - Trieste : Editoriale stampa triestina, 1978 (Trieste : Graphart). - 298 str. ; 21 cm. - (Gli Sloveni in Italia / a cura dello Slovenski raziskovalni inštitut)

Podatek o prevajalcu na začetnih str. - Discorso di apertura / Viljem Černo: str. 7-9

9.

INCONTRO conoscitivo sui problemi posti dal piano urbanistico regionale (1977; Clodig)

Incontro conoscitivo sui problemi posti dal piano urbanistico regionale : svoltosi su iniziativa del Comune di Grimacco : Clodig, 15 maggio 1977. - Cividale [i. e. Trieste] : ZTT = EST, 1978. - 43 str. : illustr. ; 21 cm. - (Gli Sloveni in Italia / a cura dello Slovenski raziskovalni inštitut)

10.

LENČEK, Rado L.

Il pensiero di Jan Baudouin de Courtenay sui dialetti parlati nella Slavia Italiana e nella Resia / Rado L. Lenček ; traduzione di M. Vertovec. - Čedad = Cividale : Slovenski raziskovalni inštitut, 1978. - 33, [8] f. : zvd. ; 30 cm

Prevod dela: Jan Baudouin de Courtenay on the dialects spoken in Venetian Slovenia and Resia. - Manjši del besedila tudi v rezjansčini. - Bibliografija: str. 31-32

11.

La SCUOLA nella Benecia : problemi e proposte. - Trieste : Editoriale Stampa Triestina, 1978 (Trieste : Graphart). - 70 str. : illustr. ; 24 cm. - (Gli Sloveni in Italia / a cura dello Slovenski raziskovalni inštitut)

Bibliografija pri enem prispevku. - Vsebina na nasl. str.: La situazione della scuola nella Slavia Veneta / di Viljem Černo ; Linee per l'istruzione slovena nella Slavia Italiana / di Paolo Petricig ; La ricerca d'ambiente nelle valli del Natisono / note didattiche di Paolo Petricig ; [testi di musica di Nino Specogna]

12.

SIMPOSIO sui problemi socioeconomici e ambientali degli Sloveni in Italia (1978; Trieste)

Atti del Simposio sui problemi socioeconomici e ambientali degli Sloveni in Italia. - Trieste : Editoriale Stampa Triestina, 1978-1979 ([Udine] : Del Bianco). - 2 zv. : graf. prikazi ; 21 cm. - (Gli Sloveni in Italia / a cura dello Slovenski raziskovalni inštitut)

Vsebina:

Vol. 2. - 1978. - 102 str.

Bibliografija pri nekaterih prispevkih

1979

13.

SIMPOSIO sui problemi socioeconomici e ambientali degli Sloveni in Italia (1978; Trieste)

Atti del Simposio sui problemi socioeconomici e ambientali degli Sloveni in Italia. - Trieste : Editoriale Stampa Triestina, 1978-1979 ([Udine] : Del Bianco). - 2 zv. : graf. prikazi ; 21 cm. - (Gli Sloveni in Italia / a cura dello Slovenski raziskovalni inštitut)

Vsebina:

Vol. 1. - 1978 [i. e.] 1979. - 271 str. - Prava letnica izida v kolofonu

Bibliografija pri nekaterih prispevkih

1980

14.

CONVEGNO "Linee per la rinascita ed un diverso sviluppo della Slavia Friulana" (1980; Passariano)

Atti del convegno "Linee per la rinascita ed un diverso sviluppo della Slavia Friulana" : Passariano, 24 maggio 1980. - Trieste : Editoriale stampa triestina, 1980 (Trieste : Graphart). - 94 str. : graf. prikazi ; 21 cm + 1 zvd. - (Gli Sloveni in Italia / a cura dello Slovenski raziskovalni inštitut)

15.

MERKŪ, Pavle

Analisi di un dialetto come punto di partenza per proposte didattiche, culturali e letterarie / Pavle Merku. - Trieste : Editoriale stampa Triestina, 1980 (Udine : Del Bianco). - 15 str. ; 21 cm. - (Gli Sloveni in Italia / a cura dello Slovenski raziskovalni inštitut)

Poseg na posvetu: Dialetti, culture e lingue letterarie, Cividale del Friuli, 7 novembre 1980. - Opombe z bibliografijo

16.

PETRIČ, Ernest

Mednarodnopravni položaj slovenske manjšine v Italiji / Ernest Petrič. - Trst : Založništvo tržaškega tiska, 1980 (Trst : Graphart). - 122 str. ; 21 cm. - (Slovenci v zamejstvu / izdaje Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu)

[Predgovor] / Karel Šiškovič: str. 5-7. - Bibliografija: str. 117-122

17.

REBULA-Tuta, Alenka

La questione nazionale a Trieste in un'inchiesta tra gli operai sloveni / Alenka Rebula Tuta. - Trieste : Editoriale Stampa Triestina, 1980 (Udine : Del Bianco). - 183 str. : graf. prikazi ; 21 cm. - (Gli Sloveni in Italia / a cura dello Slovenski raziskovalni inštitut)

Bibliografija: str. 177-180

1981

18.

LEVAK, Ksenija, BUDAL, Gojmir

Longera : lineamenti socio-geografici dell'abitato presso Trieste / Ksenija Levak, Gojmir Budal ; [traduzione di Ksenija Levak]. - Trieste : Editoriale stampa Triestina, 1981. - 69 str., [23] str. pril. : illustr. ; 22 cm + popravki. - (Gli Sloveni in Italia / a cura dello Slovenski raziskovalni inštitut)

Izv. stv. nasl.: Lonjer. - Bibliografija: str. 66

19.

LEVAK, Ksenija, BUDAL, Gojmir

Lonjer : sociogeografski vidiki naselja pri Trstu / Ksenija Levak, Gojmir Budal. - Trst : Založništvo tržaškega tiska = Editoriale stampa triestina, 1981 (Trst : CLUET). - 81 str. : illustr. ; 21 cm. - (Slovenci v zamejstvu / izdaje Slovenskega raziskovalnega inštituta)

Bibliografija: str. 54

20.

PETRIČ, Ernest

La posizione giuridica internazionale della minoranza slovena in Italia / Ernest Petrič ; [traduzione di Pavel Slamič]. - Trieste : Editoriale stampa triestina, 1981 (Udine : Del Bianco). - 141 str. ; 21 cm. - (Gli Sloveni in Italia / a cura dello Slovenski raziskovalni inštitut)

Izv. stv. nasl.: Mednarodnopravni položaj slovenske manjšine v Italiji. - [Predgovor] / Karel Šiškovič: str. 5-7. - Bibliografija: str. 133-137

1982

21.

JADRANSKI koledar : 1946-1981 : bibliografija / [sestavil Slovenski raziskovalni inštitut v Trstu ; za tisk pripravila Jakob Renko in Jurij Paljšk]. - Trst : Založništvo tržaškega tiska, 1982 (v Trstu :

Graphart). - 116 str. ; 22 cm

Spremna beseda / Marko Kravos: str. 5-6

1983

22.

SUSSI, Emidio, SEDMAK, Danilo

Tiha asimilacija : psihološki vidiki nacionalnega odtujevanja / Emidij Susi in Danilo Sedmak. - Trst : Založništvo tržaškega tiska, 1983 (Trst : Graphart). - 174 str. : graf. prikazi, tabelle ; 21 cm. - (Slovenci v zamejstvu / izdaje Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu)

Spremna beseda / A. Trstenjak: str. 5-12. - Bibliografija: str. 167-170. - Sommario ; Summary

23.

TABOR "Doberdob 82" (2; 1982; Doberdob)

Tabor "Doberdob 82" / [uredili Branko Jazbec ... [et al.] ; fotografije Andrej Furlan ... [et al.] ; italjanski prevod Sergij Kukanja ; angleški prevodi Maria Cristina Cupin ; [organizatorji pobude] Slovenski raziskovalni inštitut, Odsek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici, Društvo slovenskih naravoslovcev in tehnikov "Tone Penko"]. - [Ljubljana] : Gibanje "Znanost mladini", 1983 (Ljubljana : Paralele). - 106 str. : ilustr. ; 25 cm

800 izv. - Podatek o organizatorjih v spremni besedi. - Povzetka v it. in angl.

24.

CONTRIBUTI per una politica abitativa unitaria = Prispjevki za enotno stanovanjsko politiko / [responsabile, odgovorni Igor Jogan ; hanno collaborato al lavoro, pri delu so sodelovali

Roberto Dambrosi-Cooparch, Jure Žerjal ; traduzione a cura di, prevod oskrbela Vlasta Bernard]. - Trst : Slovenska kulturno gospodarska zveza : Slovenski raziskovalni inštitut = Trieste : Unione culturale economica slovena : Istituto di ricerche sloveno, 1984 (Trieste : La editoriale libreria). - [48] str. : graf. prikazi ; 22 cm

Vzpor. it. besedilo in prevod v slov.

1984

25.

SEDMAK, Danilo, SUSSI, Emidio

L'assimilazione silenziosa : dinamica

psicosociale dell'assimilazione etnica / Danilo Sedmak, Emidio Sussi. - 1a ed. italiana / riveduta dagli autori. - Trieste : Editoriale Stampa Triestina, 1984 (Trieste : Graphart). - 191 str. : graf. prikazi, tabelle ; 21 cm. - (Gli Sloveni in Italia / a cura dello Slovenski raziskovalni inštitut)

Prevod dela: Tiha asimilacija. - Presentazione / Anton Trstenjak: str. 5-13. - Bibliografija: str. 179-184

26. SLOVENSKI raziskovalni inštitut (Trst)

Slovenski raziskovalni inštitut 1974-1984. - Trst : Slovenski raziskovalni inštitut, 1984 ([s. l.] : Juliagraf). - 30 str. ; 24 cm. - (Slovinci v zamejstvu / izdaje Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu)

Bibliografija: str. 28-30

27. ŠIŠKOVIČ, Karel

Znano in ne-znano o slovenskem vprašanju v Italiji : pogovori in razmišljanja / Karel Šiškovič. - Trst : Slovenski raziskovalni inštitut, 1984 (Premariacco : Juliagraf). - 103 str. ; 24 cm. - (Slovinci v zamejstvu / izdaje Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu)

Bibliografija: str. 88-103

1985

28. INCONTRI culturali della Benecia (10 ; 1983 ; San Pietro al Natisone)

La Benecia ad una svolta: emarginazione o sviluppo? : atti del 10° ciclo degli Incontri culturali della Benecia, San Pietro al Natisone, 18 gennaio/27 marzo 1983 = Benečija na razpotju: marginalnost ali razvoj? : gradivo 10. ciklusa [!] Benečanskih kulturnih dnevvov, Špeter, 18. januarja/27. marca 1983 / a cura di Laura Bergnach e Paolo Petricig ; [editori] Istituto di ricerche sloveno, Trieste [e] Centro studi Nediža, San Pietro al Natisone = [izdajatelj] Slovenski raziskovalni inštitut, Trst [in] Študijski center Nediža, Špeter. - Trieste : Editoriale Stampa Triestina = Trst : Založništvo tržaškega tiska, 1985 (Premariacco : Juliagraf). - 178 str. ; 21 cm. - (Quaderni Nediža ; 8)

Vsi prispevki razen enega v it. - Povzetki ; Sintesi

1987

29. JAZBEC, Branko

L'internazionalizzazione dell'economia nelle aree di frontiera : la specificità del Friuli-Venezia Giulia in una prospettiva generale / Branko Jazbec. - 1a ed. - Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut, 1987 (Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut). - 152 str. : tabelle ; 30 cm. - (Gli Sloveni in Italia / a cura dello Slovenski raziskovalni inštitut - Trieste)

Bibliografija: str. 103-108

30. TABOR "Kanalska dolina 86" (6 ; 1986 ; Kanalska dolina)

Tabor "Kanalska dolina 86" / [uredil in napisal italijansko besedilo Aldo Rupel]. - [Trst] : SLORI : NŠK, 1987 (Gorica : Grafica Goriziana). - 116 str. : ilustr. ; 24 cm

600 izv. - Uvod / Milan Pahor: str. 7-9. - Bibliografija za prispevki. - Povzetki v it.

1988

31. ANALIZA zadnjih deželnih volitev s posebnim poudarkom na obnašanju slovenskih volilcev. - [Trst : Slovenski raziskovalni inštitut], 1988. - 46 f. loč. pag. : graf. prikazi ; 30 cm. - ([Slori] ; 107)

Ov. nasl.

32. BELTRAM, Peter, RUTTAR, Riccardo, SUSSI, Emidio

Množični mediji in narodnostne manjšine : empirična raziskava v Nadiških dolinah in Furlanski nižini / Peter Beltram, Rihard Ruttar, Emidij Susič. - Trst : SLORI ; Ljubljana : INV, 1988. - 94 f., [17] f. pril. : graf. prikazi ; 30 cm. - (SLORI ; 108)

Bibliografija: f. 84-94

33. BERGNACH, Laura, DE MARCHI, Bruna

Linsegnante : una risorsa dimenticata : ricerca sugli insegnanti della scuola dell'obbligo promossa dall'Irrsae del Friuli-Venezia Giulia e condotta nell'ambito degli Istituti di ricerca Isig e Slori / Laura Bergnach, Bruna De Marchi. - Milano : F. Angeli, 1988 (Milano : Tipomozza). - 248 str. :

graf. prikazi ; 22 cm. - (Collana dell'I.S.I.G. ; 13) *Prefazione / Bruno Forte: str. 13-20. - Bibliografija: str. 239-248*

34. JAZBEC, Branko

Mesto gospodarstva v prizadevanju narodne manjšine za obstoj : poročilo na srečanju narodnosti Trst 88 / sestavil Branko Jazbec. - Trst = Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene research institute, 1988. - 21 str. ; 30 cm. - (Slori ; 103)

Opombe z bibliografijo

35. MINNICH, Robert Gary

Govoriti slovensko - biti Slovenec : primerjava med vlogami slovenskih verbalnih kod kot nosilk kolektivne identitete v Kanalski dolini / sestavil Robert Minnich. - Trst = Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene research institute, 1988. - 54 str. ; 30 cm. - (Slori ; 104)

Bibliografija: str. 51-54

36. MINNICH, Robert Gary

Kmetje protagonisti slovenske zgodovine / sestavil Robert Minnich. - Trst = Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene research institute, 1988. - 15 str. ; 30 cm. - (Slori ; 102)

Bibliografija: str. 13-15

37. MINNICH, Robert Gary

Tradicija ob boku modernizacije : kulturna kontinuiteta in "dezagrarizacija" v vasi Ukve v Kanalski dolini / sestavil Robert Minnich. - Trst = Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene research institute, 1988. - 30 str. ; 30 cm. - (Slori ; 101)

Bibliografija: str. 27-29

38. STRANJ, Pavel

Lo sviluppo demografico della popolazione slovena nella sua area d'insediamento in Italia alla luce dei censimenti della popolazione dal 1871 al 1981 / Pavel Stranj. - Trst = Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene research institute, 1988. - 39 f. : zvd. ; 30 cm. - (SLORI ; 100)

Bibliografija: f. 26-32

39. TABOR "Devin 87" (7 ; 1987 ; Devin)

Tabor "Devin 87" / [uredil Aldo Rupel]. - [Trst] : SLORI : NŠK, 1988 (Gorica : Grafica Goriziana). - 118 str., [1] zganjen zvd. : ilustr. ; 24 cm

700 izv. - Besedilo v slov. in it. - Bibliografija za prispevki

1989

40. IVAŠIČ, Marta

Vrednotenje jezika in narodne pripadnosti v šoli : [analiza osnovnošolskih učbenikov] / sestavila Marta Ivašič. - Trst = Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene research institute, 1989. - 68 str. : graf. prikazi ; 30 cm. - (Slori ; 106)

Dodatek k nasl. na ov.

41. KOŠUTA, Egidij, TOLIČIČ, Ivan

Raziskava o stopnji obvladanja slovenskega in italijanskega knjižnega jezika pri otrocih vpisanih v slovenskih otroških vrtcih na Tržaškem / napisala Egidij Košuta, Ivan Toličič. - Trst = Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene research institute, 1989. - 54, [5] str. : ilustr. ; 30 cm. - (Slori ; 105)

Bibliografija: str.53-54

42. STRANJ, Pavel

La comunità sommersa : gli Sloveni in Italia dalla A alla Ž / Pavel Stranj ; prefazione di Gaetano Arfé ; [edizione a cura dello SLORI - Istituto sloveno di ricerca - Trieste ; cartine ideate da Pavel Stranj e diseguate da Antonija Morpurgo]. - 1a ed. - Trieste : Editoriale stampa triestina, 1989 (Gorizia : Grafica Goriziana). - 280 str. : ilustr. ; 25 cm

Prefazione / Gaetano Arfé: 7-9. - Bibliografija: 257-272

43. ŠIŠKOVIČ, Karel

Znanstveno razmerje do vprašanja narodnosti : študije, razprave, sporočila / Karel Šiškovič ; uredila Boris Gombač in Pavel Stranj ; spremna beseda Boris Race ; bibliografija Ksenija Majovski, Magda Pavlič Maver, Serena Kozina Kapič ; [izdal Slovenski raziskovalni inštitut]. - Trst : Založništvo tržaškega tiska, 1989 (v Gorici

: Grafica Goriziana). - 370 str. : portret ; 23 cm. - (Knjižna zbirka Kulturna dediščina)

O Karlu Šiškoviču / Boris Race: str. 7-13. - Bibliografski popis študij, referatov, prispevkov Karla Šiškoviča iz let 1962-1982 / sestavile Ksenija Majovski, Magda Pavlič Maver, Serena Kozina Kapič: str. 357-370

44.

TABOR "Brda 88" (8 ; 1988 ; Števerjan)

Tabor "Brda 88" / [uredil Aldo Rupel]. - [Trst] : Slori : NŠK, 1989 (Gorica : Grafica Goriziana). - 133 str. : ilustr. ; 24 cm

Besedilo v slov. in prevod v it. - 1.000 izv. - Bibliografija pri posameznih poglavjih

1990

45.

BERGNACH, Laura, DE MARCHI, Bruna

Učiteljski poklic : sociološka raziskava na osnovnih in nižjih srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom / Laura Bergnach, Bruna De Marchi. - Trst = Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene research institute, 1990. - 83 str. : graf. prikazi ; 30 cm. - (Slori ; 116)

Bibliografija: str. 82-83

46.

BUFON, Milan

Sviluppo etnico e regionale delle aree di confine : il caso degli Sloveni nel Friuli-Venezia Giulia / Milan Bufon. - Trst = Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene Research Institute, 1990. - 67 str. ; 30 cm. - (Slori ; 111)

Bibliografija: str. 45-65

47.

DEVETAK, Karlo

Analiza volilnih rezultatov upravnih volitev, maj 1990 / napisal Karlo Devetak. - Trst = Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene research institute, 1990. - 11 f. [18] f. pril. : tabele ; 30 cm. - (Slori ; 112)

48.

DEVETAK, Karlo

Zgodovinske okoliščine in povojne volitve na Tržaškem in Goriškem / napisal Karlo Devetak ; prevod iz italijanščine Aldo Rupel. - Trst = Trieste

: Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene research institute, 1990. - [57] str. : tabele ; 30 cm. - (Slori ; 113)

Opombe z bibliografijo

49.

ETHNOS in istovetnost / Anton Trstenjak ... [et al.]. - Trst = Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto Sloveno di Ricerche = Slovene Research Institute, 1990. - [164] str. ; 30 cm. - (Slori ; 115)

Bibliografija pri posameznih prispevkih. - Vsebuje tudi besedilo, tiskano v obratni smeri: Ethnos e identità

50.

RUPEL, Aldo

Gibalno jezikovna vzgoja : didaktični predlog / napisal Aldo Rupel. - Trst = Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene research institute, 1990. - 19 f. ; 30 cm + 1 videokaseta. - (Slori ; 110)

Besedilo v slov. in prevod v it.

51.

SLAMIČ, Pavel

Osnovni odprti problemi Slovencev v Italiji v luči globalne zaščite : mednarodno znanstveno posvetovanje, Ljubljana, 8. - 9. junija 1989 / napisal Pavel Slamič. - Trst = Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene research institute, 1990. - 9 f. ; 30 cm. - (Slori ; 109)

52.

ŠUMI, Irena, 1959-, VENOSI, Salvatore

Tečaj slovenskega jezika v Kanalski dolini : 1987-1990 : [položaj govorcev slovenskih kodov : ekspertiza] / Irena Šumi, Salvatore Venosi. - Trst = Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene research institute, 1990. - 37 str. ; 30 cm. - (Slori ; 114)

Bibliografija: str. 37

53.

TABOR "Rezija 89" (9 ; 1989 ; Rezija)

Tabor "Rezija 89" / [uredil Aldo Rupel]. - [Trst] : SLORI : NŠK, 1990 (Gorica : Grafica Goriziana). - 216 str., [1] zganj. pril. : ilustr. ; 24 cm

1.000 izv. - Besedilo v slovensčini in italijanščini. - Zvd. na obeh str. pril. - Bibliografije pri prispevkih

1991

54.

CECCHINI, Gian Luigi

Le società miste nei paesi dell'Est / Gian Luigi Cecchini. - Trst = Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene research institute, 1991. - 38 str. ; 30 cm. - (SLORI 117)

Z oznako: Estratto degli atti del convegno Prospettive di sviluppo delle riforme economiche in Jugoslavia, Gorizia, gennaio 1991. - Opombe z bibliografijo

55.

JOGAN, Igor

Territorio e etnia : la questione degli sloveni nella politica urbanistica del Friuli-Venezia Giulia / Igor Jogan. - Milano : Franco Angeli, cop.1991 (Milano : Tipomozza). - 235 str. : graf. prikazi ; 23 cm. - (Slori ; 1425/1)

Bibliografija za posameznimi poglavji

56.

KRAJEVNI leksikon Slovencev v Italiji :

topografski, zemljepisni, zgodovinski, kulturni, gospodarski in turistični podatki o krajih v Italiji, ki jih naseljujejo Slovenci. Knj. 1, Tržaška pokrajina / uredila Milan Bufon in Aleksej Kalc ; [avtor kart Milan Bufon ; fotografsko gradivo arhiv Primorske-ga dnevnika in Odsek za zgodovino pri NŠK ; izdala Narodna in študijska knjižnica v Trstu, Odsek za zgodovino in Slovenski raziskovalni inštitut v Trstu]. - Trst : Založništvo Tržaškega tiska, 1990 [i. e.] 1991 (Gorica : Grafica Goriziana). - 351 str. : ilustr. ; 30 cm

1.500 izv. - Kazali

57.

KRAVOS, Marijan, 1956-, SEDMAK, Danilo, SUSSI, Emidio

Podoba našega otroka na Tržaškem / Marjan Kravos, Danilo Sedmak, Emidij Susič. - [Trst] : SLORI, 1991. - 75 str. : graf. prikazi ; 30 cm. - (Slori ; 118) ([Podoba našega otroka] ; zv. 1)

58.

TABOR "Repentabor 90" (10 ; 1990 ; Repentabor)

Tabor "Repentabor 90" / [uredil Aldo Rupel]. - [Trst] : SLORI : NŠK, 1991 (Gorica : Grafica Goriziana). - 172 str. : ilustr. ; 25 cm

800 izv. - Besedilo v slov. in it. - Bibliografija pri prispevkih

1992

59.

BAŠA, Jožko, KAUČIČ, Majda, RUPEL, Aldo

Priročni slovar bančnega poslovanja : ital.-slov., slov.-ital. / Baša Jožko, Kaučič Majda, Rupel Aldo. - [Trst] : SLORI, 1992. - 51 str. ; 30 cm. - (Slori ; 120)

700 izv. - Na vrhu nasl. str.: Banca Agricola Gorizia = Kmečka banka Gorica

60.

BUFON, Milan

Prostorska opredeljenost in narodna pripadnost : obmejna in etnično mešana območja v evropskih razvojnih silnicah : primer Slovencev v Furlaniji-Juljski krajini / Milan Bufon ; [karte izdelal Zmago Drole ; izdajatelj Slovenski raziskovalni inštitut, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete]. - Trst : Založništvo tržaškega tiska, 1992 (v Gorici : Grafica Goriziana). - 223 str. : zvd., graf. prikazi ; 23 cm

Bibliografija: str. 209-218

61.

ETNIA e sviluppo : ruolo della presenza slovena nell'area Goriziana / a cura di Giovanni Delli Zotti e Aldo Rupel. - Gorizia : ISIG - Istituto di Sociologia Internazionale ; [Trieste] : SLORI - Slovenski raziskovalni inštitut, [1992]. - 175 str. : graf. prikazi ; 24 cm

Zbornik posvetovanja leta 1989. - Bibliografija za nekaterimi prispevki. - Povzetki v slov.

62.

SEDMAK, Danilo, ŽUŽEK, Patrizia

Slovenščina na slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem / Danilo Sedmak, Patrizia Žužek. - [Trst] : Slori, 1992. - 62 str. : graf. prikazi ; 30 cm. - (Slori ; 119) ([Podoba našega otroka] ; zv. 2)

300 izv. - Bibliografija: str. 62

63.

STRANJ, Pavel

La comunità sommersa : gli Sloveni in Italia dalla A alla Ž / Pavel Stranj ; prefazione di Gaetano Arfé ; [edizione a cura dello SLORI - Istituto sloveno di ricerca - Trieste ; cartine ideate da Pavel Stranj e disegnate da Antonija Morpurgo]. - 2a ed. riveduta, aggiornata ed ampliata. - Trieste : Editoriale Stampa Triestina, 1992 (Venezia : Grafiche Veneziane). - 334 str. : illustr. ; 24 cm

Prefazione / Gaetano Arfé: str. 7-10. - Bibliografija: str. 299-319

64.

STRANJ, Pavel

The submerged community : an A to Ž of the Slovenes in Italy / Pavel Stranj ; foreword by Dónall O Riagáin ; translated by Mark Brady ; [produced with the cooperation of SLORI - Slovene research institute - TS ; maps conceived by Pavel Stranj drawn by Antonija Morpurgo]. - Trieste : Editoriale Stampa Triestina, 1992 (Venice : Grafiche Veneziane). - 262 str. : ilustr. ; 24 cm

Prevod dela: La comunità sommersa. - Foreword / Dónall O Riagáin: str. 7-10. - Bibliografija: str. 248-253

1993

65.

BUFON, Milan

Življenje ob meji : prekomejne vezi in vrednotenje obmejnosti na Goriškem / Milko Bufon. - Trst = Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene Research Institute, 1993. - 84 str. : graf. prikazi ; 30 cm. - (SLORI ; 121)

250 izv. - Bibliografija: str. 84. - Summary

66.

MINNICH, Robert Gary

Socialni antropolog o Slovencih : zbornik socialnoantropoloških besedil / Robert G. Minnich ; [predgovor Stane Južnič ; prevedla in uredila Irena Šumi ; angleški prevodi so avtorjevi, italijanski prevodi Antonino Principato, nemški prevodi Magda Zagode]. - [Ukve] : Slovenski raziskovalni inštitut - SLORI, Sedež Kanalska dolina ; Ljubljana : Amaliotti, 1993 (Ljubljana : Atelje Šuštaršič & Pance). - 139, CXL-CLXXXVI str. ; 21 cm. - (Slovenci v Italiji / Slovenski raziskovalni inštitut - Trst)

Bibliografija: str. CXXI-CXLVIII. - Summaries ; Riassunti ; Zusammenfassungen

67.

PODOBA našega otroka na Goriškem / Battista Borio... [et al.] ; [uredila Aldo Rupel, Danilo Sedmak]. - [Trst] : SLORI, 1993. - 97 str. : graf. prikazi ; 30 cm. - (Slori ; 122) ([Podoba našega otroka] ; zv. 3)

300 izv. - Epidemiologia pedagogica / Danilo

Sedmak: str. 83-80. - Bibliografija ob večini pri-spevkov. - Sunti in italiano

1994

68.

NARODNE manjšine danes in jutri : [zbornik] / uredila Inka Štrukelj & Emidio Sussi. - Trst : SLORI Slovenski raziskovalni inštitut, 1994 (Ljubljana : Present). - 209 str. : ilustr. ; 23 cm + Spremlna beseda

500 izv. - Dodatek k nasl. v kolofonu. - Besedilo v slov. in it. - V zborniku so objavljeni prispevki za konferenco: Čezmejno povezovanje in evropska integracija. - Bibliografija za večino prispevkov

69.

PODOBA našega otroka v Porabju / Battista Borio ... [et al.] ; [uredila Aldo Rupel, Danilo Sedmak]. - [Trst] : SLORI, 1994. - 103 str. : graf. prikazi ; 30 cm. - (Slori ; 123) ([Podoba našega otroka] ; zv. 4)

350 izv. - Bibliografija za večino prispevkov. - Povzetki v it. in madž.

70.

TABOR "Laško 91" (11 ; 1991 ; Laško)

Tabor "Laško 91" / [uredil Aldo Rupel]. - [Trst] : SLORI : NŠK, 1994 (Gorica : Grafica Goriziana). - 131 str. : ilustr. ; 24 cm

600 izv. - Besedilo v slov. in it. - Bibliografija za enim prispevkom

1995

71.

BOGATEC, Norina

Od male mature leta 1979 do danes : analiza izobrazbene in zaposlitvene strukture mlade slovenske generacije / Norina Bogatec. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut : Slovenski deželni zavod za poklicno izobraževanje, 1995. - 39 f. : graf. prikazi ; 30 cm. - (SLORI ; 124)

250 izv. - Bibliografija: f. 33. - Riassunto

72.

BUFON, Milan

Prostor, meje, ljudje : razvoj prekomejnih odnosov, struktura obmejnega območja in vrednotenje obmejnosti na Goriškem / Milan Bufon ; [računalniška obdelava podatkov ter oblikovanje teksta, kartogramov in grafikonov Norina Bogatec ; izdal Slovenski raziskovalni

inštitut v Trstu, soizdajatelj Znanstveni inštitut Filozofske fakultete v Ljubljani]. - Trst : Slovenski raziskovalni inštitut, 1995 (v Gorici : Grafica Goriziana). - 439 str. : graf. prikazi ; 30 cm

Spremlna beseda / Vladimir Klemenčič: str. 7-8. - Bibliografija: 411-417. - Riassunto ; Summary

73.

KRAJEVNI leksikon Slovencev v Italiji : topografski, zemljepisni, zgodovinski, kulturni, gospodarski in turistični podatki o krajih v Italiji, ki jih naseljujejo Slovenci ali sodijo v isto upravno enoto. Knj. 2, Goriška pokrajina / uredil Aldo Rupel ; [avtor kart Aldo Rupel, karte kraških jam Albano Marušič ; fotografsko gradivo Zdenko Vogrič, arhiv goriškega Etnografskega odseka pri NŠK ; izdala Narodna in študijska knjižnica v Trstu, Odsek za zgodovino in Slovenski raziskovalni inštitut v Trstu]. - V Trstu : Devin, 1995 (Gorica : Grafica Goriziana). - 286 str. : ilustr. ; 30 cm

1.000 izv. - Kazala

74.

PODOBA našega otroka na Koroškem / uredil Danilo Sedmak. - [Trst : Slovenski raziskovalni inštitut], 1995. - 111 str. : graf. prikazi ; 30 cm. - (SLORI ; 125) ([Podoba našega otroka] ; 5)

250 izv. - Podatki o drugi zbirki iz predgovora. - Bibliografija za nekaterimi prispevki. - Zusammenfassung ; Riassunti

1996

75.

BOGATEC, Norina, BUFON, Milan

Novi položaj slovenske manjšinske šole v Italiji = La nuova situazione della scuola Slovena in Italia / Norina Bogatec, Milko Bufon ; [prevod, traduzione Fedra Paclich]. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche, 1996. - 52 f. : ilustr. ; 29 cm. - (SLORI ; 126)

400 izv. - Besedilo v slov. in prevod v it. - Bibliografija: f. 50-52

76.

BOGATEC, Norina, BUFON, Milan

Slovenske šole v Tržaški in Goriški pokrajini : vrtci in osnovne šole / Norina Bogatec in Milan Bufon ; [prevoda Fedra Paclich]. - Trst : SLORI, 1996 (v Gorici : Grafica Goriziana). - 181 str., [6] f. pril. : graf. prikazi ; 24 cm

Predgovor / Emidij Susič: str. 5-6. - Bibliografija: str. 159-161. - Riassunto ; Summary

77.

BOMBIG, Enrico

Zemljevid poknežene grofije Goriško-Gradišanske s Trstom in okolico [Kartografsko gradivo] / narisal Enrico Bombig ; slovensko izdajo priredila in založila knjigarna "Goriške tiskarne" A. Gabršček v Gorici. - Ponatis [pomanjšava]. - 1:75.000. - Gorica : SLORI, 1996. - 1 zvd : barv. ; 46 x 34 cm na listu 48 x 35 cm

Pomanjšana reprodukcija. - Podatki o ponatisu na nalepki, prilepljeni na hrbtu lista: Ponatis, Gorica, Slori 1996. - Izv. izd.: V Gorici: Knjigarna "Goriške tiskarne" A. Gabršček, 1905

78.

BOMBIG, Enrico

Zemljevid poknežene grofije Goriško-Gradišanske s Trstom in okolico [Kartografsko gradivo] / narisal Enrico Bombig ; slovensko izdajo priredila in založila knjigarna "Goriške tiskarne" A. Gabršček v Gorici. - Ponatis. - 1:75.000. - Gorica : SLORI, 1996. - 1 zvd : barv. ; 128 x 90 cm na listu 134 x 100 cm

Reprodukcija. - Podatki o ponatisu na nalepki, prilepljeni na hrbtu lista: Ponatis, Gorica, Slori 1996. - Izv. izd.: V Gorici: Knjigarna "Goriške tiskarne" A. Gabršček, 1905

79.

PAHOR, Milan

Jadranska banka v Trstu / Milan Pahor ; [slikovno gradivo so prispevali Odsek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici v Trstu ... et al.]. - Trst : Narodna in študijska knjižnica : Slovenski raziskovalni inštitut, 1996 (Trst : Graphart). - 303 str., [28] str. pril. : ilustr. ; 30 cm

Bibliografija: str. 291-295

80.

VEČJEZIČNOST na evropskih mejah - primer Kanalske doline = Multilinguismo ai confini dell'Europa - la Valcanale = Mehrsprachlichkeit auf den Europäischen Grenzgebieten - Beispiel Kanaltal = Multilingualism on European borders - the case of Valcanale : Kanalska dolina, oktober 1995 = Valcanale, October 1995 : zbornik predavanj in referatov = anthology of lectures and papers / uredila, edited by Irena Šumi, Salvatore Venosi ; uvod, introduction Darko Bratina ; [italijanski prevodi Antonio Principato, nemški prevodi Davorin Poljanšek, angleški in slovenski prevodi Irena Šumi]. - [Ukve] : SLORI, Sedež kanalska dolina = SLORI, Seat Valcanale,

1996 (v Trstu : Graphart). - IV, CCVII str. : graf. prikazi ; 21 cm

Besedilo v slv., angl., ital. ali nem. - Bibliografije na koncu posameznih prispevkov. - Povzetki v it., slov., nem. in angl.

1997

81. OZBIČ, Mitja, 1970-

La lingua degli atti : l'uso delle lingue minoritarie e straniere nel procedimento penale : estratto della tesi di laurea = Jezik pravnih aktov : uporaba manjšinskih in tujih jezikov v kazenskem postopku : izveček diplomske naloge / Mitja Ozbič. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut, 1997 (Gorica : Grafica Goriziana). - 181 str. ; 25 cm

200 izv. - Bibliografija: str. 171-181 in na dnu strani. - Povzetek

82.

II PATRIMONIO culturale del Carso goriziano : proposte per la riqualificazione urbana, paesaggistica e storica del Vallone del Carso = Kulturna dediščina goriškega Krasa : predlogi za urbano, krajinsko in zgodovinsko ovrednotenje Kraškega Dola / [uredil, a cura di Daniel Jarc]. - Trst : Slovenski raziskovalni inštitut, 1997 (Gorizia : Grafica Goriziana). - 164 str. : ilustr., zvd. ; 24 cm

Bibliografija: str. 163-164. - Povzetek

83.

PODOBA našega otroka v Argentini / uredil Danilo Sedmak. - [Trst] : SLORI, 1997. - 66 str. : graf. prikazi ; 30 cm. - (SLORI ; 129) ([Podoba našega otroka] ; zv. 7)

250 izv. - Bibliografija za nekaterimi prispevki. - Riassunti ; Resumen

84.

PODOBA našega otroka v Benečiji / uredil Danilo Sedmak. - [Trst : Slovenski raziskovalni inštitut], 1997. - 120 str. : graf. prikazi ; 30 cm. - (Slori ; 127) ([Podoba našega otroka] ; zv. 6)

200 izv. - Podatek o drugi zbirki v Predgovoru. - Bibliografija za nekaterimi prispevki. - Riassunti

85.

RUPEL, Aldo

Uspešnost v športu in šoli / napisal [in uredil] Aldo Rupel. - [Trst] : SLORI, 1997. - 22 f. : graf. prikazi ; 30 cm. - (Slori ; 128)

150 izv. - Riassunto ; Abstract

1998

86.

BRATINA, Darko

Znanje, kultura, istovetnost : zbornik / Darko Bratina ; uredniški odbor E. Susič, M. Bufon, A. Rupel. - [Trst] : SLORI, 1998 (Gorica : Grafica Goriziana). - 76 str. ; 24 cm

Bibliografija: str. 76

87.

ČEBULEC, Mitja

Il parco strumento di sviluppo : [estratto dalla tesi di laurea] / Mitja Čebulec ; [mentorja, relatore - correlatore Costantino Giorgetti, Massimo Sumberesi]. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut, 1998 (Gorica : Grafica Goriziana). - 103 str. ; 24 cm. - (Collana Tesi di laurea = Zbirka Diplomske naloge)

200 izv. - Dodatek k nasl. v kolofonu. - Bibliografija: str. 101-103. - Povzetek

88.

GOLEMAC, Nicola

Comunità e beni comunali nel Carso triestino e goriziano : (sec. XVIII-XX) : [estratto della tesi di laurea] / Nicola Golemac ; [mentorja Gabriele Pastrello, Loredana Panariti]. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut, 1998 (Gorica : Grafica Goriziana). - 101 str. ; 25 cm. - (Collana Tesi di laurea = Zbirka Diplomske naloge)

200 izv. - Drugi dodatek k nasl. v kolofonu. -

Bibliografija: str. 99-101. - Povzetek

89.

ŠUMI, Irena, 1959-

Socialna lega slovenskega jezika v Kanalski dolini : empirična raziskava v družinah slušateljev tečaja slovenskega jezika : prvo poročilo / Irena Šumi. - [Trst] : SLORI, 1998. - 69 str. : graf. prikazi ; 30 cm. - (SLORI ; 130)

150 izv. - Bibliografija: str. 69

90.

VALENČIČ, Vida

The minority daily press in Europe : a directory / edited by Vida Valenčič. - Trieste = Trst : Primorski dnevnik : SLORI ; Bozen = Bolzano : Athesia, 1998. - 34 str. : ilustr. ; 21 cm

Izšlo ob 1. Evropski konferenci manjšinskih dnevnikov, Trst, 16.-18. aprila 1998

1999

91.

BOGATEC, Norina, BUFON, Milan

Slovenske šole v Tržaški in Goriški pokrajini : nižje in višje srednje šole / Norina Bogatec in Milan

Bufon ; [prevod v italijanščino Fedra Paclich, prevod v angleščino Vesna Bajc]. - Trst : SLORI, 1999 (v Gorici : Grafica Goriziana). - 192 str., [10] str. pril. : graf. prikazi ; 24 cm

Predgovor / Emidij Susič: str. 5. - V znamenju avtonomije : kratak zapis o normativnih vidikih šolske reforme v Italiji / Tomaž Simčič: str. 7-12. - Bibliografija: str. 169-171. - Riassunto ; Summary

92.

EUROPEAN conference of the minority daily press (1 ; 1998 ; Trst/Trieste)

The minority daily press in Europe : proceedings of the 1st European Conference of the minority daily press, Trst-Trieste, 16th-18th April 1998 / edited by Bojan Brezigar, Emidio Sussi, Vida Valenčič. - Bozen = Bolzano : Athesia ; Trieste = Trst : SLORI, 1999. - 152 str. : ilustr. ; 21 cm

Bibliografija pri nekaterih prispevkih

93.

GORIŠKO ozemlje [Kartografsko gradivo] : zemljevid s krajevnimi in ledinskimi imeni / izdelal Geodetski zavod Slovenije, kartografski oddelek. - 1:25 000. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut : Narodna in študijska knjižnica, 1999 (Gorica : Grafica Goriziana). - 1 zvd. v 2 listih : barv. ; [različni dimenziji] Dimenzije: 1 zvd 90 x 81 na listu 97 x 88, zložen na 22 x 17 cm in 1 zvd 102 x 80 cm na listu 109 x 87 cm, zložen na 22 x 19 cm, skupno pribl. 216 x 87 cm. - Na spodnjem listu desno spodaj načrt mesta Gorica. - Podnaslov na prvem listu: Zgornji list, na drugem Spodnji list

94.

MARTINUČ, Valentina

Bilinguismo e reti neurali : [estratto della tesi di laurea] / Valentina Martinuč ; [mentor, relatore Riccardo Luccio]. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut, 1999 (Gorica : Grafica Goriziana). - 71 str. : graf. prikazi ; 24 cm. - (Collana Tesi di laurea = Zbirka Diplomske naloge)

150 izv. - Dodatek k nasl. v kolofonu. - Povzetek. - Bibliografija: str. 67-71

95.

RUTTAR, Riccardo

I diplomati della Slavia : la situazione demografica : ricerca sui diplomati / Riccardo Ruttar. - Cividale del Friuli [i. e. Trieste] : Slovenski raziskovalni inštitut, = Istituto sloveno di ricerche, 1999 (Basaldella di Campofornido : La Tipografica). - 186 str. : graf. prikazi ; 24 cm

Predstavitve / F. Marinig: str. 3-4

96.

STRANJ, Pavel

Slovensko prebivalstvo Furlanije-Juljske krajine v družbeni in zgodovinski perspektivi / Pavel Stranj ; uredila in redakcijo teksta opravila Milan Bufon in Aleksej Kalc ; predgovor Vladimir Klemenčič ; [karte izdelal Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU ; osnutek bibliografije Pavla Stranja pripravila Ksenija Majovski in Milan Bufon]. - Trst : Slovenski raziskovalni inštitut : Narodna in študijska knjižnica ; v Ljubljani : Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Univerze, 1999 (Trst : Graphart). - 366 str. : zvd., graf. prikazi ; 23 cm

Beseda urednikov: str. 5-7. - Predgovor / Vladimir Klemenčič: str. 9-10. - Bibliografija: str. 341-356. - Osnutek bibliografije Pavla Stranja: str. 359-362

2000

97.

KRIZMANCIC, Petra

Športno-kulturna dejavnost tržaških Slovencev v obdobju fašističnega terorja / Petra Krizmancic. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut, 2000 (Gorica : Grafica Goriziana). - 82 str. : ilustr. ; 24 cm. - (Zbirka Diplomske naloge = Collana Tesi di laurea)

400 izv. - Bibliografija: str. 80-82. - Izveček ; Sommario

98.

KROFLIČ, Robi

Tra l'ubbidienza e la responsabilità : modello progressivo ed evolutivo dell'educazione morale / Robi Kroflič ; [traduzione Aldo Rupel ; postfazione Zoran Pavlovič]. - [Trst] : SLORI, 2000 (Gorizia : Grafica Goriziana). - 154 str. ; 21 cm

Prevod dela: Med poslušnostjo in odgovornostjo. - Autorità autolimitativa: elemento chiave della concezione moderna dei diritti del bambino? / Zoran Pavlovič: str. 145-152. - Bibliografija: str. 153-154

99.

RUPEL, Aldo, SUSSI, Emidio

Maturanti goriških slovenskih šol 1946-1995 : kulturne in socioekonomske značilnosti / Aldo Rupel, Emidij Susič ; [posnetki Z. Vogrič, A. Rupel, I. Pahor]. - Gorica [i. e. Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut, 2000 (Gorica : Grafica Goriziana). - 94 str. : ilustr. ; 24 cm

600 izv. - Bibliografija: str. 57. - Sommario

100.

RUTTAR, Riccardo

Beneški maturanti : demografsko stanje : raziskava o maturantih / Riccardo Ruttar ; [[prevod] Aldo Rupel]. - Čedad : Združenje don Evgen Blankin : Slovenski raziskovalni inštitut - SLORI, Sedež v Čedadu, 2000 (Basaldella di Campoformido : La Tipografica). - 174 str. : graf. prikazi ; 24 cm

Predstavitev / F. Marinig: str. 3-4

101.

SLOVENSKI deželni zavod za poklicno izobraževanje (Trst)

20 let SDZPI v številkah / Norina Bogatec. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut, 2000. - 21 f., [17] f. pril. : graf. prikazi, tabele ; 30 cm. - (Slori ; 131)

300 izv. - Bibliografija: f. 19. - Riassunto

102.

SLOVENSKI raziskovalni inštitut (Trst)

SLORI 25 : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene Research Institute / [uredila Aldo Rupel in Emidij Susič]. - [Trst] : SLORI, 2000 (Gorica : Grafica Goriziana). - 112 str. : ilustr. ; 24 cm

400 izv. - Besedilo v slov. in prevod v it. in angl. - Bibliografija: str. 33-112

2001

103.

BAŠA, Jožko, KAUČIČ, Majda, RUPEL, Aldo

Priročni slovar bančnega poslovanja : ital-slov, slov-ital / [Baša Jožko, Kaučič Majda, Rupel Aldo]. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut, 2001. - [122] str. ; 24 cm

Podatki o avtorjih iz predgovora. - 50. izv. - Po predgovoru je to 2. izd., ki jo je dopolnil Aldo Rupel (1. izd. je izšla leta 1992)

104.

COLJA, Tanja, 1974-

Trasmissione culturale e identitaria nei matrimoni misti : analisi di una realtà concreta / Tanja Colja ; [mentorja, relatore e correlatore Paolo Sorzio, Vincenzo Pace]. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut, 2001 (Gorica : Grafica Goriziana). - 111 str. ; 24 cm. - (Collana Tesi di laurea = Zbirka Diplomske naloge)

250 izv. - Bibliografija: str. 10, str. 109-111. - Povzete

105.

ČOK, Barbara

Basi elettrofisiologiche della rappresentazione corticale del linguaggio in soggetti bilingui e monolingui / Barbara Čok ; mentorja, relatore-correlatore Alice Mado Proverbio, Patrizia Tabossi. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut, 2001 (Gorica : Grafica Goriziana). - 94 str. : graf. prikazi ; 24 cm. - (Collana Tesi di laurea = Zbirka Diplomske naloge)

150 izv. - Bibliografija: str. 88-94. - Povzetek

106.

SLOVENSKI raziskovalni inštitut (Trst)

SLORI 25 : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene Research Institute / [uredila Aldo Rupel in Emidij Susič]. - [Trst] : SLORI, 2001 (Gorica : Grafica Goriziana). - 112 str. : ilustr. ; 24 cm

200 izv. - Večinoma vzpor. besedilo v slov., it. in angl. - Bibliografija: str. 33-112

2002

107.

BOGATEC, Norina

Percorsi formativi e occupazionali : esempio di un gruppo di giovani sloveni della Provincia di Trieste / Norina Bogatec. - Trieste : Slori, 2002 (Gorizia : Grafica Goriziana). - 84 str., [24] str. pril. : graf. prikazi ; 24 cm

Bibliografija: str. 83-84

108.

BOGATEC, Norina, SUSIČ, Breda

Radio, TV in novi mediji med Slovenci v Italiji / Norina Bogatec, Breda Susič. - [Trst] : SLORI [i. e.] Slovenski raziskovalni inštitut, 2002 (Gorica : Grafica Goriziana). - 117, [19] str. : graf. prikazi ; 24 cm

Povzetek v it. pri obeh prispevkih. - Raziskava je

bila finansirana v sklopu projekta EU "Minority newspaper to new media - MNN"

109.

BREZIGAR, Sara

Tehnike promocije manjšinskih jezikov : primer valižanščine / Sara Brezigar. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut, 2002 (Gorica : Grafica Goriziana). - 83 str. : ilustr. ; 24 cm. - (Zbirka Diplomske naloge = Collana Tesi di laurea)

Bibliografija: str. 81-83. - Sommario: Tecniche di promozione delle lingue minoritarie : la lingua gallese

110.

BUFON, Milan

Confini, identità ed integrazione : nuove prospettive per l'Alto Adriatico / Milan Bufon ; [traduzione Giorgia Calanca]. - Trieste : SLORI, 2002 (Gorizia : Grafica Goriziana). - 261 str. : graf. prikazi ; 23 cm

Bibliografija pri posameznih poglavjih

111.

GLIHA Komac, Nataša

Na meji, med jeziki in kulturami : širjenje slovenskega jezika v Kanalski dolini / Nataša Komac. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut ; Kanalska dolina : Slovensko kulturno središče Planika ; Ljubljana : Inštitut za narodnostna vprašanja, 2002 ([s. l.] : Tipografia Tarvisiana). - 160 str. : graf. prikazi ; 24 cm

300 izv. - Knjigi na pot / Rudi Bartaloth: str. 7. - Za jutri, ko ne bo meja / Albina Nečak Lük: str. 8-9. - Med sociolingvistiko in anketno raziskavo / Marko Stabej: str. 10-11. - Bibliografija: str. 143-151

112.

GORIZA 1001 - 2001 : Slovenci v Gorici = gli Sloveni di Gorizia / [pisci besedil, autori dei testi Branko Marušič ... [et al.] ; fotografski posnetki, fotografije Zdenko Vogrič ... [et al.] ; prevodi v italijanščino ali slovenščino, traduzioni in italiano o sloveno Marija Kacin ... [et al.], prevod v furlanščino, traduzione in friulano Anna Madriz, prevod v nemščino, traduzione in tedesco Martina Arich de Finetti, prevod v angleščino, traduzione in inglese Rebecca Nicole Kay ; izdala, pubblicato a cura di Konzulta za vprašanja mestne manjšinske skupnosti pri goriški občini = Consulta per le questioni della minoranza etnica cittadina presso il comune di Gorizia]. - Gorica [i. e. Trst] : SLORI - Slovenski

raziskovalni inštitut = Gorizia [i. e. Trieste] : Istituto sloveno di ricerche, 2002 ([Gorica] : Grafica Goriziana). - 335 str. : fotogr. ; 30 cm

Vzpor. besedilo slov. in it. - Povzetki v fur., nem. in angl.

113.

PERTOT, Susanna

Občutek narodnostne in geografske pripadnosti maturantov slovenskih šol v Trstu : primerjava rezultatov projektivnih testov, izvedenih v letih 1990 in 2000 / Suzana Pertot ; [prevod v angleščino Vesna Bajc]. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut, 2002 (Gorica : Grafica Goriziana). - 48 str., [28] str. pril. ; 24 cm

250 izv. - Bibliografija: str. 41-44. - Sommario ; Summary

114.

RUPEL, Aldo

Potek vpisov v slovenske šole : 1993/94-2002/03 / Aldo Rupel. - Gorica [i. e. Trst] : SLORI, 2002 (Gorica : SLORI). - 59 str. : graf. prikazi ; 21 cm

100 izv.

115.

VIDALI, Zaira

La tutela globale e gli sloveni della provincia di Udine / Zaira Vidali. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut, 2002 (Gorica : Grafica Goriziana). - 150 str. ; 24 cm. - (Collana Tesi di laurea = Zbirka Diplomske naloge)

Bibliografija: str. 120-125. - Povzetek

2003

116.

GRIZONIC, Natascia

Kraška ohcet : poročni običaji na Tržaškem Krasu = Le nozze carsiche : usi nuziali sul Carso triestino / Nataša Grizonič ; [priedba in prevod v slovenščino, adattamento e traduzione in sloveno Aldo Rupel]. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut ; Repentabor : občina = [Trieste] : Istituto sloveno di ricerche ; Monrupino : comune, 2003 (Gorica = Gorizia : Grafica Goriziana). - 198 str. : ilustr. ; 22 cm

1000 izv. - Besedilo v slov. in it. - Večji del naklade broširan, manjši del pa v trdi vezavi. - Bibliografija: str. 196-198

117.
PRIMOŽIČ, Marta
Priročni slovarček živali in rastlin : za osnovne šole : slov-ital, ital-slov / Marta Primožič. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut, 2003 (Gorica : Grafica Goriziana). - 107 str. : ilustr. ; 21 cm
300 izv. - Uvod / Aldo Rupel: str. 5

118.
RUPEL, Aldo
Slovenci in Italijani v Laškem : medsebojno poznavanje = Sloveni e italiani nel mandamento di Monfalcone : la reciproca conoscenza / Aldo Rupel ; [vprašalnik in obdelava podatkov Emidij Susič, Norina Bogatec]. - Gorica [i. e. Trst] = Gorizia : Slovenski raziskovalni inštitut = SLORI - Istituto sloveno di ricerche ; [Monfalcone] : Consorzio culturale del Monfalconese, 2003 (Gorica = Gorizia)
600 izv. - Slov. besedilo in it. prevod

119.
VALENCIČ, Vida
Botta e risposta : sugli sloveni in Italia / Vida Valenčič. - [Trst] : SLORI - Istituto sloveno di ricerche, 2003 (Gorizia : Grafica Goriziana). - 127 str. : ilustr. ; 24 cm
4.000 izv. - Ov. nasl. - Bibliografija: str. 124-125

2004

120.
BOGATEC, Norina
Slovenska državna šola v Italiji pod drobnogledom : rezultati projekta o vrednotenju šolskih storitev - EVAŠOL 2003 / Norina Bogatec. - Trst : SLORI, 2004 (Gorica : Grafica Goriziana). - 72, 74 str. : graf. prikazi ; 24 cm
500 izv. - Predgovor / Zvonko Legiša: str. 7-8. - Prefazione / Zvonko Legiša: str. 7-8. - Bibliografija: str. 72, 74. - Vsebuje tudi it. prevod, tiskan v obratni smeri: La scuola statale slovena in Italia al microscopio / traduzione Fedra Paclich

121.
JEZIKOVNA vzgoja v vrtcu : vidiki vzgojiteljic / uredila Suzana Pertot. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut, 2004 (Gorica : Grafica Goriziana). - 68 str., [10] str. pril. : graf. prikazi ; 24 cm
300 izv. - Bibliografija za posameznimi prispevki

122.
KALC, Karin, KOSIC, Marianna, KUFERSIN, Martina, VENUTI, Sara
I vissuti dei bambini inerenti il territorio : ricerca svolta nelle scuole elementari con lingua d'insegnamento slovena nella provincia di Trieste / Kalc Karin. Senso d'appartenenza etnico e territoriale sul confine di Gorizia / **Kosič Marianna**. Attività agrituristica : un'analisi comparata delle realtà del Friuli Venezia Giulia, della Carinzia e della Slovenia / **Kufersin Martina**. La lingua nelle Valli del Natisone : un'immagine complessa : una ricerca / **Venuti Sara**. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut, 2004 (Gorica : Grafica Goriziana). - 175 str. : ilustr. ; 24 cm. - (Zbirka Diplomske naloge = Collana Tesi di laurea)

Nasl. na ov. in hrbtu: Štiri diplomske naloge. - 300 izv. - Bibliografija pri posameznih prispevkih. - Povzetek v slovenščini za vsakim prispevkom

123.
KORAK naprej : Slovenci v goriški čezmejni regiji / [uredil] Mitja Rupel. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut, 2004 (Gorica : Grafica Goriziana). - 102 str. : ilustr. ; 24 cm
400 izv.

124.
OTROCI in starši na poti do slovenščine / uredila Suzana Pertot. - Trst : SLORI, 2004 (Gorica : Grafica Goriziana). - 182 str. : graf. prikazi ; 24 cm
350 izv. - Bibliografija za posameznimi prispevki. - Povzetki ; Riassunti ; Summaries

125.
PERTOT, Susanna
Dvojezični otrok : priročnik za starše = Il bambino bilingue : manualetto per i genitori / Suzana Pertot ; ilustracije, illustrazioni Magda Starec Tavčar ; [italijanski prevod, traduzione in italiano Patrizia Vascotto]. - Trst : Slovenski raziskovalni inštitut ; Špeter : Zavod za slovensko izobraževanje = Trieste : Istituto sloveno di ricerche ; San Pietro al Natisone : Istituto per l'istruzione slovena, 2004 (Pasian di Prato : Lithostampa). - 39 str. : ilustr. ; 24 cm
1000 izv. - Vzpor. besedilo v slov. in prevod v it. - Bibliografija: str. 39

126.
RADETIČ, Danjel
Appartenenza socio-territoriale ed etnica : gli sloveni nel mandamento monfalconese e nel comune di Doberdò del Lago / Danjel Radetič. - [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut, 2004 (Gorica : Grafica Goriziana). - 125 str., [7] str. pril. : graf. prikazi ; 24 cm. - (Collana Tesi di laurea = Zbirka Diplomske naloge)
Bibliografija: str. 123-125. - Povzetek: Socio-territoriale in etnica pripadnost

127.
RUPEL, Aldo
25 let dejavnosti SGZ Gorica / Aldo Rupel. - Gorica : Slovensko gospodarsko združenje ; [Trst] : Slovenski raziskovalni inštitut v Italiji SLORI, 2004 (Gorica : Grafica Goriziana). - 119 str. : ilustr. ; 24 cm
700 izv. - Riassunto

128.
SLOVENSKI raziskovalni inštitut (Trst)
SLORI 30 : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene Research Institute / [uredila Aldo Rupel in Emidio Sussi ; povzetki in prevodi Zaira Vidali, prevodi v angleščino Rebecca Kay]. - [Trst] : SLORI, 2004 (Gorica : Grafica Goriziana). - 69 str. : ilustr. ; 24 cm
600 izv. - Vzpor. slov. besedilo in prevod v it. ter angl. - Bibliografija: str. 33-66

2005

129.
MLADI, gospodarstvo, kultura : analiza stanja za razvoj slovenske manjšine v Italiji / uredila Norina Bogatec in Emidio Sussi. - Trst : SLORI, 2005 (Gorica : Grafica Goriziana). - 228 str., [11] str. pril. : graf. prikazi ; 24 cm
500 izv.

130.
PERTOT, Susanna
Dvojezični otrok : priročnik za starše = Il bambino bilingue : manualetto per i genitori / Suzana Pertot ; ilustracije, illustrazioni Magda Starec Tavčar ; [italijanski prevod, traduzione in italiano Patrizia Vascotto]. - Ponatis = Ristampa. - Trst : Slovenski raziskovalni inštitut ; Špeter : Zavod za slovensko izobraževanje = Trieste : Istituto sloveno di ricerche ; San Pietro al Natisone :

Istituto per l'istruzione slovena, 2004 [i.e.] 2005 (Pasian di Prato : Lithostampa). - 39 str. : ilustr. ; 24 cm
1200 izv. - Na naslovni strani je letnica 2004, v kolofonu letnica 2005

2006

131.
ASSOCIAZIONI, strutture, servizi per giovani nei comuni di Gorizia, Nova Gorica, Šempeter-Vrtojba = Združenja, strukture, storitve za mlade v občinah Gorica, Nova Gorica, Šempeter-Vrtojba / [raziskavo izvedel] SLORI-Slovenski raziskovalni inštitut = SLORI-Istituto sloveno di ricerche ; [redatto da, zbral in uredil Aldo Rupel ; traduzioni, prevodi Aldo Rupel, Marina Ussai]. - Gorizia : comune = Gorica : občina, 2006 ([Gorica] : Grafica Goriziana). - 119 str. : ilustr. ; 20 cm

Vzpor. besedilo v slov. in it. - Izšlo v okviru programa Pobude EU Interreg III/A Italija Slovenija, Projekt Okrepitev uradov za stike in povezave občin Gorica (I), Nova Gorica (SLO) in Šempeter-Vrtojba (SLO)

132.
RUPEL, Aldo
Šport in narodna identiteta Slovencev v Italiji : pomen športa v njihovem življenju / Aldo Rupel. - [Trst] : SLORI, 2006 (Gorica : Grafica Goriziana). - 61 str. : ilustr. ; 24 cm
350 izv. - Bibliografija: str. 51-54. - Conclusioni ; Conclusions

133.
SLOVENSKI raziskovalni inštitut (Trst)
SLORI 30 : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene Research Institute / [uredila Aldo Rupel in Emidio Sussi ; povzetki in prevodi Zaira Vidali, prevodi v angleščino Rebecca Kay ; posnetki Arhiv SLORI in Foto Kroma]. - Ponatis. - [Trst] : SLORI, 2006 (Gorica : Grafica Goriziana). - 69 str. : ilustr. ; 24 cm
500 izv. - Besedilo v slov. in prevod v it. in angl. - Bibliografija: str. 33-66

134.
VISINTIN, Tanja
Alla scoperta del Carso isontino : proposta didattica transconfinaria di educazione ambientale / Tanja Visintin. - Dol-Poljane = Vallone-Marcottini : Kulturno-športno društvo Kras = Associazione culturale e sportiva Kras ; Gorizia : SLORI, 2006

(Gorizia : Budin). - 159 str., [28] str. pril. : tabele ; 24 cm

900 izv. - Bibliografija: str. 157-159

135.

VISINTIN, Tanja

Spoznavanje doberdopskega Krasa : čezmejni predlog za šolsko okoljsko vzgojo / Tanja Visintin ; [prevajalci Aldo Rupel ... et al.]. - Dol-Poljane : Kulturno-športno društvo Kras ; Gorica : Slovenski raziskovalni inštitut, 2006 ([Gorica] : Budin). - 159 str., [28] str. pril. : tabele ; 24 cm

600 izv. - Bibliografija: str. 155-157

2007

136.

KENDA-Jež, Karmen

Shranili smo jih v bančah : slovarski prispevek k poznavanju oblačilne kulture v Kanalski dolini = contributo lessicale alla conoscenza dell'abbigliamento in Val Canale / [avtor, autore Karmen Kenda-Jež ; aktivno sodelovanje, con la partecipazione attiva di Maria Moschitz ; prevod v italijanščino, traduzione in lingua italiana Robert Grošelj, Matej Šekli ; prevod v nemščino in slovaropisna redakcija, traduzione in lingua tedesca e redazione del vocabolario Andrejka Žejn]. - Ukve : S.K.S. Planika Kanalska dolina ; [s. l.] : Slori : ATS Od me-je ; Ljubljana : Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU = Istituto per la lingua slovena "Fran Ramovš" CRS ASSA, 2007 (Tarvisio : Tipografia tarvisiana). - 73 str. : ilustr. ; 24 cm

Na hrbt. str. ov. zapisa iz recenzij Vere Smole in Petra Weissa. - Bibliografija: str. 29-30

137.

VABILO k spoznavanju manjšin : slovenska narodna skupnost v Italiji ter italijanska narodna skupnost v Sloveniji in na Hrvaškem se predstavljata / [urednici Zaira Vidali, Roberta Vincoletto ; avtorji uvodnih besedil in besedil o manjšinah v Evropi Maurizio Tremul, Emidio Sussi, Zaira Vidali, avtorji besedil o slovenski narodni skupnosti v Italiji Davorin Devetak ... [et al.], avtorji besedil o italijanski narodni skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem Mauro Jurman, Maurizio Tremul, Roberta Vincoletto ; prevodi Devana Jovan, Aliče Mačkovšek ; ilustracije Moreno Tomasetig]. - Trst : SLORI ; Koper : Unione italiana = Italijanska unija, 2007 (Izola : Pigraf). - [64, 64 str.] : ilustr. ; 15 X 21 cm

Vsebuje tudi it. besedilo, tiskano v obratni smeri: Invito a conoscere le minoranze / redattrici Zaira Vidali, Roberta Vincoletto

2008

138.

BOGATEC, Norina, BUFON, Milan

Pre-misliti manjšino. [Zv. 2], Slovenci v Italiji in skupni slovenski kulturni prostor po padcu meje : anketa med člani slovenskih društev v Italiji / Norina Bogatec in Milan Bufon ; [prevod povzetkov Luisa Vignini]. - Koper : Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales ; Trst : Slovenski raziskovalni inštitut, 2008 (Gorica : Grafica Goriziana). - 96 str. : graf. prikazi, tabele ; 24 cm

Potiskana sprednja notr. str. ov. - 500 izv. - Bibliografija: str. 71-72. - Sintesi: Gli sloveni in Italia e lo spazio culturale sloveno dopo l'abolizione dei confini ; Abstract: Slovenes in Italy and the common Slovene cultural space after the suspension of border controls

139.

MLADI v čezmejnem prostoru / [zbral in uredil Devan Jagodic ; prevod Irena Jelerčič ; pri pripravi gradiva sta sodelovali Mojca Vojska, Nuša Miklavc]. - Trst : SDZPI = IRSIP : Slovenski raziskovalni inštitut ; [s. l.] : Mladinski center Podlaga, 2008 (Trst : Stella). - 70, 70 str. : ilustr. ; 23 cm

Vsebuje tudi it. besedilo, tiskano v obratni smeri: I giovani nell'area transfrontaliera / [a cura di Devan Jagodic ; traduzione di Irena Jelerčič ; nella redazione dei testi hanno collaborato Mojca Vojska, Nuša Miklavc]

140.

PRE-misliti manjšino. [Zv. 1], Pogleди reprezentativnih predstavnikov Slovencev v Italiji in pravno-politični okvir / zbrali in uredili Gorazd Bajc ... [et al.] ; [prevod povzetkov Luisa Vignini]. - Koper : Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales ; Trst : Slovenski raziskovalni inštitut, 2008 (Gorica : Grafica Goriziana). - 312 str. ; 24 cm

500 izv. - Bibliografija pri posameznih prispevkih. - Sintesi ; Abstracts. - Kazalo

141.

PROJEKT Mozaik : učinki večletnega okolja na osnovno šolanje = Progetto Mosaico : effetti dell'ambiente multietnico sull'istruzione primaria

/ [uredili, a cura di Norina Bogatec, Marijan Kravos, Veronika Lokar ; prevodi, traduzioni Devana Jovan, Patrizia Vascotto]. - Trst : Sklad Libero in Zora Polojaz : Šolska mreža Projekt Mozaik : Slovenski raziskovalni inštitut SLORI = Trieste : Fondazione Libero e Zora Polojaz : Rete di scuole Progetto Mosaico : Istituto sloveno di ricerche SLORI, 2008 (Gorica : Grafica Goriziana). - 175 str. : graf. prikazi ; 24 cm

600 izv. - Vzpor. besedilo v slov. in it. - Bibliografija za enim prispevkom

2009

142.

GLIHA Komac, Nataša

Slovenščina med jeziki Kanalske doline / Nataša Gliha Komac. - 1. natis. - Ljubljana : Fakulteta za družbene vede ; Ukve : Slovensko kulturno središče Planika Kanalska dolina ; Trst : SLORI, 2009 ([Trzin] : NTD). - 336 str. : graf. prikazi ; 24 cm. - (Knjižna zbirka Stičišča)

Podatek o natisu naveden v CIP-u. - 250 izv. - O avtorici na sprednji notr. str. ov. - Bibliografija: str. 311-332. - Povzetek ; Riassunto / traduzione Patrizia Vascotto ; Summary / translation Darja Teran. - Kazalo

143.

MI smo tu : --- tuka, --- izdē, --- kle, --- tle : slovenska jezikovna skupnost v Videnski pokrajini : preteklost, sedanost, bodočnost = la comunità linguistica slovena della Provincia di Udine : passato, presente, futuro / [besedila, testi Giorgio Banchig ... [et al.] ; uredili, a cura di Marina Cernetig, Luigia Negro ; prevodi, traduzioni Jadranka Križman ; fotografije, foto Centro Studi Nediža ... et al.]. - Špeter = San Pietro al Natisone : Inštitut za slovensko kulturo = Istituto per la cultura slovena ; [Trst] : SLORI ; v Vidnu = Udine : Univerza = Università, [2009] (Pasian di Prato : LithoStampa). - 91 str. : ilustr. ; 22 X 23 cm

Vzpor. besedilo v slov. in it.

144.

MLADINA na prehodu : mladi Tržačani pred izzivi postmoderne družbe, evropskih integracijskih procesov in medkulturnega sobivanja / zbrala in uredila Devan Jagodic in Zaira Vidali ; [prevodi Martina Hrovic, Devana Jovan, Aliče Mačkovšek ; prevod povzetkov v angleščino Luisa Vignini]. - Trst : SLORI, 2009 (Gorica : Grafica Goriziana). - 113, 125 str. : graf.

prikazi ; 24 cm

500 izv. - Bibliografija za posameznimi prispevki. - Izvleček v slov., angl. in it. - Kazalo. - Vsebuje tudi it. besedilo, tiskano v obratni smeri: Gioventù in transizione / a cura di Devan Jagodic, Zaira Vidali

145.

PODOBA našega otroka na Tržaškem / uredila Danilo Sedmak in Emidij Susič. - [Trst] : SLORI [i. e.] Slovenski raziskovalni inštitut, 2009 (Trieste ; Trst : Magic data). - 101 str. : graf. prikazi ; 30 cm. - ([Podoba našega otroka] ; zv. 8)

Bibliografija za nekaterimi prispevki. - Riassunti

146.

TAKO so peli = Così cantavano / [avtor, autore [i. e. urednik] Manuel Figheli ; transkripcija govornega besedila in prevod v knjižni jezik, trascrizione del testo narrato e traduzione in lingua letteraria Karmen Kenda Jež ; slike, fotografije Errath Osvaldo]. - Kanalska dolina = Val Canale : Glasbena matica, Šola Tomaž Holmar : Slovensko kulturno središče Planika = Centro culturale sloveno Stella Alpina ; [Trst] : SLORI, [2009] ([s. l.] : Tipografia Tarvisiana). - 48 str. : ilustr., note ; 23 cm

Besedilo pretežno v slov., spremni besedi in pesmi tudi v vzpor. prevodom v it. - Publikacija je dopolnilo k zgoščenki z istim nasl., ki je izšla leta 2008

2010

147.

MIHALIČ, Mojca, 1978-

Val Canale territorio multiculturale : il dibattito degli scrittori sloveni sulla valle e sul gruppo linguistico sloveno / [avtor, autore Mojca Mihalič]. - Kanalska dolina = Val Canale : Slovensko kulturno središče Planika = Centro culturale sloveno Stella alpina ; [Trst] : Slori, 2010 ([Tarvisio] : Tipografia Tarvisiana). - 176 str. ; 23 cm

Avtorica navedena v kolofonu. - Uvod tudi v slov. - Spremna beseda Rudija Bartalotha na zavijkih ov. v slov. in it. - Bibliografija: str. 172-175

148.

SUSSI, Emidio, JANEŽIČ, Adriana, MEDEOT, Feliciano

Indagine sulle comunità linguistiche del Friuli Venezia Giulia : tutela e normativa : slovensko, deutsch, furlan / Emidio Susič, Adriana Janežič, Feliciano Medeot ; [conduzione indagine

SLORI - Slovenski raziskovalni inštitut ... [et al.] ; traduzioni Key Congressi]. - Udine : Regione autonoma Friuli Venezia Giulia, Direzione centrale istruzione, formazione e cultura, Servizio identità linguistiche, culturali e corregionali all'estero, 2010 (Cormons : Poligrafiche san Marco). - 142 str., 32 str. pril. ; 24 cm

Besedilo pretežno v it., posamezni deli tudi v slov., furl. in nem. - Abstract

149.

TAKO so peli : katalog 2 = Così cantavano : catalogo 2 / [uredništvo, redazione Manuel Figheli ; slike, fotografie Osvaldo Errath]. - Kanalska dolina = Val Canale : Slovensko kulturno središče Planika = Centro culturale sloveno Stella alpina : Glasbena matica, Šola Tomaž Holmar = Glasbena matica - Scuola di musica nella Val Canale Tomaž Holmar ; [Trst] : SLORI, 2010 ([s. l.] : Tipografia Tarvisiana). - 38 str. : ilustr., note ; 23 cm

Besedilo pretežno v slov., spremna beseda in pesmi tudi v vzpor. prevodom v it. - Publikacija je dopolnilo k zgoščenki z istim nasl., ki je izšla istega leta

150.

TAKO so peli [Zvočni posnetek] = Così cantavano / [glasbeno in tehnično svetovanje Manuel Figheli]. - Ukve : Glasbena matica, Glasbena šola v Kanalski dolini Tomaž Holmar : Slovensko kulturno središče Planika Kanalska Dolina : Slori = Glasbena matica, Scuola di musica nella Val Canale Tomaž Holmar : Centro culturale sloveno Stella Alpina Val Canale : [Slori], p. cop. 2010. - 1 CD (18 min, 34 sek) : stereo

; 12 cm + 1 spremna knjižica (4 str.)

2012

151.

AMICI --- vicini : Italiani, Sloveni e Friulani si incontrano = Prijatelji --- sosedje : Italijani, Slovenci in Furlani se zblížujejo = Amis --- vicins : Talijans, Slovenes e Furlans si cjin / [autori dei testi introduttivi e dei testi sulla Comunità nazionale slovena in Italia Marianna Kosič, Zaira Vidali ; autori dei testi sulla Comunità Nazionale Italiana in Slovenia Roberto Bonifacio, Maurizio Tremul ; autori dei testi sulla Comunità friulana in Italia Elena De Sanctis, Feliciano Medeot ; traduzioni Tamara Lipovec, Paolo Roseano, Roberto Bonifacio]. - Trst = Trieste = Trieste : SLORI-Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche ; Videm = Udine = Udine : Societât Filologiche furlane

“Graziadio Isaia Ascoli” = Società filologica friulana [“Graziadio Isaia Ascoli”] ; Koper = Cjaudistre = Capodistria : Unione italiana = Italijanska unija = Talijanska unija, 2012 (Pordenone : Sa.Ge. Print). - 23 str. : ilustr. ; 22 cm

2000 izv. - Nad nasl.: Eduka : educare alla diversità = vzgajati k različnosti. - Vzpor. besedilo v it., slov. in furl. - Izšlo v okviru projekta Eduka

152.

MEZGEC, Maja

Funkcionalna pismenost v manjšinskem jeziku : primer slovenske manjšine v Italiji / Maja Mezgec ; [izdajatelj Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, Slovenski raziskovalni inštitut]. - Koper : Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales, 2012 ([Ljubljana] : Boex DTP). - 270 str. : ilustr. ; 24 cm. - (Knjižnica Annales Ludus)

500 izv. - Bibliografija: str. 189-199. - Povzetek v slov., angl. in it. - Kazali

153.

RAZNOLIKOST nas bogati / [avtorji besedil Moreno De Toni ... [et al.] ; glavni urednici Marianna Kosič, Mirjam Milharčič Hladnik ; fotografije Moreno De Toni, Marijanca Ajša Vižintin ; prevod v slovenščino [in] italijanščino Tamara Lipovec]. - Ljubljana : ZRC SAZU ISIM ; Trst : SLORI, 2012 ([Ljubljana] : Present). - 15, 15 str. : ilustr. ; 30 cm

Ov. nasl. - 2.000 izv. Vsebuje tudi it. besedilo, tiskano v obratni smeri: La diversità ci arricchisce / autori dei testi Moreno De Toni ... [et al.]

2013

154.

COLJA, Tanja, 1974-

Porajajoča se pismenost v dvojezičnem okolju : primer otrok, ki obiskujejo vrtce s slovenskim učnim jezikom v Italiji in dvojezični vrtec v Špetru / Tanja Colja ; [italijanski prevod Paola Lucchesi ; izdajatelj Slovenski raziskovalni inštitut (SLORI)]. - Trst : Ciljno začasno združenje “Jezik - Lingua”, 2013 ([Gorica] : Grafica Goriziana). - 149, 160 str. : ilustr. ; 24 cm

600 izv. - Bibliografija: str. 122-125, 133-136. - Abstract. - Vsebuje tudi it. prevod, tiskan v obratni smeri: Letteratismo emergente in ambiente bilingue : il caso dei bambini che frequentano le scuole dell'infanzia con lingua d'insegnamento slovena in Italia e la scuola dell'infanzia bilingue di San Pietro al Natison / Tanja Colja ; [traduzioni in italiano Paola Lucchesi]

155.

CONFERENZA regionale sulla tutela della minoranza linguistica slovena (1 ; 2012 ; Gorizia)

Prima conferenza regionale sulla tutela della minoranza linguistica slovena, Gorizia 13 ottobre 2012 / atti a cura di Adriana Janežič e Štefan Čok, SLORI, Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche ; [foto Ufficio stampa Regione autonoma Friuli Venezia Giulia, Slomedia.it]. - Trieste : Regione autonoma Friuli Venezia Giulia, Consiglio regionale, 2013 ([s. l.] : Stamperia del Consiglio regionale del Friuli Venezia Giulia). - 152 str. : ilustr. ; 30 cm

156.

DE Toni, Moreno, KOŽAR ROSULNIK, Klara, VIŽINTIN, Marijanca Ajša

Razvijanje medkulturne zmožnosti pri učiteljih in učencih = Lo sviluppo della competenza interculturale degli insegnanti e degli allievi / [avtorji besedil, autori dei testi Moreno De Toni, Klara Kožar Rosulnik, Marijanca Ajša Vižintin ; glavna urednica, redattrice responsabile Mirjam Milharčič Hladnik ; prevod v slovenščino in italijanščino, traduzione in sloveno ed italiano Tamara Lipovec]. - Trst : SLORI - Slovenski raziskovalni inštitut ; Ljubljana : ZRC SAZU ISIM - Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije = Trieste : [SLORI] - Istituto sloveno di ricerche ; Lubiana : [ZRC SAZU ISIM] - Centro di ricerche scientifiche dell'Accademia Slovena delle Scienze e delle Arti, Istituto per le Migrazioni Slovene, 2013 (Ljubljana : Present). - 64 str. : ilustr. ; 30 cm

Ov. nasl. - Avtorji navedeni v kolofonu. - Bibliografija pri vseh poglavjih

157.

DE Toni, Moreno, KOŽAR ROSULNIK, Klara, VIŽINTIN, Marijanca Ajša

Lo sviluppo della competenza interculturale degli insegnanti e degli allievi = Razvijanje medkulturne zmožnosti pri učiteljih in učencih / [autori dei testi, avtorji besedil Moreno De Toni, Klara Kožar Rosulnik, Marijanca Ajša Vižintin ; redattrice responsabile, glavna urednica Mirjam Milharčič Hladnik ; traduzione in sloveno ed italiano, prevod v slovenščino in italijanščino Tamara Lipovec]. - Trieste : SLORI - Istituto sloveno di ricerche ; Lubiana : ZRC SAZU ISIM - Centro di ricerche dell'Accademia slovena delle scienze e delle arti, Istituto per le migrazioni slovene = Trst : [SLORI] - Slovenski raziskovalni

inštitut ; Ljubljana : [ZRC SAZU ISIM] - Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije, 2013 (Ljubljana : Present). - 64 str. : ilustr. ; 30 cm

Ov. nasl. - Avtorji navedeni v kolofonu. - Bibliografija pri vseh poglavjih

158.

DEŽELNA konferenca o zaščiti slovenske jezikovne manjšine (1 ; 2012 ; Gorica)

Prva deželna konferenca o zaščiti slovenske jezikovne manjšine, Gorica 13. oktobra 2012 / zbornik sta uredila Adriana Janežič in Štefan Čok, SLORI, Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche ; [fotografivo !] Tiskovni urad Avtonomne dežele Furlanije Julijske krajine, Slomedia.it]. - Trst : Regione autonoma Friuli Venezia Giulia, Consiglio regionale, 2013 ([s. l.] : Tiskarna Deželnega sveta Furlanije Julijske krajine). - 145 str. : ilustr. ; 30 cm

159.

MED drugim in tujim jezikom : poučevanje in učenje slovenščine pri odraslih v obmejnem pasu Furlanije Julijske krajine / uredila Devan Jagodic, Štefan Čok ; [italijanski prevod Paola Lucchesi ; izdajatelj Slovenski raziskovalni inštitut (SLORI)]. - Trst : Ciljno začasno združenje “Jezik-Lingua”, 2013 ([Gorica] : Grafica Goriziana). - 145, 155 str. : graf. prikazi ; 24 cm

600 izv. - Publikacija izšla v okviru projekta “Jezik - Lingua”, ki je bil sofinanciran v sklopu Programa čezmejnega sodelovanja Slovenija-Italija 2007-2013. - Bibliografija: str. 114-116, 124-126. - Kazalo. - Abstract. - Vsebuje tudi it. prevod, tiskan v obratni smeri: Fra lingua seconda e lingua straniera / a cura di Devan Jagodic, Štefan Čok ; traduzione in italiano Paola Lucchesi

160.

NEIGHBOURS --- friends worth getting to know : Italians, Slovenes, and Friulians introduce themselves / [editors Marianna Kosič, Feliciano Medeot, Zaira Vidau ; authors of introductory texts and texts on the Slovene national community in Italy Marianna Kosič, Zaira Vidau, authors of texts on the Friulian community in Italy Elena De Sanctis, Feliciano Medeot, authors of texts on the Italian national community in Slovenia and Croatia Roberto Bonifacio, Maurizio Tremul ; translation into English Karry Close ; photos by Fotokroma ... et al.]. - Trieste : SLORI - Slovene research institute ; Udine : Friulian philological

society "Graziadio Isaia Ascoli" ; Capodistria : Italian union, 2013 (Pordenone : Sa.Ge.Print). - 83 str. : ilustr. ; 22 cm

1.000 izv. - Prevod dela: Vicini... amici da scoprire. - Na ov. nasl. tudi v slov., it. in furl. - V kolofonu tudi podatki o prevajalcih v slov. in angl., čeprav v publikaciji ni teh prevodov. - Knjiga je izšla v okviru projekta Eduka-Vzgjati k različnosti. - Bibliografija: str. 80-81

161.

SOSEDJE --- prijatelji, ki jih velja spoznati : Italijani, Slovenci in Furlani se predstavljajo / [uredniki Marianna Kosic, Feliciano Medeot, Zaira Vidau ; avtorji uvodnih besedil in besedil o slovenski narodni skupnosti v Italiji Marianna Kosic, Zaira Vidau, avtorji besedil o furlanski skupnosti v Italiji Elena De Sanctis, Feliciano Medeot, avtorji besedil o italijanski narodni skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem Roberto Bonifacio, Maurizio Tremul; prevod v slovenščino Tamara Lipovec ; fotografije Fotokroma ... et al.]. - Trst : SLORI - Slovenski raziskovalni inštitut ; Videm : Furlansko filološko društvo "Graziadio Isaia Ascoli" ; Koper : Italijanska unija, 2013 (Pordenone : Sa.Ge.Print). - 83 str. : ilustr. ; 22 cm

1.000 izv. - Prevod dela: Vicini... amici da scoprire. - Na ov. nasl. tudi v it., furl. in angl. - V kolofonu tudi podatki o prevajalcih v furl. in angl., čeprav v publikaciji ni teh prevodov. - Knjiga je izšla v okviru projekta Eduka-Vzgjati k različnosti. - Bibliografija: str. 80-81

162.

VICINI --- amici da scoprire : Italiani, Sloveni e Friulani si presentano / [redattori Marianna Kosic, Feliciano Medeot, Zaira Vidau ; autori dei testi introduttivi e dei testi sulla comunità nazionale slovena in Italia Marianna Kosic, Zaira Vidau, autori dei testi sulla comunità linguistica friulana in Italia Elena De Sanctis, Feliciano Medeot, autori dei testi sulla comunità nazionale italiana in Slovenia e Croazia Roberto Bonifacio, Maurizio Tremul ; fotografie Fotokroma ... et al.]. - Trieste : SLORI - Istituto sloveno di ricerche ; Udine : Società filologica friulana "Graziadio Isaia Ascoli" ; Capodistria : Unione italiana, 2013 (Pordenone : Sa.Ge.Print). - 83 str. : ilustr. ; 22 cm

1.000 izv. - Na ov. nasl. tudi v slov., furl. in angl. - V kolofonu tudi podatki o prevajalcih v slov., furl. in angl., čeprav publikacija ni prevod. - Knjiga je izšla v okviru projekta Eduka-Vzgjati k različnosti. - Bibliografija: str. 80-81

163.

VICINS --- amis di scuvierzi : Talians, Slovens e Furlans si presentin / [redatòrs Marianna Kosic, Feliciano Medeot, Zaira Vidau ; autoris dai tescj introdutifs e dai tescj su la comunità naziònal slovene in Italie Marianna Kosic, Zaira Vidau, autòrs dai tescj su la comunità lenghistiche furlane in Italie Elena De Sanctis, Feliciano Medeot, autòrs dai tescj su la comunità naziònal taliane in Slovenie e Cravuzie Roberto Bonifacio, Maurizio Tremul ; tradeuzion par furlan Paolo Roseano ; fotografiis Fotokroma ... et al.]. - Triest : SLORI - Istitùt sloven di ricerccjis ; Udin : Societât filologjiche furlane "Graziadio Isaia Ascoli" ; Cjaudistre : Union taliane, 2013 (Pordenone : Sa.Ge.Print). - 83 str. : ilustr. ; 22 cm

1.000 izv. - Prevod dela: Vicini... amici da scoprire. - Na ov. nasl. tudi v slov., it. in angl. - V kolofonu tudi podatki o prevajalcih v slov. in angl., čeprav v publikaciji ni teh prevodov. - Knjiga je izšla v okviru projekta Eduka-Vzgjati k različnosti. - Bibliografija: str. 80-81

164.

ZOBEC, Miha
Nevidni in pozabljeni : raziskava o izseljevanju v Argentino med svetovnimi vojnami na primeru vaške skupnosti Pliskovica / Miha Zobec ; [izdajatelj] Razvojno društvo Pliska, Slovenski raziskovalni inštitut. - Pliskovica : Razvojno društvo Pliska, 2013 (Ljubljana : Bori). - 168 str. : ilustr. ; 24 cm

300 izv. - Predgovor / Aleksej Kalc: str. 9-11. - O avtorju na sprednjem zavihku ov. - Bibliografija: str. 163-168

2014

165.

CONFERENZA regionale sulla tutela della minoranza linguistica slovena (1 ; 2012 ; Gorizia)

Prima conferenza regionale sulla tutela della minoranza linguistica slovena, Gorizia 13 ottobre 2012 / atti a cura di Adriana Janežič e Štefan Čok, SLORI, Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche ; [foto Ufficio stampa Regione autonoma Friuli Venezia Giulia, Slomedia.it]. - Trieste : Regione autonoma Friuli Venezia Giulia, Consiglio regionale, 2014 ([s. l.] : Stamperia del Consiglio regionale del Friuli Venezia Giulia). - 152 str. : ilustr. ; 30 cm

Dotis izd. iz leta 2013

166.

DEŽELNA konferenca o zaščiti slovenske jezikovne manjšine (1 ; 2012 ; Gorica)

Prva deželna konferenca o zaščiti slovenske jezikovne manjšine, Gorica 13. oktobra 2012 / zbornik sta uredila Adriana Janežič in Štefan Čok, SLORI, Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche ; [fotografivo (!) Tiskovni urad Avtonomne dežele (!) Furlanije Julijske krajine, Slomedia.it]. - Trst : Regione autonoma Friuli Venezia Giulia, Consiglio regionale, 2014 ([s. l.] : Tiskarna Deželnega (!) sveta Furlanije Julijske krajine). - 145 str. : ilustr. ; 30 cm

Dotis izd. iz leta 2013 z manjšimi popravki, a v katerem je črka "ž" spremenjena v "ĵ"

167.

DODANA vrednost jezikov in kultur : izkušnje v spodbujanju medkulturnosti = Il valore aggiunto delle lingue e delle culture : esperienze di promozione dell'interculturalità / [uredili, a cura di Marianna Kosic, Zaira Vidau ; avtorji besedil, autori dei testi Moreno De Toni ... [et al.] ; prevod v slovenščino in italijanščino, traduzione in sloveno ed italiano Tamara Lipovec ; fotografije Slovenski raziskovalni inštitut SLORI ... et al.]. - Trst : Slovenski raziskovalni inštitut SLORI = Trieste : Istituto sloveno di ricerche SLORI, 2014 (Krmin = Còrmons : Poligrafiche San Marco). - 115 str. : ilustr. ; 24 cm

Vzpor. slov. in it. besedilo. - Bibliografija: str. 111-114

168.

GLIHA Komac, Nataša

Ljudska religioznost v Kanalski dolini : o umiti in v prt zaviti lobanji / Nataša Gliha Komac ; [kartografija Rok Ciglencečki, Andrej Bandelj ; izdali Slovensko kulturno središče Planika Kanalska dolina, Slovenski raziskovalni inštitut (SLORI), Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU]. - Ljubljana : Založba ZRC SAZU, 2014 (Žirovnica : Medium). - 111 str. : ilustr., zvd. ; 25 cm. - (Zbirka Studia mythologica Slavica. Supplementa, ISSN 1581-9744 ; suppl. 9)

600 izv. - O avtorici in knjigi Karmen Kenda-Jež na zadnji str. ov. - Bibliografija: str. 99-102. - Kazalo. - Summary: Popular piety in the Canale valley: the skull that is washed and wrapped in cloth

169.

PERTOT, Susanna

Jeziki in identitete v precepu : mišljenje, govor

in predstave o identiteti pri treh generacijah maturanov šol s slovenskim učnim jezikom v Italiji / Susanna Pertot in Marianna Kosic ; [prevod povzetkov v italijanščino Tamara Lipovec, prevod povzetkov v angleščino Martina Zajc]. - Trst : Slovenski raziskovalni inštitut SLORI, 2014 ([Gorica] : Grafica Goriziana). - 158 str. : graf. prikazi ; 24 cm

400 izv. - Povzetki v it. in angl. - Bibliografija za posameznimi poglavji. - Kazalo

170.

ZNANSTVENI posvet Sodobna literatura v Beneški Sloveniji med tradicijo in novimi izzivi (2014 ; Špeter)

Sodobna literatura v Beneški Sloveniji med tradicijo in novimi izzivi : povzetki referatov / Znanstveni posvet Sodobna literatura v Beneški Sloveniji med tradicijo in novimi izzivi, 19. junij 2014, Špeter (UD) ; [uredil David Bandelj ; prevod v italijanščino Tamara Lipovec]. - Trst : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto sloveno di ricerche = Slovene research institute ; [Špeter] : Inštitut za slovensko kulturo = Istituto per la cultura slovena ; Udine : Università degli studi = V Vidnu : Univerza, 2014. - [17, 17] str. ; 21 cm

Vsebuje tudi it. besedilo, tiskano v obratni smeri: La letteratura contemporanea nella Slavia Friulana tra tradizione e nuove sfide / a cura di David Bandelj

Periodične publikacije

171.

BOLLETTINO dell'Istituto di ricerche sloveno. - 1979, n. 1-1980. - Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut = Istituto di ricerche sloveno, 1979-1980

Letnik. - Izšli dve št.

172.

BULLETIN of the Slovene research institute. - 1979, n. 1-1980. - Trieste : Slovenski raziskovalni inštitut, 1979 - 1980

Letnik. - Izšli dve št.

173.

INFORMACIJE : Slovenski raziskovalni inštitut Slori, Odsek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici. - Št. 1 (apr. 1981)-št. 13 (dec.

1989). - Trst : Slovenski raziskovalni inštitut :
Odsek za zgodovino pri NŠK, 1981-1989
*Do 1984 dvakrat, potem enkrat letno. - Ov. nasl. -
Izšlo 13 št.*

174.

KAM? : Trst - Gorica - Videm : prireditve. -
2004, jul./avg./sept.-2005, št. 6 (jul./avg./sept.).
- Trst : SLORI, 2004-2005

*Občasno. - Besedilo v slov. in it., tiskano v obratni
smeri. - Št. 4 in 5 izšli v Primorskem dnevniku. - Št.
6 ima 30 cm. - Izšlo 6 št.*

175.

**VESTNIK Slovenskega raziskovalnega
inštituta.** - 1979, št. 1-1980. - Trst : Slovenski
raziskovalni inštitut, 1979 - 1980

Letnik. - Izšli dve št.

176.

VJESNIK Slovenskog istraživačkog instituta.
- 1979, n. 1-1980. - Trst : Slovenski raziskovalni
inštitut, 1979 - 1980

Letnik. - Izšli dve št.

Natečaj SLORI za diplomska in podiplomska dela

Seznam nagrajenih v obdobju 1997-2013

1997

Nastja Colja: *Pubblicazioni giovanili clandestine slovene a Trieste e Gorizia nel periodo 1927-1940.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Lettere e Filosofia.

Mitja Čebulec: *Il parco del Carso.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Scienze Politiche.

Nicola Golemac: *Comunità e beni culturali nel Carso triestino e goriziano (sec. XVIII-XX).* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Scienze Politiche.

Martina Ozbič: *Akustična spektralna fft analiza samoglasniškega sistema slovenskega jezika pri tržaških Slovencih. Ali ima dvojezični človek dva ločena samoglasniška sistema?* Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

Mitja Ozbič: *La lingua degli atti: l'uso delle lingue minoritarie e straniere nel procedimento penale.* Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Giurisprudenza.

Vida Valenčič: *Ethnos, politica e partiti. Analisi di alcuni partiti etno-nazionali in Italia.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Scienze Politiche.

Tanja Vessel: *La pesca nell'Adriatico orientale dalla fine dell'ottocento al primo conflitto mondiale.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Economia.

1998

Sandra Borghese: *La scuola elementare di San Pietro al nativone: un particolare modello di scolarizzazione.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Udine, Facoltà di Scienze della Formazione.

Erika Busechian: *Gli investimenti degli operatori internazionali in Slovenia. I processi di integrazione europea. Profili finanziari e fiscali.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Economia.

1999

Ni nagrajenih.

2000

Tanja Colja: *Trasmissione culturale e identitaria nei matrimoni misti: analisi di una realtà concreta.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Scienze della Formazione.

Barbara Čok: *Basi elettrofisiologiche della rappresentazione corticale del linguaggio in soggetti bilingui e monolingui.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Psicologia.

2001

Natascia Grizonic: *Kraška ohcet/nozze carsiche. Tradizione e riproposta tra gli sloveni della provincia di Trieste.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Udine, Facoltà di Lettere e Filosofia.

Kristina Martelanc Seli: *Boetično sinodični pogovori z mladino v Trstu.* Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Maja Mezgec: *Le motivazioni dei lavoratori alla partecipazione ai processi formativi: il caso danese.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Scienze della Formazione.

Jana Radovič: *Spomini na božič na Tržaškem.* Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

2002

Sara Brezigar: *Tehnike promocije manjšinskih jezikov - primer valižanščine.* Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Borut Klabjan: *Vpliv italijanskega fašizma na Slovaškem (1922-1943).* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Lettere e Filosofia.

Sara Perini: *Battagioni speciali tra storia e memoria.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Lettere e Filosofia.

Biserka Simoneta: *Srečko Kosovel in Vladimir Martelanc med prijateljstvom in polemiko.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Lettere e Filosofia.

Roberta Sullini: *Alkohol, droge in tobak: raziskava ESPAD '99 med slovenskimi in italijanskimi mladostniki v Trstu.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Psicologia.

Zaira Vidali: *La tutela globale e gli sloveni della provincia di Udine.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Scienze Politiche.

2003

Letizia Banchig: *Le Valli del Natisone fra le due guerre mondiali: economia e società.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Scienze Politiche.

Iztok Furlanič: *Venezia Giulia 1919-1954: conoscenze e interpretazioni degli studenti maturandi.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Scienze Politiche.

Peter Gergolet: *LYNX NT2000: una televisione unica in Europa.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Scienze della Comunicazione.

Maksimiljan Gulič: *Svetopis naroda – narod kot spoznavni družbeni konstrukt in vrhovna legitimacijska kategorija.* Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Jana Pečar: *Il pregiudizio nei bambini: gli italiani e gli sloveni di Trieste.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Scienze della Formazione.

Jasna Simoneta: *Medsebojni odnosi na mejnem območju nekdanje občine Repentabor.* Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Breda Sosič: *Izbira poklica in izobraževalne poti pri maturantih slovenskih višjih srednjih šol v Trstu.* Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

2004

Karin Kalc: *I vissuti dei bambini inerenti il territorio. Ricerca svolta nelle scuole elementari con lingua d'insegnamento slovena nella provincia di Trieste.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Scienze della Formazione.

Mojca Kalc: *Indagine sul turismo nella Grotta Gigante per uno sviluppo turistico del Carso. Alcune proposte.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Economia.

Marianna Kosic: *Senso d'appartenenza etnico e territoriale sul confine di Gorizia.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Psicologia.

Martina Kufersin: *Attività agrituristica: un'analisi comparata delle realtà del Friuli Venezia Giulia, della Carinzia e della Slovenia.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Economia.

Danjel Radetič: *Appartenenza socio-territoriale ed etnica. Gli sloveni nel mandamento monfalconese e nel comune di Doberdò del lago.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Scienze Politiche.

Mitja Stefancic: *Changing collective identity: the example of the Slovene ethnic community in Italy seen from the viewpoint of its intellectual elites.* Diplomsko delo. University of Essex, Faculty of Social Sciences.

Sara Venuti: *La lingua nelle Valli del Natisone: un'immagine complessa. Una ricerca.* Diplomsko delo. Università degli Studi di Padova, Facoltà di Psicologia.

2005

Razpis ni bil objavljen.

2006

Razpis ni bil objavljen.

2007

Irene Obreza: *Slovenski jezik v Italiji: šolska terminologija*. Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Lettere e Filosofia.

Stefano Pericoli: *Traduzione di un corpus di narrativa orale nel dialetto sloveno delle Valli del Natisone*. Diplomsko delo. Università degli Studi di Udine, Facoltà di Lingue e Letterature Straniere.

Anja Štrekelj: *Dvojezični učenci in učne težave pri branju in pisanju*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

2008

Borut Klabjan: *Trst in Primorska med svetovnimi vojnami v luči češkoslovaške politike*. Doktorsko delo. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Luciano Lister: *Contributo allo studio del plurilinguismo in Valcanale: indagine sociolinguistica presso la scuola media di Tarvisio*. Diplomsko delo. Università degli Studi di Udine, Facoltà di Lingue e Letterature Straniere.

Cristina Lorenzi: *La tradizione orale in Val Resia. Ricerca, trascrizione e traduzione di testi dialettali*. Diplomsko delo. Università degli Studi di Udine, Facoltà di Lingue e Letterature Straniere.

Fjona Mezgec: *Se le fiabe moderne di Ela Peroci diventano un'esperienza didattica. Il gatto ciabattino nella scuola dell'infanzia di Prosecco*. Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Scienze della Formazione.

Lara Spinazzola: *Vrednote in stališča zamejskih dijakov v primerjavi z italijanskimi in slovenskimi dijaki*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

2009

Iztok Furlanič: *Posledice kominforma za slovensko manjšino na tržaškem s posebnim poudarkom na kulturi in šolstvu*. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Štefan Čok: *L'occasione mancata: PCI e minoranza slovena fra legge di tutela e trattato di Osimo 1970*. Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Lettere e Filosofia.

Ana Persič: *Položaj slovenske manjšine v Videmski pokrajini v Italiji po sprejemu zakona za zaščito slovenske jezikovne manjšine v Deželi Furlaniji Julijski krajini*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Jasna Simcic: *La questione nazionale degli Sloveni carinziani nel "Koroški Slovenec" e nella "Koroška"*. Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Lettere e Filosofia.

2010

Marianna Kosic: *Patterns of ingroup identification and outgroup attitudes on the italo-slovene borderland*. Doktorsko delo. Università degli Studi di Trieste, Corso di Dottorato di Ricerca in Transborder policies for daily life, Sedi consorziate IUIES.

Tanja Colja: *Metode in procesi pri jezikovnem pouku. Kako do učinkovitega učenja in poučevanja slovenskega jezika pri otrocih, ki jim slovenščina ni prvi jezik. Empirična raziskava na osnovni šoli s slovenskim učnim jezikom v Romjanu*. Diplomsko delo. Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Scienze della Formazione Primaria.

2011

Ni nagrajenih.

2012

Neva Makuc: *Slovenska zgodovina in furlanska historiografija. Odnos novoveških historiografov do slovensko govorečega prebivalstva in njihovega prostora*. Doktorsko delo. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Francesco Cendou: *La scuola bilingue di San Pietro al Natisone e l'utilizzo della tradizione orale in lingua slovena*. Diplomsko delo. Università degli Studi di Udine, Scienze della Formazione Primaria.

2013

Gaetano Dato: *L'uso delle memorie: il caso di Trieste, confine culturale e ideologico nel cuore dell'Europa, 1945-1965*. Doktorsko delo. Università degli Studi di Trieste, Scuola dottorale in scienze umanistiche-indirizzo storico.

Helena Pertot: *Tradurre al femminile a Trieste tra otto e novecento: il caso della rivista "Slovenka"*. Diplomsko delo. Università degli Studi di Udine, Facoltà di Lettere e Filosofia.

Metka Šinigoj: *Tržaška Slovenka in Elvira Dolinar – začetek feminističnih pisav v slovenski slovstveni kulturi*. Diplomsko delo. Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije.

Vodstvo SLORI skozi čas:

Predsedniki upravnega sveta: Aljoša Volčič (1974–2004), Milan Bufon (2004–)

Ravnateljji: Karel Šiškovič (1974–1982); Darko Bratina (1982–1992); Emidij Susič (1992–2008); Maja Mezgec (2008–2012); Devan Jagodic (2012–)

Predsedniki znanstvenega sveta: Darko Bratina (1992–1997); Milan Bufon (1997–2008); Emidij Susič (2008–2010); Aleksander Panjek (2010–2011); Emidij Susič (2011–2013); Zaira Vidau (2013–)

Člani upravnih svetov od leta 1974 do leta 2014:

Rudi Bartaloth, Sara Bevilacqua (tajnica, blagajničarka), Darko Bratina, Ivan Bratina, Bojan Brezigar, Milan Bufon, Miloš Budin, Marina Cernetig, Viljem Černo (podpredsednik), Jelka Cvelbar, Ferruccio Clavara, Karlo Devetak, Ivo Jevnikar, Adriana Janežič, Devan Jagodic, Kristina Knez, Marino Kokorovec, Miroslav Košuta, Sergij Lipovec (tajnik, blagajnik), Aleš Lokar (podpredsednik), Peter Močnik, Maja Mezgec, Jana Mijot, Mitja Ozbič (tajnik, blagajnik), Franc Pisani, Rudi Pavšič, Aleksander Panjek, Mitja Race, Aldo Rupel (tajnik), Peter Sancin, Karel Šiškovič, Pavel Štranj (tajnik, blagajnik), Emidij Susič (podpredsednik), Drago Štoka, Radojko Starec, Martina Strain, Dario Tersar, Salvatore Venosi, Kristina Valencic (tajnica, blagajničarka), Aljoša Volčič, Vladimir Vremec (podpredsednik).

Člani raziskovalnih odborov oziroma znanstvenih svetov od leta 1974 do leta 2014:

Darko Bratina, Gojmir Budal, Norina Bogatec, Adolf Bibič, Milan Bufon, Darij Cupin, Jože Cej, Ferruccio Clavara, Roberto Dapit, Pavel Fonda, Živa Gruden, Nataša Gliha Komac, Matejka Grgič, Matija Hmeljak, Marta Ivašič, Igor Jelen, Branko Jazbec, Janko Jeri, Hektor Jogan, Igor Jogan, Devan Jagodic, Miran Komac, Majda Kaučič Baša, Marino Kokorovec, Vladimir Klemenčič, Mirjam Koren, Aleš Lokar, Avguštin Malle, Maja Mezgec, Vladimir Nanut, Milan Pahor, Aleksander Panjek, Susanna Pertot, Ernest Petrič, Jože Pirjevec, Renzo Rucli, Danilo Sedmak, Pavel Slamič, Emidij Susič, Karel Šiškovič, Pavel Štranj, Inka Štrukelj, Zaira Vidau, Aljoša Volčič, Mitja Žagar.

Člani nadzornih odborov od leta 1974 do leta 2014:

Rudi Bartaloth, Karlo Bresciani, Viljem Černo, Elio Fornazarič, Ivo Jevnikar, Angel Kukanja, Sergij Lipovec, Jana Mijot, Stanko Oblak, Marko Oblak, Mirko Primožič, Stanislav Renko, Aldo Rupel, Vito Svetina, Radojko Starec.

Ustanovni člani SLORI:

Filibert Benedetič, Bojan Brezigar, Viljem Černo, Venceslav Devetak, Elio Fornazarič, Boris Iskra, Marino Kokorovec, Miroslav Košuta, Angel Kukanja, Sergij Lipovec, Aleš Lokar, Stanko Oblak, Samo Pahor, Sergij Premru, Karlo Primožič, Mirko Primožič, Mitja Race, Stanislav Renko, Stojan Spetič, Emidij Susič, Karel Šiškovič, Igor Tuta, Vito Svetina, Aljoša Volčič, Vladimir Vremec.

Pregled izvoljenih organov obsega vse, ki so v 40-letnem obdobju prevzeli odgovornost za vodenje inštituta. Z delovanjem inštituta pa je povezana tudi množica drugih ljudi, ne samo neposredno zaposlenih, temveč tudi članov, nečlanov, večletnih ali občasnih sodelavcev inštituta. Poleg raziskav in raziskovalnih projektov so mnoge s Slorijem povezale strokovne ekspertize, zbiranje in pripravljanje dokumentacij, udeležbe na simpozijih, seminarjih in predavanjih. Z inštitutom sodelujejo recenzenti, prevajalci, uradniki, upravniki, izvedenci za informatiko, grafični oblikovalci, kartografi vse do študentov, ki se prijavljajo na razpise inštituta. Tako vsestransko sodelovanje je razvidno iz seznamov organov, bibliografij in zgodovinskega fotografskega prikaza. Čeprav viri ne morejo zajeti čisto vseh, ki so kadar koli na kakršen koli način sodelovali z inštitutom, vendarle prikazujejo skupno delo in uspehe.

L'Istituto Sloveno di Ricerche (1974-2014)

È trascorso ormai quasi un secolo da quando buona parte della minoranza slovena è entrata nella sfera di competenze dello Stato italiano, dapprima Regno d'Italia e successivamente Repubblica Italiana. Una frazione non irrilevante della popolazione slovena si è quindi separata dalla maggioranza del popolo di appartenenza, che ha invece trovato spazio nel Regno dei Serbi, Croati e Sloveni. Dopo il distacco, questi cittadini si sono uniti a un popolo composto da diverse decine di milioni di persone che non possedeva conoscenze né prestava attenzione alla questione multietnica, trascinato da un nazionalismo dominante che escludeva qualsiasi tipo di diversità. Perseguendo una politica di autoconservazione, la comunità slovena si è organizzata in diverse forme di resistenza sociale, culturale e linguistica per contrastare il proprio declino. Il sapere, la conoscenza e l'attenta analisi delle evoluzioni politiche e sociali nel corso degli anni sono stati fondamentali nel tentativo di offrire risposte chiare e precise alle problematiche che, di volta in volta, si presentavano ostacolandone lo sviluppo o minacciandone l'esistenza.

L'evacuazione forzata degli insegnanti, degli altri dipendenti pubblici e degli intellettuali sloveni ai tempi del fascismo non ha impedito loro di assumere un ruolo preponderante nella successiva lotta di liberazione. Senza di essi non ci sarebbero state scuole clandestine, corsi, libri, gruppi culturali e teatrali, né si sarebbero potuti redigere i documenti e trovare argomentazioni con cui i rappresentanti del popolo sloveno sovrano si presentarono alla conferenza di pace di Parigi (1947). In quel frangente, il sapere ha forgiato in maniera cruciale la storia, i confini e il senso dello Stato. Fondamentali sono state le conoscenze giuridiche, storiche e legate ai rapporti internazionali, nonostante acquisissero sempre più importanza anche quelle economiche e inerenti ai flussi internazionali, all'industria e al commercio.

Dopo la definizione postbellica dei confini tra Italia e Jugoslavia (1947-1954) e l'annessione all'Italia della Zona A del Territorio Libero di Trieste, la comunità degli sloveni in Italia ha dovuto affrontare la questione legata all'applicazione dei diritti giuridico-legislativi accordatigli, avviando nel contempo una riflessione sulle modalità con cui (ri-)collegare un territorio ormai fortemente diviso. I tre decenni che avevano costretto la popolazione di quest'area ad affrontare due conflitti mondiali e le persecuzioni fasciste portarono a radicali modifiche nella struttura sociale della minoranza. Gli sloveni che si trovavano a vivere nella Repubblica Italiana si resero conto che quel periodo aveva annientato il potenziale intellettuale sviluppatosi all'interno di una pur così esigua popolazione. Queste e altre importanti questioni richiedevano approfondite analisi e ricerche oltre a un'adeguata programmazione, per consentire alla comunità di interloquire con le autorità statali e gli organismi del popolo di maggioranza.

Da diversi anni, in seno alla comunità nazionale slovena in Italia stava prendendo forma l'idea di costituire un centro di ricerca che favorisse un approccio integrale

e scientifico alla questione minoritaria. In una società aperta e dinamica, una comunità deve infatti saper comprendere rapidamente i nuovi fenomeni che si manifestano, analizzandoli in modo adeguato e agendo con tempestività ed efficacia. Per una comunità totalmente o parzialmente priva della possibilità di influenzare in maniera diretta gli eventi sociali, è di prioritaria importanza poter disporre di un centro o istituto che possa fornire analisi scientifiche, ricerche e linee di sviluppo a tutte le organizzazioni che ne fanno parte.

Ciò portò a un'importante decisione all'inizio degli anni settanta, e più precisamente in data 17 dicembre 1972, quando l'organizzazione quadro degli sloveni in Italia (SKGZ, Unione culturale economica slovena) approvò la costituzione di una commissione per la legislazione e la ricerca in seno al proprio comitato esecutivo. La direzione della commissione venne affidata a Karel Šiškovič, illustre personalità che attraverso le proprie conoscenze e la propria esperienza diede un apporto cruciale al processo di definizione delle proposte sulla tutela giuridica della minoranza slovena. In particolare Šiškovič sottolineò che, fino ad allora, la società maggioritaria aveva del tutto rimosso l'esistenza della comunità slovena in Italia, escludendola dalle ricerche scientifiche e politiche del tempo; una tale trattazione superficiale ed incompleta degli elementi costitutivi della società regionale finiva pertanto per restituire un'immagine distorta di quello che era il reale stato dell'arte. Per questo motivo, era di fondamentale importanza che la minoranza stessa si dedicasse in prima persona allo studio di sé, delle proprie specificità e della propria evoluzione.

Durante i lavori preparatori alla Conferenza internazionale sulle minoranze (1974), organizzata dalla Provincia di Trieste, il Comitato centrale dello SKGZ deliberò di cambiare il nome della commissione in istituto per le ricerche, con l'intento di riflettere il pluralismo interno alla minoranza e affrontare la questione minoritaria in tutte e tre le province confinanti del FVG. Ai lavori preparatori alla Conferenza e al processo di costituzione dell'istituto, oltre al già citato Karel Šiškovič, collaborarono anche Vladimir Klemenčič, Pavel Štranj e Sergij Lipovec. Il 21 giugno del 1974 fu approvato l'atto formale di creazione dell'istituto, che già nel successivo mese di luglio si ritagliò un ruolo primario in seno alla stessa Conferenza partecipando con quindici relazioni e presentando quattro volumi plurilingue. Gli esponenti dell'istituto avevano una funzione importante sia nei gruppi di lavoro che nella presidenza della Conferenza, conferendo in tal modo prestigio all'intera comunità di minoranza in quanto soggetto sociale autonomo.

Il neocostituito istituto di ricerche SLORI affrontò fin dall'inizio tutti i maggiori problemi allora esistenti in seno alla minoranza, orientando i propri sforzi su alcune questioni fino ad allora poco considerate quali le condizioni socioeconomiche e ambientali della Slavia Friulana, senza però tralasciare temi già trattati in passato quali, ad esempio, gli sviluppi nel campo della legislazione, del sistema formativo, della conservazione della lingua e dell'identità. Oltre alla sede centrale di Trieste iniziarono ad operare, tra gli anni 1976 e 1983, anche le filiali di Gorizia, Cividale e Ugovizza (Val Canale). Con l'apporto dei propri associati ed attraverso gli argomenti

trattati lo SLORI riuscì in tempi brevi a concepire in modo unitario l'intero territorio abitato dagli sloveni in Italia. Dopo l'istituzione delle filiali provinciali e quindi con l'aumento del personale, in servizio a vario titolo, il baricentro del lavoro di ricerca si spostò dagli associati ad un primo nucleo di ricercatori impiegati a tempo pieno.

È importante sottolineare il carattere aperto e unitario che ha caratterizzato lo SLORI fin dalla sua costituzione, poiché l'istituto ha sempre invitato alla collaborazione un folto numero di intellettuali ed esperti, a prescindere dalle loro scelte ideologiche e dai schieramenti partitici. Dal punto di vista della produzione scientifica, i risultati dei lavori dello SLORI non erano destinati unicamente alla comunità di minoranza, bensì a tutti i suoi potenziali interlocutori. A livello tematico, le ricerche riguardavano prevalentemente le questioni sociali di attualità riguardanti gli sloveni in Italia. A occuparsi del materiale storico-etnologico e archivistico era soprattutto la Sezione di storia della Biblioteca Nazionale Slovena e degli Studi (NŠK), con cui lo SLORI operava in stretta collaborazione. Nei primi tempi, l'istituto è stato supportato soprattutto dall'Istituto per le Questioni Nazionali (INV) e dall'Istituto di Geografia (IGU), entrambi con sede a Ljubljana, stabilendo ottimi legami di collaborazione anche con i due analoghi istituti di ricerche che stavano prendendo forma in seno alla minoranza slovena in Austria e a quella italiana in Jugoslavia.

In un contesto postindustriale (tendenzialmente post-nazionale) in cui gradatamente venivano meno due elementi che portavano alla separazione della minoranza - il confine politico e il confine etnico - l'identità etnico-linguistica assunse una dimensione nuova, sempre più complessa, accompagnata dalla crescente necessità di un'integrazione positiva tra le comunità di maggioranza (dominante) e di minoranza. A rappresentare al meglio questa fase furono le idee di Darko Bratina, che assunse la direzione dello SLORI nel 1982 in seguito all'improvvisa scomparsa di Šiškovič. Bratina provò ad adattare alle necessità del momento anche il profilo professionale dei ricercatori, per i quali prevedeva una maggiore specializzazione al fine di favorire un loro più efficace inserimento nella comunità scientifica internazionale. Poco a poco l'istituto abbandonò alcune forme estensive di lavoro e di raccolta documentale, che avevano segnato soprattutto il periodo successivo all'approvazione del Trattato di Osimo tra Italia e Jugoslavia e la concomitante progettazione di una zona industriale sul territorio carsico. Con la raccolta di una serie di riviste e pubblicazioni internazionali specializzate sul tema degli studi etnici l'istituto si stava sempre più sviluppando in uno dei maggiori centri di ricerca nell'area regionale di riferimento. A tale proposito, va ricordato l'accordo di collaborazione sottoscritto nel 1991 tra lo SLORI e l'Università degli Studi di Trieste, ente che fino ad allora aveva espresso una posizione non propriamente benevola nei confronti della minoranza slovena in Italia. A quel tempo, l'istituto iniziò a collaborare anche con l'agenzia di sondaggi SWG di Trieste e svolse una prima indagine sulla popolazione del territorio etnicamente misto della fascia confinaria del Friuli Venezia Giulia, che fece rilevare una struttura etnico-linguistica e identitaria particolarmente complessa. Oltre alle ricerche di base di comparabilità internazionale, l'attività dello SLORI comprendeva anche ricerche applicate a beneficio della comunità di

minoranza e il cosiddetto “primo soccorso”, pensato per sopperire ai diversi bisogni di committenti interni ed esterni all’ambiente minoritario. In questo quadro, Bratina concepì anche la cosiddetta “banca del sapere”, mediante la quale voleva favorire la comunicazione e la cooperazione tra gli intellettuali dell’ambiente minoritario, operanti però prevalentemente in ambito sociale maggioritario. Le origini goriziane di Bratina hanno indubbiamente contribuito al fatto che lo SLORI iniziò a occuparsi più intensamente di rapporti transfrontalieri: da un lato per il crescente bisogno di integrare le città gemelle di Gorizia e Nova Gorica, dall’altro per la sempre maggiore interdipendenza dei rapporti economici transfrontalieri tra Italia e Jugoslavia.

Purtroppo, l’acuirsi della crisi economica e politica nell’area dell’ex Jugoslavia e le persistenti lacune sistemiche e legislative caratterizzanti lo status della minoranza slovena in Italia influivano sempre più negativamente anche sulla liquidità finanziaria della minoranza e, di riflesso, sulla struttura dello stesso istituto. In questo difficile periodo, che fece seguito all’elezione di Bratina al Senato della Repubblica italiana, il timone dello SLORI passò ad Emidij Susič nella primavera del 1992. Dopo una drastica riduzione forzata del personale di ricerca, l’istituto fu costretto a trasferirsi temporaneamente nei modesti spazi situati in via Carducci, dove era impiegata una sola ricercatrice. Anche le filiali di Gorizia, Cividale e Ugovizza, ormai ridotte a unità *one-man-band*, operavano con meno personale. In queste condizioni, nel 2006 la direzione decise di abolire le filiali e di destinare i risparmi così ottenuti all’attività di ricerca e all’inserimento di nuovi collaboratori qualificati.

L’investimento in risorse umane si è per molti versi dimostrato una scelta opportuna. Sotto la direzione scientifica del presidente Milan Bufon, del direttore Emidij Susič e di altri collaboratori già affermati si è creato presso l’istituto un solido gruppo di giovani ricercatrici e ricercatori, che nel corso degli anni ha saputo accumulare esperienze professionali, affinare gli studi conseguendo titoli di formazione post-laurea (dottorati di ricerca) e assumere anche ruoli direttivi. La crescita professionale del personale, una proficua collaborazione intergenerazionale e un lavoro d’equipe ben coordinato hanno consentito, nell’ultimo decennio, di portare a termine numerosi progetti di ricerca, sviluppati autonomamente o in collaborazione con altri enti. Partecipando con successo a diversi bandi su scala europea, nazionale o locale, lo SLORI è riuscito a garantirsi una serie di nuovi progetti mediante cui ha potuto consolidare i propri legami strategici di partenariato, ad allargare la propria rete di collaboratori, ad ampliare i contenuti trattati e gli approcci metodologici utilizzati. Il potenziamento dell’infrastruttura scientifica ha inoltre consentito di svolgere una serie di ricerche su commissione di diversi soggetti pubblici e privati. In questo modo, l’istituto ha potuto attingere a preziose risorse aggiuntive che, in tempi non propriamente floridi di crisi economica e di continui tagli ai contributi pubblici, hanno spesso consentito di far fronte ai disavanzi di bilancio.

In considerazione delle nuove prospettive di sviluppo introdotte dagli avvenimenti su scala internazionale e regionale che hanno caratterizzato il passaggio dal vecchio al nuovo millennio (quali l’adesione della Slovenia all’UE, l’accelerazione della

collaborazione transfrontaliera nell’Alto Adriatico, l’approvazione della legge di tutela della minoranza slovena), lo SLORI ha parzialmente rinnovato il proprio orientamento programmatico, che ad oggi si sviluppa lungo due assi paralleli: da un lato in termini di continuità rispetto alla *mission* originaria, dall’altro verso un costante adeguamento alle esigenze e alle sfide di una società in continua evoluzione.

La continuità con la tradizione si riflette soprattutto nel ruolo di “auto-osservatorio scientifico permanente”, che l’istituto continua a esercitare fin dalla sua fondazione. L’attività di ricerca è infatti ancora oggi prevalentemente orientata allo studio, al monitoraggio e all’analisi della situazione della comunità nazionale slovena in Italia e alla formulazione di linee guida per il suo sviluppo in termini generali. Dette ricerche hanno anche lo scopo di verificare l’efficacia delle strategie, delle politiche e degli interventi attuati dalla minoranza in determinati settori, benché proprio in tal senso emerga uno dei principali dilemmi legati all’impatto dell’istituto, ossia l’inefficace trasferimento dei risultati di ricerca alla comunità di riferimento, e il loro modesto utilizzo da parte degli organismi direttivi della minoranza che mostrano crescente inerzia a tale riguardo. Il debole legame tra politica, società civile e ambito scientifico, il prevalere degli interessi personali o parziali su quelli per il bene comune, e la conseguente mancanza delle condizioni necessarie per avviare adeguate politiche di sviluppo sono fattori che contribuiscono all’immobilismo dell’attuale minoranza, nell’ambito della quale l’istituto spesso non riesce a trovare interlocutori adatti.

In ogni caso, lo SLORI tenta di rispondere a questi sviluppi interni non propriamente dinamici e promettenti con un approccio aperto e solidale, che considera la coesione sociale e i rapporti di solidarietà quali motori principali per il perseguimento dello sviluppo collettivo. In particolare, l’istituto si sforza di esercitare il tradizionale ruolo di mediatore scientifico tra i principali interessi della comunità in tre modalità complementari: in primo luogo, richiamando i vertici della comunità alla necessità di superare le divisioni ideologico-organizzative, ormai sempre più anacronistiche, per creare una visione comune del presente e del futuro, in cui la scienza e la ricerca possano riacquistare una preminente funzione di indirizzo e orientamento; in secondo luogo, sviluppando attività, progetti e iniziative - anche in collaborazione con altri enti e istituti della minoranza - che leghino l’attività di ricerca a misure e interventi più concreti (ad esempio predisposizione di materiale didattico-pedagogico, organizzazione di attività ed eventi che stimolino l’uso della lingua slovena, laboratori formativi e informativi destinati a diversi gruppi di utenza ecc.), consentendo in tal modo una più diretta e pratica applicazione delle conoscenze acquisite; infine, sviluppando il ruolo di catalizzatore del potenziale intellettuale della minoranza includendo ricercatori ed esperti nei progetti di ricerca, nelle iniziative pubblicistiche e nei dibattiti scientifici. Nonostante la soppressione delle filiali locali, l’attività dello SLORI continua a riguardare l’intera area di insediamento degli sloveni in Italia, che si estende da Muggia fino alla Val Canale.

Oltre agli studi, alle analisi e ad altre iniziative scientifiche sulla comunità nazionale slovena con particolare riferimento alle sue dinamiche di sviluppo interno, nelle

nuove condizioni geopolitiche l'attenzione scientifica dell'istituto si è poco a poco orientata alla comprensione del rapporto sempre più stretto tra minoranza e ambiente socioculturale di riferimento. Nell'ultimo decennio, il repertorio dello SLORI si è infatti arricchito di ricerche e studi sulle forme di coesistenza e di interdipendenza nel contesto multiculturale del Friuli Venezia Giulia, dove la comunità nazionale slovena condivide il proprio destino con altre comunità etnolinguistiche, a partire dalla popolazione italiana di maggioranza. I processi di integrazione tra la realtà di maggioranza e di minoranza, le nuove occasioni di contatto linguistico e culturale, i fenomeni di assimilazione e deassimilazione, la formazione di identità stratificate e ibride, le prospettive di apprendimento della lingua slovena per gli appartenenti alla popolazione di maggioranza sono solo alcune delle questioni di attualità cui i ricercatori dedicano crescente attenzione. L'odierna permeabilità bidirezionale di un confine etnico non più rigido come in passato porta a numerose "contaminazioni" culturali e linguistiche, che non solo contribuiscono a riformulare il senso di appartenenza nazionale e linguistica degli sloveni in Italia, ma imprimono una specifica identità all'intera società multiculturale di confine. Da qui anche la scelta programmatica di studiare lo stato dell'arte e le prospettive di sviluppo della comunità nazionale slovena in stretta relazione con l'ambiente sociale e culturale di riferimento, del quale è oggi a tutti gli effetti co-generatrice.

Questo approccio si riflette inoltre nel rapporto aperto e collaborativo che lo SLORI si prodiga di intrattenere con i diversi attori sociali sulla scena locale e regionale. Attraverso un dialogo costante con le amministrazioni pubbliche, le realtà scientifico-accademiche e gli altri interlocutori del territorio, l'istituto si impegna da anni a sostenere il principio della cosiddetta "integrazione positiva" con l'ambiente di maggioranza, fondato su reciproco rispetto, conoscenza e collaborazione, senza naturalmente tralasciare la necessità di affermare la propria specificità nazionale e linguistica. In questo contesto, su iniziativa di diversi committenti pubblici e privati, lo SLORI ha svolto una serie di ricerche rilevanti non solo per la comunità di minoranza, ma anche per l'intera realtà locale e regionale, poiché toccano questioni di primaria importanza per tutti gli abitanti dell'area. Dopo l'ingresso della Slovenia nell'UE, l'istituto ha inoltre consolidato il proprio ruolo di collegamento tra le realtà italiana e slovena a livello transfrontaliero; in qualità di promotore di numerosi progetti europei ha stabilito una fitta rete di collaborazioni con enti operanti su entrambi i versanti del confine, dato vita a gruppi di lavoro transfrontalieri (soprattutto nel settore della formazione), e consolidato i legami con le comunità di minoranza limitrofe (i friulani e i tedeschi in Friuli Venezia Giulia, gli italiani in Slovenia). Nonostante le numerose barriere sistemiche e mentali a tutt'oggi sussistenti, ha inoltre sempre cercato - in stretta collaborazione con i partner di ricerca sloveni d'oltreconfine - di contribuire alla realizzazione di uno spazio sloveno comune in ambito scientifico.

Tra i compiti di ricerca che lo SLORI assolve fin dalla propria nascita, l'analisi del sistema scolastico con lingua d'insegnamento slovena in Italia occupa da sempre un ruolo preminente. Oltre ai problemi e alle numerose sfide riguardanti il

sistema scolastico della minoranza e l'educazione interculturale, le ricerche attuali dell'istituto sono intensamente concentrate anche sulla questione linguistica. Un filone di ricerca, ad esempio, è espressamente dedicato allo spinoso tema dell'uso pubblico della lingua slovena. Strettamente legata alla lingua è anche la problematica dell'identificazione nazionale degli appartenenti alla minoranza, oggi sempre più complessa e di difficile definizione. Il repertorio dello SLORI è inoltre costituito da ricerche sulla condizione giovanile nella comunità degli sloveni in Italia, gli effetti delle politiche pubbliche sulle minoranze storiche del Friuli Venezia Giulia, i processi di integrazione transfrontaliera e di collegamento nell'area di contatto italo-slovena.

Uno dei principali impegni dello SLORI riguarda l'attività di diffusione e trasmissione dei risultati di ricerca. L'istituto si prodiga nel diffondere i risultati del proprio lavoro a un pubblico locale e internazionale, partecipando con i propri collaboratori a numerosi simposi, conferenze e dibattiti. I ricercatori pubblicano con regolarità contributi su riviste specializzate in lingua slovena, italiana e inglese. I risultati del loro lavoro sono quindi rinvenibili nei periodici di sociologia, etnologia, pedagogia, linguistica, storia e di altra natura nel Friuli Venezia Giulia, in altre aree dell'Italia, in Slovenia e all'estero. Per diffondere il più possibile i risultati delle ricerche tra tutti i soggetti attivi della comunità nazionale slovena, lo SLORI spesso li trasmette anche alla stampa quotidiana e periodica locale. Il contributo dell'istituto alla società di riferimento si fonda, infatti, su un continuo dialogo con i rappresentanti della vita politica e sociale, anche attraverso l'organizzazione di vari eventi scientifici e promozionali. Lo scopo di tali iniziative è stimolare il dibattito intellettuale su diversi temi di attualità, in particolare su quelli legati alla situazione e alle prospettive della comunità nazionale slovena nell'area di contatto italo-slovena, visti soprattutto i rapidi e dinamici processi di cambiamento geopolitico e socioculturale a cui oggi assistiamo. Tra i principali eventi organizzati nell'ultimo decennio va ad esempio citata la Conferenza Internazionale sulle Lingue Minoritarie (*International Conference on Minority Languages - ICML*), che lo SLORI ha organizzato a Trieste nel 2005. All'evento hanno partecipato oltre cento ricercatori, esperti e attivisti nelle questioni minoritarie e linguistiche in rappresentanza di numerosi paesi europei, realtà accademiche e contesti in cui sono insediati gruppi di minoranza.

In futuro, lo SLORI intende rafforzare il proprio ruolo di unità centrale di riferimento per studiare la situazione degli sloveni in Italia e i più ampi processi di coesione sociale. Per una diffusione efficace delle riflessioni intellettuali e la trasmissione dei risultati di ricerca al maggior pubblico possibile è fondamentale la collaborazione scientifica con enti affini operanti nello spazio sloveno e italiano, ma anche l'integrazione concreta tra temi di ricerca e politiche di sviluppo a livello regionale e internazionale. Solo così lo SLORI potrà continuare ad approfondire i temi di attualità sullo sviluppo della minoranza slovena in Italia e sul contesto sociale regionale in cui quest'ultima è insediata. La comunità nazionale slovena del Friuli Venezia Giulia non è (più) un'isola solitaria o una propaggine slovena situata in un ambiente estraneo o straniero, ma è al contrario parte integrante di una realtà

multiculturale complessa. Di conseguenza, non può certo fungere da mero *oggetto* nelle politiche nazionali e internazionali, bensì diventare un *attore* nel quadro di una nuova politica sociale europea e regionale.

L' affermazione della minoranza slovena nel comune spazio europeo sempre più aperto e interconnesso dipende in larga misura dalle capacità e dagli orizzonti intellettuali dei propri esponenti. In questo senso si rende necessario sviluppare il potenziale della comunità nazionale slovena in Italia e, più in generale, quello dell'area di contatto sloveno-italiana (slavo-romanza). Pertanto, come risulta evidente, allo SLORI il lavoro certo non manca. Per raggiungere gli obiettivi preposti saranno ovviamente necessarie dotazioni finanziarie stabili e risorse umane adeguate, ma anche una solida struttura direttiva, organizzativa e di coordinamento. È in questa direzione che lo SLORI ha operato negli ultimi anni: l'inaugurazione della nuova sede triestina in via Beccaria nel 2012 e le numerose attività avviate in occasione del 40° anniversario della fondazione sono piccoli ma importanti passi lungo questo "eterno" percorso di ricerca e di sviluppo.

The Slovene Research Institute (1974-2014)

Almost a century has passed since a large part of the present-day Slovene minority was annexed to Italy – first to the Kingdom of Italy, later to the Republic of Italy. An important fragment of the Slovene population was thus cut off from the majority of its nation of origin, which had, in turn, been subsumed into the new Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes. This fragment of the population was thus incorporated into a nation of tens of millions of people, who had neither the sympathy nor the consideration for a multiethnic society, and was instead fully submersed under the influence of the prevailing nationalism that excluded any recognition of diversity. In striving to assert its existence, the Slovene national community tried to establish all possible forms of social, cultural and linguistic resistance against its own degeneration. As one of the forms of such assertion, the community strived to clearly and accurately respond to the existing problems threatening to hinder its development or endanger its existence. It did so through knowledge and awareness of the actual situation.

The forced displacement of Slovene teachers, other public employees and intellectuals which took place in the period of Fascism did not manage to prevent these individuals from assuming an active role in the subsequent liberation uprising. Had it not been for them, there would have been no illegal schools, courses, books, cultural and theatre groups, and neither would there have been the documentation or justification which the representatives of the Slovenian nation could later present at the Paris Peace Conference (1947). At that point in history, it was knowledge and understanding that significantly shaped our history, borders and nationality. Absolutely indispensable at that time was the knowledge of law, history and international relations, while the knowledge of economics, international flows, industry and trade was also becoming increasingly important.

Following the final delineation of state borders between Italy and Yugoslavia after World War II (1947-1954) and its allocation to the Italian Republic of the so-called Zone A of the Free Territory of Trieste, the community of Slovenes in Italy was forced to deal with the problems of legal and regulatory implementation of previously agreed-upon rights, which gave rise to proposals for connecting the torn area. At this time the social organization of the minority was completely transformed, as over the span of just three decades people living in this area had suffered through two maelstroms of war and fascist destruction. The Slovenes who had found themselves living under the Italian Republic realized just how much of the intellectual potential that they as a young nation had, had been hindered, reduced and suppressed. Thus, as the range of problems they were faced with was increasing, so too was the need for analyses, expert justifications, and development plans for the community to better its position in relation to state authorities and structures of the majority nation.

The Slovene national community in Italy had long nurtured the idea of establishing a research centre that would allow for a more comprehensive and scientific approach to minority issues. The fact is that a dynamic and open society requires each community to quickly identify new phenomena, conduct the necessary analyses, and take swift and appropriate action. For a community that has no (or at the very least an uncertain) possibility of directly influencing social developments, it becomes even more imperative to have a centre or an institution that can provide all its organizations with relevant expert analyses, research studies and planning.

All this led to a crucial decision reached in the early seventies, more specifically on 17 December 1972, when the umbrella organization of Slovenes in Italy, the SKGZ (Slovenian Cultural and Economic Union), officially approved the establishment of the Department of Legislation and Research within its own executive committee, chaired by Karel Šiškovič. With his knowledge and expertise, Šiškovič was a leading figure in drafting the proposals for the protection of minorities. He stressed that the majority society had hitherto completely removed the existence of the Slovene minority in Italy within its scientific researches and studies, and that such a partial examination of the constituent elements of the regional society had resulted in a distorted image of the real situation. It was therefore necessary for the minority itself to start conducting its own scientific research.

During the preparations for the International Conference on Minorities (held in 1974 and organized by the Province of Trieste), the SKGZ Main Board adopted a decision to rename the department as a research institute, which was to reflect the overall plurality of the minority and to embrace the problems of the minority in all three border provinces of Friuli-Venezia Giulia. Apart from Karel Šiškovič, the most prominent figures active in the preparations for the International Conference on Minorities as well as in the establishment of the institute were also Vladimir Klemenčič, Pavel Štranj and Sergij Lipovec. On 21 June 1974, their cooperation led to a formal act establishing the institute, and as soon as one month later, the newly formed institute assumed the leading role in the aforementioned international conference, presenting 15 papers and four multilingual books. Members of the institute played an important role not only in working groups, but also in the conference steering committee itself, which meant a significant recognition of the entire minority as a distinct social entity.

The newly established research institute named SLORI engaged in addressing all the current problems occurring in the minority society, while focusing most of its efforts on previously neglected problems, such as socio-economic and spatial problems, as well as problems related to Venetian Slovenia. Nevertheless, it did not fail to include the fields that had already been addressed, such as law, education, language and identity matters. The main office in Trieste/Trst was followed by the branch offices in Gorizia/Gorica, Cividale/Čedad and Ugovizza/Ukve (Val Canale/Kanalska dolina), which were established between 1976 and 1983. Thanks to the initial contribution of its associates, the SLORI was able to cover the entire territory where the Slovenes

in Italy are settled. After the establishment of the provincial branch offices, with a consequent increase in the staff involved, the core of the research activity moved from the associates to a first group of full time employed researchers.

It is important to emphasize the SLORI's integrated and open character, one that has been its distinctive feature ever since its establishment. The institute has attracted plenty of potential collaborators and experts, regardless of their ideological orientation or political affiliation, and has, in the context of its scientific production, devoted the results of its work not only to the minority but also to all its potential counterparts. As the historical and ethnological archives were kept mainly by the Department of History at the National and Study Library (NŠK) in Trieste, operating in close connection with the SLORI, in the initial period, the institute received also the support of the Institute for Ethnic Studies (INV) and the Institute of Geography (IGU) in Ljubljana, and also established an immediate and close cooperation with two related institutes that had at that time been founded within the framework of both the Slovenian minority in Austria and the Italian minority in Yugoslavia.

The person who perhaps best embodied and represented the new dimensions of the complex ethno-linguistic identities and the growing need for a positive integration between the majority (dominant) and the minority community in the post-industrial (and in its tendency also the post-national) context in which the two main "determinants" of a separate minority status – the political border and the ethnic boundary – were being blurred, was Darko Bratina, who after the unexpected death of Šiškovič in 1982, assumed the position of the director of the SLORI. Bratina tried to adapt the structure of its research staff to the demands of the time. The institute was to become disciplinarily more strongly profiled so as to integrate more successfully into the international scientific environment. At that time, the institute discontinued some of its extensive forms of work and documentary collection, which had been characteristic primarily of the period after the adoption of the Treaty of Osimo between Italy and Yugoslavia and the creation of a joint industrial zone in the Karst. By collecting specialized international journals and publications on the topic of ethnic studies, the institute now began to evolve into one of the major research institutions in the region. One of the highlights of this period was a cooperation agreement signed in 1991 between the SLORI and the University of Trieste, as the latter had previously held a rather negative view of the Slovenian minority in Italy. The institute also began to cooperate with the SWG public opinion institute in Trieste and performed the first targeted survey on the population of the border area and the ethnically mixed area in Friuli-Venezia Giulia, which revealed a very complex ethno-linguistic and identity structure of the region. In addition to basic, internationally comparable research studies, the SLORI, of course, continued to conduct applied research for the general benefit of the minority community and also the so-called "first-aid" research studies to satisfy a variety of scientific and research demands voiced by potential stakeholders within and outside the minority environment. In this context, Bratina envisaged a kind of a "knowledge bank", the aim of which was to contribute to a greater involvement in the minority

social system of those members of the minority who are professionally active in the majority environment. Undoubtedly, his Gorizian background also contributed to the fact that the SLORI Institute began to focus more intensely on cross-border relations, particularly in connection with the then growing need for an integration of the twin cities Gorizia and Nova Gorica and for increasingly interdependent cross-border economic links between Italy and Yugoslavia.

Unfortunately, the deepening economic and political crisis in the former Yugoslavia, along with the continuing absence of systemic or legal regulatory provisions regarding the position of the Slovene minority in Italy had an increasingly negative impact on the financial liquidity of the Slovene minority and consequently on the structure of the institute itself. During this difficult period, following the election of Bratina to the Italian Senate in the spring of 1992, the leadership of the SLORI was passed to Emidij Susič. After a drastic reduction of its research staff, the institute moved its headquarters – with only one permanently employed researcher – to temporary and very modest premises located in Via Carducci in Trieste/Trst, while its branch offices in Gorizia/Gorica, Cividale/Čedad and Ugovizza/Ukve were similarly weakened and also operated as “one-man-band” units. In such a dire situation, in 2006 the management decided to close the branch offices and then allocate the amount saved on overhead costs to the development of its research work and to the acquisition of new scientific collaborators.

This deliberate investment into human resources soon proved to be rewarding. Under the expert leadership of Milan Bufon, the president of the SLORI, Emidij Susič, its director, and other renowned associates, the group of young researchers attracted by SLORI into its ranks, began to accumulate work experience, additional education and training, obtained the relevant academic research titles (PhD), and was also gradually able to assume leading positions. In the past decade, the professional growth of its staff, along with their intergenerational cooperation and coordinated teamwork, has allowed for a number of basic research and applied projects to be conducted by the institute – either independently or in cooperation with other related research and other institutions. Having successfully competed in various European, national and local calls for proposals, the institute managed to consolidate its strategic partnerships, expand the network of its professional associates, while at the same time improve the variety of topics studied and methodological approaches used. The modernization of its research infrastructure has also allowed to carry out a series of research studies commissioned by various private and public entities. In this way the institute has managed to secure its much-needed additional financial resources, which have, in less favourable times of economic crisis and reduction in public spending, often led to filling the resulting budget gaps.

In light of new development perspectives introduced by the dynamic turn of international and regional events during the transition from the old to the new millennium (starting with the accession of Slovenia to the EU and the accelerated cross-border cooperation in the Upper Adriatic as well as with the adopted State

Protection Law for the Slovenian Minority), the SLORI institute has partially redefined its programme orientation, which continues to be developed along two parallel conceptual axes. On the one hand, the institute insists on maintaining continuity with its original mission, while strongly encouraging adaptation to contemporary society demands and challenges on the other.

The institute’s continuity with tradition is reflected in particular in the role of a “permanent scientific self-observatory” upheld from its very beginning; its research activity is still focused primarily on the identification, monitoring and analysis of the status of the Slovene minority in Italy and on the development of scientific guidelines for its all-round development. The aim of this research is also checking the effectiveness of the minority strategies and policies, which is precisely the point where there emerges one of the key dilemmas of the impact of the institute, i.e. the problem of an inefficient transfer of research findings into practice or their limited application by the leading bodies of the minority, who seem to show an increasingly tepid attitude towards science and knowledge. The fragile relationship between politics, civil society and research, the prevalence of “garden-plot” interests over a concern for the common good and the subsequent lack of favourable conditions for the formulation of appropriate development policies are all factors contributing to the immobility of the contemporary minority organizational structure, within which the institute has often found itself without suitable interlocutors.

The SLORI is certainly trying to respond to the less than dynamic and promising inner-minority developments with an open and solidarity-oriented approach, perceiving social cohesion and integration as the fundamental drivers for the pursuit of collective development. It is trying to implement its traditional role as a mediator of the wider interests of the community in three mutually complementary ways. First, by persistently warning the leading socio-political circles about the need to bridge the increasingly anachronistic ideological and organizational divisions and to develop a shared vision of the present and the future, in which science and knowledge should again assume the former guiding role. Second, by developing activities, projects and initiatives – also in collaboration with other minority centres – combining research with applicative measures (e.g., preparing pedagogical-didactic materials, organizing initiatives for the promotion of the use of the Slovene language, organizing training workshops for different target groups), which would facilitate a more direct transfer of the acquired knowledge for practical purposes. Third, by upgrading its role of a catalyst of the minority intellectual potential which the institute is actively performing: by including members of the minority community into research projects, publishing initiatives and scientific debates. Despite the closure of its former local branches, the institute remains committed to the concept of including into its scientific research the entire settlement area of the Slovenes in Italy, extending from Muggia/Milje to Val Canale/Kanalska dolina.

Along with studies, analyses and other scientific initiatives addressing the Slovene national community with an explicit reference to its internal development dynamics,

the research focus of the institute in the new geopolitical situation is also targeted at understanding the increasingly close relationship between the minority and its social and cultural environment. In the past decade, its research repertoire has indeed been enriched with numerous studies on the forms of intercultural coexistence and interdependence in the contemporary context of Friuli-Venezia Giulia, where the entire Slovene national minority shares its life with other ethno-linguistic groups, starting with the Italian majority nation. Integration processes taking place between the minority and the majority reality, new environments of linguistic and cultural contact, the processes of assimilation and de-assimilation, formation of multi-layer and hybrid identities, perspectives of acquisition of the Slovene language by the majority population - these are only a few of the numerous topical issues that have attracted researchers' growing interest. In light of increasingly frequent inter-ethnic relations, the modern bilateral permeability of once solid ethnic boundaries reveals itself in diverse cultural and linguistic "contaminations" and contributes not only to the constant transformation of the ethnic and linguistic make-up of the Slovene population in Italy, but also gives the entire multicultural border society a distinctive seal. Hence the choice of the mission of the institute to examine the status and the development prospects of the Slovene minority in close conjunction with its socio-cultural environment of which the Slovene minority is today a direct co-creator.

Such an approach is also reflected in the open and cooperative attitude which the institute nurtures towards various social agents at the regional and local stage. Through on-going dialogue with public authorities, academic and research centres and other interlocutors, it has for several years pursued the principle of the so-called "positive integration" into the majority environment, which is based on mutual respect, recognition and cooperation, along with a simultaneous emphasis of one's own ethnic and linguistic specifics. In this context, on the initiative of various public and private commissioners, it has also conducted a series of studies that are not only relevant for the minority community, but for the regional or territorial reality in general, as they touch upon issues that are a priority for all citizens living in this area. Since Slovenia joined the EU, the institute has also significantly strengthened its role as a mediator between the Slovene and Italian reality at the cross-border level; as an initiator of a number of "European" projects it has established a close network of cooperation with institutions on both sides of the border, set up cross-border working groups (in particular in the field of education and training), and strengthened the integration with the neighbouring minority communities (the Friulian and German communities in Friuli-Venezia Giulia, the Italian community in Slovenia). Despite the numerous existing system and perceptual barriers, it has, in collaboration with research partners from the home country, continued to consistently attend to the implementation of the principle of a common Slovene scientific and research space.

Among the research tasks that SLORI has been developing ever since its establishment, the study of the educational system with Slovene as the language of instruction in Italy undoubtedly occupies a place of priority. In parallel with

addressing the problems and challenges of the minority education system and intercultural education, the current research activities continue to deal intensively with language issues. In this context, a special research section has been devoted to the pressing issue of the public use of minority language. Also closely related to the issue of language is the increasingly complex issue of minority members' ethnic identification. An important place in the modern research repertoire of the institute is devoted to social studies focused on the condition of young people, the effects of public policies towards the historic minorities in the area of Friuli-Venezia Giulia and on the processes of cross-border integration within the Slovene-Italian contact area.

From its very beginning, the institute has consistently sought to facilitate a suitable transfer of research findings into practice. To this end it has always kept both the local and the wider international scientific public informed of the results of its research. Research associates of the institute have regularly participated in various symposia, conferences and consultations and have published their papers in specialized journals in Slovene, Italian, and English. The results of this work can thus be found in sociological, ethnological, pedagogical, linguistic, historical, and other periodicals published in the region of Friuli-Venezia Giulia, in other areas of Italy, in Slovenia and abroad. Aiming to bring its research findings as close as possible to all agents of the Slovene minority, its findings are also frequently published in local daily newspapers and magazines. The institute's contribution to social development is based on a continuous dialectic with the carriers of the socio-political life, which, inter alia, attests to its persistent concern for the organization of a wide variety of scientific and promotional events. The purpose of such initiatives is to promote intellectual discussion on various topical issues, especially those related to the situation and perspectives of the Slovene minority in the dynamically changing geopolitical and socio-cultural processes in the Slovene-Italian contact area. Among the major events the institute has organised, one which was particularly notable was the high-profile *International Conference on Minority Languages (ICML)*, which took place in 2005 in Trieste and was attended by over a hundred researchers, experts and activists for minority and linguistic issues as representatives of several European states, academic and research institutions and minority groups.

In the future, the institute seeks to strengthen its role as the central reference institution for the study of the status of Slovenes in Italy and of the wider processes of social cohesion. In the efforts aimed at the popularization of intellectual thought and dissemination of research results among the general public, it sees two approaches as vitally and equally important, namely scientific networking with similar institutions in the nearby Italian and Slovenian environment on the one hand, and the actual integration of research projects into the development policies at the regional and wider international level on the other. Only in this way will the SLORI institute be able to successfully deepen and examine various topical and fundamental aspects of the development of the minority and its regional social context. The Slovene community in Friuli-Venezia Giulia is no longer an isolated island in a foreign

environment, but an integral part of a complex multicultural reality. Neither can it be perceived as a mere *object* of international and national policies, but must itself become an *agent* in the new European and regional social policy.

Therefore, there is no shortage of work to be done by the SLORI in its efforts to develop the minority potential and also the potential of the Slovene-Italian (or Slavic-Romance) contact area, as the future recognition of the minority in the increasingly open and interconnected European space will ultimately depend on the quality and intellectual sophistication of its members. To meet these goals, the institute will, of course, require sufficient and stable financing and staffing, and also a strengthened managerial, organizational and coordination structure. These have been the guiding principles of the institute in recent years and the change of venue (now setting in Via Beccaria, Trieste) in 2012 as well as numerous activities marking its 40th anniversary are albeit small, but nevertheless important steps in this “eternal” research and development way forward.

